

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI

**YOKSULLUKLA MÜCADELEDE
MİKRO KREDİ UYGULAMALARININ ETKİNLİĞİ:
GAZİANTEP İLİ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BİRSEN AY

GAZİANTEP
ARALIK 2015

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI

**YOKSULLUKLA MÜCADELEDE
MİKRO KREDİ UYGULAMALARININ ETKİNLİĞİ:
GAZİANTEP İLİ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BİRSEN AY

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Rüstem YANAR

GAZİANTEP
ARALIK 2015

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANA BİLİM DALI

Yoksullukla Mücadelede Mikro Kredi Uygulamalarının Etkinliği: Gaziantep İli Örneği

Birsen AY

Tez Savunma Tarihi: 18.12.2015

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

Prof. Dr. Hilmi BAYRAKTAR
SBE Müdürü

Bu tezin Yüksek Lisans/Doktora tezi olarak gerekli şartları sağladığını onaylıyorum.

Prof. Dr. Mehmet Yaşar GÜNDOĞDU
Enstitü ABD Başkanı V.

Bu tez tarafımca (tarafımızca) okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Rüstem YANAR
Tez Danışmanı

Bu tez tarafımızca okunmuş, kapsam ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

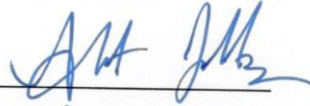

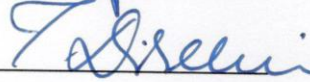
Jüri Üyeleri:

İmzası

Doç. Dr. Ahmet ŞAHBAZ

Doç. Dr. Rüstem YANAR

Doç. Dr. Tuba DİREKÇİ

ABSTRACT**EFFICIENCY OF MICRO CREDIT APPLICATIONS IN COMBATING
POVERTY: THE CASE OF GAZİANTEP**

AY, Birsen

M. A. Thesis, Department of Economics

Supervisor: Assoc. Prof. Rüstem Yanar

December 2015, 153 pages

The concept of “poverty”, closely related to developed countries too, is concerned by systematic research in our country as well as in the world in recent years. The scope of research conducted in the international arena, which is towards definition and measurement of poverty, is expanding and being converted to applied works which is based on campaign against poverty. One of the social projects developed for applied solutions in campaign to end poverty is the method of micro-credit. This paper aimed to determine whether the method of micro-credit is effective in fight against poverty or not. Outline of the method of micro-credit both in Turkey and world was analyzed, thereby examining the phases of structural and functional maintenance of it. The data collected by the method of survey statistics. Frequency / percentage distribution, cross tabulation and graphical analysis was conducted for the data which are collected with survey. By way of conclusion for analysis; it was came out that with rise provided in their income and wealth, the women, contracting micro-credit, express themselves more liberally and act more determined about planning their future in their social environment especially with their family. However, due to the fact that most of the women prefer to work in areas based on manual or labor activities and spend their significant portion of gain for cost of family living, it came out that they prefer to work in the jobs which are professionally restricted (shops, handicraft production looms in small businesses and so on).

Keywords: Poverty, Micro-credit, Gaziantep.

ÖZET

YOKSULLUKLA MÜCADELEDE MİKRO KREDİ UYGULAMALARININ ETKİNLİĞİ: GAZİANTEP İLİ ÖRNEĞİ

AY, Birsen

Yüksek Lisans Tezi, İktisat ABD

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Rüstem YANAR

Aralık 2015, 153 sayfa

Son yıllarda gelişmiş ülkeleri de yakından ilgilendiren yoksulluk kavramı Dünya'da olduğu gibi ülkemizde de sistematik araştırmalara konu olmaktadır. Yoksulluğun tanımlanması ve ölçülmesine yönelik uluslararası alanda yapılan araştırma kapsamı genişletilerek yoksullukla mücadele temeline dayalı uygulamalı çalışmalara dönüştürülmektedir. Yoksullukla mücadelede çözüm amaçlı geliştirilen uygulamalı sosyal projelerden biri de mikro kredi yöntemidir. Bu çalışmada mikro kredi uygulamalarının yoksullukla mücadelede etkili olup olmadığının belirlenmesi amaçlanmıştır. Mikro kredinin yapısal ve işlevsel bakımdan geçirdiği evreler incelenerek Dünya'daki ve Türkiye'deki genel durum değerlendirmeleri yapılmıştır. Veri toplamada anket istatistiği yönteminden yararlanılmıştır. Anket formlarıyla toplanmış verilerin frekans/yüzde dağılım, çapraz tablo ve grafiksel analizleri yapılmıştır. Analiz sonucunda mikro kredi kullanan kadınların gelirlerinde ve refah seviyelerinde sağladıkları artışla birlikte başta aile ortamında olmak üzere sosyal çevrelerinde kendilerini daha rahat ifade edebildikleri ve geleceğe dair planlar yapma konusunda daha kararlı bir tutum içinde oldukları görülmüştür. Ancak kadınların çoğunun el emeğine dayalı faaliyetlerle uğraşmayı tercih etmeleri ve kazançlarının önemli kısmını aile geçimine harcamaları nedeniyle mesleki bakımdan kısıtlı alanlarda (dükkan, el işi üretim tezgâhları vs. gibi küçük çaplı işlerde) çalıştıkları anlaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yoksulluk, Mikro kredi, Gaziantep.

ÖNSÖZ

Yoksullukla mücadelede sosyal bir proje olarak geliştirilen mikro kredi, özellikle yoksul kadınların gelir getirici faaliyetlerini desteklemek, kendi işlerini kurmalarını ve büyötmelerini teşvik etmek amacıyla düşük miktarlarda kredilendirme yöntemidir. Mikro kredi faaliyetleri sayesinde küçük ölçülerdeki değerlerin dolaylı şekilde de olsa üretim sürecine dahil edilmesine, refah artışına ve böylece toplumsal kalkınmanın hızlandırılmasına katkı sağlanmaktadır.

Yaptığımız çalışmada mikro kredi uygulamalarının yoksullukla mücadeledeki etkinliğine göre başarılı olup olmadığının belirlenmesi amaçlanmıştır. Gaziantep iline bağlı TGMP (Türkiye Grameen Mikro Kredi Programı) şubelerinden mikro kredi alan kadınlar üzerinde yürüttüğümüz anket çalışmaları da araştırmamızın kendine özgü bir nitelik kazanmasına vesile olmuştur.

Çalışmamın her aşamasında yol göstericiliği ve tavsiyeleri ile benden desteğini esirgemeyen değerli hocam Doç. Dr. Rüstem Yanar'a, özellikle analiz kısmında bilgi ve tecrübelerinden yararlandığım hocalarım Doç. Dr. Tuba Başkanuş Direkçi'ye, Yrd. Doç. Dr. Hasan Aksoy'a ve Doç. Dr. Ahmet Şahbaz'a katkılarından dolayı gönülden teşekkür ederim. Yürüttüğüm anket çalışmam boyunca bana yardımcı olmak için gösterdikleri çabadan ve mikro kredi projesinin ülkemizde yaygınlaşması amacıyla uyguladıkları disiplinli çalışmalardan dolayı TGMP Gaziantep Bölge Müdürü Belkıs Kurt'a, Şehitkâmil ve Şahinbey TGMP şubeleri çalışanlarına, ayrıca bu süreçte sabırlı davranarak hiçbir fedakârlıktan çekinmeyen aileme teşekkürlerimi sunarım.

Bu çalışma, İİBF - 15.01 kayıt numarasıyla Gaziantep Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri (BAP) Komisyonu tarafından desteklenmiştir.

Aralık 2015

Birsen AY

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
ÖZET.....	i
ÖNSÖZ.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
TABLolar LİSTESİ.....	x
ŞEKİL VE GRAFİKLER LİSTESİ.....	xii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xiii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM YOKSULLUK

1.1. Yoksulluk Olgusu ve Yoksulluğun Kavramsal Boyutu.....	6
1.1.1. Mutlak Yoksulluk - Görelî Yoksulluk.....	7
1.1.2. Objektif Yoksulluk - Subjektif Yoksulluk.....	9
1.1.3. Geçici Yoksulluk - Kronik Yoksulluk.....	10
1.1.4. Gelir Yoksulluğu - İnsani Yoksulluk.....	10
1.1.5. Kırsal Yoksulluk - Kentsel Yoksulluk.....	12
1.1.6. Yeni Yoksulluk.....	12
1.1.7. Bilgi Yoksulluğu.....	14
1.2. Yoksulluk Sınırı ve Ölçüm Yöntemleri.....	14
1.2.1. Kafa Sayısı Yoksulluk Endeksi.....	15
1.2.2. Yoksulluk Açığı Endeksi.....	15
1.2.3. Sen Endeksi.....	16
1.2.4. Foster - Greer - Thorbecke Endeksi.....	17
1.2.5. Leyden Endeksi.....	17
1.2.6. İnsani Gelişme Endeksi.....	17

1.2.6.1. İnsani Yoksulluk Endeksi-1.....	18
1.2.6.2. İnsani Yoksulluk Endeksi-2.....	18
1.2.6.3. Cinsiyet Temelli Gelişme Endeksi.....	19
1.3. Yoksulluğun Nedenleri.....	19
1.3.1. Mikro - Makro Nedenler.....	20
1.3.2. Kişisel - Yapısal Nedenler.....	21

İKİNCİ BÖLÜM

YOKSULLUKLA MÜCADELE YAKLAŞIMLARI

2.1. Yoksullukla Mücadelenin Önemi.....	22
2.2. Yoksullukla Mücadelede Kuramsal Yaklaşımlar.....	22
2.2.1. Ortodoks Kuramlar.....	22
2.2.1.1. Büyük İtiş Kuramları (P. R. Rodan).....	23
2.2.1.2. Kapalı Çember Kuramları (R. Nurkse).....	23
2.2.1.3. İkili Yapı Kuramları (W. A. Lewis).....	23
2.2.1.4. Tarihsel Büyüme Aşamaları Kuramı (W. W. Rostow).....	24
2.2.1.5. Dengesiz Büyüme Kuramları (A.O. Hirschman, P. Streeten).....	24
2.2.2. Marksist İktisat.....	25
2.2.3. Bağımlılık Kuramları.....	25
2.2.4. Neo-Klasik İktisat.....	25
2.2.5. Kalkınma İktisadı ve Keynesyen Yaklaşım.....	26
2.2.6. Neoliberal Yaklaşım.....	26
2.2.7. Amartya Sen ve UNDP (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı) Yaklaşımı.....	26
2.3. Yoksullukla Mücadelede Kamu Politikaları.....	27
2.4. Yoksullukla Mücadelede Sosyal Yardım.....	29
2.4.1. Ayni Yardımlar.....	30
2.4.2. Nakdi Yardımlar.....	30
2.4.3. Sosyal Yardımların İstihdam Boyutu.....	31
2.5. Yoksullukla Mücadelede Kadının Rolü.....	32

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MİKRO FİNANSMAN

3.1. Yoksullukla Mücadelede Mikro Finansman.....	37
3.1.1. Mikro Finansman'ın Amacı.....	39
3.1.1.1. Refah Yaklaşımı.....	40
3.1.1.2. Finansal Sistem Yaklaşımı.....	40
3.1.2. Mikro Finansmanın Temel İlkeleri.....	40
3.1.3. Dünya'da Mikro Finansman Kuruluş Modelleri.....	41
3.1.3.1. Birlik Modeli.....	42
3.1.3.2. Garanti Sağlayan Kuruluş Modeli.....	42
3.1.3.3. Topluluk Bankacılığı Modeli.....	42
3.1.3.4. Kooperatif Modeli.....	43
3.1.3.5. Kredi Birlikleri.....	43
3.1.3.6. Grameen Tipi Kuruluş Modeli.....	43
3.1.3.7. Grup Modeli.....	44
3.1.3.8. Bireysel Model.....	44
3.1.3.9. Aracı Kuruluş Modeli.....	44
3.1.3.10. Sivil Toplum Kuruluşu (STK) Modeli.....	44
3.1.3.11. Grup Baskısı Modeli.....	45
3.1.3.12. Rosca (Rotating Savings and Credit Associations) Döner Tasarruf ve Kredi Birlikleri Modeli.....	45
3.1.3.13. Küçük İşyeri Modeli.....	45
3.1.3.14. Köy Bankacılığı Modeli.....	46
3.1.3.15. KIVA Modeli.....	46
3.2. Mikro Kredi ve Grameen Bankası Modeli.....	47
3.2.1. Mikro Kredi'nin Tanımı.....	47
3.2.2. Mikro Kredinin Tarihsel Gelişimi.....	47
3.2.3. Grameen Bankası'nın Kuruluşu.....	49
3.2.4. Grameen Bankası'nın Yönetim Yapısı.....	49
3.2.5. Grameen Bankası Kredi Türleri.....	51

3.2.6. Grameen Bankası'nın Kredi Verme Süreci.....	51
3.2.7. Mikro Kredinin Geri Ödeme Süreci.....	52
3.2.8. Grameen Bankası Mikro Kredi Yöntemi'nin Uluslararası Alanda İşleyiş Esasları.....	53
3.2.9. Grameen Mikro Kredi Kurumlarının Finansmanı.....	54
3.2.10. Grameen Bankası İle Ticari Bankalar Arasındaki Farklar.....	55
3.2.11. Grameen Bankası'nın Başarısı.....	56
3.3. Dünya'da Mikro Finansman ve Mikro Kredi Uygulamaları.....	58
3.3.1. Asya'da Mikro Kredi Uygulamaları.....	59
3.3.2. Latin Amerika'da Mikro Kredi Uygulamaları.....	62
3.3.3. Kuzey Amerika'da Mikro Kredi Uygulamaları.....	64
3.3.4. Afrika Kıtasında Mikro Kredi Uygulamaları.....	65
3.3.5. Orta-Doğu Avrupa ve Bağımsız Devletler Topluluğu'nda Mikro Kredi Uygulamaları.....	67
3.4. Türkiye'de Mikro Finansman.....	69
3.5. Türkiye'de Mikro Kredi Uygulamaları.....	73
3.5.1. Kadın Emegini Değerlendirme Vakfı'nın (KEDV) Mikro Kredi Uygulama Çalışmaları.....	73
3.5.2. MAYA Mikro Ekonomik Destek İşletmesi.....	75
3.5.2.1. MAYA'nın Hedef Kitlesi.....	76
3.5.2.2. MAYA'nın Kurumsal Yapısı.....	76
3.5.2.3. MAYA Mikro Kredilendirme Süreci.....	76
3.5.2.4. MAYA Mikro Kredi Türleri.....	78
3.5.2.4.1. Dayanışma Grubu Kredileri (Maya Biz).....	78
3.5.2.4.2. Bireysel Kredi (Maya Ben).....	79
3.5.2.4.3. İhtiyaç Kredisi (Maya Aile).....	79
3.5.3. Türkiye Grameen Mikro Kredi Programı (TGMP).....	80
3.5.3.1. TGMP 'nin Amacı.....	81
3.5.3.2. TGMP 'nin Hedef Kitlesi.....	81
3.5.3.3. TGMP' nin Ana Prensipleri.....	82
3.5.3.4. TGMP'nin Finansman Kaynakları.....	82
3.5.3.5. TGMP Mikro Kredi Türleri.....	84

3.5.3.5.1. Temel Kredi.....	84
3.5.3.5.2. Sözlşemeli Kredi.....	84
3.5.3.5.3. Girişimci Kredisii.....	84
3.5.3.5.4. Mücadeleci Vatandaş Kredisii.....	84
3.5.3.5.5. Mikro Sera (Micro Vegitunnel) Kredisii.....	85
3.5.3.5.6. Hayvancılık Kredisii.....	85
3.5.3.5.7. Gönüllü Tasarruf.....	85
3.5.3.5.8. Mikro Sigorta.....	86
3.5.3.5.9. Sosyal Kalkınma Kredisii.....	86
3.5.3.5.10. İletişim Kredisii.....	86
3.5.3.6. TGMP Performans Değerlendirmesi.....	86
3.5.3.7. Maya ve TGMP Kredilerinin Karşılaştırması.....	88
3.5.3.8. Grameen Bankası ve TGMP Mikro Finansman Modellerinin Karşılaştırması.....	88

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

YOKSULLUKLA MÜCADELEDE MİKRO KREDİ UYGULAMALARININ ETKİNLİĞİNİN ÖLÇÜMÜ

4.1. Mikro Kredi ile İlgili Uygulamalı Çalışmalar.....	90
4.1.1. Dünya'da Mikro Kredi ile İlgili Uygulamalı Çalışmalar.....	90
4.1.2. Türkiye'de Mikro Kredi ile İlgili Uygulamalı Çalışmalar.....	92
4.2. Yoksullukla Mücadele Aracı Olarak Mikro Kredi: Gaziantep İli Örneği..	94
4.2.1. Gaziantep İli Genel Özellikleri ve Ekonomik Faaliyetleri	94
4.2.2. Gaziantep İli Mikro Kredi Uygulamaları.....	96
4.3. Araştırmanın Anket Tasarımı.....	100
4.3.1. Araştırmanın Ana Kütlesi ve Örneklemei.....	100
4.3.2. Anket Çalışmasının Hedefi.....	102
4.4. Anket Bulguları.....	102
4.4.1. Frekans ve Yüzde Dağılım Analizi.....	102
4.4.1.1. Mikro Kredi Alan Kadınların Demografik Özellikleri İle İlgili Bulgular.....	102

4.4.1.2. Mikro Kredinin Temini ve Kullanım Biçimi İle İlgili Bulgular.	108
4.4.1.3. Mikro Kredinin Ekonomik Katkıları ile İlgili Bulgular.....	116
4.4.1.4. Mikro Kredinin Kurumsal Hizmet Katkısı ve Başarısı İle İlgili Bulgular.....	121
4.4.1.5. Mikro Kredinin Sosyal Katkılarıyla İlgili Bulgular.....	122
4.4.2. Çapraz Tablo Analizleri.....	124
4.4.2.1. Yaş Dağılımı ve Mikro Kredinin Kullanım Amaçlarına Yönelik Çapraz Tablolar.....	124
4.4.2.2. Mikro Kredi İle Yapılan İşlerle İlgili Çapraz Tablolar.....	128
4.5. Araştırma Bulgularının Değerlendirilmesi.....	132
4.6. Analiz Sonucu Elde Edilen Bulguların Literatürdeki Çalışmalar İle Karşılaştırılması.....	136
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	138
KAYNAKLAR.....	143
EKLER.....	150
Ek 1: Mikro Kredinin Etkinliğine Yönelik Araştırma Anketi.....	150
ÖZGEÇMİŞ (VITAE).....	153

TABLOLAR LİSTESİ

	<u>Sayfa No</u>
Tablo 1.1. UNDP Gelişme Endeksi, 2001.....	19
Tablo 2.1. İstatistiki Sınıflamada İş Gücü Durumu, 2008-2014.....	35
Tablo 3.1. Grameen Bankası Yıllık Performans Göstergeleri, 2006-2013.....	57
Tablo 3.2. MayaBiz, MayaBen ve MayaAile Mikro Kredileri.....	80
Tablo 3.3. TGMP İstatistiksel Verileri, 2003-2011.....	81
Tablo 3.4. TGMP Denetim Raporları, 31.12.2014.....	83
Tablo 4.1. Gaziantep İli İhracat - İthalat Verileri: (Bin Dolar).....	96
Tablo 4.2. Gaziantep İli Mikro Kredi Dağıtım ve Tahsilat Durumu.....	97
Tablo 4.3. Gaziantep İli 26.01.2015 Tarihli Merkez Sayısı ve Üye Durumu.....	98
Tablo 4.4. Yaş Dağılımı.....	103
Tablo 4.5. Medeni Durum.....	104
Tablo 4.6. Sosyal Güvence Durumu.....	105
Tablo 4.7. Mikro Kredi Alan Bayanların Dışında Bütçeye Katkı Sağlayan Kişi Sayısı.....	105
Tablo 4.8. Bütçeye Katkı Sağlayan Kişiler.....	106
Tablo 4.9. Ailede Mikro Kredi Alan Kadınlar Dışında Çalışanların Meslekleri.....	106
Tablo 4.10. Evde Yaşayan Kişi Sayısı.....	107
Tablo 4.11. Oturulan Evin Mülkiyet Durumu.....	107
Tablo 4.12. Mikro Krediyi Öğrenme Şekli.....	108
Tablo 4.13. Mikro Kredi Alımından Önceki İş Durumu.....	109

Tablo 4.14. Mikro Krediyi Kullanan Kişi.....	109
Tablo 4.15. Mikro Kredi Alınma Tarihi.....	110
Tablo 4.16. İlk Alınan Mikro Kredi Miktarı.....	110
Tablo 4.17. Mikro Kredinin Kullanım Sırası.....	111
Tablo 4.18. Son Kullanılan Kredi Miktarı.....	111
Tablo 4.19. Alınan Toplam Kredi Miktarı.....	112
Tablo 4.20. Mikro Kredi Kullanım Süresi (Belirli Aylık Dilimlere Göre).....	112
Tablo 4.21. Mikro Krediyile Yapılan İş.....	113
Tablo 4.22. Mikro Kredi ile Yapılan İşte Çalışan Kişiler.....	114
Tablo 4.23. Mikro Kredi Kullanımı Sonrası Yapılan İşte İş İmkkanı Sağlanan Kişi Sayısı..	114
Tablo 4.24. Mikro Krediyile Elde Edilen Kârla En Çok Yapılan Harcama Alanları.....	115
Tablo 4.25. Mikro Kredi Geri Ödemelerindeki Durum.....	116
Tablo 4.26. Mikro Kredi'nin Aylık Aile Gelirine Katkısı.....	118
Tablo 4.27. Mikro Kredinin Bireysel Kazanç Sağlama Etkinliğiyle İlgili Bulgular.....	119
Tablo 4.28. Mikro Kredinin Aile Bütçesine Katkısıyla İlgili Bulgular.....	120
Tablo 4.29. Karar Vermede Özgüven Artışı İle İlgili Bulgular.....	120
Tablo 4.30. Mikro Kredi Uygulamasının Kurumsal Güven ve Hizmet Katkısı.....	121
Tablo 4.31. Mikro Kredi Uygulamasının Sosyal Gelişime Katkısı.....	123
Tablo 4.32. Yaş ve Geçim Temini Amaçlı Kullanım İle İlgili Bulgular.....	124
Tablo 4.33. Yaş ve Borç Ödemek Amaçlı Kullanım İle İlgili Bulgular.....	125
Tablo 4.34. Yaş ve Çocukların Eğitimi Amaçlı Kullanım İle İlgili Bulgular.....	126
Tablo 4.35. Yaş ve Mevcut İş Büyütmek Amaçlı Kullanım İle İlgili Bulgular.....	127
Tablo 4.36. Yaş ve Yeni Bir İş Kurmak Amaçlı Kullanım İle İlgili Bulgular.....	127
Tablo 4.37. Yaş ve Mikro Krediyile Yapılan İş İlgili Bulgular.....	128
Tablo 4.38. Medeni Durum ve Mikro Krediyile Yapılan İş İle İlgili Bulgular.....	129
Tablo 4.39. Mikro Krediyile Yapılan İşte Çalışan Kişilerle İlgili Bulgular.....	130
Tablo 4.40. Sosyal Güvence Durumu ve Yapılan İş İle İlgili Bulgular.....	131

ŞEKİL VE GRAFİKLER LİSTESİ

	<u>Sayfa No</u>
Şekil 3.1. Grameen Bankası'nın Yönetim Yapısı.....	50
Grafik 4.1. Yaş Dağılımı.....	103
Grafik 4.2. Eğitim Durumu.....	104
Grafik 4.3. Mikro Kredi Öncesi Aylık Aile Geliri.....	116
Grafik 4.4. Mikro Kredi Sonrası Aylık Aile Geliri.....	117
Grafik 4.5. Mikro Kredi Alan Kadınların Aylık Gelir Değişimi.....	119

KISALTMALAR LİSTESİ

AFMIN	: Afrika Mikrofinans Ağı
AİP	: Aktif İstihdam Politikaları
BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BM	: Birleşmiş Milletler
CGAP	: Yoksullara Yardım Dayanışma Grubu
GDRC	: Küresel Kalkınma Araştırma Merkezi
ILO	: Uluslararası Çalışma Örgütü
IMF	: Uluslararası Para Fonu
İGE	: İnsani Gelişme Endeksi
İYE	: İnsani Yoksulluk Endeksi
İŞKUR	: Türkiye İş Kurumu
KEDV	: Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı
KOBİ	: Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler
KOSGEB	: Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
MFK	: Mikro Finans Kuruluşu
MIX Market	: Mikro Finans Bilgi Borsası
NABARD	: Ulusal Tarım ve Kırsal Kalkınma Bankası
PİP	: Pasif İstihdam Politikaları
SGK	: Sosyal Güvenlik Kurumu
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
SHÇEK	: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
SYDV	: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları
TGMP	: Türkiye Grameen Mikro Kredi Programı
TOBB	: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UNDP	: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
WB	: Dünya Bankası

GİRİŞ

Yoksulluk, geçmişten günümüze bilimsel araştırmacıların tartışma gündeminin üst sıralarına yerleşen, küreselleşmenin etkisiyle modernize edilmiş; çok boyutlu, kavramsal ve sistematik açılımlar ekseninde yeniden değerlendirmeye açık ve köklü bir geçmişe sahip karmaşık bir olgudur. Genel kabul görmüş bir ifadeyle asgari yaşam standardına ulaşmada yetersizlik veya temel gereksinimleri karşılayamama durumu olarak tanımlanan yoksulluk; ekonomik, sosyolojik, antropolojik, politik, siyasi, çevresel ve hatta son yıllarda psikolojik ve teknolojik kavramlarla da incelenebilmektedir. Bu bakımdan yoksulluğu genel kriterlere göre tam anlamıyla incelemek mümkün olamamaktadır. Zira yoksulluğun boyutu her ülkede belirli dönemlere göre refah seviyesindeki değerlendirmelere tabi tutulmaktadır.

Yoksulluğun kapsamında ve içeriğinde çeşitli değişimler yaşanmasına rağmen yoksulluk konusu, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerle birlikte gelişmiş ülkeleri de etkisi altına alan küresel bir sorun haline gelmiştir. Özellikle 1990'lı yıllardan bu yana yoksulluğun tanımlanması ve ölçülmesinden ziyade yoksullukla mücadele kapsamında atılacak adımların nasıl olması gerektiği konusunda uluslararası platformda ilgili kuruluşların ve ülkelerin katılımıyla çözüm amaçlı girişimler ağırlık kazanmıştır. Yoksulluğun kronik bir sorun haline gelmesini önlemek ve kontrol altına almak amacıyla yoksullukla mücadele konusunda uluslararası alanda yeni politikalar üretilmesine yönelik ihtiyaç artmıştır. Birleşmiş Milletler, Dünya Bankası ve diğer uluslararası kuruluşlar yoksulluğun tanımlanması ile ilgili dönüşümleri ve yoksullukla mücadele stratejilerini yoksulluğun nüfuz ettiği alanlara göre yeniden güncelleyip geliştirmektedirler.

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) tarafından yayımlanan 2014 İnsani Gelişme Raporu'na göre yoksulluğun nüfuz ettiği ülkelerde yaşanan

yapısal kırılmalıklar, kapsamlı politikalar ve toplumsal normlarla sistematik bir program çerçevesinde giderilmediği müddetçe sürdürülebilir ilerlemelerin olamayacağına işaret edilmiştir. Raporda öne çıkan başlıklarda belirtildiği üzere yoksulluğu ve insanların yoksulluğun pençesine düşme riskini azaltmak konusunda alınacak kararlar, 2015 yılı sonrası kalkınma gündemine alınması gereken en önemli temel hedeflerden birini teşkil etmektedir. 2000 yılında kabul edilen Binyıl Kalkınma Hedefleri'nde çok önemli ilerlemeler kaydedilmesine rağmen yoksulluk halen ciddiyetini korumaktadır. Son yıllarda genel olarak yoksullukta azalma yaşansa da dünya genelinde yaklaşık 800 milyon insanın herhangi bir güçlkle karşılaşması durumunda yoksulluk kıskacına yakalanma tehlikesi devam etmektedir.

UNDP'nin Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi'nin son verilerine göre; 91 gelişmekte olan ülkede yaşayan yaklaşık 1,5 milyar insanın sağlık, eğitim ve yaşam standartları alanlarında tekrarlanan yoksunluklar nedeniyle yoksulluk içinde yaşadığını göstermektedir (UNDP, 2014).

Birleşmiş Milletler'e üye ülkelerin temsilcileri 25 Eylül 2015 tarihinde 2030 yılı hedeflerine yönelik kararlar almak amacıyla Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi'nde bir araya gelmiştir. Yoksulluğu her alanda kalıcı bir şekilde sona erdirmek için politikalara ve fonlara rehberlik etmesi planlanan 17 Yeni Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri, toplantının ana gündem konusu olarak tartışılmıştır. UNDP'nin odaklandığı planlama stratejilerine göre şekillenen Yeni Küresel Kalkınma Hedefleri, 2000 yılında kabul edilen Binyıl Kalkınma Hedefleri'nin ötesinde yoksulluğun ana nedenlerine çözüm bulmayı ve yoksullukla mücadelede herkes için evrensel bir ihtiyaç olan kalkınmayı sürdürülebilir hale getirmeyi amaçlayan kapsamlı bir program niteliği taşımaktadır (UNDP, 2015).

Türkiye'de 1980 yılına kadar yoksulluk konusu geleneksel sosyal yardımlar ve yardımlaşma ekseninde ele alınmış ancak 1980 sonrasında kalkınmayı amaçlayan yapısal makroekonomik politikalar ölçeğinde değerlendirmeye tabi tutulmuştur. 1980'li yıllardan sonra gelir dağılımında artan dengesizlik ve uzun süreli işsizlik durumlarının ortaya çıkışıyla birlikte yoksullukla mücadele konusunda çok yönlü stratejik projelere ihtiyaç duyulmuştur.

Gelir elde ederek geçim sağlama hususunda yetersiz konumda olmaları dışında kadınların sosyal alanda yaşadıkları özgüven eksikliği, yoksulluğu toplumsal

açından genellikle kadın aleyhinde şekillenen bir probleme dönüştürmektedir. Yoksulluk sorununun büyük ölçüde yaşandığı kadın yoksulluğunu azaltmak amaçlı geliştirilen projelere yoksullukla mücadelede daha fazla ağırlık verilmektedir. Bu projelerden biri mikro kredi yöntemidir. Yoksullukla -özellikle kadın yoksulluğuyla- mücadele amaçlı geliştirilen mikro kredi ilk olarak 1970'li yıllarda ortaya çıkmıştır. Prof. Dr. Muhammed Yunus tarafından 1973 yılında bir proje fikri olarak ortaya atılan Bangladeş kökenli mikro kredi, 1979 yılına kadar Merkez Bankası ve diğer ticari bankaların desteği sayesinde gelişme imkanı bulmuştur. 1983 yılından itibaren yoksul bireylere mikro kredi sağlayan Grameen Bankası, resmi kuruluş statüsüyle faaliyetlerini sürdürmektedir. Grameen Performans Göstergeleri'ne göre Grameen Bankası 2013 yılı sonu itibariyle 2.567 şube sayısına ve 8,54 milyon üyeye sahiptir.

Dünya Bankası'nın 2008 yılı faaliyet raporunda belirtilen mikro kredi uygulamalarının yoksullukla mücadeledeki önemine, yoksul kesimlerin istihdam koşullarının iyileştirilmesindeki katkılarına, eğitim-sağlık gibi temel hizmetlere olan erişimi kolaylaştırmasına yönelik sağladığı imkanlara işaret edilmiştir. Dünya Bankası, BM ve UNDP'nin son yayınlanan faaliyet raporlarından edinilen izlenimlere göre mikro kredi uygulamaları ile ilgili bazı hukuki ve mali kısıtlamaların kaldırılması ve yoksullukla mücadeledeki etkinliği göz önüne alınarak mikro kredi temininin kolaylaştırılması mevzularında görüş birliği sağlanmıştır.

Grameen Bankası modeli Türkiye'de de uygulanma imkanına kavuşmuştur. 1995-1997 yılları arasında Kadın Emegini Değerlendirme Vakfı tarafından pilot uygulama olarak başlatılan ilk mikro kredi çalışmaları 2002 yılında KEDV bünyesinde Maya Mikro Destek İşletmesinin kurulmasıyla mikro kredi programına dönüştürülmüştür. Mikro kredi alanında sistemli bir organizasyona sahip bir diğer uygulama da Grameen Bankası'nın katkılarıyla Diyarbakır'da ilk çalışmalarına başlayan ve 18 Temmuz 2003 tarihinde faaliyete geçen Türkiye Grameen Mikro Kredi Programı'dır.

Bu çalışmada Türkiye'deki mikro kredi sisteminin yoksulluğun azaltılmasındaki ve yoksullukla mücadeledeki etkinliği araştırılacaktır. Mikro kredi sistemi, faize dayalı teminat işlemlerini ön koşul kabul eden geleneksel banka sistemlerinden farklı olarak geçim sıkıntısı yaşayan başta kadınlar olmak üzere yoksul kesimlerin ekonomik hayata katılımlarını kolaylaştırmak, kendi işlerini

kurmalarını ve geliştirmelerini desteklemek amacıyla hizmet sunmaktadır. Bu bakımdan mikro kredi uygulamaları dünyada birçok ülkede olduğu gibi ülkemizde de yoksullukla mücadeleyle ilgili girişimlerin sağlam bir temele dayandırılmaya çalışıldığı politika araçlarından biridir.

Anket çalışmalarına dayalı yaptığımız araştırmada Gaziantep'in Şehitkâmil ve Şahinbey ilçelerine bağlı TGMP (Türkiye Grameen Mikro Kredi Programı) Şubelerinden mikro kredi kullanan kadınların kredi alımıyla refah seviyelerindeki değişime göre yoksulluk sorunundan uzaklaşıp uzaklaşmadıkları tespit edilmeye çalışılacaktır. Mikro krediden yararlanan kadınların kredi alımından önceki ekonomik durumlarıyla krediyi aldıktan sonraki ekonomik durumları arasına pozitif yönlü bir gelişme olup olmadığıyla ilgili elde edilen bulgular araştırmamızın ana hedeflerinden birisini oluşturmaktadır. Ayrıca kadınların sosyal alanda sağladıkları kazanımlar da göz önüne alınarak mikro kredinin başarı ivmesinin değerlendirmesi yapılmaya çalışılacaktır.

Bu tez dört ana bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın ilk bölümünde yoksulluk olgusu kavramsal boyutuyla incelenerek yoksulluğun türleri, yoksulluk sınırı ölüm yöntemleri, yoksulluğun nedenleri ile ilgili açıklamalar yapılacaktır. İkinci bölümde yoksullukla mücadelenin önemine ilişkin kuramsal yaklaşımlar, kamu politikaları, yoksullukla mücadelede sosyal yardım ve kadının rolü başlıklı konular teorik bakımdan incelenecektir. nc bölümde mikro finansman konusu sistematik ve ayrıntılı Şekilde ele alınacaktır. Mikro finansman kuruluş modellerinden biri olan Grameen Bankası modelinin ve mikro kredi uygulamalarının küresel ölçekte işleyiş esaslarına göre yoksullukla mücadele konusunda genel durum değerlendirmeleri yapılacaktır. Türkiye'de mikro finans sisteminin ve mikro kredinin gelişim süreci hakkında yapılacak açıklamalar da bu bölümün konuları arasında yer alacaktır.

Dördüncü bölümün ilk kısmında mikro kredi ile ilgili Dünya'da ve Türkiye'de yapılan çalışmalardan örnekler bulunacaktır. İkinci kısımda Gaziantep ilinin genel özellikleri, ekonomik faaliyetleri, mikro kredi uygulamaları hakkında n bilgilendirmeler yer alacaktır. Aynı bölümün üçüncü kısmından itibaren Gaziantep ili kapsamında yaptığımız araştırmanın anket tasarımı ve bulguları ile ilgili ayrıntılı açıklamalara yer verilecektir. Gaziantep'in Şehitkâmil ve Şahinbey ilçelerine bağlı

TGMP Şube personeliyle birlikte katıldığımız saha çalışmalarından elde edilen anket formuyla toplanmış verilerin "SPSS 21.0 for Windows" anket istatistiği programı aracılığıyla frekans/yüzde dağılım, çapraz tablo ve grafiksel analizleri yapılacaktır. Yapacağımız analize göre çalışmamızın ana hedefi mikro kredinin yoksullukla mücadelede etkili bir araç olup olmadığına, ankete katılan kadınların mikro kredi alımıyla birlikte ekonomik durumlarında ve sosyal hayatlarında olumlu yönde bir değişim yaşayıp yaşamadıklarına dair sorgulamalara cevap bulmak olacaktır. Araştırma bulgularına göre belirlenen üç hipotezin ve bunlara bağlı alt öngörülerin istatistiksel anlamlılık testleri yardımıyla sonuç kısmını destekleyecek değerlendirmeleri yapılacaktır. Ayrıca mikro kredi ile ilgili literatürdeki çalışmalardan elde edilen bulgular kendi bulgularımızla karşılaştırılarak yorumlanacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

YOKSULLUK

1.1. YOKSULLUK OLGUSU VE YOKSULLUĞUN KAVRAMSAL BOYUTU

Yoksulluk kavramının temeli subjektif ölçütlere göre şekillendiğinden objektif bir tanımlaması bulunmamaktadır. Bununla birlikte ülkelerarası gelişmişlik düzeylerindeki farklılıklar, işgücü piyasalarındaki çeşitli yapısal farklılıklar, kültürel gelişim ve toplumsal görüş farklılıkları yoksulluğun genel kabul görmüş ortak bir tanımının yapılmasına engel teşkil etmektedir (Yıldırım vd., 2011:3).

Yoksulluk, temel ve zorunlu ihtiyaçların yeterince karşılanamaması, muhtaçlık ya da düzenli bir gelirden mahrum kalma gibi fizyolojik ihtiyaçların karşılanmasını gerektiren bir olgu gibi görünse de aslında karmaşık ve çok boyutlu bir problemdir (S.Güneş, 2009:16). Yoksulluk temel gereksinimleri içeren ekonomik unsurlarla ifade edilmesi dışında kavramsal olarak farklı boyutlarla da ifade edilebilmektedir. Bu bakımdan yoksullukla ilgili araştırmalarda yoksulluğun sosyal, kültürel, fiziki, siyasi, çevresel, ruhsal ve hatta güvenlik boyutunun da tanımlanıp incelenmesi gerekmektedir (Şimşek, 2012:44). Günümüzde bu tanımlamalara ek olarak uluslararası ve teknolojik gelişmelere uyumlu yeni tanımlamalar tartışmaya açılmıştır. Yoksulluğun çok boyutluluğunu gösteren bu tanımlamaların belirlenmesinde beklentiler ve yoksulluk kavramına göreceli bakış ölçütleri etkili olmaktadır (Kutay, 2014:69).

Son yıllarda uluslararası finans ve yardım kuruluşlarının yoksullukla mücadele konusunda yoksul ülkelerle ilgili geliştirdikleri eylem planları, yoksulluk sorununun uluslararası alanda yakından takip edilmekte olduğunu göstermektedir. Yoksulluk sorunuyla ilgili geliştirilen stratejiler; yoksulluğu tanımlama, nitelendirme, yoksulluğun nedenlerine ilişkin derinlik sağlama, yoksulluğu azaltma ya da ortadan kaldırma gibi pek çok konuda kapsamı genişletilebilir hale

getirilmektedir (Topgöl, 2013:279). Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) 'nün yaptığı tanımlamaya göre yoksulluk; bir ülkede düşük ya da yetersiz gelir, düşük kalitede barınma olanakları, temel kamusal hizmetlerin sağlanmasında yetersizlik, alt yapı hizmetlerinde aksaklıklar yaşanması ve sosyal güvenceden mahrum kalmak anlamına gelmektedir.

Yoksulluğun boyutu bölgeden bölgeye ya da ülkeden ülkeye farklılıklar gösterdiğinden her dönemde refah seviyesindeki belirli kriterlere göre değerlendirmelere tabi tutulmaktadır. Bu değerlendirmeler sonucunda ülke içinde ya da ülkeler arasında çeşitli niteliksel karşılaştırmalar yapılarak yoksullukla mücadele konusunda kararlar alınmaktadır.

Yoksulluğu kavramsal olarak çeşitli kategorilerde incelemek mümkündür. Bu kategoriler aşağıda maddeler halinde açıklanacaktır:

1.1.1. Mutlak Yoksulluk - Göreli Yoksulluk:

Mutlak yoksulluk, yoksulluk tanımlamaları arasında ileri sürülen en temel yoksulluk kavramıdır. Kısaca hane halkının yahut bireylerin fiziksel yaşamlarını idame ettirebilmeleri için gereksinim duydukları minimum tüketim seviyesi olarak tanımlanabilmektedir (Yıldırım vd., 2011:3).

Gıda sepeti yöntemi, mutlak yoksulluk sınırı hesaplamasında en çok kullanılan minimum ölçüdür. Bu yöntemde kişinin yaşamını asgari seviyede sürdürmesi için alması gereken günlük minimum kalori miktarı baz alınarak bu kalori miktarının karşılanması için gereken gıda malları sepetinin değeri belirlenmektedir. 1990 yılı Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'nın (UNDP) insani kalkınma raporunda kırsal bölgede yaşayan bir kişinin hayatta kalması için gereken kalori miktarı 2400, kentsel bölgede yaşayan biri için gereken kalori miktarı da 2100 olarak hesaplanmıştır. Dünya Bankası mutlak yoksulluk sınırını belirlemek amacıyla asgari ölçüde gereken kalori miktarını karşılamaya yeterli gelecek gıda malları sepetinin günlük değerini 1\$ ve 2\$ olarak hesaplamıştır. Ancak mutlak yoksulluk kavramının asgari geçim ve kalori hesabına göre tanımlanması eleştirilere maruz kalmıştır. Zira kalori gereksinimi kişiden kişiye değişim gösterebilmektedir. Bu durum aynı toplum içerisinde ya da farklı toplumlar arasında yapılan karşılaştırmalarda hatalı hesaplamalara neden olmaktadır. Çünkü tüketim eksenli

kalori harcamalarına dayanan hesaplamalar ülkelerin gelişmişlik seviyelerinden etkilenmektedir. Bir anlamda bireyin yoksulluğunu yaşadığı ülkenin şartlarına bağlı olarak belirlemek gerekmektedir. Çünkü aynı yaşam koşullarına sahip iki kişi yaşadığı ülkelere göre sınıflandırmaya tabi tutulduğunda herhangi bir ülke nezdinde yoksul kategorisindeyken, bir diğer ülkede ise yoksul olmayanların bulunduğu kategoride değerlendirilmektedir (Zülfikâr, 2010:5-6). Ülkeleri ya da toplumları oluşturan bireylerin kalori hesabı dışında giyim, barınma, ısınma ve toplumsallaşma amacıyla gereken minimum kaynak yoksunluğuna ilişkin sınıflandırmalarda mutlak yoksulluk hesabı kullanılmıştır (Kutay, 2014:71).

Yoksulluğun evrenselliği ve satın alma kapasitesindeki değer birimlerinin farklılıkları göz önüne alınarak ortalama mutlak yoksulluk sınırı hesaplama yöntemi geliştirilmiştir. Bu yöntemle göre mutlak yoksulluk sınırı (Bildirici, 2011:5):

- Az gelişmiş ülkeler için kişi başına günde 1\$ (Dolar)
- Latin Amerika ülkeleri Karayipler için 2\$
- Türkiye'nin de dahil olduğu Doğu Avrupa ülkeleri için 4\$
- Gelişmiş sanayi ülkeleri için 14.40 Dolar olarak belirlenmiştir.

Birleşmiş Milletler (BM) tarafından mutlak yoksulluk kavramıyla ilgili temel insani ihtiyaçlar ve bu ihtiyaçlarla ilgili göstergeler şu şekilde açıklanmıştır (Bildirici, 2011:4-5):

- **Beslenme:** Vücut kitle endeksi 16'nın üzerinde olmalıdır.
- **Temiz İçme Suyu:** İçme suyu sadece nehirlerden ve göletlerden gelmemeli, yakında olmalıdır (15 dakikalık yürüyüş mesafesi).
- **Temizlik:** Tuvaletler evde veya eve yakın umumi tuvaletlere erişim olmalıdır.
- **Sağlık:** Ciddi hastalıkta ve hamilikte tedavi sağlanmalıdır.
- **Barınma:** Evler her odasında dört kişiden insan barındırmalı ve evlerin zemini toz, çamur veya kil olmamalıdır.
- **Eğitim:** Herkes okula gitmeli veya okumayı öğrenebilmelidir.
- **Bilgiye Erişim:** Herkes evinden gazetelere, radyolara, televizyona, bilgisayara veya telefon şebekesine ulaşabilmelidir.
- **Hizmetlere Erişim:** Herkes topluma sunulan eğitim, sağlık, yasal, sosyal ve finansal (kredi) hizmetlerine erişebilmelidir.

Görelî Yoksulluk kavramı ise, insanı toplumsal bir varlık olarak görüp farklı toplumların ya da grupların sahip oldukları mutlak gelir seviyesindeki durumlarından daha ziyade gelir ve refah paylarındaki farklılıklarla ilgilenmektedir. Bir başka ifadeyle; yoksul hane halkı veya birey ile aynı toplumda yaşayan ve o toplumdaki koşullarda ortalama bir gelire göre geçimini sürdüren hane halkı ya da birey bakımından gelir kaynaklarına erişim kapasitesi arasındaki farkı belirtmektedir (Topgöl, 2013:280). Açlık sınırının üzerinde bir hayat sürmelerine rağmen buldukları toplumun ya da ülkenin ortalama yaşam standardına ulaşmada yetersiz kalanların durumunu incelemek üzere geliştirilmiş bir kavramdır. Örneğin; bireyin yakın komşusunun yeni bir araba sahibi olması, mutlak yoksullukta bir değişime neden olmadığı halde görelî olarak bu bireyi bulunduğu toplumda yoksul duruma düşürmektedir (Yıldırım vd., 2011:4). Görelî yoksullukta yalnızca birey ve bağlı olduğu sosyal toplum karşılaştırılmamaktadır. Bir sosyal grup bir başka sosyal grupta da kıyaslanabilmektedir. Tüketim ve gelir esaslarına göre, hedeflenen gruptaki farklı refah ölçütleri belirlenebilmektedir (Kutay, 2014:72-73).

1.1.2. Objektif Yoksulluk - Subjektif Yoksulluk:

Objektif yani nesnel yoksulluk kavramı, yoksulluğun nedenini ve bu nedenlere bağlı olarak ortaya çıkan problemlerin nasıl önleneceğini önceden belirlenmiş normatif ölçütlerle değerlendirmektedir. Uzmanlarca belirlenen kıstaslarla yapılan araştırmalar neticesinde asgari ihtiyaç düzeyine göre refah ölçütü belirlenmektedir (Zülfikâr, 2010:6-7).

Subjektif yaklaşımda ise kişilerin tercihlerine önem verilmektedir. Düzenlenen anketler yardımıyla bireylerin veya hane halkının verdiği beyanlara göre belirlenen yeterli bir gelirin altında bulunma durumu yoksulluk tanımlamasında esas alınmaktadır (Şimşek, 2012:48). Ankete dayalı verilen cevaplar kişinin kendi cevapları olduğundan dolayı kendini yoksulluğun neresinde gördüğünü ifade etmektedir. Bir diğer ifadeyle yoksulluk tanımını kendisi belirlemektedir (Kutay, 2014:74).

Hane halkının elde ettiği toplam faydanın hesaplanmasıyla ilgili yaşanan zorluklar nedeniyle iktisatçılar, objektif yaklaşımı benimsemeye daha yatkındırlar. Bu yaklaşımda bireylerin her zaman kendileri için neyin faydalı ve en iyi olduğunu değerlendirme kapasitesine sahip olmadığı görüşü hakimdir. Örnek verilirse; belirli

normatif ölçütlerle hareket eden objektif yaklaşımda asgari besin gereksinimiyle ilgili bir ölçü belirlenmektedir. Fakat kişilerin kendileri için tercih ettikleri yiyecek miktarı ve türleri birbirinden çok farklı değerlendirmelere konu olmaktadır. Bazı kişiler yaşamlarını sürdürmek için gerek duydukları yiyecek sepetini; diğer bir grup ise fiziki ihtiyaçların karşılanması bakımından çok fazla önemsenmeyen yiyecek sepetini tercih edebilmektedirler. Bu sebeple yoksulluk değerlendirmelerini kişilerin veya hane halkının inisiyatifine bırakan subjektif yaklaşım yoksulluğun ölçülmesinde çeşitli karışıklıklara ve problemlere neden olmaktadır (Şimşek, 2012:48).

1.1.3. Geçici Yoksulluk - Kronik Yoksulluk:

Yoksulluk dinamik bir olgu olduğundan çeşitli tanımlamalarla ifade edilebilmektedir. Yoksulların yoksulluk halindeki değişiklikler de bu çeşitlendirmelere konu olmaktadır. Geçici yoksulluk, kişilerin dışsal etkenler nedeniyle refah durumlarında görülen azalmalardır. Kronik yoksulluk ise yoksulluğun zaman içerisinde değişkenlik göstermemesi durumudur. Kronik yoksul kategorisinde olan bireyler yoksulluğu uzun bir zaman diliminde ya da hayatları boyunca yaşamaktadırlar (Zülfikâr, 2010:8). Bu kişilerin yoksullukları genelde ömür boyu asgari yaşam standartlarının altında sürdürdükleri mahrumiyet durumudur.

2005 yılı Kronik Yoksulluk Raporu'nun dünya çapında belirlediği kronik yoksul kişilerin sayısı 320-420 milyon arasındadır. Yoksul kişiler kronik, geçici yoksul ve yoksul olmayan şeklinde kategorilere ayrılmıştır. Kronik yoksulluk çalışması daimi ve çoğunlukla yoksul sayılan kronik yoksul bireylere odaklanmıştır. Arasıra ve dalgalı yoksulluk yaşayan bireyler geçici yoksulluk grubunda incelenmişlerdir. Çoğunluklu yoksulluktan arasıra yoksulluğa geçiş kronik yoksulluktan kurtuluş olarak nitelenirken, dalgalanan yoksulluktan daimi yoksulluğa geçiş ise kronik yoksulluğa dönüş şeklinde ifade edilmiştir (Zülfikâr, 2010:8-9).

1.1.4. Gelir Yoksulluğu - İnsani Yoksulluk:

Gelir yoksulluğu, asgari yaşam standardını yakalamak amacıyla kişi ya da hanehalkının gereksinim duyduğu temel ihtiyaçların karşılanması bakımından yeterli gelir düzeyinin elde edilememesi durumudur. Genellikle asgari yaşam seviyesini yakalamak için gereken gelir 'yoksulluk sınırı' şeklinde ifade edilebilmektedir (Topgül, 2013:281).

Gelir yoksulluğu kavramı bazı durumlarda mutlak yoksulluk kavramının yerine de kullanılabilir. Mutlak ve göreceli yoksulluk kavramları yoksulluğun insani boyutuna ve kapasitesine ağırlık veremediğinden daha kapsamlı bir insani yoksulluk kavramı geliştirilmiştir. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) tarafından 1997 yılında yayınlanan İnsani Gelişme Raporu'nda insani yoksulluk kavramı ele alınmıştır. Raporla belirtilen insani yoksulluk kavramı; insani yaşam ve gelişim için parasal imkanların yanında temel ihtiyaçların da karşılanabilmesi amacıyla iktisadi, sosyal ve kültürel bazı imkanlara da sahip olmanın gerektiği fikrine dayanmaktadır (Topgöl, 2013:281). Raporla ayrıca insani yoksulluk ölçümünü gerçekleştirmek amacıyla İnsani Yoksulluk Endeksi (The Human Poverty Index - HPI) uygulanmıştır. İnsani yoksulluk endeksi kullanımında üç temel yoksulluk göstergesinden yararlanılmaktadır. Bunlar; yaşam süresinin kısalığı, temel eğitim hizmetlerinin yetersizliği, kamu ve özel kaynaklara erişim güclüğü ile ilgili istatistiksel verilere dayalı göstergelerdir (Z.Güneş, 2009:4).

Gelişmekte olan ülkeler ile OECD ülkelerinde yer alan zengin ülkeler arasındaki sosyo-ekonomik değişkenlerden yararlanarak iki farklı yoksulluk endeksi geliştirilmiştir. Gelişmekte olan ülkeler için HPI-1 zengin ülkeler için de HPI-2 endeks kodları kullanılmıştır. Bu kodlamalara göre endeks göstergelerinin hesaplama koşulları aşağıda belirtilmiştir (Z.Güneş, 2009:4-5).

- İlk yoksulluk belirtisi yaşam süresiyle alakalıdır. Erken yaşta ölüm oranları gösterge bileşenlerinden HPI-1 için 40, HPI-2 için 60 yaşına kadar yaşamama olasılığına göre ölçüm yapılır.
- İkinci gösterge bileşeni ise bilgi yoksunluğu ile alakalıdır. Okuma yazma bilmeyen yetişkin kişilerin yüzdelik oranları baz alınmaktadır.
- Üçüncü bileşen ise kaliteli yaşam standardına erişime göre belirlenmektedir. Gelişmekte olan ülkelerde temiz suya erişimin ve yaşlarına oranla kiloları daha az olan çocukların oranları HPI-1 için ölçülmektedir. HPI-2 ölçümü için gelir yoksulluğu hedeflenmektedir. Buna göre gelir düzeyi ülke gelirinin %50'sinin altında olanların nüfusa oranı dikkate alınmaktadır.
- Bir diğer ölçüm de HPI-2 için geliştirilen sosyal dışlanma ölçütüyle ilgilidir. Uzun dönem işsizlik oranı göstergesi kullanılarak ölçüm yapılmaktadır.

1.1.5. Kırsal Yoksulluk - Kentsel Yoksulluk:

Kırsal ve kentsel yoksulluk kavramları çeşitli mekansal tanımlamalara göre belirlenmektedir. Nüfus büyüklüğü, mesken yerleşim yoğunluğu, kamusal hizmetlerin sunumu, gelir-tüketim seviyesi ve çeşitli sosyal göstergelere endeksli ekonomik yaklaşımlarla hesaplanan göstergeler, maddi boyutu olmayan sosyal mahrumiyetler ve farklılıkları bünyesinde barındıran antropolojik yaklaşımlar ile yoksul kesimlerin oransal boyutu tahmin edilebilmektedir (Z.Güneş, 2009:10).

Kırsal yoksulluk kırsal bölgelerde eğitim, sağlık, barınma vs. gibi asgari temel hizmetlere erişimin sınırlı olması durumu şeklinde ifade edilebilmektedir. Topraksız ve vasıfsız işçiler kırsal yoksulluk olgusunun temelini oluşturmaktadır. Ayrıca feodal yapılanmanın etkisiyle yaşanan gelir dağılımı adaletsizlikleri ve kamu hizmetlerine olan sınırlı erişim de kırsal yoksulluğun nedenlerindedir (Zülfikâr, 2010:10).

Kırsal bölgelere yapılan yatırımların kentsel bölgelere kıyasla daha az sayıda olması nedeniyle kırsal yoksulluk ağırlıklı olarak kentsel yoksulluğa göre daha fazladır. Ancak kentsel yoksulluğun temeli kırsal alanlarda süregelen yoksulluk durumudur. Kırsal alanlarda yaşadıkları geçim sıkıntılarından dolayı kentlere göç etmek zorunda kalan yoksul kişiler, kentsel bölgede bulunan sınırlı sayıdaki iş olanaklarının etkisiyle buradaki işsizliği de tırmandırmaktadır (Kutay, 2014:75).

Kırsal kesimde yaşanan yoksulluk ile sanayi üretiminin ağırlıkta olduğu kentsel yoksulluk arasında bir bağlantı bulunmaktadır. Sanayi sektörünün girdisini oluşturan bir çok hammadde ve gıda kırsal kesimden sağlandığı için kırsal bölgelerde gerçekleşen yoksulluk, sanayi sektöründeki maliyetleri arttıracığı gibi kentsel alandaki ekonomik büyümenin hızını da kesecektir. Kırsal alanda istikrarlı bir büyüme yaşanmaksızın kentsel bölgelerdeki sektörel büyümenin hız kazanması durumu her iki bölge arasındaki dengeyi azaltacak ve yoksulların ekonomik problemlerini daha da arttıracaktır (Zülfikâr, 2010:10-11).

1.1.6. Yeni Yoksulluk:

Yeni yoksulluk, Sanayi Devrimi sonrasında yeni üretim ve tüketim kalıplarında ortaya çıkan değişimle birlikte gündeme gelen bir kavramdır (Z.Güneş, 2009:11). Küresel boyutları olan 'yeni yoksulluk' kavramı yoksulluğun yeniden

tanımlanmasını gerektiren nedenlere bağılı olarak kentsel mekanlarda ortaya çıkmıştır (Şimşek, 2012:51). Buğra ve Keyder'in (2003) yeni yoksulluk kavramı tanımlamasına göre; toplumsal dışlanma riskiyle karşı karşıya olan, sistemin dışında kalan, özellikle ekonomik ilişkiler bağlamında sistemle bütünleşmesi zorlaşan, politik ve kültürel anlamda sisteme uyum sağlayamayan tabakayı kapsamaktadır (Topgöl, 2013:284).

Yeni yoksulluk kavramıyla ifade edilen bu süreçte ön plana çıkan bazı hususlar şunlardır: (Topgöl, 2013:284-285 ; Metin, 2011:25)

- Yeni yoksulluk sadece az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelere mahsus bir kavram değildir.
- Ekonomik anlamda yaşanan bir dışlanmışlıktan daha ziyade çok boyutlu bir dışlanmışlığı ifade etmektedir. Çalışan yoksul kesimler bu yoksulluk olgusunun belirleyici aktörü olmuşlardır.
- Dönemin koşullarında yeni yoksulluğu yaşayan kuşakların yaşadıkları olumsuzlukları çeşitli kategorilerde bir sonraki kuşağa devretmesi nedeniyle sorunun bir kısır döngüye dönüşme riski bulunmaktadır.
- Yüksek işsizlik nedeniyle sosyal yardımlara bağımlı hale gelen insan sayısında hızlı artış yaşanmıştır. Buna paralel olarak sistemin asgari yardım ve ödeme koşulları ile ilgili yeterliliği tartışmaya açılmıştır.
- İşsizlik ve kayıt dışı istihdam artışı nüfusun önemli kesimini etkisi altına almaya elverişli hale gelmiştir.
- Kadınları, yaşlıları, özürllüleri ve çocukları bünyesinde bulunduran dezavantajlı gruplar, diğer kesimlere göre yeni yoksulluktan daha fazla etkilenmişlerdir.
- Ev satın almak amacıyla henüz ödemesi yapılmamış uzun süreli kredi taahhütleri altına giren yoksul kesim, sahip oldukları gelirlerinin belirli kısmıyla uzun dönemli borç ödemelerini yerine getirmekte zorlanacakları için harcamalarını azaltmak mecburiyetinde kalmışlardır.
- Yeni yoksulluk olgusu aile yapısındaki değişikliklere de çeşitli biçimlerde yansımıştır. Örneğin; sosyal yardım talebinde bulunan tek ebeveynli ailelerin sayısında giderek artış yaşanmıştır.

- Sokaklarda yaşayan evsiz insanların sayısındaki artışla birlikte bu kişilerin diğer yoksullardan farklı biçimde acil yardım gereksinimlerine dikkat çekilmiştir.

1.1.7. Bilgi Yoksulluğu:

Küreselleşme süreciyle kendini gösteren bilgi yoksulluğu kavramı günümüzde gelir tabanlı ekonomik yoksulluğun getirdiği gelir dağılımı adaletsizliği gibi dünyadaki bilişim teknolojilerinin insanlar arasındaki paylaşım adaletsizliği nedeniyle ortaya çıkmıştır. 1997 yılında Birleşmiş Milletler tarafından bilgi temelli yeni yoksulluk kavramı; 'bilgi ve iletişim alanındaki fırsatlar, kaynaklar ve erişim dağılımında gittikçe artan eşitsizlik' şeklinde tanımlanmıştır. Özellikle gelişmekte olan ülkelerin alt yapı yetersizlikleri, eğitim seviyesi, yabancı dil sıkıntısı, okur-yazar oranı gibi aşılammış sorunlarının varlığından dolayı bilgi yoksulluğu konusundaki problemleri ön plana çıkmıştır (Şimşek, 2012:52-53).

1.2. YOKSULLUK SINIRI VE ÖLÇÜM YÖNTEMLERİ

Yoksulluk sınırı bir ülkede ya da toplumda yoksul olan kesimlerle yoksul olmayan kesimleri ayırdetmek için kullanılan bir ölçüttür. Yoksulluk sınırı ölçümünde çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Yoksulluk sınırının belirlenmesinde sadece gıda harcamalarının hesaba alınması bazı uzmanlarca yeterliyken; gıda harcamaları dışında örnek olarak zorunlu eğitim gibi sosyal yaşam için gerekli olan ve söz konusu toplumun gelişmişlik düzeyini yansıtan faktörlerin de yer alması gerektiğini savunan uzman görüşleri de bulunmaktadır. Fakat sadece gıda harcamalarının hesaplanmasının yeterli olduğunu savunan yaklaşım genelde kabul görmüştür. Buna göre makul görülebilir en düşük tüketim seviyesi yoksulluk sınırını belirlemektedir (Aydın, 2012:18).

Yoksulların kimlerden oluştuğunun ve hangi koşullar altında yaşadıklarının istatistiksel olarak belirlenmesinde çeşitli ölçüm yöntemleri uygulanmıştır. Bu yöntemler yoksullukla mücadelede geliştirilecek programların ve politika uygulamalarının belirlenmesinde ve etkinliğinin değerlendirilmesinde önemli ipuçları sağlamaktadır.

1.2.1. Kafa Sayısı Yoksulluk Endeksi:

Yoksulluk sınırı ölçümünde en yaygın kullanılan yöntemlerdendir. Bu endeks bir ülkede yoksulluk sınırı altında bulunan nüfusun genel (toplam) nüfusa bölünmesiyle elde edilmektedir. Buna göre kafa sayısı yoksulluk endeksi aşağıdaki formülle hesaplanmaktadır: (Aydın, 2012:19)

$h = q / n$ denkleminde;

h: Kafa sayısı yoksulluk endeksi

q: Yoksulluk sınırı altındaki toplam nüfus

n: Toplam nüfus

Yoksulluk Endeksi(h) = Yoksulluk Sınırı Altında Kalan Nüfus(q) / Toplam Nüfus(n)

Özellikle 1970'li yılların sonlarında yoksulluk ölçüm yöntemleriyle ilgili eleştirilerin odak noktasını bu endeks oluşturmuştur. Kafa sayısı endeksi yoksulluk sınırı altında bulunan nüfus oranındaki değişime odaklandığından gerçek yoksul insan sayısını dikkate almamaktadır. Yoksulluk sınırının hemen altında bulunan herhangi bir kişiyle onun çok daha altındaki bir kişi arasında fark gözetmediğinden yoksul kesim içindeki gelir dağılımı dengesini hesaba katmamaktadır. Bu nedenle yoksulluk derecesini ölçmede yetersiz kalmıştır. Ayrıca yoksul kesimlerin yoksulluk sınırına yakın konumda yoğunlaştığı varsayıldığında; yoksulluk sınırında görülen küçük değişimler bile yoksulluk oranının büyük ölçüde değişime uğramasına neden olabilecektir (Genç, 2010:20-21).

1.2.2. Yoksulluk Açığı Endeksi:

Yoksulluğun derinliğiyle ilgili kafa sayısı endeksi ölçümündeki açıklama yetersizlikleri yoksulluk açığı endeksiyle giderilmeye çalışılmıştır. Yoksulluk derinliği yoksulluk sınırı ile yoksul kişinin geliri arasındaki açıklığın büyüklüğü derecesiyle ölçülmektedir. Yoksul kişilerin yoksulluk sınırının üzerine çıkmaları için gereken ortalama gelir düzeyini belirlemek ya da bu kişilerin yoksulluk sınırına göre ortalama gelirlerindeki yetersizliği göstermek amacıyla yoksulluk açığı derinlik ölçütünden yararlanılmaktadır (Korkmaz, 2004:28).

Yoksulluk açığı endeksi; yoksulluk sınırı ile yoksul nüfusun ortalama gelirleri arasındaki farkın yoksulluk sınırına oranı (gelir açığı rasyosu) ile kafa sayısı

endeksinin çarpımından elde edilmektedir. Yöntemin en önemli eksikliği, yoksulluk derinliğiyle ilgili açıklamalarda bulunmasına karşın yoksullar arasındaki gelir dağılımıyla ilgili herhangi bir açıklamada bulunmamasıdır (Korkmaz, 2004:28).

1.2.3. Sen Endeksi:

Sen endeksi, yoksul sayısını, yoksulluğun boyutunu (derecesini) ve yoksullar arasındaki gelir farklılıklarını yansıtmaktadır. Bu endeks ölçümünde kafa sayısı oranı, gelir açığı oranı ve Gini Katsayısı oranı bir araya getirilmek suretiyle aşağıdaki denklem oluşturulmuştur (Genç, 2010:22).

P (Sen Endeksi) = H [I + (1 - I) G] denkleminde;

P: Sen Endeksi

H: Kafa Sayısı Yoksulluk Endeksi

I: Gelir Açığı Endeksi

G_p: Gini Katsayısı (Yoksullar arasındaki gelir dağılımı ölçütü)¹

Amartya Kumar Sen tarafından bu endeksle ilgili üç aksiyom geliştirilmiştir. Bunlar; Odak Aksiyomu, Tekdüzelik Aksiyomu ve Destekleme Aksiyomu'dur. Odak aksiyomunda yoksulluk ölçütü olarak sadece yoksulların gelirine bağlı olma şartı getirilmekte, yoksul olmayanların gelirleri ve gelirlerindeki değişimler dikkate alınmamaktadır. Tekdüzelik aksiyomuna göre yoksulların gelirlerinde gerçekleşen herhangi bir düşme karşısında yoksulluk oranında bir artış meydana gelmektedir. Destekleme aksiyomunda ise yoksulların gelirlerindeki değişimlere duyarlı ölçütlere gereksinim duyulmaktadır. Toplumdaki zengin kişilerden yoksul kesimlere gelir transferi yapıldığında net fayda sağlanmaktadır böylece yoksulluk oranında bir azalma görülmektedir (Aydın, 2012:20).

¹ **Gini Katsayısı:** Bir Lorenz Eğrisi ölçütü olup, 0 ile 1 arasında değer almaktadır. Katsayının 1'e yaklaşması gelir dağılımındaki eşitsizliğin arttığını, 0'a yaklaşması ise azaldığını göstermektedir.

1.2.4. Foster - Greer - Thorbecke Endeksi:

1984 yılında Foster, Greer ve Thorbecke' in geliştirdiği ve önceki endekslerle ilgili eleştirileri ve eksiklikleri gidermek maksadıyla ortaya çıkarılan bir endekstir. Sen Endeksi'nde herhangi bir kişinin gelir açığındaki değişim diğer kişilerin gelirlerine dayalı olarak ölçölür. Foster, Greer ve Thorbecke Endeksi'nde gelir açığı ölçümü yoksulluk sınırına ve kişinin gelirindeki değişime göre hesaplanmaktadır (Genç, 2010:23).

Foster, Greer ve Thorbecke Endeksi'nin en önemli avantajlarından biri toplam yoksulluğun kendi içinde çeşitli alt gruplara ayrıştırılabilmesidir. Bu grupların farklı sosyo-ekonomik ya da bölgesel ölçütler çerçevesinde değerlendirmesi yapılarak nüfus paylarına göre ağırlıklandırılmış toplam yoksulluk oranları hesaplanmaktadır. Burada amaç; yoksulluğun sayısından ziyade yoksulluğun derinliğine ve farklı yoksul grupları arasındaki göreliliğine dair bilgilere ulaşmaya çalışmaktır. Ayrıca endeks ölçümünde yoksulluk tepkisi katsayısının kullanılması da bu endeks yönteminin gelir dağılımıyla ilgili problemlere duyarlılığını göstermektedir (Zülfikâr, 2010:25).

1.2.5 Leyden Endeksi:

Goedhart, Halberstadt, Kapteyn ve Van Praag (1977) isimli kişiler tarafından geliştirilen Leyden Yoksulluk Endeksi yaklaşımında insanların kişisel kararları ön planda tutulmaktadır. Yani yoksulluk sınırını kişilerin kendilerini yoksul hissettikleri durumlara ve ya kendi yaşam seviyelerine göre gelirleri ile geçinme koşulları arasındaki yeterlilik dengesini kendilerine yönelttilen sorulara verdikleri cevaplar neticesinde kendileri belirlemektedir. Böylece anket sonuçları çerçevesinde Leyden yoksulluk sınırı değerlendirmeleri yapılmaktadır (Bildirici, 2011:13).

1.2.6. İnsani Gelişme Endeksi:

1990 yılından beridir kullanımı devam eden İnsani Gelişme Endeksi, UNDP tarafından geliştirilmiştir. Yaşam koşulları, bilgi erişimi ve yüksek yaşam standardı gibi konuların temel alındığı insani gelişme yaklaşımından hareketle gelir, eğitim ve sağlık göstergeleri, sosyo-ekonomik göstergeler ve ekonomik büyüme trendi çeşitli gelişmiş ve az gelişmiş ölkeler nezdinde değerlendirilerek uluslararası karşılaştırmalar yapılabilmektedir. İnsani Gelişme Endeksi 'İnsani Yoksulluk

Endeksi' ve 'Cinsiyet Temelli Gelişme Endeksi' adlarıyla iki şekilde incelenmektedir (Genç, 2010:23-24).

İnsani Gelişme Endeksi üç göstergeyle ölçülmektedir. Bunlar;

- Doğumda yaşam beklentisi
- Okullaşma oranı (yetişkin okur-yazarlık ve ilk-orta-yüksek öğrenim okullaşma oranı)
- Satın alma gücü paritesi temelinde düzeltilmiş kişi başı gelir

İnsani Gelişme Endeksi ile İnsani Yoksulluk Endeksi insani gelişimi farklı açılardan ele almaktadır. İnsani Gelişme Endeksi, İnsani Yoksulluk Endeksi'ne göre daha dar kapsamlıdır. İGE insani gelişimi genel anlamda ele alırken İYE ise insani gelişimin dağılımını ve insani yoksunluğun ana kaynaklarını hesaplamaktadır. İnsani Yoksulluk Endeksi de kendi içinde iki aşamada ölçülmektedir: (Genç, 2010:24)

1.2.6.1. İnsani Yoksulluk Endeksi-1:

Gelişmekte olan ülkelerde bulunan yoksulluğu ölçmektedir. Yoksulluğu üç boyutlu olarak ele almaktadır. Bunlar;

- ✓ Doğumdan itibaren 40 yaşına kadar yaşayıp yaşamama ihtimaline göre hesaplanan uzun zaman beklentisi
- ✓ Okur-yazar olmayan yetişkin oranına göre bilgi seviyesi ölçümü
- ✓ Kaliteli su kaynaklarından mahrum insanların oranı ile beş yaşın altındaki çocuklardan düşük kilolu olanların oranına göre ölçülen yoksulluk durumu

1.2.6.2. İnsani Yoksulluk Endeksi-2:

OECD ülkelerindeki insani yoksulluğun ölçümü için tasarlanmış olan detaylı veri temininin artırıldığı bir endekstir. İnsani Yoksulluk Endeksi-1 ile ortak kullandığı üç boyutlu ölçüm dışında yoksulluğun dışlanma boyutuyla ilgili ölçüm de hesaplanmaktadır. Endeks göstergeleri şunlardır (UNDP, 2001:14):

- ✓ Doğumdan itibaren 60 yaşına dek yaşamama ihtimali
- ✓ İşlevsel yetişkin okuryazarlık oranı
- ✓ Gelir yoksulluğu oranının altındaki nüfus oranı
- ✓ Uzun dönem işsizlik oranı

1.2.6.3. Cinsiyet Temelli Gelişme Endeksi:

İnsani Gelişme Endeksi'nde yer alan göstergeleri kadın-erkek arasındaki eşitsizlikler bağlamında kullanmaktadır. Cinsiyetler arası farklılığın büyüklüğü söz konusu ülkenin Cinsiyet Temelli Gelişme Endeksi'nin düşüklüğüne işaret etmektedir (UNDP, 2001:14).

Aşağıdaki tabloda UNDP tarafından geliştirilen endeks tanımlamaları ve göstergeleri belirtilmiştir.

Tablo 1.1. UNDP Gelişme Endeksi, 2001

Endeks	Uzun Yaşam	Bilgi Düzeyi	İyi Yaşam Standardı	Katılım veya Dışlanma
İnsani Gelişme Endeksi-1	Doğumda yaşam beklentisi	-Yetişkin okuryazarlık oranı *	Kişi başına GSYİH (Satın alma gücü paritesi)	-
İnsani Yoksulluk Endeksi-1	Doğumda 40 yaşına kadar yaşamama olasılığı	Yetişkin okuryazarlık oranı	Ekonomik yoksunluk göstergeleri -Kaliteli su kullanamayanların oranı -Beş yaşından küçükler arasında düşük kilolu olanların oranı **	-
İnsani Yoksulluk Endeksi-2	Doğumda 60 yaşına kadar yaşamama olasılığı	İşlevsel okuryazar olmayan yetişkinlerin oranı	Yoksulluk çizgisinin altında olanların oranı	Uzun dönem işsizlik oranı (12 ay ve daha fazla)
Cinsiyet Temelli Gelişme Endeksi	Kadın ve erkeklerin doğumda yaşam beklentisi	-Kadın ve erkeklerin okuryazarlık oranı -Kadın ve erkeklerin bileşik okullaşma oranı *	Kadın ve erkeklerin kazanılmış gelir tahminleri	-

*İlk, orta ve yüksek öğrenim birlikte

**Kullanılabilir hanehalkı gelirinin %50'si

Kaynak: UNDP, Human Development Report, 2001:14,

http://hdr.undp.org/sites/default/files/reports/262/hdr_2001_en.pdf, (Erişim: 06.10.2015).

1.3. YOKSULLUĞUN NEDENLERİ

Yoksulluk genel bir ifadeyle toplumdaki bireylerin sürdürülebilir düzeyde asgari yaşam standartlarına ulaşması için gereken imkanlardan mahrum kalmasıdır. Yoksulluğun yaşanılan zamana ve mekana göre farklı nedenler taşıması da doğal kabul edilmektedir. Yoksulluğa neden olan etmenlerin varlığından ziyade yoksulluğun devamlılığına yol açan etken ve süreçler daha fazla önem taşımaktadır (Genç, 2010:25).

Şenses (2003), yoksulluğun nedenlerini iki yaklaşıma göre değerlendirmiştir. Bu yaklaşımlardan biri yoksulluğu dış etmenlere bağlamakta, diğeri ise yoksul bireyleri yoksulluğun kurbanı ve nedeni olarak görmektedir. İlk yaklaşımda yoksulluğun nedeni yanlış ekonomi politikaları, düşük ücretler, yetersiz eğitim ve istihdam şartları olarak gösterilmektedir. Diğer yaklaşımda ise yoksul bireyler hedef alınarak bu bireylerin yetenekleri, sorumluluk ve disiplin algılama kapasiteleri, tutumlulukları ve kişisel çabaları gibi davranışlarına ilişkin kişisel özellikleri ön plana çıkarılmaktadır (Şenses, 2003:146 ; Zülfikâr, 2010:31-32).

Yoksulluğun ortaya çıkışıyla ilgili nedenler birbirine benzer özellikler taşısa da gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde oransal olarak farklılık göstermektedir. Ancak temelde yetersiz üretim düzeyi ve bu üretim düzeyine göre sahip olunan kısıtlı gelirlerin kişiler arasında adaletli şekilde paylaşılmasından ileri gelmektedir (Yıldırım vd., 2011:6).

Güney Afrika'nın Johannesburg kentinde 2002 yılının Ağustos ayında düzenlenen Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi'nde son yirmi yılda küresel kalkınma politikalarının sonuçlarıyla ilgili değerlendirmelerde bulunulmuştur. Kalkınma Zirvesi sonuç bildirgesine göre dünya genelinde 1,2 milyar insanın günlük gelirinin bir dolardan daha az, dünya nüfusunun yaklaşık yarısının da iki dolardan daha az olduğu ve söz konusu kişilerin açlık, muhtaçlık, işsizlik, eğitimsizlik gibi mahrumiyetlere mahkûm oldukları ortaya çıkmıştır (Yıldırım vd., 2011:6).

Genel anlamda yoksulluğun nedenleri mikro-makro nedenler ve kişisel-yapısal nedenler olmak üzere iki kategoride incelenebilmektedir. Bunlar;

1.3.1. Mikro - Makro Nedenler:

Yoksulluk yazınında bazı fikir sahipleri tarafından öne sürülen kanaatler esasınca yoksulluğun nedenleri, kişinin kendi özelliklerinden kaynaklı mikro nedenler ve kişiden bağımsız biçimde içerisinde yer aldığı çevreden kaynaklı makro nedenler olarak ayrı ayrı incelenmektedir: (S.Güneş, 2009:25-27)

Mikro Nedenler:

- Fiziksel ve ruhsal sağlık bozukluğu,
- Özürlülük hali,

- Madde bağımlılığı ve kumar gibi kötü alışkanlıklar,
- Düşük eğitim seviyesi,
- Mevcut işlere göre gerekli kabiliyete (beceriye) sahip olamama,
- Ücret sorunları ve işyerindeki kötü yönetimden kaynaklı sorunlar,
- Terk edilme, boşanma, ölüm gibi nedenler dolayısıyla ailenin dağılması,
- Çalışma koşullarıyla ilgili olumsuz etik değerler,
- İstenilen koşullarda iş bulamama durumu,
- Suç kurbanı olmak,
- Yaş, cinsiyet faktörü ile ilgili olumsuzluklardır.

Makro Nedenler:

- Yaşanılan bölgenin coğrafi özellikleri (su, toprak, iklim vs. koşullarının elverişsizliği),
- Savaş durumu, doğal afetler, ekonomik krizler,
- Teknolojik gelişmelere paralel olarak insan gücüne duyulan gereksinimin azalması,
- Ülkenin gelir dağılımındaki adaletsizlik,
- Ülke genelinde yürütülen istihdam politikaları nedeniyle yüksek işsizlik oranı ya da mevcut işler için verilen ücretlerin düşüklüğü,
- Yolsuzluklar,
- Ülkedeki hızlı nüfus artışı,
- Toplumda sosyolojik olarak yaşanan hızlı değişimlerdir (göçler, çarpık kentleşme, aile yapısındaki daralmalar vs.).

1.3.2. Kişisel - Yapısal Nedenler:

Kişisel nedenler; kişinin kendi kişisel tutum, davranış ve yetersizliklerinden kaynaklanmaktadır. Yapısal nedenler ise yoksullukla mücadelede devletin ya da siyasi iktidarın sosyal, iktisadi, politik ve yasal konularda gerekli önlemleri almamasından veya alamamasından ileri gelen nedenlerdir. Bunun dışında ekonomik büyümenin yoksullar aleyhine gelişmesi durumundaki yoksulluk nedenleri, demografik özelliklere ilişkin nedenler, istihdam piyasasındaki değişimin mevcut işgücüyle dengelenememesinden dolayı ortaya çıkan nedenler de özellikle makro ölçekli nedenler kapsamında değerlendirilmektedir (S.Güneş, 2009:27).

İKİNCİ BÖLÜM

YOKSULLUKLA MÜCADELE YAKLAŞIMLARI

2.1. YOKSULLUKLA MÜCADELENİN ÖNEMİ

Geçmişten günümüze dünyada bir çok ülkeyi etkisi altına alan yoksulluk, karmaşık ve çok boyutlu bir problem olması nedeniyle çözüm konusunda atılan adımlara rağmen halen ciddiyetini korumaktadır. Çeşitli ülkeler nezdinde yoksullukla ilgili yürütülmesi gereken politikaların ülkelerin buldukları sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel şartlara bağlı olarak değişkenlik göstermesi kaçınılmaz bir durumdur. Bu nedenle yoksullukla mücadeleye yönelik izlenecek politikaların kapsamı belirlenirken hangi tür yoksullukla ve kimlerin yoksulluğuyla mücadele edileceğinin önceden belirlenmesi önem arz etmektedir (Gündoğan, 2008:48).

2.2. YOKSULLUKLA MÜCADELEDE KURAMSAL YAKLAŞIMLAR

Yoksullukla mücadele için ilk kuramsal yaklaşımların temelinde gelişmiş ülkelerin geçtiği yolun takip edilmesi gerektiği fikri daha ağır basmaktadır. (Solmaz, 2007:70). Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin yoksulluk konusunda yaşadıkları ortak nedenlerin içsel ve dışsal faktörler bağlamında bir araya getirilmesi sonucu küresel ölçekte bir kalkınma sorunuyla karşı karşıya kaldıkları anlaşılmaktadır.

2.2.1. Ortodoks Kuramlar:

Uluslararası sistemde 1939-1945 yılları arasında yaşanan ekonomik çöküntüyle birlikte kuramsal yaklaşımlarda iktisadi kalkınma söylemleri ivme kazanmıştır. Ortodoks kuramların temelinde özellikle az gelişmiş ülkelerde yoksullukla mücadeleyle ilgili girişimlerin sermaye birikim sürecine bağlı olması gerektiği fikri ağır basmaktadır. Bu bakımdan kalkınmaya endeksli geliştirilen stratejilerde en önemli sorun üretim sürecindeki ekonomik yapılanmayla ilişkilidir (Yavilioğlu, 2002a:63).

2.2.1.1. Büyük İtiş Kuramları (P. R. Rodan):

Az gelişmiş ve özellikle yoksul kesimin çoğunlukta olduğu ülkelerde bölgesel kalkınmanın iki yolu olduğunu belirtmiştir. Birinci yol, emek fazlası olan geri kalmış bölgelerden sermaye yoğun olan bölgelere emek transferiyle kalkınma iken ikinci yol ise sermayenin daha az gelişmiş ülkeye gelmesidir. İkinci yolu benimseyen Rodan büyüme süreci için ‘büyük itiş’ diye adlandırdığı kaynakların asgari bir miktarının tamamlayıcı yatırımlara yönlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir (Yavilioğlu, 2002b:56).

2.2.1.2. Kapalı Çember Kuramları (R. Nurkse):

Nurkse bir ülkenin geri kalmışlığını kısır döngü olarak görmektedir. Yoksulluğu üç kısır çemberle açıklamıştır. Birinci çemberde gelir seviyesinin düşüklüğünü tasarrufların az olmasına bağlamıştır ve bundan dolayı yatırımların düşük olacağını belirtmiştir. İkinci çemberde yetersiz talebin yatırımları sınırlı tutacağını ve böylece ekonomide gelir artışının az olacağını savunmuştur. Üçüncü çemberde ise gelir seviyesi düşük ve yeterli beslenemeyen insanların verimliliğinin düşük olacağını savunmuştur. Ayrıca dış kaynakların talep ve tasarruf eksikliğini gidererek geri kalmış ekonomilerde yatırımları ve gelir artışını sağlayabileceğini belirtmiştir (Kaynak, 2011:152).

2.2.1.3. İkili Yapı Kuramları (W. A. Lewis):

Bu kurama göre az gelişmiş ekonomilerde tarım kesimi ile sanayileşmiş modern kesimin varlığı ikili yapının ortaya çıkmasına neden olur. Bu yapının varlığı yoksul ülkelerin gelişimini engeller. Tarım dışı sanayi ve imalat sektörlerinde gelişme düzeyi arttıkça tarımsal işgücüne talep artacaktır. İşgücü talebindeki artışla işgücü ücret seviyesi tarım dışı sektörlerin lehine döneceği için tarım sektöründen diğer sektörlerle geçiş artacaktır. Sanayi kesiminde üretimle birlikte gelir artarken tasarruflar yeni sermaye birikiminde kullanılarak yoksulluğun azalmasına katkıda bulunacaktır. Böylece tarım kesiminin ekonomideki ağırlığı azalacaktır (Erbay ve Özden, 2013:17-18).

2.2.1.4. Tarihsel Büyüme Aşamaları Kuramı (W. W. Rostow):

Rostow'un aşamalı kalkınma modelinde az gelişmiş toplumların gelişmiş ülkelerin tarihsel olarak geçtiği çizgiyi takip ederek kalkınabilecekleri savunulmaktadır. Rostow, her toplumun tarihsel olarak beş aşamadan geçerek gelişimini tamamlayacağı fikrini ileri sürmüştür. Bu aşamalar;

- ✓ Geleneksel toplum: Bu aşamada geleneksel yapı hakimdir. Verimlilik çok düşüktür.
- ✓ Kalkışa hazırlık: Bu safhada girişimciler yenilik yapmaya hazırdırlar. Altyapı tamamlanmaya ve emeğin kalitesi artmaya başlamıştır. Ekonomide sanayi ve ticaret kesimi önem kazanmaya başlamıştır ve tarımın rolü azalmıştır.
- ✓ Kalkış: Bu aşamada yatırımlar milli gelirden daha fazla pay almaya başlar. Endüstriyel yapılaşmanın önemi artar.
- ✓ Olgunluğa geçiş: Yeni teknoloji üretim artışıyla birlikte piyasadaki talebi karşılayacak hale gelir. Sanayi ürünlerinin ihracattaki payı artar.
- ✓ Kitle tüketim çağı: Bu aşamada sosyal refah ve güvenlik daha ön plandadır. Temel ihtiyaçlar sorun olmaktan çıkmış, dayanıklı tüketim malları talebi artmıştır.

Rostow, bütün toplumların bu aşamaları geçtikten sonra bugünkü gelişmiş ülkelerin ekonomik yapılarına ulaşarak yoksulluktan kurtulacaklarını savunmuştur (Solmaz, 2007: 76-77).

2.2.1.5. Dengesiz Büyüme Kuramları (A. O. Hirschman, P. Streeten):

Bu kuramda iki önemli nokta üzerinde durulmaktadır. Birinci noktada, daha yüksek kalkınma hızına ulaşmada dengesiz büyümenin önemi vurgulanmaktadır. İkinci noktada ise iktisadi büyümenin gerçekleşmesi için dengenin yok sayılması gerektiği fikri benimsenmiştir. Dengesiz kalkınma kuramının öncülerinden Hirschman' a göre geri kalmış ülkelerin dengeli büyüme kuramı savunucularının tersine eş zamanlı kalkınma hamlesini yapacak gerekli sermaye miktarına ve arz-talep dengesini sağlayacak piyasa sistemine sahip olmadıklarını savunur. Büyümenin sağlanması ve yoksulluktan kurtulmak için seçilmiş sektörlerin yayılım süreciyle birlikte hamleler gerektiren kalkınma hızına ihtiyaç vardır. P. Streeten ise dengesiz

kalkınma teorisini tüketim ve üretim dengesizliği durumlarına göre iki etkenle incelemiştir. Statik etkenler belirli ihtiyaçların teknoloji ile birlikte bölünmezlik koşullarında değerlendirildiği durumları belirtmektedir. Dinamik etkenler de yeni ihtiyaçların gelişimine açık uyarıcı etkenlerin yeni teknolojilere yönlendirilmesinde kullanılan faktörlerle ilgilidir. Streeten'a göre dengesiz kalkınma teorisinde piyasaların çizdiği yol haritasına göre yoksullukla mücadelede kalkınmayı tetikleyen yeni yatırımların teşvik edilmesi sağlanmalıdır (Yavilioğlu, 2002b:59-60).

2.2.2. Marksist İktisat:

Marksist iktisata göre yoksullukla mücadele için piyasa ortamındaki eşitsizlikleri önlemek gereklidir. Toplumsal adaletsizlikleri önlemek ve gelir dağılımını yoksulların refahı açısından daha adil bir duruma getirebilmek için devletin ekonomiye müdahalesinin gerekli olduğu vurgulanmıştır. Marks'a göre üretim araçlarının mülkiyetinin topluma kazandırılması, gelir dağılımındaki adaletin sağlanması için gereklidir. (Solmaz, 2007: 79-80).

2.2.3. Bağımlılık Kuramları:

Bağımlılık kuramlarına göre az gelişmiş ülkelerdeki yoksulluk dışsal faktörlere dayandırılır. Bu modelde üç temel düşünce akımı vardır. Marksist düşünceyi yansıtan birinci akım, *Neo-Sömürgeci Bağımlılık Akımı* 'dır. Bu akım geri kalmışlığın ve yoksulluğun nedenini adaletsiz uluslararası kapitalist sistemin tarihsel devamlılığına bağlamaktadır. Bağımlılık kuramlarında bulunan bir diğer akım *Yanlış Paradigma Modeli*'dir. Bu modele göre geri kalmış ülkelerde yoksulluk artışının nedeni, uluslararası yardım kuruluşlarının ve mali kurumların uzmanlarının yanlış teorik modelleri ve kalkınma yöntemlerini bu ülkelere dayatmasıdır. Üçüncü akım ise *İkili Kalkınma Teorisi*'dir. Bu kurama göre yoksulluk, çevre az gelişmiş ülkelerle merkez gelişmiş ülkeler arasındaki iktisadi ilişkilerin bir sonucudur. Gelişmiş merkez ülkelerin çevre ülkeler üzerinde kurduğu egemenlik ve kapitalist yayılcı politikalar sonucu yoksulluk artmaktadır (Yavilioğlu, 2002b:61-62 ; Solmaz, 2007:80-81).

2.2.4. Neo-Klasik İktisat:

Neo-Klasik yaklaşıma göre devletin sosyal harcamalarının gereksiz olduğunu ve kaynak israfına yol açacağını savunmaktadır. Yoksulluk probleminin yine

yoksulların kendi tutumlarından kaynaklandığı ileri sürülmüştür. Neo-Klasik iktisada göre serbest piyasa modeli yoksulluk sorununu çözecektir. Ayrıca girişimci sınıfın desteklenmesi ekonomik büyüme ve yoksullukla mücadele için gereklidir (Gül ve Gül, 1997:10-11).

2.2.5. Kalkınma İktisadı ve Keynesyen Yaklaşım:

Kalkınma İktisadı yaklaşımlarının temelinde Keynesyen politika varsayımları yer almaktadır. Keynes'in ileri sürdüğü İkinci Dünya Savaşı'ndan yaklaşık 30 yıl sonrasına kadar etkili olan makro ekonomik görüş, yoksullukla mücadele sürecinde ekonomik bunalımlara karşı piyasa müdahalesinin gerekliliği üzerinde yoğunlaşmıştır. 1970'li yıllardan itibaren Kalkınma İktisadı politikaları bilimsel etkinliğini kaybetmiş ve eleştirilere maruz kalmıştır (Z.Güneş, 2009: 13).

2.2.6. Neoliberal Yaklaşım:

1980'lerden itibaren klasik kuramcıların savunduğu, bireyselliği merkeze alan ve devletin etki alanını daraltan politika yaklaşımlarıdır. Neoliberal politikalar, toplumun büyük kesiminin sosyal haklarının devlet tarafından güvence altına alınması hedefinin azaltılması gerektiği konusuna yoğunlaşmıştır. Bu durumda devletin etki alanı daraltılarak özelleştirmeleri hedefleyen bir yapıya dönüşmüştür. Özellikle Dünya Bankası ve İMF gibi uluslararası finans kuruluşlarının kendilerine müracaat eden az gelişmiş ülkelere yapısal uyum programları çerçevesinde uyguladığı neoliberal politikalar, yoksulluğu küresel ölçekte derinleştirdiği için eleştirilmektedir. Zira yapısal uyum programları, başvuruda bulunan az gelişmiş ülkelerin kendi koşullarına göre değerlendirilmeyip neoliberal yaklaşıma uygun biçimde ve uluslararası iş bölümü hedeflerine göre şekillendiğinden yoksullukla mücadeledeki etkinliği tartışılmaktadır (Z.Güneş, 2009:13-14).

2.2.7 Amartya Sen ve UNDP (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı) Yaklaşımı:

Amartya Sen'in geliştirdiği, dilimize "yeterlilikler" (yapabilirlik, kapasite) şeklinde çevrilen teori, yoksulluğu yapabilirlik/yeterlilik yaklaşımıyla ele almıştır. Yoksullukla ilgili genel kabul görmüş ihtiyaçların giderilmesi için gerekli gelir düzeyinin temel alındığı tanımlamanın yerine bu yaklaşımda kabul edilebilir bir hayat standardına eriştirecek gerekli temel yeterliliklerden yoksunluk durumu esas

hedef olarak değerlendirilmektedir. Bu noktada amaç, gelir düzeyinin yoksulluk üzerine etkisi temel kabul edilmeyip yoksulluk üzerinde etkili olan diğer faktörlerle birlikte ele alınması gerektiğidir. Yapabilirlikten yoksun olma durumu teorik olarak iki temel ögeyle ifade edilebilmektedir. Bunlar "yapabilirlikler" ve "işlevler"dir. Yani herhangi birinin yapabilirlik sepeti, onun erişebilmesinin mümkün olduğu alternatif işlev bileşimlerini oluşturmaktadır. Kişinin farklı hayat tecrübeleriyle yaşayabilme veya farklı etkinliklerde bulunabilme serbestiyetini ifade etmektedir. Yeterlilik yaklaşımında yoksul kesimin değerlendirilmesinde bu kişilerin neye sahip olduğu değil, sahip olduklarıyla neler yapabildikleri önemlidir (S.Güneş, 2009:29-31).

UNDP yaklaşımında ise "insani yoksulluk" kavramı üzerinde durulmuştur. İnsani yoksulluk kavramı iyi bir yaşam standardı ölçüsünde sağlıklı, verimli ve üretken bir yaşamın gerektirdiği fırsat ve alternatiflerden yoksunluk durumunu ifade etmektedir. 1990 yılı sonrasında UNDP, insani yoksulluk kavramını geliştirerek İnsani Gelişme Endeksi (İGE)' ni oluşturmuştur. İGE; uzun ve sağlıklı yaşam beklentisi, bilgiye erişim kolaylığı, iyi bir yaşam standardına sahip olabilme gücü gibi esaslara dayalı göstergelerle ifade edilmektedir. İnsani gelişim için gerekli olan tüm potansiyellerin artırılması, seçeneklerin geliştirilmesi ve yeterlilik koşullarının oluşturulması nihai hedef olarak belirlenmektedir. Ayrıca İGE sayesinde elde edilen sosyoekonomik göstergelerin ekonomik büyüme ölçütüne göre gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler nezdinde incelenerek kıyaslanabilmesi daha mümkün hale gelmektedir (S.Güneş, 2009:31-32).

2.3. YOKSULLUKLA MÜCADELEDE KAMU POLİTİKALARI

Yoksulluğa neden olan yapısal problemlerle başedebilmek için yoksulluğun toplumsal boyutu incelenerek çözüm arayışları geliştirilmelidir. Bu bakımdan yoksullukla mücadelede yapılacak her girişimin kamusal bir temele dayandırılması gerekmektedir. Yoksulluğu azaltmak için izlenebilecek kamu politikaları belirli başlıklarda incelenmektedir. (Seyidoğlu, 2006:421 ; Yıldırım vd., 2011:9-12)

➤ Asgari Ücret Yasaları:

Yoksullukla mücadelede yoksul kesimlerin gelirlerini desteklemek amacıyla uygulanan yasalardır. Bu tür yasaların kamu bütçesine bir yük getirmeyeceğini savunan görüşler bulunmaktadır.

➤ **Vergi Politikaları:**

Uygulamada artan oranlı gelir vergileri gelir dağılımındaki adaletsizliği önlemede etkili politikadır. Bu uygulamada elde edilen gelir miktarı arttıkça vergi oranı da artarak yükselir. Gelir dağılımındaki dengesizliği gidermede bir başka vergi türü miras ve intikal vergileridir.

➤ **Kamunun Doğrudan Gelir Desteği:**

Gelir elde etme imkanına sahip olamayan çok düşük gelirli ya da bakıma muhtaç aile üyelerine sahip kişilere yardım amaçlı uygulanan programlardır. Bu tür gelir yardımlarına örnek olarak yoksul ailelere yapılan para ve gıda ürünleri, ücretsiz sağlık hizmetleri yardımları sayılabilmektedir.

➤ **Sosyal Güvenlik Sistemleri:**

Sosyal güvenlik programlarının emeklilik, işsizlik gibi durumlarda kişilerin gelirlerinde meydana gelen kaybı kısmen de olsa giderme ya da SGK kapsamında değerlendirilen kimseleri ücretsiz sağlık hizmetinden yararlandırma gibi önemli amaçları bulunmaktadır. Bunların dışında işsizlik sigortası programları sayesinde işsiz kalan sigortalının çalıştığı süreler hesaplanarak çalışırken aldığı ücretin belirli miktarınca kendisine ödeme yapılabilmektedir.

➤ **Enflasyonun Önlenmesi:**

Emekli, dul-yetim gibi sabit gelirli yahut dar gelirli vatandaşlar enflasyondan en çok etkilenen ve alım gücü kaybı yaşayan kesimlerdir. Bu nedenle enflasyonla mücadele amaçlı politikalar yoksullukla mücadelede ve aynı zamanda gelir dağılımındaki adaletsizliği önlemede önemli role sahip olmaktadır.

➤ **Hızlı Büyüme ve Kayıt Dışı Ekonominin Önlenmesi:**

Az gelişmiş ülkelerde yoksulluğun ve işsizliğin azaltılmasında ekonomik kalkınma önemli role sahiptir. Hızlı büyüme ve kalkınma sayesinde gelirlerde artış, işsizlik oranlarında da düşüş sağlanabilmektedir.

Ekonomik büyümeyle birlikte gelir dağılımındaki adaletsizliğin önlenmesi için kayıt dışı ekonomi, yolsuzluk, rüşvet, karapara gibi yasadışı faaliyetlerle de mücadele edilmesi gerekir. Bu nedenle sözkonusu yasadışı ekonomik

faaliyetlerin durdurulmasına yönelik geliştirilecek tedbirler gelir dağılımındaki dengesizliğin giderilmesine ve yoksullukla mücadelede başarı sağlanabilmesine imkan tanımaktadır.

2.4. YOKSULLUKLA MÜCADELEDE SOSYAL YARDIM

Yoksulluğun ve etkilerinin araştırma konusu edildiği günümüzde yoksullukla ilgili mücadele politikalarının her geçen gün önemi artmaktadır. Yoksullukla birlikte ortaya çıkan küresel mali istikrarsızlıklar, endüstriyel atıkların ve çevre kirliliğinin beraberinde getirdiği küresel ısınma ve salgın hastalıklar, sadece ulusal alanda olmayıp uluslararası platformda mücadele edilmesi gereken sorunlardır. Yoksullukla ilgili kendi öz kaynakları ölçüsünde çalışmalar yapan sivil toplum örgütlerinin varlığı, yoksulluğun önlenmesinde ya da azaltılmasında yeterli gelememektedir. Yapısal bir sorun haline gelen yoksulluk problemiyle daha kapsamlı mücadele gerekmektedir (Yıldırım vd., 2011:8-9). Bu nedenle sosyal yardım mekanizmalarının işleyişi düzenleyici yapısal politikalarla daha elverişli hale gelebilmektedir.

Yoksul ve ya dar gelirli kimselere resmi ya da yarı resmi kuruluşlar vasıtasıyla devlet kaynakları kullanılarak yapılan transferlere "sosyal yardım" denilmektedir. Yardıma muhtaç kişilere insan onuruna yakışır şekilde asgari geçim şartlarına ulaşmaları amacıyla tek taraflı yapılan karşılıksız yardımlar kamusal sosyal destek programları çerçevesinde değerlendirilmektedir. Bu sosyal destek programları kamu kaynaklarıyla ve belirli sosyal kesimler arasındaki kaynak transferleri aracılığıyla finanse edilmektedir. Devletin yoksullukla mücadele amaçlı geliştirdiği sosyal yardımlar, primsiz ödemeler ve genel yardımlar şeklinde iki şekilde incelenebilmektedir. Primsiz ödemeler, yaşlılık ve özürle aylığı ; ayni ve nakdi yardımlar ise geçici yardımlar olarak genel yardımlar içinde değerlendirilmektedir. Ayni ve nakdi yardımlar, geleneksel amaçlı olarak muhtaç kişilere sunulan ayrıcalıklı yardımlardır. Daha çok vakıf ve dernekler aracılığıyla ihtiyaçları karşılanan yoksul kişiler, bu tür yardımlardan çeşitli şekillerde faydalanabilmişlerdir (Karabulut, 2011:10-19).

2.4.1. Aynı Yardımlar:

Aynı yardımlar, sosyal inceleme raporuyla tespit edilen ihtiyaç sahibi kişilere çeşitli şekilde yapılan yardımlardır.

Bu yardımları maddeler halinde sıralayacak olursak (Karabulut, 2011:13);

- İhtiyaç sahiplerine gıda çeki ve gıda paketi şeklinde verilen gıda yardımları;
- Elektrik, su, yakıt gibi temel ihtiyaçlardan ücret alınmaması şeklinde yapılan yardımlar;
- Giyim ve ev eşyası gibi malların bağışı olarak yapılan yardımlar;
- Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları (SYDV) ve belediyelerce sağlanan yakacak yardımları;
- Tıbbi müdahale gerektiren durumlarda, rehabilitasyon amacıyla kullanılan araç-gereç temini, sağlık masraflarının ve tedavi giderlerinin karşılanması amacıyla yapılan sağlık yardımları;
- Toplu taşıma araçlarında belirli kişilere verilen indirimli ve ücretsiz kart temini şeklinde sunulan yardımlar;
- Bakıma muhtaç, sağlıklı koşullarda yaşayan kişilere SYDV'ler aracılığıyla sunulan barınma yardımlarıdır.

2.4.2. Nakdi Yardımlar:

Sosyal inceleme raporuna göre ihtiyaç sahibi kişilere, ihtiyaç durumuna göre aylık bağlanması, nakit ödeme ya da bu kişilerin zorunlu ihtiyaçlarının karşılanması şeklinde nakdi yardımlar yapılabilmektedir.

Kapsam ve içeriğine göre nakdi yardımları şu şekilde sıralayabiliriz (Karabulut, 2011:14) ;

- SGK tarafından 65 yaşın üstündeki muhtaçlara düzenli olarak yaşlılık aylığı, SYDV'ler ve belediyelerce de belirli bir yaş koşuluna bağlı olmayan düzensiz yaşlı aylıkları verilebilmektedir.
- SGK tarafından 65 yaşın üstündeki muhtaçlara düzenli olarak, SYDV'ler ve belediyelerce de belirli bir yaş koşuluna bağlı olmayan düzensiz yaşlı aylıkları da verilebilmektedir.

- 2022 sayılı kanuna göre muhtaç durumdaki engellilere verilen özürlü aylıklarındır. Ayrıca SYDV'ler tarafından ihtiyaç sahibi engelli kişilere yapılan nakdi yardımlar da bulunmaktadır.
- Öğrencilere burs, kırtasiye, giyim ve ulaşım masraflarının karşılanmasına yönelik yapılan nakdi yardımlardır.

Aynı ve nakdi yardımlardan yararlanmak için gereken koşulları şu şekilde özetlersek;

- Aynı ve ya nakdi yardımlardan faydalanabilecek ölçüde muhtaçlık durumu,
- Yardım yapılacak kişilerle ilgili muhtaçlık kontrolü,
- Yardımların devlet tarafından kamu kurum ve kuruluşları aracılığıyla yapılması,
- Yapılacak yardımların karşılıksız olması

2.4.3. Sosyal Yardımların İstihdam Boyutu:

Sosyal yardımların amacına ulaşması için istihdam politikalarının da devreye girmesi gerekmektedir. Zira sosyal yardım alan muhtaç kimselerin devamlı bir gelir imkanına kavuşabilmesi ve tekrar çalışır duruma gelerek geçimini teminat altına alabilmesi ancak kendi ekonomik kararlarını verebilecek ölçüde çalışma hayatında bulunabilmesiyle mümkün olmaktadır.

Yoksullukla mücadelede sosyal yardımlarla paralel yürütülen istihdam politikaları da sosyoekonomik bakımdan verimli bir işgücü piyasasının gelişimine de katkıda bulunabilecektir. Bu açıdan pasif ve aktif istihdam politikaları, yoksullukla mücadelede uygulama alanı kapsamındadır. Pasif politikalarda işten çıkarılan kişilere işsiz kaldığı süre içerisinde işsizlik sigortası, kıdem tazminatı gibi desteklerle gelir takviyesi yapılmaktayken, aktif istihdam politikalarında işsiz kesimi tekrar iş hayatına kazandırmak için yapılan eğitim hizmetleri ve meslek kazandırma faaliyetleri yapılmaktadır. Çalışma disiplini ve eğitim koşullarına tabi olmadan yürütülen pasif istihdam politikalarının işgücünü artırma gibi bir potansiyeli bulunmamaktadır (Karabulut, 2011:18-19).

Arjona ve arkadaşları 2001 yılında OECD ülkeleri üzerinde yaptıkları araştırmada sosyal yardım politikalarının işgücü potansiyelinde yapacağı değişime göre şekillendiğini tespit etmişlerdir. (Arjona vd., 2002). AİP, PİP ve sosyal yardımlar birbirlerini destekleyici politikalardır. Bu bakımdan her üç uygulama da

işsizliği önlemede ve sürekli gelir sağlamada birbirleriyle uyumlu politiklardır. Ayrıca aktif istihdam politikalarında görülen başarı aynı zamanda sosyal yardımlara bağımlı olan yoksul nüfusun da azalmasına vesile olmaktadır . Gelişmiş ülkelerde de sosyal yardımlara olan bağımlılığı azaltmak amacıyla aktif istihdam politikalarının uygulandığı ve yoksul kesimlerin işgücü piyasasına katılımına olumlu etki sağladığı kaydedilmiştir (Şeker ve Hacımahmutoğlu, 2010:235-245 ; Karabulut, 2011:18-19).

Sosyal yardım programları ile istihdam politikaları arasındaki eşgüdümün sağlanmasında Türkiye'deki en güzel örnek Türkiye İş Kurumu (İŞKUR)'dur. Sosyal yardım kurumları kendilerinden yardım almakta olan çalışabilir durumdaki kişileri İŞKUR'a kaydedebilmektedir. İŞKUR İl/ Şube Müdürlükleri aracılığıyla söz konusu kişileri mesleki eğitim, rehberlik-danışmanlık gibi istihdam sağlayıcı hizmetlere yönlendirerek çalışma hayatına girmeleri amaçlanmaktadır. İŞKUR'un bu hizmetleri barındıran aktif istihdam programları başta yoksul kesimler olmak üzere toplumun geneline yönelik olarak yürütülmektedir (Karabulut, 2011:19).

Türkiye'de sosyal yardım politikaları ile işgücü piyasasının birbiriyle uyumlu olmasına zemin hazırlayan ve 2010 yılı Nisan ayında faaliyete geçen "Sosyal Yardım Sisteminin İstihdam ile Bağlantısının Kurulması ve Etkileştirilmesi Eylem Planı" çerçevesinde İŞKUR'a sosyal yardımlardan yararlanan yoksul kesimlerin istihdam hizmetlerini sağlama yetkisi verilmiştir (Şeker ve Hacımahmutoğlu, 2010:245).

2.5. YOKSULLUKLA MÜCADELEDE KADININ ROLÜ

Dünya'da yoksullukla ilgili yapılan araştırmalara göre yoksul nüfusun önemli kesimini kadınlar oluşturmaktadır. Bilhassa gelişmekte olan ülkelerde sağlık, barınma, beslenme, temiz su gibi çeşitli hizmetlerden kadınların daha fazla mahrumiyet yaşadıklarına dair tespitler bulunmaktadır. Ayrıca gayri resmi ya da düşük ücretlerle istihdam edilmeleri, eğitim-sosyal güvenlik gibi hizmetlerden gerekli şekilde yararlanamamaları dolayısıyla kadınlar toplumsal alanda cinsiyet eşitsizliğiyle de karşı karşıya kalabilmektedirler (Okumuş, 2010:105).

1990 yılından itibaren bir dünya sorunu olan kadın yoksulluğu konusunda Birleşmiş Milletler Konferansları düzenlenmiştir. 1995 yılında Kopenhag Dünya Kalkınma Zirvesi'nde yoksulluk konusu tartışılmış ve bu konu 180 hükümet

yetkilisinin uzlaşma sağladığı on eylem planı içinde ikinci sıraya yerleşmiştir. Konferans bildirgesinde kadınların erkeklere oranla daha fazla mutlak yoksulluk sorunuyla karşı karşıya kaldıkları belirtilmiştir (Akkul, 2011:21).

Goldberg ve Kremen tarafından 1990 yılında yedi sanayileşmiş ülke olan Amerika, Kanada, Fransa, İsveç, Polonya, Rusya ve Japonya'da yoksulluğun kadınlaşması sorununa yönelik çalışmalar yürütülmüştür. Bu ülkelerdeki işgücü piyasasının, demografik unsurların ve sosyal kalkınma potansiyellerinin durumuna bakılarak kadın yoksulluğuyla ve bunun sebepleriyle alakalı benzer özellikler bulunduğu anlaşılmıştır.

Söz konusu benzer özellikler aşağıda belirtilmiştir: (Goldberg ve Kremen, 1990:201-218 ; Uluoğlakçı, 2009:63)

- Kadınların işgücüne katılımının büyük ölçekli olması
- Eğitimsel kazanımların (avantajların) kadınlar açısından belirginleşmesi
- Çalışan kadınlar bakımından çifte bir rolün kaçınılmaz olması
- Kadın çalışanların düşük ücretli sektörlerde yoğunlaşması
- Kadın-erkek gelirleri arasındaki farklılığın süreklilik arzemesi
- Çocuk bakımında kamu desteğinin yetersizliği
- Hükümet birimlerinde ve politika düzenlemelerinde kadınların temsil koşullarının kısıtlı olması

Kadın yoksulluğuyla ilgili çeşitli teoriler öne sürülmüştür. Bu teorilerden biri büyüme ve yoksulluk arasındaki ilişkiyi savunmaktadır. Buna göre büyüme artışı yoksulluğu azaltmaktadır. Bu görüş karşısında ekonomik büyümenin kadınlara yönelik eşitsizliği azaltmayacağına, ekonomik büyümenin eşitsizlik giderilmeden refahı arttırmayacağına dair eleştiriler ileri sürülmüştür.

Yoksulluğun kuşaktan kuşağa aktarılan kalıcı ve yapısal özellikte olduğu ve ekonomik büyümenin yoksulluğu azaltmada birebir etkisi olmadığı görüşü de eleştiriler arasında bulunmaktadır. Bir diğer teori ise kalkınmayla alakalıdır. Bu teori kalkınmanın temelini oluşturan eğitim ve sağlık ile ilgili yatırımların sosyal refah artışını sağlamak için de yapılması gerektiğine dair görüşü yansıtmaktadır. Cinsiyet eşitliğini kalkınmayla bağdaştıran yaklaşımla ilgili çeşitli eleştirilerde bulunulmuştur. Toplumsal cinsiyet eşitliğine dair politikalara yer verilmemesi ve kadın

yoksulluğunun özel bir inceleme konusu yapılmaması yaklaşıma yönelik eleştirilerdendir (Taşpınar, 2013:78).

Hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerdeki hanehalkı yapısına göre kadının aile reisi olduğu koşullarda yoksulluğun daha yoğun yaşandığı görülmektedir. ABD, İngiltere, Avustralya gibi gelişmiş ülkelerde alt gelir gruplarının büyük çoğunluğu yalnız yaşayan çocuklu kadınlardan oluşmaktadır. Buna karşın anne ve babanın çalıştığı aile yapılarında ise yoksulluk oranı daha düşük görülmektedir. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde bulunan kadınların yoksul bireyler içerisindeki oranının giderek arttığına dair bulgular toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin varlığına işaret etmektedir (Okumuş, 2010:106).

Gelir ile yoksulluk ilişkisi bakımından kadın yoksulluğunun durumu göz önüne alındığında kadınların istihdam koşullarına dayalı sorunlarının varlığına dair tespitler bulunmaktadır. Kadın yoksulluğuyla mücadelede sosyal politika uygulamalarının istihdam konusundaki hassasiyeti önem taşımaktadır. Kadınların işgücü piyasasına katılımının yetersizliği, karşılıksız aile işçiliği, kayıtdışı (enformel) çalışma koşulları, sosyal güvence yoksunluğu gibi problemler işgücü politikalarının sosyal politika ekseninde daha öncelikli sırada tutulmasına neden olmaktadır (Taşpınar, 2013:80).

Kadın istihdamının Türkiye'deki genel durumuna bakarsak; işgücüne katılımın düşüklüğü, göçlerle birlikte şehirlere yerleşen kadınların işgücü piyasasına uzak kalması, eğitim fırsatlarından mahrum kadınların düşük ücretli işlerle yetinmesi, kırsal bölgelerde çalışan kadınların ücretsiz aile işçiliği konumunda yer alması, kentsel bölgelerde kayıtdışı çalışma koşullarında düşük ücret alan kadınların sayısındaki artış ve ev eksenli çalışma şartlarında bulunmaları dikkat çeken sorunlardan bazılarıdır (Topgül, 2013:291).

2008-2014 yılları arasında ve 2015 Haziran ayında 15 yaş üstü 1000 kişiye yapılan TÜİK İşgücü İstatistikleri anket verilerine göre kadın ve erkek nüfusun işgücüne katılma, işsizlik ve istihdam oranlarını belirten değerler Tablo 2.1.'de yüzdeler olarak gösterilmiştir.

Tablo 2.1. İstatistiki Sınıflamada İş Gücü Durumu, 2008-2014

(Bin kişi, 15+ yaş)	Toplam-Total			Kadın-Female			Erkek-Male		
	İşgücüne katılma oranı	İşsizlik oranı	İstihdam oranı	İşgücüne katılma oranı	İşsizlik oranı	İstihdam oranı	İşgücüne katılma oranı	İşsizlik oranı	İstihdam oranı
2008	46,9	11,0	41,7	24,5	11,6	21,6	70,1	10,7	62,6
2009	47,9	14,0	41,2	26,0	14,3	22,3	70,5	13,9	60,7
2010	48,8	11,9	43,0	27,6	13,0	24,0	70,8	11,4	62,7
2011	49,9	9,8	45,0	28,8	11,3	25,6	71,7	9,2	65,1
2012	50,0	9,2	45,4	29,5	10,8	26,3	71,0	8,5	65,0
2013	50,8	9,7	45,9	30,8	11,9	27,1	71,5	8,7	65,2
2014	50,5	9,9	45,5	30,3	11,9	26,7	71,3	9,0	64,8
2015/Haziran	52,1	9,6	47,1	32,3	11,6	28,6	72,4	8,6	66,2

Kaynak: TÜİK, İşgücü İstatistikleri, 2008-2014, http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1068, (Erişim:06.10.2015); TÜİK, İşgücü İstatistikleri, Haziran 2015, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18641>, (Erişim:06.10.2015)

2015 yılı Haziran döneminde bir önceki yılın aynı dönemine göre işgücü sayısı 901 bin kişi artarak 30 milyon 141 bin kişi, işgücüne katılma oranı ise 0,8 puan artarak %52,1 olarak gerçekleşmiştir. Aynı dönemler için yapılan karşılaştırmalara göre; erkeklerde işgücüne katılma oranı 0,1 puan artarak %72,4, kadınlarda ise 1,4 puanlık artışla %32,3 olarak gerçekleşmiştir. Tablo 2.1'de 2015 yılı Haziran ayı istatistiki verilerine göre kadınlarda işsizlik oranı % 11,6, istihdam oranı %28,6' dır. Mevcut verilerden hareketle kadınların işgücüne katılımında son yıllarda artış yaşanmasına rağmen oransal olarak erkeklere kıyasla işgücüne daha düşük katılımın olduğu göze çarpmaktadır. Bu durum yoksulluğun istihdam boyutunu ve kadın işgücünün piyasadaki eşitsiz konumunu göstermektedir. Haziran 2015 döneminde kayıt dışı çalışan nüfus oranı da % 34,6 olarak gerçekleşmiştir (TÜİK, 2015).

Kadınların çalışma hayatına katılımlarının artışı kolaylaştıracak politikalardan bazıları şu şekildedir: (TÜSİAD, 2008)

- Yoksul kadınların istihdam edilmelerine engel teşkil eden eğitim sorununu giderecek mesleki eğitimle ilgili politika araçları kadınların beşeri sermaye kapasitelerini arttırmalarına fırsat tanımaktadır.

- Kadın istihdamını arttırmada kullanılan aktif işgücü politikaları aynı zamanda kadın girişimciliğinin desteklenmesine ve kadın yoksulluğunun azaltılmasına katkı sağlayacaktır.
- Sosyal politikaların toplumsal cinsiyet eşitliğini ana hedef olarak uygulanması kadın istihdamında önemli başarılar sağlamaktadır. Ayrıca kurumlar vergisinde yapılan indirimler, gelir vergisi ve sigorta primi destekleri gibi önlemler de kadın işgücünün arttırılmasını kolaylaştırmaktadır.

Yoksulluğun kadınlar arasında daha yaygın olduğu göz önüne alındığında kadınların ücretli istihdam koşullarının sağlanması ve kendi işlerini kurmalarına imkan tanınması gerekli hale gelmektedir. Bu bakımdan kadınların küçük çaptaki mesleki faaliyetlerinin ve kredi destekli projelerinin teşvik edilmesi önem arz etmektedir. Yoksullukla mücadele amaçlı politikaların kadın girişimlerini kredilendirme ve borçlanma yoluyla desteklemesine yönelik düzenlenmesi hedeflenmelidir (Okumuş, 2010:107).

Kadın istihdamının arttırılmasında mikro finansman faaliyetlerinin varlığı ayrı bir öneme sahiptir. Daha çok kadınları hedefleyen mikro kredi uygulamaları kadınların aile içi tüketim masraflarını karşılayabilmelerini, çocukların eğitimini, düzenli sağlık kontrollerini gerçekleştirebilmelerini, gelir seviyelerini yükseltmelerini ve istihdam koşullarına erişebilmelerini kolaylaştırması bakımından büyük katkılar sağlamaktadır (Okumuş, 2010:107).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MİKRO FİNANSMAN

3.1. YOKSULLUKLA MÜCADELEDE MİKRO FİNANSMAN

Mikro finansman, belirli bir seviyenin altındaki gelire sahip kişilere sosyal yardım ve bağışlar yerine; bankalar, kredi kooperatifleri, sivil toplum kuruluşları ve diğer mali kuruluşlar vasıtasıyla bu kişilerin ihtiyaçlarını giderecek ve üretimi teşvik edecek düşük tutarlardaki kredilerin kullanılmasını yoluyla hem refah seviyelerinin artırılması hem de dolaylı da olsa küçük ölçülerdeki değerlerin üretim sürecinde kullanılması ve ayrıca kişi başına düşen milli gelirin ve büyüme oranının artırılması amaçlarına hizmet eden ekonomik bir sistemi ifade etmektedir (Şimşek, 2009:3).

Mikro finansman sistemi günümüzde bir çok ülke tarafından uygulanmakta olan, önemli ekonomik ve sosyal amaçlara hizmet eden bir finans yöntemidir. Yoksullukla mücadelede bölgeler ve cinsiyetler arası gelir farklılıklarının önlenmesi mikro finans sisteminin en önemli ekonomik hedeflerindedir (Korkmaz, 2004:15-16).

Mikro finansman ile finansal kurumların hizmet sunamadıkları ve ya yetersiz hizmet sundukları düşük gelir kesiminin tasarruf mevduatı, ödeme hizmetleri, para transferleri ve sigorta işlemleri gibi çok çeşitli alanlarda sunulan finansal hizmetlere ulaşımının sağlanması amaçlanmaktadır. OECD 'ye göre mikro finansman gelişmekte olan ülkelerde bulunan düşük gelirli bireylerin istihdam edilebilmesi için kredi ya da teknik yardımda bulunarak ülkelerin gelişimlerine ve yoksulluğun önlenmesine hizmet eden finansal faaliyetlerdir (Okumuş, 2010:141).

Asya Kalkınma Bankası'nın tanımlamasına göre mikro finansman kavramı sadece yoksullarla sınırlı kalmayıp toplumun düşük gelirli tüm kesimini kapsamaktadır (Asian Development Bank, 2008:13). Grameen Trust (Grameen Vakfı), mikro finansman sektörünü mikro finansman faaliyetlerini yerine getiren kâr

amaçlı ya da kâr amacı gütmeyen profesyonel kuruluşlardan oluşan sistem olarak belirtmiştir (Okumuş, 2010:141-142).

Mikro finans sisteminin ilk uygulamaları 1973 yılında Bangladeş'te Muhammed Yunus tarafından başlatılmıştır. 1979 yılına kadar Bangladeş Merkez Bankası ve diğer ticari bankalar sponsorluğunda projelendirilmiş ve 1983 yılında Grameen Bankası olarak mikro kredi veren bağımsız bir kuruluş haline gelmiştir (Şimşek, 2009:3-4).

1970'li yıllarda mikro finans faaliyetleri ağırlıklı olarak mikro kredi hizmet sunumlarını içeren faaliyetlerle birlikte yürütüldüğünden birbirleriyle karıştırılmaktadır. Mikro finans hizmetleri; tasarruf, sigorta, mikro kredi para transferi gibi finansal işlemleri barındıran çok yönlü işlem potansiyeline sahipken, mikro kredi ise mikro finans hizmetlerinin belirli bir bölümünü oluşturmaktadır (Bayraktutan ve Akatay, 2012:6). Mikro kredi alanındaki hizmetler 1970'li yıllardan itibaren Bangladeş'te uygulama alanı bulması dışında özellikle 1990'lardan bu yana yoksullukla mücadelede ulusal ve uluslararası kuruluşlarca da önemi artmaktadır.

1997 yılında toplanan ilk mikro kredi zirvesi sonrası Birleşmiş Milletler tarafından 2005 yılı "Mikro Kredi Yılı" olarak ilan edilmiştir. Bu ilanın gerekçeleri şu şekilde belirtilmiştir: (Gökyay, 2008:12-13)

- Mikro finansman ve mikro kredinin BinYıl Kalkınma Hedefleri'ne sağlayacağı katkıyı değerlendirerek teşvik etmek
- Mikro finansman ve mikro kredi kalkınma mekanizmasının birbirlerine bağlı yapıda olduklarına dair bilinci ve anlayışı halkın nazarına yerleştirmek ve geliştirmek
- Kapsayıcı finansal sektörleri teşvik etmek
- Mikro finansmanın kapsam ve başarısını temin edip geliştirmek amacıyla stratejik ortaklıkları ve yenilikleri teşvik etmek

Yoksullukla mücadelede mikro finans alanında yapılan bu gelişmeler uluslararası kuruluşlarca kabul edilen uygulamalar olarak benimsenmiştir. Muhammed Yunus'a mikro kredi ve finansman alanında yapmış olduğu başarılı hizmetler nedeniyle 2006 yılında Nobel Barış Ödülü verilmiştir.

Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin kırsal kalkınma programlarının 1970'li yıllarda ulusal ve uluslararası örgütlerce finanse edilmesine rağmen başarısızlığı nedeniyle mikro finans uygulamaları daha çok önemsenmiştir. Bu deneyimler sayesinde mikro girişimcilere kendi işletmelerini kurmaları için hibeler ya da işlem maliyetinin yüksek olmasından dolayı piyasa faizinin altında krediler verilmesi yerine piyasadaki faiz oranlarının üzerinde finansal hizmet sunulmasına yönelik çalışmalar mikro finans kurumlarının sürekliliği açısından ulusal ve uluslararası alanda desteklenmiştir (Gökyay, 2008:12-13).

Yoksul kesimlerin finansal hizmet karşılığında yeterli teminat sunamaması, ticari faaliyetlerinin kısıtlı olması, kredi geçmişlerinin aksak olması ya da bulunmaması nedeniyle bankalar tarafından bu kişiler riskli görülmüşlerdir. Fakat mikro kredi ve finans sektörünün son yıllardaki başarısının nedenlerinden biri yüzde 90'ın üzerinde kredi dönüş oranına sahip olmalarıdır. Kıyaslamadaki oran klasik bankacılık sektöründeki kredi dönüş oranından daha yüksek çıkmıştır. Klasik bankacılık sektöründen yararlananların hukuki düzenlemeleri kendi çıkarlarına göre kullanabilme ihtimali göz önüne alınırsa; yoksul kişiler temin ettikleri finansal hizmetlerin kanuni bağlamdan uzak olduğunu ve bu hizmetlerin kendileri için bulunmaz fırsat olduğunu bildiklerinden dolayı sorumluluklarını yerine getirme konusunda daha fazla çaba içerisinde bulunmaktadırlar (Gökyay, 2008:13).

3.1.1. Mikro Finansman'ın Amacı:

Mikro finansmanın geleneksel finansman yöntemlerinden ayrılan en önemli özelliği sosyal içerikli olmasıdır. Mikro finansman modelinde yoksullukla sadece maddi açıdan mücadele değil, aynı zamanda grup bilinci, güven hissi geliştirme, finansal alanda eğitim sunma gibi sosyal işlevlerin sağlanmasıyla yoksulların topluma entegrasyonu ve böylece geniş kapsamlı bir toplumsal kalkınma hedeflenmektedir. Dünyada çeşitli uygulamaları gerçekleştirilen mikro finans yönteminin nihai amacı, hibe ve yardım programlarından farklı olarak kredi gereksinimi duyan bireylerin emek sektörüne entegrasyonunu sağlamak ve sağlıklı bir piyasa sisteminin işleyişine katkıda bulunmak şeklindeki hedeflerdir. Mikro finansman uygulamalarında söz konusu hedeflerle uyumlu başlıca iki yaklaşım bulunmaktadır: (Okumuş, 2010:142-145)

3.1.1.1. Refah Yaklaşımı:

Bu yaklaşıma göre mikro finansmanın amacı yoksulluğun azaltılması ve yoksulların toplumsal bağlarının ve konumlarının güçlendirilmesidir. Finansal hizmetler sunan kuruluşların yardımları ve devlet destekli fonlarla sürdürülebilirliği sağlanmaktadır. Finansal kurumların başarısı yoksulların yaşam koşullarındaki iyileşmeyle doğru orantılıdır. Kalkınma iktisatçıları tarafından savunulan görüşe göre kırsal kesimdeki ekonomik gelişim tarımsal faaliyetlerle uğraşan kesimlere kredi sağlanmasıyla mümkün olmaktadır. Tarımla uğraşan kesimlerin sermaye yetersizliğinden dolayı finansal hizmetlere ulaşmaları aksak ya da hiç mümkün olmadığından tarımsal kesim çalışanlarının ihtiyaçları devlet kredileriyle birlikte çeşitli sosyal hizmetleri barındıran bir finans yöntemi olan mikro finansman ile karşılanmaktadır (Okumuş, 2010:142-143).

3.1.1.2. Finansal Sistem Yaklaşımı:

Finansal sürdürülebilirliği esas alan talep yönlü olan bu yaklaşıma göre; bağış ve finansal yardımlardan güç alarak finansal hizmet sunan kurumların küresel ölçekte başarısı mümkün olmamaktadır. Piyasa kredi faiz oranından borçlanabilme kapasitesi olan kişileri müşteri kabul eden bu yaklaşımda maliyetlerde etkinlik ve tasarruflar birincil öneme sahip konulardır.

20 yılı aşkın bir süredir mikro finansman uygulamalarının serbest piyasa sistemine daha uygun olan finansal sistem yaklaşımına yani ticari bankacılık sistemine doğru yakınlık gösterdiği gözlenmektedir. Bu durumda mikro finansman uygulamalarının ticari etik olup olmadığı sorusu gündeme getirilmektedir. Etik özelliğe sahip mikro finansman uygulamalarını ticari nitelikteki yaklaşımlardan ayıran iki unsurdan biri finansal sürdürülebilirlik, diğeri de finansal aracılık maliyetidir. Kârlılığı amaçlayan ve/ve ya bağış ve yardımlardan finansal güç alan mikro finansman uygulamalarının etik olmaktan uzaklaştığına dair fikirler daha ağır basmaktadır (Okumuş, 2010:144-145).

3.1.2. Mikro Finansmanın Temel İlkeleri:

Yoksul kesimlerin finansal hizmetlere ulaşmalarını sağlamak için kurulmuş olan CGAP (Consultative Group to Assist The Poor) 28 tane kamu ve özel kalkınma kurumlarının biraraya gelerek faaliyete geçirdikleri bir ortaklıktır. 10 Haziran 2004

tarihinde CGAP' nin hazırlayıp G-8 Zirvesine katılan ülke liderlerince onaylanan mikro finansmanın temel prensipleri şu şekilde belirtilmiştir(Okumuş, 2010:146-149):

- Yoksul kimseler krediler haricinde çeşitli finansal hizmetlere de gereksinim duyarlar.
- Mikro finansman yoksullukla mücadelede güçlü bir araçtır.
- Mikro finansman yoksullara hizmet etmek amacıyla finansal sistem kurmak demektir.
- Mikro finansmanın geniş kitlelere ulaşabilmesi, sürdürülebilirliğine bağlıdır.
- Mikro finansmanın başarısı yerel ve sürekliliği olan kuruluşların varlığıyla mümkündür.
- Mikro kredi her zaman soruların cevabı ve her durumda gereken en iyi çözüm yolu da değildir.
- Yüksek faiz oranları yoksul kesimlerin kredi talebini daha da zorlaştırarak onlara zarar vermektedir.
- Hükümetlerin görevi dolaysız olarak finansal hizmetler sağlamak değil bu hizmetlere erişim için uygun ortamı sağlamaktır.
- Bağış niteliğindeki fonlar özel sermayeyle rekabet etmemeli, özel sermayeyi tamamlamalıdır.
- Sağlam kuruluşların ve yöneticilerin bulunmayışı kritik bir sorundur.
- Mikro finansman performans ölçümlerinin kamuya açıklandığı durumlarda en başarılı örnekler sunar.

3.1.3. Dünya'da Mikro Finansman Kuruluş Modelleri:

Uluslararası alanda yoksullukla mücadele amaçlı faaliyet gösteren çeşitli mikro kredi yöntemleri bulunmaktadır. Kredilendirme yöntemleri birbirinden bağımsız olan mikro finansman kuruluşları yoksullara ve mikro-küçük-orta ölçekli işletmelere mikro kredi hizmeti sağlamak üzere çalışmalar yürütmektedir. Global Development Research Center (GDRC) tarafından 15 bölüme ayrılan mikro kredi (finansman) kuruluş modelleri şunlardır (Aydın, 2012:50):

3.1.3.1. Birlik Modeli:

Birlik modelinde kendi içinde birlik meydana getiren hedef topluluk, finansal hizmetler sunmaktadır. Bu topluluklar gençlerden ve kadınlardan oluşan topluluklar olabildiği gibi; dini, siyasi yahut kültürel konularda ortak görüşlere sahip kişilerden oluşabilmektedir. Bazı ülkelerde yasal kararlar çerçevesinde birliklerin vergi indiriminden yararlanma, aidat toplayabilme ve sigorta hizmeti alma gibi imkanları da bulunabilmektedir (Aydın, 2012:51).

3.1.3.2. Garanti Sağlayan Kuruluş Modeli:

Geleneksel ticari bankacılık modelinde, ticari bankadan kredi sağlanması için bir başka bankanın garantisi gerekmektedir. Mikro finansman modelinde bir başka ticari bankanın garantisi yerine bir devlet kuruluşu tarafından ya da hibe şeklinde bir başka kuruluş ve/ve ya benzeri kuruluşlarca düzenlenebildiği gibi üyeler tarafından elde edilen tasarruflar teminat altında gösterilerek de düzenlemeler yapılabilmektedir. Krediler elde edilen garanti çerçevesinde bir kişiye doğrudan verilebilir ya da oluşturulan bir grup tarafından yararlandırılabilir. Teminat altına alınan fonlar kredi koşullarında iyileştirme ya da sigorta işlemlerinden kaynaklı zorunlulukları ilgilendiren durumlar gibi çeşitli amaçlarla kullanılabilir. Çeşitli ulusal/uluslararası örgütler, bankalar, çeşitli sivil toplum örgütleri mikro finans programlarını başlatabilmek için ya da kendilerinin kullanabilecekleri hizmetleri sunmak amacıyla ulusal ve uluslararası garanti fonları oluşturmaktadırlar (Okumuş, 2010: 180 ; Gökyay, 2008: 27).

3.1.3.3. Topluluk Bankacılığı Modeli:

Topluluk bankacılığı modelinde tüm topluluk bir birim olarak görülmekte; yarı resmi ve ya resmi kurumların önayak olmasıyla mikro finans hizmetleri sunulmaktadır. Bu tür kuruluşlar topluluk bankacılığı modeliyle ilgili finansal faaliyetlerde topluluk üyelerinin eğitimlerini sağlayan STK'lar ve ya diğer kuruluşları yardımları ile oluşturulmaktadır. Bu kuruluşlar bünyelerinde tasarruf imkanlarını ve ya gelir getirici projeleri barındırabilmektedirler. Topluluk bankaları daha geniş topluluk kalkınma programları için bir teşvik bileşeni olarak ele alınmaktadır (Gökyay, 2008:27-28).

3.1.3.4. Kooperatif Modeli:

Kooperatif, ortaklaşa yönetilen ve demokratik bir şekilde kontrol edilen, gönüllü olarak bir araya gelen kişilerin müşterek ekonomik, sosyal ve kültürel ihtiyaçlarını ve taleplerini karşılamak amacıyla oluşturulmuş bağımsız işletmelerdir. Bazı kooperatiflerin üyelerine finansman hizmeti sunma ve tasarruf faaliyetleri sağlama gibi amaçları da bulunmaktadır (Okumuş, 2010:181 ; Gökyay, 2008:28).

3.1.3.5. Kredi Birlikleri:

Kredi birlikleri, kendi üyeleri tarafından yönetilen ve üyelerine yardımda bulunmak üzere oluşturulmuş örgütlenmedir. Belirli bir gruba ait tasarrufları bir araya getirerek grup üyelerinin birbirlerine uygun faiz koşullarıyla kredi vermesi şeklinde amaçlanan girişimlerdir. Bu üyeleri bir araya getiren ortak bir paydaları vardır. Kredi birliğine üye olmanın koşulu aynı işverene, aynı sendikaya ya da aynı topluluğa bağlı olmaktır. Kredi birlikleri demokratik bir örgütlenme olduğundan yönetici komite temsilcilerinin seçiminde her üyenin yönetim sahipleri olarak birer oy hakkı vardır (Okumuş, 2010:181).

3.1.3.6. Grameen Tipi Kuruluş Modeli:

Grameen Bankası Modeli 1983 yılında Prof. Dr. Muhammed Yunus tarafından yoksullukla mücadele amacıyla faaliyete geçirilmiştir. Modele göre ilk aşamada 15-20 köyü kapsayacak bir bölgede bir bölge yöneticisi ve bir kaç banka çalışanı ile birlikte bir banka birimi oluşturulmaktadır. Yönetici ve çalışanlar ilk önce köyleri ziyaret etmektedirler. Buralarda yerel ortamı inceleyip olası müşterilerle irtibat kurarak amaçlarını, fonksiyonlarını ve bankanın çalışma yöntemlerini yerel halka anlatırlar. Beşer kişiden meydana gelen kredi grupları oluşturulur. Bu kredi grubundan ilk önce iki üyeye kredi verilerek bir ay boyunca bu üyelerin geri ödemeler konusundaki uyumları gözlenir. Elli hafta süre içerisinde kredi alan iki üyenin ana parayı faiziyle birlikte geri ödemeleri sonrası grubun geri kalan üyeleri de kredi almaya hak kazanmaktadır. Grup üyelerinin geri ödemeler karşısındaki sorumluluğu kredi teminatı işlevini görmektedir (Şimşek, 2009:10-11 ; Okumuş, 2010:181-182).

3.1.3.7. Grup Modeli:

Bu modeldeki ana hedef bireysel hareket edildiğinde karşılaşılan olası zorlukları ve zayıflıkları ortadan kaldırmak için grup bilinciyle hareket ederek ortak bilinç ve teminat altına girebilmektir. Grup modelinde krediler bireylere değil gruplara aktarılmaktadır. Grup haline gelen bireyler eğitim, ortak pazarlık gücü, baskı grubu oluşumu gibi çeşitli amaçlar edinebilmektedirler. Grup modelinin Grameen Bankası, topluluk bankacılığı, köy bankacılığı, ve grup baskısı gibi modellerle benzer yönleri bulunmaktadır (Aydın, 2012:54).

3.1.3.8. Bireysel Model:

Bu modelde bir grup oluşumuna ve ya geri ödemelerin garanti altına alınması için grup baskısına gerek kalmaksızın krediler borçluya verilmektedir. Bireylere kredi imkanı dışında eğitim, sağlık ve beceri geliştirme gibi sosyo-ekonomik hizmetler de sunulmaktadır (Okumuş, 2010:182).

3.1.3.9. Aracı Kuruluş Modeli:

Araç kuruluş modelinde kredi alan ve kredi veren arasında bir aracı kuruluş görev almaktadır. Bu aracı kuruluşun amacı kredi alan borçlulara eğitim vererek kredi bilincini kazanmalarını sağlamaktır. Aracı kuruluşlarca fon sağlama, program bağlantıları, eğitim-öğretim ve araştırma gibi konularda yürütülen bilgi ve destek programları bölgesel ve uluslararası seviyeye kadar her türlü aşamada gerçekleştirilebilir. Aracı kuruluşlar bireysel olabileceği gibi sivil toplum örgütleri, STK'lar, mikro kredi programları ve devletçe finansman sağlanan programlar yürüten ticari bankalar olabilirken; borç verenler devlet kuruluşları, ticari bankalar ve uluslararası nitelikli kuruluşlar olabilmektedir (Aydın, 2012:54).

3.1.3.10. Sivil Toplum Kuruluşu (STK) Modeli:

Sivil toplum kuruluşları, mikro finansman (kredi) alanında anahtar görevi görüp, mikro kredi programlarının başlatılmasında ve katılım sürecinde aktif role sahip olmaktadır. Hem toplumsal hem de ulusal ve uluslararası alanda hibe veren kuruluşlar mikro kredinin öneminin anlaşılmasına ve yardımcı olmaya çalışmaktadırlar. STK'lar mikro kredi organizasyonları için gerekli kaynak ve araç temini amaçlı gelişmeleri denetleyerek başarılı uygulamaları hayata geçirmişlerdir.

Ayrıca mikro kredi uygulamaları ve ilkeleri hakkında yayınlar, çalışma grup toplantıları, seminer-egitim programları düzenleyerek katkılar sağlamaktadırlar (Şimşek, 2009:12 ; Okumuş, 2010:183).

3.1.3.11. Grup Baskısı Modeli:

Bu modelde kredi sağlayıcıları ile borçlular arasındaki ahlaki, etik ve diğer gerekçeler gözetilerek kredi geri ödemelerinin ve program katılımının sağlanması amaçlanmaktadır. Grup baskısı çeşitli şekillerde gerçekleşir. Grup üyeleri arasından seçilerek ilk krediyi alan üye üzerinde borcunu geri ödemesi için baskı uygulanmaktadır. Aksi durumda diğer üyelerin kredi alması tehlikeye düşmektedir. Dışarıdan STK tarafından seçilen ve eğitilden geçen topluluk liderlerince de baskı yapılabilmektedir. Baskı uygulaması borcunu ödeyemeyen borçluya sık ziyaretler yapılabileceği gibi rutin toplantılarda bir araya gelindiğinde isim açıklaması şeklinde yerine getirilmektedir (Şimşek, 2009:12).

3.1.3.12. Rosca (Rotating Savings and Credit Associations) Döner Tasarruf ve Kredi Birlikleri Modeli:

Gayri resmi ve bağımsız oluşturulan döner tasarruf ve kredi birlikleri ortak bir fonda bir araya gelerek katkıda bulunmak isteyen bireylerin her birine bu fondan bir seferde toplu para aktarımı sağlandığı grup dayanışmasından oluşmaktadır. Örnek verilirse, 12 kişiden oluşan bir gruptan 12 ay süresince her ay kişi başına 100 USD toplandığı varsayıldığında her ay toplanan 1200 USD topluluktaki bir üyeye verilmektedir. Bu üye borçlanmış olduğu bu miktarı diğer 11 ayda düzenli aralıklarla geri ödemektedir. Aylık toplanan parayı kimin alacağına dair karar oy birliğiyle ve ya uzlaşılan bir başka yöntemle verilebilir (Şimşek, 2009:13 ; Okumuş, 2010:184-185).

3.1.3.13. Küçük İşyeri Modeli:

Kayıt dışı sektörle ilgili önceleri bu sektörde bulunan birimlerin sadece hayatlarını devam ettirmek amacıyla düşük verimliliğe ve düşük katma değere sahip olduğuna dair görüş günümüzde etkisini yitirmiştir. Küçük ve orta ölçekli işletmelerin istihdam yaratmak, gelir arttırmak ve gerekli hizmetlerin sağlanması açısından önemi artmıştır. Bu tip işletmeler genellikle eğitim, teknik danışmanlık, yönetim ve benzeri destekleme amaçlı uygulanan politikalar gibi doğrudan

müdahaleler ile ve ya satış teşvik imkanları gibi dolaylı müdahalelerle piyasa şartlarına uyum sağlamaktadır. Bu sistemin önemli özelliğinden biri de finansman desteğinin mikro krediyle sağlanmasıdır (Okumuş, 2010:185 ; Gökyay, 2008:31).

3.1.3.14. Köy Bankacılığı Modeli:

Köy bankaları topluluk bilinciyle hareket eden tasarruf ve kredi birlikleridir. Kendi imkanlarıyla çalışma yaşamlarını geliştirmek için bir araya gelen 25-50 arasında düşük gelirli kişiler tarafından oluşturulmaktadır. Bu modelde köy bankasının kuruluş sermayesi dışarıdan finansman yardımı yapan bağışçı kuruluşlar tarafından desteklenirken zamanla banka müşterilerinden sağlanan fonlar ve tasarruflar ile kendi kendine yeterli hale gelebilmesi için gayret edilmiştir (Okumuş, 2010:185-186).

Banka yönetimi; üye seçiminde, çalışan personelin belirlenmesinde, kuruluş tüzüklerinin hazırlanmasında kredi dağıtımında, ödemelerin tahsilinde ve tasarrufların toplanmasında kendi yetkilerini kullanmaktadır. Kredi geri ödemeleri maddi kefalet yerine mânevi ya da ahlâki teminat şeklinde yürütülmektedir (Gökyay, 2008:32).

3.1.3.15. KIVA Modeli:

KIVA, yoksullukla mücadele amacıyla 2005 yılı Mart ayında ABD'den Mathew ve Jessica Flannerly tarafından sanal ortamda oluşturulmuş fon toplama faaliyetidir. Bu modelin bir özelliği de dünyanın her tarafından bireylerin katkısına imkan sağlamasıdır. KIVA'nın kredilendirme portföyünde ihtiyaç sahiplerinin kişisel bilgileri, kredi ihtiyaç nedenleri ve geri ödeme sürecini içeren bilgiler bulunmaktadır. Mikro kredi verme niyetinde olanlar KIVA erişim adresinden ulaşacakları müşteri portföy kısmından tercih ettikleri kişiyi belirleyerek 25-100 USD aralığındaki tutarlarda kredi verebilmektedirler. KIVA birlikte çalıştığı yerel mikro kredi ya da yardım kuruluşlarına toplanan bu kredileri aktarmaktadır. Bu kuruluşlar da kişiye göre tahsis edilen bu kredileri iletmektedir. İhtiyaç sahipleri tarafından geri ödenen krediler kredi verenin hesabına aktarılmaktadır ya da kredilendirme işleminin devamı için dolaşıma tekrar girebilmektedir. KIVA tarafından ayrıca kredi verilen ihtiyaç sahibinin durumuyla ilgili kredi tahsis edene rutin bir şekilde bilgi aktarımı sağlanmaktadır (www.kiva.org).

3.2. MİKRO KREDİ VE GRAMEEN BANKASI MODELİ

3.2.1. Mikro Kredi'nin Tanımı:

Mikro kredinin genel bir tanımını yaparsak; ticari bankaların kredilerinden yararlanamayan ya da kredi koşullarına uyum sağlayamayan yoksul kişilere üretim kabiliyetlerini geliştirmeleri yahut küçük çapta faaliyet gösterdikleri mevcut işletmelerini büyütme maksadıyla düşük miktarlarda kredilendirme yöntemidir. Mikro kredi yönteminde kefalet ve ya ipotek işlemleri uygulanmadığından ve bu nedenle icra takibi yapılmadığından dolayı yoksullukla mücadelede etkin araçlardan biridir. Daha çok gelir elde edilebilecek küçük ölçekli bir faaliyete girişmek için küçük miktarda bir başlangıç sermayesine ihtiyaç duyan yoksul bireylere yönelik bir uygulamadır (Aydın, 2012:35).

3.2.2. Mikro Kredinin Tarihsel Gelişimi:

Mikro kredi kavramı 1970'lerde ilk kez Bangladeş'te Muhammed Yunus tarafından yoksulların gelir düzeylerini arttırıcı küçük miktarlarda verilen krediler şeklinde başlatılmış ve yarım asırdan daha kısa sürede mikro ölçekteki işletmelerin kredi destek hizmetlerinin oluşturulmasına, tasarruf fonlarına, para transferlerine ve sigorta hizmetlerine doğru bir açılımla finansal hizmet potansiyeline dönüştürülmüştür (Gökyay, 2008:18).

1974 yılında Bangladeş'te yoksulluk ve açlık boyutlarında görülen artış karşısında yerli halkın İnsan Hakları Bildirgesi'nde belirtilen güvence haklarından ve diğer haklardan mahrum kaldıklarını farkeden Muhammed Yunus incelemelerine Jobra (Cobra) Köyü'nde devam etmiştir. Burada benzer nitelikte olan özellikle kadın yoksulların bulunduğunu ve bu kadınların çoğunun kocaları tarafından terk edilmiş ya da kocaları ölmüş olduğundan ev geçimlerini kendi başlarına sağlamaya çalıştıklarını gözlemlemiştir. Okuma-yazma bilmeyen bu kadınların tefecilerden yani gayri resmi finans kuruluşlarından aldıkları küçük miktarlardaki kredilerle kırsal bölgelerde çiftçilik, gıda ürünleri işleme, el sanatları, küçük esnaflık gibi faaliyetlerle uğraşmakta olduklarını ve temin ettikleri ürünleri tefecilerin belirlediği çok düşük fiyatlardan yine yerel tefecilere satarak borçlarını kapatmakta olduklarını belirlemiştir. Yerel tefecilerin söz konusu kredi borçlarına çok yüksek oranlarda faiz uygulamaları yoksul kadınları daha fazla yoksulluğa sürüklediğini ve kredi almak

için tefecilerden başka geleneksel bir kuruluş bulamayan kadınların borç batağından kurtulamadıklarını gözlemlemiştir (S.Güneş, 2009:47-48).

Muhammed Yunus, yoksulların kredi imkanı sağlayacağı güvenilir kurumların olmayışından dolayı yeni bir proje oluşturmaya karar vermiştir. 1976 yılında Cobra Köyü'nde yürütülen bu araştırma projesi, bambu sandalye üretimi yapan kadınlara 27 USD ödünç verilmesiyle faaliyete geçmiştir. 1998 yılında 2,3 milyon aileye ulaşarak yaklaşık 2,3 milyar USD kapasitede borç verebilen bir sisteme dönüşmüştür (S.Güneş, 2009:48-49). Ancak uygulamada bu sistem bir çok aksaklıkla karşılaşmıştır. 1976'da Muhammed Yunus'un sağladığı 27 USD 'lik katkıya rağmen yoksulların devamlı ve kolaylıkla erişebileceği kurumsal bir yapıya ihtiyaç duyulmuştur. Zira o yıllardaki geleneksel ticari bankalar yoksul kesime kredi vermekten sıklıkla kaçınmışlardır. Bu nedenle Muhammed Yunus 1978'de Bangladeş Krishi (Tarım) Bankası'nın ilk deneysel mikro kredi uygulamasını hayata geçirmiştir. Fakat o dönemde bankacılık sektöründe var olan yapısal engellerden dolayı mikro kredi uygulamalarının daha sağlıklı yürütülebilmesi açısından yoksullar için ayrı bir banka sisteminin kurulması gündeme getirilmiştir. 1983 yılında bu beklentilerle Grameen (Köylü) Bankası adı altında yeni bir banka modelinin alt yapısı oluşturulmuştur (S.Güneş, 2009:48).

1980'li yıllarda dünya genelinde kâr güdüsüyle hareket etmeyen, diğer finansal kuruluşlarca da farkedilen mikro finansman modeli uygulamalarına geçilmiştir. 1990'lı yıllardan itibaren kâr amacı gütmeyen bazı finansal kuruluşlar, kendi finansal güvencelerini arttıracak faaliyetlerini geliştirmek maksadıyla mikro finansal kuruluş modeline benzer yapıya dönüşme kararları almışlardır (Aydın, 2012: 47-48).

1997 yılı şubat ayında Washington'da Mikro Kredi Zirvesi Kampanyası düzenlenmiş ve zirvede 2005 yılına kadar dünyada en yoksul 100 milyar aileye ulaşarak bu ailelerde bulunan girişimci vasıflara sahip kadınların kendi işlerini kurmalarını sağlamak için mikro kredi verilmesi kararlaştırılmıştır. Söz konusu kampanyanın en önemli amaçlarından biri de 2015 yılına kadar yoksulluğu mümkün mertebe önlemeye yönelik Milenyum Kalkınma Hedefleri'ne ulaşmak olmuştur (Soyak, 2010:134-135; Aydın, 2012:48-49).

3.2.3. Grameen Bankası'nın Kuruluşu:

Grameen Bankası 1983 yılında hisselerinin % 40' ının devlete ve % 60' ının da müşterilere tahsis edildiği bağımsız bir kuruluş haline geldikten sonra 1985-1990 yıllar arasında % 75 oranındaki hisselerin müşterilere geçişiyle tam bağımsız bir kuruluş olmuştur.

Grameen Bankası'nın temel prensiplerini şu şekilde sıralayabiliriz (Şengür, 2011:80):

- Yoksul kesimlerin gereksinim duydukları finansal desteği sağlamak
- Yoksullukla mücadelede istihdam sağlayacağına ve gelir getireceğine inanılan imalat, taşımacılık, tarım ve hayvancılık vs. gibi faaliyetler konusunda gerekli yardımı sağlamak
- Özellikle kadınlar olmak üzere yoksul kesimleri bankacılık hizmetlerinden yararlandırmak
- Tefecilerin istismar yöntemlerini ortadan kaldırarak yoksulların kendi kendilerine iş imkanı sağlayacak fırsatlar geliştirmek
- Yoksullar içinde dezavantajlı durumda olanları sosyo-politik ve ekonomik bakımdan birbirlerine destek olacak bir yapıda bir araya getirmek
- Düşük gelirin düşük tasarruf-düşük yatırım açmazında takılmasını gidererek daha çok gelir imkanı sayesinde kredi ve yatırım potansiyelini arttıracak bir mekanizmaya dönüştürülmesini sağlamak

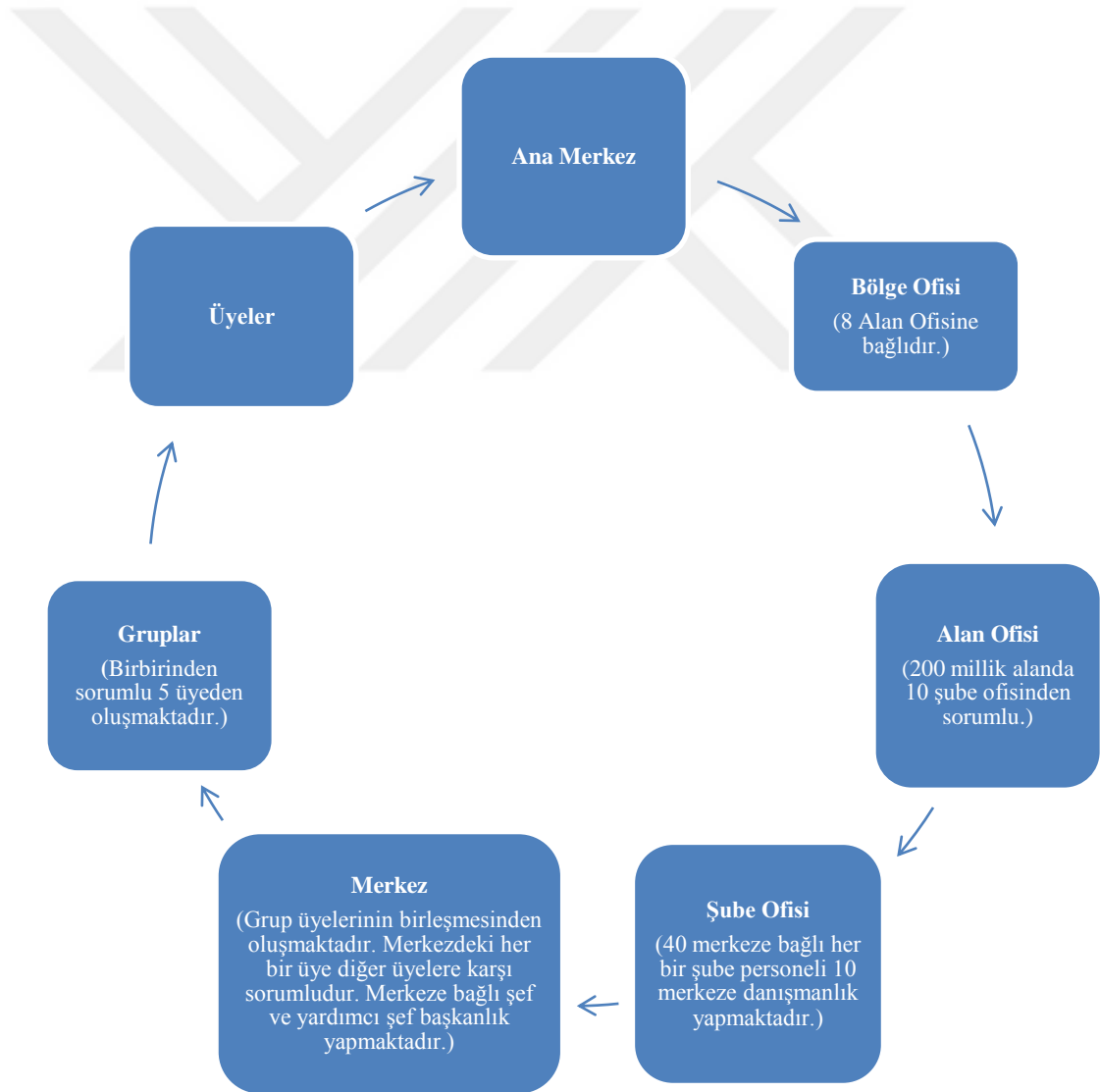
3.2.4. Grameen Bankası'nın Yönetim Yapısı:

Grameen tipi banka modeli 1983 yılında çıkarılan tüzükle yasal bir banka statüsüne kavuşmuştur. Grameen Bankası döviz işlemleri haricinde her türlü bankacılık işlemlerinin yürütüldüğü işletim özgürlüğüne sahip bir kuruluştur (Korkmaz, 2004:53).

Grameen Bankası'nın genel denetiminden merkez ofisi sorumludur. Bölge ofisleri, alan ofisleri, şubeler, merkez ve gruplar faaliyetlerini merkez ofise bağlı olarak yürüten alt birimlerdir. Merkez çatısı altında birleşen altı grup bulunmaktadır. Her bir grup 5 üyeye sahiptir. Şubelere bağlı olarak ofislerinde çalışan personel, banka çalışanları olarak görev yapmaktadır. Her banka personeli 6 merkez ve bu merkeze bağlı 200 üyeye karşı sorumludur. Her bir alan ofisinin bağlı olduğu 10 şube vardır ve banka programları bu şubeler eliyle yürütülür. Müşterilerin

dayanışması ve takibi bu şubeler aracılığıyla sağlanır. Her şubenin sorumlu olduğu 40 merkez bulunur. Herhangi bir şubenin yakınlarında bulunan köylerde yeni bir şube açılması durumunda bu şubeye bağlı merkez ve üye sayısındaki artış oranına göre mevcut şubede çalışan personel sayısı da arttırılabilir. Böylece şube sayısındaki artışla paralel olarak yeni alan ofislerinin ve bu alan ofislerindeki artışla birlikte yeni bölge ofislerinin faaliyete geçmesi sağlanmaktadır. Bu yönetim döngüsü Şekil 3.1'de gösterildiği gibi büyüme hedefli olarak faaliyetlerine devam etmektedir (Korkmaz, 2004:53-54).

Şekil 3.1. Grameen Bankası'nın Yönetim Yapısı

Bankada çalışan personelin görev bilincinde olmalarını ve sadakatli bir performans göstermelerini sağlayan en önemli etkenlerden biri teşvik sisteminin varlığıdır. Bu sistem sayesinde her dalda faaliyet gösteren merkez liderleri yılda bir kez bir araya gelerek karşılıklı fikir alışverişinde bulunmak suretiyle birbirlerinin tecrübelerinden yararlanmakta ve sorunların çözümüne yönelik gerekli adımları atmaktadırlar (Korkmaz, 2004:53-54).

3.2.5. Grameen Bankası Kredi Türleri:

Grameen tipi banka modelinde kredi çeşitleri şunlardır: (Şengür, 2011:82)

1. Temel Krediler
2. İskân (Konut) Kredileri
3. Küçük Ölçekli İşletme Kredileri
4. Burs-Eğitim Kredileri
5. Teknoloji Kredisi
6. Dilencilere Verilen Krediler
7. Özendirirci Tasarruf Kredileri
8. Taşınabilir Telefon Kredisi

Grameen Bankası tarafından sağlanan merkezi krediler dışında fon uygulamaları da yer almaktadır. Bu fonlar;

- Bankadan kredi alan müşteri grubu üyesinin yürüttüğü faaliyette başarısız olması, başka bir faaliyetle meşgul olması ya da aynı faaliyeti sürdürmek istemesi durumunda verilen ortak grup fonu,
- Üyenin ölümü, sakatlık, hastalık gibi tehlikelerle karşı karşıya kaldığı durumlarda sigorta maksatlı oluşturulan merkezi acil durum fonu,
- Her merkezin üyelerinin yönettiği ilkokul masraflarının karşılanması için geliştirilmiş çocuk refah fonudur.

3.2.6. Grameen Bankası'nın Kredi Verme Süreci:

Grameen Bankası'nın kredilendirme sürecinde hedef kitle olarak belirlenen topraksız ve varlıksız yoksullar dışında belirli kriterlere göre öncelik sağlanan kişiler şunlardır: (Korkmaz,2004:55-56)

- Dul ya da eşinden boşanmış kadın aile reisleri,

- Herhangi bir gayrimenkula sahip olmayan aile bireyleri,
- Ev sahibi olup fakat herhangi bir arazisi ya da toprağı olmayan kişiler,
- Bakmakla yükümlü oldukları çocuk sayısına göre belirlenen kişiler,
- Herhangi bir yardım kuruluşundan yardım alıp almadığı konusunda bilgi sahibi olunan kişilerdir.

Benzer mesleklere ya da amaçlara sahip mikro kredi alan kişiler bir araya gelerek 5 kişilik gruplar oluşturmaktadır. Her grup kendi içinde bir lider belirlemektedir. Gruplar haftalık toplantılarda biraraya geldiklerinde kredi ödemelerini düzenleyerek fikir alışverişinde bulunmaktadırlar. Her grubun en yoksul iki üyesine grup kurulduktan 3 ay sonrasında görevli personel tarafından ilk kredi tahsisi yapılmaktadır. Eğer bu iki üyenin geri ödemeleri düzenli olursa sırayla grubun diğer iki üyesi ve grup liderine de kredi ödemeleri yapılmaktadır. Grup liderleri kendi gruplarındaki kredi ödemelerinin ve tahsilatlarının yerine getirilmesini sağlamaktadır. Kredi geri ödemeleri 50 haftalık eşit taksitlerle yapılabilmektedir. Ayrıca 6 grup biraraya gelerek merkez grup çatısı altında toplanabilmektedir. Bu merkez grupların her birinin lideri ve yardımcı üyeleri bulunmaktadır. Merkez gruplar haftalık toplantılar düzenleyerek biraraya gelebilmekte ve grup bilinciyle istişarelerde bulunabilmektedirler. Görevli banka personeli de düzenli olarak haftalık toplantılarda kredi ödemelerini tahsil etmektedir. Böylece grup üyelerinin bankaya giderek ödeme yapmalarına gerek kalmamaktadır. Kredi ödemeleri dışında grup üyelerinin biriktirdiği tasarruf fonları, acil durumlarda üyelerin izni alınmak suretiyle kullanılabilir. Burada amaç kredilendirme sürecinin kesintiye uğramamasıdır (Akkul, 2011:45-46).

3.2.7. Mikro Kredinin Geri Ödeme Süreci:

Grameen Bankası personeli ile müşteriler arasında hukuksal bağ ve belgelere dayalı değil karşılıklı güvene dayalı bir ilişki temel alınmıştır. Bu sebeple klasik ticari bankacılık mekanizmasından ayrı tutulmuştur (Şengür, 2011:84-85).

Geri ödeme sürecinde bazı prensipler esas alınmaktadır. Ödenecek kredilerin bir yıl süreli olması, haftalık eşit taksitlere göre ödenmesi, geri ödeme işleminin kredi temininden sonraki haftada başlaması, belirli bir kâr oranına göre ayarlanmasıdır. Mikro kredi alımının ön koşullarından biri de kredinin alındığı hafta süresince gelir getirecek bir faaliyet için harcanmasıdır. Böylece kredi alımını

izleyen bir sonraki hafta kredi borcu eklenen hizmet maliyetiyle birlikte 46 haftalık eşit taksitlerle geri ödenmektedir (Taşpınar, 2013:90).

Geri ödeme mekanizmasında aksaklık olmaması için uygulamada bazı esaslar geliştirilmiştir. Bunlar; yakın izleme yöntemi, müşterilerin seçiminde dikkatlilik, ödemelerin düzenli seyretmesi, kredi ödemelerinde artan oranlılık ve en yoksula öncelik gibi esaslardır (Şengür, 2011:85).

Bütün kredi borçlarını aksatmadan düzenli ödeyen müşteriler daha yüksek kredi alabilme şansına sahip olabilmektedirler. Yaklaşık 5-10 yıllık bir süreç içerisinde yoksulluktan mümkün merteye kurtulmakla birlikte program dahilinde tutulan ve onurlandırılan müşteriler olarak değerlendirileceklerdir (Şengür, 2011:89).

Grameen Mikro Kredi Borçlarının Alınan Kredi Tutarlarına Göre Haftalık Ödemeleri (www.israf.org):

Mikro Kredinin Hizmet Maliyetiyle Birlikte Haftalık Taksidi:

- 100 TL..... : 2,5 TL.
- 200 TL..... : 5,0 TL.
- 300 TL..... : 7,5 TL.
- 400 TL..... : 10 TL.
- 500 TL..... : 12,5 TL.
- 600 TL..... : 15 TL.
- 700 TL..... : 17,5 TL.

3.2.8. Grameen Bankası Mikro Kredi Yöntemi'nin Uluslararası Alanda İşleyiş Esasları:

Neoliberal akımın dünyaya nüfuz ettiği 1980 yılı sonrasında mikro kredi projesinin Dünya Bankası, Birleşmiş Milletler Teşkilatı ve UNDP tarafından yoksullukla mücadele kapsamında geliştirilen stratejik projelere uygunluğu konusunda görüş birliğine varılmıştır. Mikro kredi projesi bu dönem itibariyle uluslararası belgelerde yer almaya ve uygulama alanını genişletmeye imkan bulmuştur (S.Güneş, 2009:66).

2000 yılında UNDP'nin hazırladığı İnsani Kalkınma Raporu'nda belirtilen mikro kredinin özellikle gelişmekte olan ülkeler için istihdam sağlayıcı niteliği sayesinde insan haklarının korunmasında önemli işlevi olduğuna dikkat çekilmiştir. Yoksul yanlı büyüme hususunda mikro kredinin uygulanması gerektiğine dair öneriler 1999 yılında hazırlanan raporda da belirtilmiştir (UNDP-HDR, 1999-2000). 2003 yılında yayınlanan İnsani Kalkınma Raporu'nda Yüzyıl Kalkınma Hedefleri çerçevesinde mikro kredinin alt gelir gruplarına nüfuz etmesinin sağlanması ve özellikle yoksul kesimlerin gelirlerini arttırıcı niteliğe sahip olmasından dolayı teşvik edilmesi gerektiği vurgulanmıştır (S.Güneş, 2009:66-67).

Dünya Bankası'nın yıllık faaliyet raporlarından olan 2008 yılı raporunda mikro kredi uygulama yöntemlerinin yoksullukla mücadeledeki önemine, yoksul kesimlerin kendi hesabına çalışmalarına, cinsiyet eşitsizliğinin giderilmesine ve eğitim-sağlık gibi temel gereksinimlere erişimlerine sağladığı katkılara vurgu yapılmıştır. Dünya Bankası, Birleşmiş Milletler ve UNDP'nin faaliyet raporlarında belirtilen öngörüler ışığında mikro kredi uygulamasının önündeki yasal ve mali engellemelerin önlenmesi ve yoksullukla mücadelede etkin bir araç olarak erişiminin kolaylaştırılması konularında görüş birliğine varılmıştır (S.Güneş, 2009: 66-68).

3.2.9. Grameen Mikro Kredi Kurumlarının Finansmanı:

Grameen Bankası'nın finansal destek aldığı kurumlar; özel vakıflar, Birleşmiş Milletler, halk destek fonları ve vakıftan elde edilen tasarruflardır. Finansal kaynak konusunda en güvenilir fon temini kredi müşterilerinden sağlanan tasarruflardır. Çünkü sağlanan bu tasarruflar kredi kullanıcıları tarafından dolaysız olarak temin edilmektedir. Bu sayede mikro kredi döngüsünün sürdürülebilirliği ve güvenilirliği arttırılmaktadır. Mikro finans kurumlarının gelir kaynağının yaklaşık % 33,52'lik önemli bölümü tasarruflardır. İkinci derecede ağırlığı ticari fonlar oluşturmaktadır. Ticari fonların ihtiyaçlara cevap verebilmesi için yüksek verimlilik ve yüksek standartlara kavuşturulması gerekmektedir. Her finansal kurum içerisinde yaşadığı ülkenin yasal çerçevesine uygun şekilde tasarruflarını üye olmayanlardan da mevduat halinde temin edebilmektedirler. Birleşmiş Milletler Kalkınma Teşkilatı gibi kurumlar mikro kredi projelerinin ilk safhalarında fon desteği sağlayarak katkıda bulunabilmektedir. Grameen tipi mikro kredi sisteminin başarısı elde ettikleri fon

kaynaklarıyla birlikte kendi içinde sağlıklı bir iş bölümünün ve motivasyonun teminiyle mümkün hale gelebilecektir (Şengür, 2011:89-90).

3.2.10. Grameen Bankası İle Ticari Bankalar Arasındaki Farklar:

Grameen Bankası'nın işleyişi ve yönetim yapısı ticari bankalardan çok farklı özelliklere sahiptir. Bu farklı yönleri şu şekilde sıralarsak; (Güneş1, 2009:69-70)

- Geleneksel ve özel ticari bankalarda müşteriler kredi işlemlerini yürütmek için banka şubelerine gitmesi gerekmektedir. Grameen modelinde banka personeli müşterilerin buldukları yere gitmektedir. Bu sayede bankacılık işlemleri müşterilerin buldukları mekanda yürütülmektedir.
- Geleneksel banka personeli işlemleri şubede yürütürken Grameen Bankası personeli belirli saatler dışında şubede bulunmamaktadır.
- Ticari banka sisteminde personel alımında eğitim esasları ön plandayken Grameen Bankası'nda eğitim kalitesi saha çalışmalarındaki performansla doğru orantılıdır.
- Geleneksel ticari bankalarda kredi işlemleri sırasında müşteriler tasarrufları altındaki varlıklarının miktarını açıklamak mecburiyetindeyken Grameen sisteminde müşteriler yoksul olduklarına dair kanıtlar göstermek durumundadırlar.
- Ticari bir bankanın başarısı elde ettiği yüksek kârla ve hisse sahiplerine sağladığı yüksek temettü ile ölçülmektedir. Grameen Bankası'nın başarısı ise hissedarların vaadettiği yüksek getirinin kendilerine konut yahut kaliteli bir yaşam standardına dönüştürülebilirliğini arttırma amacına dayanmaktadır.
- Geleneksel ticari bankalar kredi kullanıcılarının hangi gelir getirici faaliyetle uğraştıklarını sorgularken, Grameen Bankası müşterilerin gelir getirici faaliyetleri konusuna karışmamaktadır. Zira yıllık düzenlenen raporlarda 500'ü aşkın kategoride faaliyet bulunmaktadır. Bu kategorilere göre kredi limitleri ayarlanmaktadır.
- Grameen Bankası'nın personeli tarafından müşterilerin kredi borçlarını düzenli ödeyip ödemediklerini takip etmek için evlere haftalık ve aylık ziyaretler yapılmaktadır.

- Geleneksel ticari bankalarda müşteri ile banka ilişkisi yasal bir zeminde sürdürülürken, Grameen Bankası'nda müşteri-banka ilişkisi hukuki bir nitelikte değildir.
- Geleneksel ticari bankalar ekonomik amaçlı girişimleri desteklerken, Grameen Bankası ekonomik girişimleri sosyal boyutuyla birlikte değerlendirilebilir fırsatlar sunmaktadır.
- Geleneksel bankacılıkta kredi borçlanan müşteri borcuna karşılık ya kefil bulmak ya da elinin altında bulunanları ipotek altında tutmak durumundadır.
- Geleneksel bankacılıkta kayıt işlemleri için gereken evrak formaliteleri ve kırtasiye masrafları müşterileri ticari bankalara karşı soğutmaktadır. Grameen bankası ise müşterilerinin daha iyi bir yaşam standardına kavuşmalarına yardımcı olmak ve gelir seviyelerinde değişim olup olmadığını takip etmek için kayıt tutmaktadır.

3.2.11. Grameen Bankası'nın Başarısı:

Grameen tipi banka projesi'nin başarısındaki en büyük etkenlerden biri Prof. Dr. Muhammed Yunus'un aynı zamanda kurucusu olduğu bu projede gösterdiği gayretlerdir. Kredi dağıtım ve ödeme süreçlerinde oluşturulan grup çalışmaları, grup üyelerinin koordinasyonu ve destekleyici gayretleri proje başarısını olumlu yönde etkilemektedir (Akkul, 2011:46).

Yapılan haftalık ve aylık toplantılarda üyeler arasındaki samimi diyaloglar ve destekleyici paylaşımlar grameen mikro kredi projesinin sosyal açıdan da işlevselliğini göstermektedir. 1976'dan beri faaliyetlerini sürdüren Grameen Bankası'nın çalışan üyelerinin genç yaş ortalamasına sahip olması, müşteri ilişkilerindeki motivasyonun sağlanmasında önemli paya sahip olmaktadır (Korkmaz, 2004:67-68).

Grameen Bankasının kredilendirme sürecinde yaşanan ekonomik gelişmelerin yanı sıra sosyal açıdan sağladığı sinerjinin özellikle kadınlar açısından getirdiği kazanımları dikkat çekmektedir. Kadınlar buldukları sosyal çevrelerde kazandıkları itibarı ve kendi kararlarını verebilme konusunda yaşadıkları özgüveni aile ortamında da sürdürebilmektedir.

Tablo 3.1. Grameen Bankası Yıllık Performans Göstergeleri, 2006-2013

Grameen Bank Performans Göstergeleri & Oran Analizi, Aralık 2013									
		2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Kurumsal karakteristik:									
1	Toplam aktifler (milyon/Taka)	59.384	68.954	82.801	103.005	125.397	140.441	158.952	178.937
	Toplam varlıklar (milyon /ABD Doları)	849	1.005	1.205	1,491	1,781	1,763	1,974	2301
2	Ofislerin sayısı	2626	2.813	2.884	2.911	2,914	2,912	2,914	2,914
	Çalışan sayısı	20885	25283	24240	23283	22255	22128	22261	21851
Çalışma alanı göstergeleri:									
3	Şube sayısı	2,319	2,481	2,539	2,562	2,565	2,565	2,567	2,567
4	(Milyon) üye sayısı	6,91	7,41	7,67	7,97	8,34	8,37	8,37	8,54
5	(Milyon) aktif borçlu sayısı	5,96	6,16	6,21	6,43	6,61	6,58	6,71	6,74
6	Şube başına aktif borçlu sayısı (yıl sonu)	2,571	2,482	2,448	2,508	2,578	2,566	2,613	2,625
7	Kredi görevlilerinin sayısı	12048	14561	14	13262	12613	12537	12779	12826
8	Kadın üyeleri (yüzde %)	96,70%	96,85%	96,88%	96,79%	96,39%	96,12%	96,23%	96,21%
9	Borçlu başına ortalama kredi bakiyesi (Taka)	5,578	5901	7147	8514	10034	11442	11972	12522
	Borçlu başına ortalama kredi bakiyesi (USD)	80	86	104	123	143	144	149	161

Tablo 3.1.'de Grameen Bankası'nın 2006-2013 yılları arasındaki yıllık performans göstergeleri ve oran analizleri belirtilmiştir. Grameen Bankası'nın 2013 yılı sonu itibarıyla şube sayısı 2.567 'ye, kurumsal ofis sayısı 2.914 'e, personel sayısı 21.851 'e ulaşmıştır. Yaklaşık 8,54 Milyon üye ile hizmet sunmaya devam etmektedir (www.grameen.com).

Grameen Bankası uygulamalarının tüm üyeler için sağladığı ekonomik kazanımlardan ziyade kişisel bakım becerileri, disiplin bilinci, yardımlaşma, karşılıklı saygı, aile üyelerini ilgilendiren konularda dayanışma, toplumsal disiplin gibi insani yaklaşımlar konusunda geliştirdiği pozitif etkiler sistemin genel başarısında önemli rol oynamaktadır. Grameen Bankası bu amaçla ekonomik ve sosyal hedeflere uygun olacak şekilde tüm üyeleri ilgilendiren "On Altı Karar" olarak adlandırdığı bazı yükümlülükler getirmiştir. Bu yükümlülükler şunlardır: (Yunus, 2003:137-138 ; Korkmaz, 2004:63-64)

- Grameen Bankası'nın disiplin, birlik, cesaret ve çok çalışma biçimindeki dört temel ilkesini hayatın her alanına yayacağız ve bu gayelerle ilerleyeceğiz.
- Ailelerimize refah getireceğiz.

- Harabe evlerde oturmayacağız. En kısa sürede evlerimizi onararak yeni evler inşa etmek için çalışacağız.
- Yıl boyunca sebze yetiştireceğiz. Yetiştirdiğimiz sebzelerden bolca yiyerek geri kalanını satacağız.
- Ekim mevsimlerinde mümkün olduğunca çok tohum ekeceğiz.
- Ailelerimizi küçük yapıda tutmak için plan yapacağız. Harcamalarımızı minimuma indireceğiz. Sağlığımıza önem vereceğiz.
- Çocuklarımızı eğiteceğiz ve onların eğitimi için gereken parayı kazanacağız.
- Çocuklarımızı ve çevremizi her zaman temiz tutacağız.
- Foseptik çukurlarını onarıp inşa ederek kullanacağız.
- Kuyu suyu içeceğiz. Eğer temiz su bulamazsak suyu kaynatacağız ya da şap katarak içilebilir hale getireceğiz.
- Kızlarımızı ve oğullarımızı evlendirirken başlık parası geleneğine son vereceğiz. Küçük çocukları evlendirmeyeceğiz.
- Kimseye adaletsiz davranmayacağız. Haksızlık yapanlara karşı çıkacağız.
- Daha fazla gelir elde edebilmek için hep birlikte daha büyük yatırımlara gireceğiz.
- Her zaman birbirimize destek için hazır olacağız. İçimizden birisi güç bir duruma düşerse hep birlikte ona yardım edeceğiz.
- Herhangi bir merkezde disiplin ihlâli olduğunu öğrenirsek hep birlikte oraya giderek yeniden disiplinin sağlanmasına yardımcı olacağız.
- Bütün merkezlerde beden eğitimi yapılmasını teşvik edeceğiz. Bütün sosyal aktivitelere beraberce katılacağız.

Söz konusu bu kararlar genel nitelikli olduğu için bunların dışında Grameen şubelerinin faaliyette bulunduğu bölgelerdeki yerel sorunları gidermek amacıyla özel nitelikli kararlar da alınabilmektedir.

3.3. DÜNYA'DA MİKRO FİNANSMAN VE MİKRO KREDİ UYGULAMALARI

Mikro kredi ilk olarak 1973 yılında Prof. Dr. Muhammed Yunus tarafından proje fikri olarak sunulmuştur. 1979 yılına kadar Merkez Bankası ve diğer ticari bankaların desteğiyle geliştirilmiştir. 1983 yılında ise yoksullara mikro kredi

sağlayan Grameen Bank resmi bir kuruluş olarak faaliyetlerine başlamıştır (Dündar, 2007: 7).

1980'li yıllar mikro finans sektörünün dünya çapında benimsendiği ve bir çok ülkede kâr amacıyla hareket etmeyen kuruluşlar bünyesinde uygulama alanı bulduğu dönemler olmuştur. 1990'lı yıllarda bu kuruluşlar finansal açıdan kendi yeterliliklerini sağlayacak şekilde faaliyetlerini geliştirerek mikro kredi kuruluşlarına dönüşmüşlerdir (Aydın, 2012:47-48). Bu dönemde STK' lar mikro kredi sisteminin yürütülmesinde adeta kilit rolü oynamıştır. Dünya Bankası gözetiminde oluşturulan Yoksullara Yardım ve Dayanışma Grubu (CGAP) ve Grameen Bankası mikro kredi kuruluşlarını bir araya getirerek dayanışma içerisinde standartlar belirlemeye çalışmıştır (Şiriner, 2015:58).

Washington'da 2-4 Şubat 1997 tarihinde Mikro Kredi Zirvesi Kampanyası (Microcredit Summit Campaign) adı altında tertiplenen zirveye 137 ülkeden 2900 kişi katılmıştır. Zirvede 2005 yılına kadar dünya genelinde en yoksul aileden yaklaşık olarak 100 milyon kişiye ulaşılarak bu aileler içindeki girişimci vasıflara sahip kadınlara istihdam sağlamak amacıyla mikro kredi dağıtımı hedeflenmiştir. Küresel platformda oluşturulan bu kampanya Birleşmiş Milletler Teşkilatı'nın Milenyum Kalkınma Hedefleri'ne uygun şekilde 2015 yılına değin yoksulluğu ortadan kaldırmayı amaçlamıştır (Aydın, 2012:48).

3.3.1. Asya'da Mikro Kredi Uygulamaları

Grameen Bankası mikro kredi uygulamalarının ilk temellerinin atıldığı Bangladeş'in Asya kıtasında bulunması konum olarak bu bölgenin önemini arttırmaktadır. Söz konusu bu uygulamalar kısa zamanda çevre ülkelerine de yayılarak kapsama alanını genişletmiştir (Özmen, 2011:120).

Asya'da Bangladeş'ten sonra ikinci mikro kredi uygulamaları Malezya Bilim Üniversitesi'nin Asya Pasifik Kalkınma Merkezi'nin sponsorluğuyla Malezya'da başlatılmıştır. 1986 yılında Prof. Dr. David S. Gibbons tarafından başlatılan bu program ilk süreçte istenilen etkinliğe ulaşamayınca Prof. Muhammed Yunus'un direktifinde bir rapor hazırlanmıştır. Bu rapor sonucuna göre Malezya'da yürütülen uygulamaların Grameen Bankası programına uyumsuzluğu anlaşılmış ve bir sonraki süreçte Malezya'da yürütülen faaliyetlerin Bangladeş Grameen Bankası

faaliyetleriyle örtüşecek hale getirilmesi gerektiğine karar verilmiştir. Kısa zamanda başarı elde edilmiş ve Malezya'nın kırsal bölgelerinde yaklaşık 30.000 aileye ulaşılmıştır. Söz konusu gayretler neticesinde iç savaş ve doğal afet sıkıntısı yaşayan Filipinler'de çeşitli alanlarda faaliyet gösteren 32 farklı Grameen tipi program başlatılmıştır (Şengür, 2011:94-95 ; Akkul, 2011:49).

Hindistan'da 1990'lı yılların başında IMF destekli liberalleşme politikaları ve kırsal kesime yönelik kalkındırma programlarının başarısızlığı nedeniyle kırsal kesimdeki yoksul nüfusun azaltılması için yeniden yapılanmaya gereksinim duyulmuştur. Mikro kredi uygulamalarının Bangladeş başta olmak üzere Endonezya, Tayland, Sri Lanka gibi ülkelerde yaygınlaşmasıyla birlikte Hindistan'da da kırsal kesim yoksulları için çözüm getireceği fikri ağırlık kazanmıştır (Okumuş, 2010:282-283)

1980'li yıllarda Endonezya'da kamu otoritelerince desteklenen kırsal kredi programının mikro finansal yapıya dönüşmesi sonucu Bank Rakyat Indonesia (BRI) adında bir kamu bankası oluşturulmuştur. 22 milyonu aşkın mikro kredi müşterisiyle faaliyetlerine devam etmektedir (Zanbak, 2008: 69-70).

Tayland'da kamu bankası statüsünde olan Tailand's Bank of Agriculture and Agricultural Cooperatives tarımla uğraşan yoksul üreticilere mikro kredi tahsis ederek tasarruflarına katkıda bulunmaktadır (Zanbak, 2008: 69-70).

Hindistan'da 1990'lı yılların başında özellikle kırsal kesim yoksullarına yönelik mikro finans uygulamalarında iki temel yaklaşım üzerinde durulmuştur:

- **Dayanışma Grubu (The Self-Help Group) Yaklaşımı**

İhtiyaçlara acil cevap verecek ölçüde esnek kredi sistemine sahip özelliğiyle resmi finansal kuruluşlar ve finans kaynakları arasında bağ kurma işlevini gören dayanışma grupları modeline dayalı bir yaklaşımdır. Kırsal kesimde yaşayan yoksullara finansal hizmet amacıyla kurulan Kalkınma Bankası NABARD (National Bank for Agriculture and Rural Development); STK'ların, kredi kooperatiflerinin, bölgesel yönetimlerin ve dayanışma gruplarının oluşumunu teşvik etmektedir. NABARD denetiminde kurulan Micro Credit Innovation Department programı; mikro finansman politikalarının yürütülmesi, mikro finans kullanıcılarının yatırımlarının arttırılması, dayanışma gruplarının mikro finansal işletmelere

dönüşümlerine destek sağlanması gibi konularda görevler üstlenmektedir. NABARD'ın en önemli fonksiyonlarından biri de STK'lar ile bankacılık sektörünün işbirliğini sağlamaktır (Okumuş, 2010:283-288).

2005 yılı sonundan itibaren toplam 120 milyon müşteri hacmine ulaşan NABARD 2006-2007 döneminde sağladığı 256 milyon dolarlık kârla faaliyetlerini sürdürmeye devam etmektedir (Okumuş, 2010:284-288).

- **Grameen Bank Modeli Yaklaşımı**

İlk kuruluş sermayesini NABARD'dan sağlayan SHARE, 1983 yılında Grameen Bankası modelinin Hindistan'da uygulanan versiyonudur. Temel amacı yoksul kadınlara finansal destek sağlayarak kendi kendilerine yeterli seviyeye gelmelerini teşvik etmek olan SHARE, 1999 yılında banka dışı finans kuruluşu haline getirilmiştir. Hindistan'ın Andhra Pradesh bölgesinde faaliyetlerini yürüten bu kuruluş, 2008 yılından itibaren müşteri sayısını 1 Milyon 502 bine yükselterek 190 milyon 832 bin ABD doları hacmini yakalamıştır (Okumuş, 2010:284-288).

The MIX Market (Microfinance Information Exchange) tarafından Hindistan'da yapılan anket sıralamasında ikinci olarak banka dışı finans kuruluşu statüsünde 1998 yılında faaliyete geçen Swayam Krushi Sangam (SKS) erişilebilirlik ve etkinlik bakımından dünyada en başarılı mikro finans kuruluşları arasına girmiştir. 2008 yılı verileri göz önüne alındığında 3 Milyon 520 bin müşteri kapasitesine ve 278 milyon 710 bin ABD doları kredi hacmine sahip olmuştur (Okumuş, 2010:284-288).

Asya'nın en kalabalık ülkesi olan Çin'de Grameen modeli uygulama şansı bulmuştur. Çin Mikro Finans Kurumu (China Association for Micro Finance) tarafından yayınlanan raporda mikro krediye olan yüksek talebin nedeni kötü iklim şartları ve erozyonun fazla olduğu bölgelerde yaşayan 120 milyonu aşkın insanın yoksul kalmasıdır. Çin Dış İşleri Bakanlığı yoksulluğu azaltmak için Grameen modeli benzeri uygulamayı iki eyalette faaliyete geçirmiştir. Çin Sosyal Bilimler Akademisi denetiminde Çin Kırsal Kalkınma Enstitüsü tarafından başlatılan Grameen tipi programlar bu eyaletlere bağlı dört bölgede aktif hale getirilmiştir (Şengür, 2011:95).

Çin'in kredi yoğunluğu bakımından dünyanın en büyük finans kuruluşu olan PSBC (Postal Saving Bank of China/ Çin Posta Mevduat Bankası) 2009 yılı sonu itibariyle 18,5 milyar USD kredi hacmine sahip bulunmaktadır (Özmen, 2011:124).

Vietnam'ın mikro kredi müşteri kapasitesi bakımından dünyanın en büyük mikro finans kuruluşu olan aynı zamanda 7,5 milyon aktif borçlu müşteriye sahip Vietnam Sosyal Politika Bankası, 2002 yılında hükümetin aldığı kararlar ile Vietnam Yoksullar Bankası ve Vietnam Kırsal Kalkınma ve Ziraat Bankası'nın tekrar revize edilmesiyle kurulmuştur. Bu banka kamu kaynaklarının hareketliliği ve kredilendirme politikalarının hayata geçirilmesi amacıyla kamu otoriteleri tarafından önemli bir araç olarak benimsenmiştir (Özmen, 2011:124).

Asya ülkelerinde yürütülen mikro finans hizmetlerinin genel özellikleri şu şekilde özetlenebilir; (Taşpınar, 2013:123-124 ; Gökyay, 2008:58-59)

- Mikro finans uygulamaları, dünya geneline göre karşılaştırıldığında Asya kıtasında en kapsamlı uygulama alanı bulmaktadır.
- Bölge nüfusunun daha yoğun olduğu alanlarda sunulan hizmetler daha fazla olmaktadır.
- Belli kurumlar dışında ağırlıklı olarak verilen krediler bir işletme kurulması ile ilgili kredilerden oluşmaktadır.
- Asya kıtasında iki büyük ülke olan Çin ve Hindistan'da nüfus yoğunluğuyla orantılı olarak çok düşük derecede hizmet sunan mikro finans kurumu bulunmaktadır. Bunun temel nedenlerinden biri finans sektörüne geçmişten günümüze yapılan hükümet müdahalesidir.
- Bangladeş ve Endonezya, Asya'da mikro finansal hizmetlerin sunumunda öne çıkan ülkeler arasında bulunmaktadır. Fakat bu iki ülke hizmet sunumunu farklı iki çıkış noktasından hareketle yerine getirmektedir.

3.3.2. Latin Amerika'da Mikro Kredi Uygulamaları

1973 yılında Latin Amerika'nın Brezilya eyaletinde kâr amacı gütmeyen bir kalkınma bankası olan Accion International ilk mikro kredi uygulamalarını başlatmıştır. 14 Latin Amerika ülkesinde de takip eden 10 yıl süre zarfında mikro kredi programları faaliyete geçirilmiştir (Zanbak, 2008:74). Bu programların başarılı olması ve maliyetlerini karşılayacak duruma gelmesi üzerine yeni bir kredi garanti

fonu oluşturularak yerel finans sektörü ile iletişime geçilmiş böylelikle daha fazla mikro girişimciye ulaşılmıştır. Ancak 1989-1995 yılları arasında ACCION Latin Amerika ülkelerinde etkinliğini 20 katına çıkarmasına rağmen ihtiyaç sahiplerinin ancak % 2'lik bir kısmına erişebilmiştir. Bu durumda Bolivya'da sadece mikro kredi veren bir ticari banka olan Boncosol'un kuruluşuna destek sağlanmıştır (Zanbak, 2008:74 ; Gökyay, 2008:60-61).

Mibanco, Peru'da mikro finans hizmeti veren ilk ticari banka kuruluşudur. Meksika'da Financiera Compartamos, Haiti'de Sogesol, Brezilya'da Banko Real, Ekvador'da Banco Solidario S.A., Latin Amerika kıtasında finansal hizmet veren diğer kuruluşlardır. Latin Amerika'da genellikle grup kredisi yerine bireysel krediler ön plana çıkmıştır. Finansal hizmetlerde daha çok kentsel alanlarda yaşayanlara öncelik verilmiştir (Akkul; 2011: 49).

Latin Amerika Grameen Bank'tan önce Opportunity International ve ACCION International mikro finans uygulamalarını başlatmıştır. 1961 yılında hukukçu Joseph Blatchford tarafından 90.000 \$ fon ile kurulan ACCION International 1973 yılında Latin Amerika'nın Brezilya eyaletinde ilk mikro kredi hizmetlerinin sunulduğu bir yapıya dönüştürülmüştür. Aynı zamanda kâr amacı gütmeyen bir kalkınma ajansı olan ACCION'nun finansal faaliyetleri 62 mikro finans kuruluşu ile birlikte Kuzey Amerika, Güney Amerika, Afrika ve Asya kıtasında 31 ülkeye yayılmıştır. 2009 yılı sonundan itibaren toplam 8,6 milyon mikro kredi müşterisi ve 36,1 milyon \$ mikro kredi miktarı ile faaliyetlerini sürdürmektedir (Özmen, 2011:128-129).

Latin Amerika'da yürütülen mikro finans uygulamalarının genel özellikleri şu şekilde özetlenebilir (Özmen, 2011:128-129) :

- Latin Amerika'da faaliyetlerini sürdüren mikro finans kuruluşları, dünya'da faaliyet gösteren diğer mikro finans kuruluşlarına göre daha köklü bir mikro finans geçmişine sahiptir.
- Bölgede hizmet sunan mikro finans kuruluşlarının büyük çoğunluğu kuramsal yapıya dönüşmüş mikro finans kurumlarını oluşturmaktadır.
- Mikro kredi uygulamalarında sektörel rekabet kentsel alanlarda daha yoğun yaşanmaktadır.

- Kentsel rekabet sonucu faiz oranlarını % 50'den % 21 düzeylerine indirerek etkinliğini göstermiştir.

ACCION ile birlikte çalışan Amerika, Latin Amerika ve Karayipler'deki finansal kuruluşlar ülke adlarıyla birlikte şunlardır : Bolivya'da Bancosol ; Brezilya'da Credit Amigo, Real Microcredito ; Kolombiya'da Cooperative Emprender FINAMERCA, Fundacion Mario Santo Domingo ; Ekvator'da Banco Solidario, Credife Fundacion Ecuatoriana de Desarrollo ; El Salvador Apoyo Integral ; Guatemala'da Genesis Empresarial ; Haiti'de Sogesol ; Honduras'da FINSOL, BANCOVELO ; Meksika'da ADMIC, Banco Compartamos ; Nikaragua'da Financiera FAMA ; Panama'da BanDelta ; Paraguay'da Financiera El Comercio, Fundacion Paraguaya ; Peru'da Mibanco, Venezuela'da BankGente ; ABD'de ACCION USA Network (www.accion.org).

Latin Amerika ve Karayipler bölgesinde faaliyet gösteren diğer önemli finans kuruluşu Inter-American Development Bank'tır. Merkezi Washington'da olan banka 1959 yılında uygulamalarına başlamıştır. Bölgede faaliyet gösteren 48 üye kuruluşun 26'sı Latin Amerika'da ve Karayipler'de bulunmaktadır. Mikro işletmelere yatırım ve hibe şeklinde finansal destekte bulunarak çok taraflı danışmanlık hizmeti sağlamaktadır. Latin Amerika bölge ülkeleri % 50,02 oranındaki oy çokluğuyla banka yönetiminde söz sahibi olmaktadır. Inter-American Development Bank'ın önemli bir özelliği de en yoksul üye ülkeler olan Haiti, Honduras, Guyana, Nikaragua ve Bolivya'nın uyguladığı borç silme programlarına yönelik finansman desteği sağlamasıdır. Inter-American Development Bank bu özelliğiyle diğer geleneksel finansman faaliyetlerde bulunan bankalardan ayrılmaktadır (Okumuş, 2010:215).

3.3.3. Kuzey Amerika'da Mikro Kredi Uygulamaları

ABD'nin en önemli finans kurumu olan ACCION USA ilk olarak Latin Amerika'da kurulmuş ve sonra 1991 yılında New York'ta faaliyetlerini sürdürmüştür. ACCION USA Amerika Birleşik Devletleri'nde 9 eyalet ve 33 şehirde hizmet sunmaktadır. ACCION'ın hazırladığı rapor sonucuna göre ABD'de bulunan 13,1 milyon mikro işletmenin % 82'lik bölümünün iş kurmak amacıyla kredi başvurusunda bulunmadığı anlaşılınca banka kredi hacmini arttırmak ve daha fazla müşteriye ulaşmak için çalışmalarını hızlandırmıştır (Gökyay, 2008:67).

Kuzey Amerika'nın mikro finansman kuruluş merkezlerinden olan FINCA International, 18 üye ülkede toplam 227.388 müşteriye uluslararası finansal hizmet sunan ve kâr amacı taşımayan uluslararası bir organizasyondur (Gökyay, 2008:67-68).

Kuzey Amerika'da mikro finans konusu ile ilgili faaliyette bulunan diğer uluslararası kuruluş merkezlerinden bazıları da şunlardır; Hristiyan kuruluşu olan Opportunity International, Women's World Banking, World Council of Credit Unions. Ayrıca ABD'de kızıl derililere yönelik Calmeadow Vakfı sponsorluğunda Grameen tipi mikro kredi çalışması başarıyla uygulanmıştır (Gökyay, 2008:67-68).

3.3.4. Afrika Kıtasında Mikro Kredi Uygulamaları

Afrika kıtasında Sahra-altı Afrika ülkeleri başta olmak üzere genel ekonomik durum zayıf olduğundan büyüme oranları ve bu ülkelere yapılan yabancı sermaye akımları da yetersiz düzeydedir. Kurak iklim şartları ve HIV virüsü başta olmak üzere salgın hastalıklar insan hayatını tehlikeye düşürecek boyutlara ulaşmış olduğundan mikro finans hizmetlerinin yoksullukla mücadele ağırlıklı konulara yönelmesi kaçınılmaz olmuştur (Okumuş, 2010:223-224).

2002 yılından itibaren 22 ülkede mikro finansman sektörünü ilgilendiren düzenlemeler yapılmıştır. Etiyopya, Demokratik Kongo, Kenya ve Burundi'de mikro finans kurumlarını düzenleyici kanunlar çıkarılmıştır. Zimbab ve Sudan'da mikro finans ile ilgili çalışmalar sürdürülürken Somali ve Eritre gibi ülkelerde bu konuda hiç bir düzenlemeye gidilmemiştir. Afrika kıtasındaki ülkelerde faaliyet gösteren mikro finans kurumları buldukları ülkenin bankacılık sistemine bağlı hareket etmektedirler (Okumuş, 2010:223-224).

Dünya Bankası'nın yürüttüğü çalışma sonucuna göre; PRIDE Credit Rural and Credit Mutuel de Senegal ve Village Banks Nganda of Senegal Reseaudes Caisses Populairesve Sahel Action Project de Promotion du Petit Credit Rural of Burkina Faso ve Caisses Villageoises de pays Dogon ve Kafo Jiginew of Mali adlarında 9 mikro finansman kuruluşunun başarı emareleri gösterdiği kanaatine varılmıştır. Bu programların ortak özellikleriyle ilgili çalışma raporunda şunlar belirtilmiştir: (Gökyay, 2008:62)

- Tüm programların kurulum ve faaliyet alanı müşterilerine yakın olacak şekilde organize edilmiştir.
- Borç vermede basit teknikler kullanılmıştır.
- Borç veren-alan açısından risk oluşturmayacak şekilde kültürel yapıya uygun ve yüksek geri dönüşümlü teknikler uygulanmıştır.
- Kredilendirmede kısmen de olsa maliyetlerini karşılayacak ölçüde ticari borç oranlarından daha yüksek oranda fiyatlandırma uygulamışlardır.

Afrika'da mikro finans kuruluşlarını tek çatı altında toplayan ağlardan biri "Africa Microfinance Network (AFMIN) ağıdır. AFMIN, 18 ülkede faaliyet gösteren 300'ün üzerinde MFK'nın bir araya getirildiği uluslararası gayri resmi bir organizasyondur. 1996 yılında Mali'de 15 Afrika ülkesinden gelen mikro finansman temsilcileri WWB (Women's World Banking) ve UNDP'nin katılımlarıyla yapılan toplantıda bölgesel ağ oluşturma fikri benimsenmiş 2000 yılının Kasım ayında AFMIN organizasyonu kurulmuştur. Bu organizasyon üyelerine yönelik finansal destek dışında eğitim, teknik bilgi, müşavirlik hizmetleri, veri tabanı oluşturma, en cazip uygulamalarla ilgili bilgi verme, üyeler arası etkileşimi sağlama gibi hizmetler sunmaktadır. Woman's World Banking ile Alman Kalkınma Bankası'na bağlı uluslararası bir yardım kuruluşu olan GTZ, AFMIN'a fon sağlayan başlıca kaynaklardır. AFMIN üyesi ülkelere bağlı ağlardan bazıları bölgede Accion International ile işbirliği içerisinde çalışmaktadır. Bunlar; Benin'de PADME, Mozambik'te Tchuma, Tanzania'da Akiba Commercial Bank ve Uganda'da Uganda Microfinance Limited gibi mikro finans kuruluşlarıdır (Okumuş, 2010:224-225).

Güney Afrika Cumhuriyeti'nde hem kamu otoriteleri hem de STK'lar sosyal ve etnik sorunların üstesinden gelebilmek ve kırsal bölgelerde yaşayan yoksul kesimin yaşam kalitelerini yükseltmek amacıyla mikro finans sektörüne daha fazla yatırım yapmışlardır. Güney Afrika Cumhuriyeti'nde bulunan bankalar, mikro finansman ürünleri ve hizmetleri sunumunu bölgede faaliyet gösteren diğer bankalardan daha çok genişletmiştir. Gambiya da Güney Afrika Cumhuriyeti'nde olduğu gibi tek bir mikro finans kuruluşu olan "Reliance Finance Service" ağına tabi olarak çalışmalarını yürütmektedir (Okumuş, 2010:225-226).

3.3.5 Orta-Doğu Avrupa ve Bağımsız Devletler Topluluğu'nda Mikro Kredi Uygulamaları

Balkanlar, Kafkasya, Orta ve Doğu Avrupa, Orta Asya, Rusya, Ukrayna ve Birleşik Devletler Topluluğu sahasında mikro finans faaliyetleriyle ilgili Sarah Forster, Seth Greene ve Justyna Pytkoska tarafından yapılan araştırmaya göre rapor hazırlanmıştır. Bu araştırma raporuna göre toplam 417 milyon nüfusa sahip bölgede bulunan 28 ülkeden 25'inde mikro finans kurumu, 5892 adet kredi birliği, 136 STK örgütlenmesi, 33 ticari banka ve 11 mikro finans bankası tesbit edilmiştir (Forster, Greene, Pytkoska, 2004 ; Gökyay, 2008:64).

Bölge ülkeleri arasında mikro finansman faaliyet hacminde belirgin farklılıklar olduğu gözlenmiştir. Mikro finansman faaliyetlerinin Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinde bulunan kredi birlikleri sayesinde en aktif seviyede olduğu tespit edilmiştir. Balkanlarda mikro finansman bankalarının ve sivil toplum örgütlerinin daha etkin olduğu Türkmenistan, Özbekistan, Rusya, Ukrayna ve Belarus Cumhuriyeti bölgelerinde mikro finansman uygulamalarının daha düşük seviyelerde olduğu gözlenmiştir. Bölgede 2001 yılı itibariyle sivil toplum örgütlenmesi biçimindeki mikro finans kuruluşlarının en başlıcaları Kırgızistan'da bulunan FINCA, Gürcistan'da Constanta Foundation, Polonya'da Funtsz Mikro isimli kuruluşlardır (Gökyay, 2008:64).

Küçük ölçekli işletmelerin finansman ihtiyacı için hizmet veren bankalardan biri de Rusya'daki Sberbank'tır. Ayrıca 2001 yılından beri bölgede 42.000 kredi müşterisine ve 96.000 tasarruf sahibine hizmet ulaştıran 10 mikro finans bankasının en büyüğü 3000 mikro kredi müşterisiyle Gürcistan Mikro Finans bankasıdır (Gökyay, 2008:65).

The MIX Market verilerine göre 2007 yılı sonu itibariyle Doğu Avrupa ve Yakındoğu Asya bölgesinde çeşitli kategorilerde 262 adet MFK faaliyet göstermektedir. Bölge geneli itibariyle 8 milyar 196 milyon ABD doları miktarında 2 milyon 356 bin mikro kredi ihtiyaç sahiplerine verilmiştir. Bosna Hersek bölge ülkeleri içinde en fazla müşteri sayısına sahip ülkeyken, Rusya toplam kredi portföyü oranındaki % 20'lik pay ile ilk sırada yer almaktadır (Okumuş, 2010:251-252).

Rusya'da faaliyet gösteren 2000'den fazla mikro finans kuruluşunun bir çoğu küçük ölçekli olduğundan büyük ölçekli mikro finans kurumlarının sayısı daha azdır. Ülke çapında faaliyet gösteren mikro finans kurumlarının % 66'sı kredi kooperatifleri şeklindedir. Rusya'da coğrafi yapıdan ve demografik yapıdan kaynaklı unsurlar ve mikro finans sektöründeki çok başlı kanuni düzenlemeler sebebiyle MFK'ların gelişim hızı düşük seviyededir. Özellikle Rusya'nın % 18'lik kesimini oluşturan Orta, Kuzey-Batı, Güney Rusya ile Sibiryaya bölgelerinde MFK'ların faaliyetleri daha yoğun yaşanmaktadır. Rusya'da faaliyet gösteren MFK'ların % 80'inden fazlası yaklaşık 500 dolaylarında müşteriye sahipken yalnızca % 1,6'sının 10.000'i aşkın müşterisi bulunmaktadır (Russian Microfinance Centre, 2006:6).

Rusya'da MIX Market'e üye olan 40 mikro finans kuruluşunun 2'si banka, 29'u kooperatif kredi birliği, 6'sı banka dışı finans kuruluşu ve 3'ü de STK'dır. MFK'lar tarafından 2007 yılından itibaren verilen kredi miktarı 1 milyar 600 milyon ABD doları, 143 bin 951 mikro kredi müşterisine ulaştırılmıştır. Rusya'da mikro finans kurumlarının performans sıralamasında ilk üçe giren KMB, FINCA-Russia ve FORUS'un 2003-2007 dönemindeki kredi portföy hacminde sağladıkları genişleme bu sektörün büyüme hızındaki artışı göstermektedir (Okumuş, 2010:253-254).

Avrupa kentlerinin genelinde mikro kredilendirme sürecinde başarı sağlanamamıştır. Kredi geri ödemelerinde sıkıntılar yaşanmıştır. Bunun sebebi şu şekilde açıklanmaktadır: Avrupa genelinde ve Fransa'da mikro krediyle iş kuranların işsizlik fonundan faydalanamaması sonucu işsizlik aylığının kesilmesi ve bu ülkelerde grup bilinciyle hareket etmemeleri nedeniyle birbirlerine gerekli desteği sağlamada yetersiz kalmalarıdır. Bunun bir örneği Paris'te yaşanmıştır. Müşteriler grup kredisi almalarına rağmen gruba üye olan kişilerden hiçbiri birbirinin borcunu dikkate almamıştır. Bangladeş'te finansal teminat sağlamak amacıyla oluşturulan grupların grup baskısı yöntemiyle borçlandıkları kredilerin geri dönüşü temin edilebilir olduğundan başarı şansı artmıştır. Ancak başka bölge ülkelerinde bu durumun benzeri yaşanacağı kesin olmamakla birlikte farklı sonuçlar ortaya çıkabilmektedir. Bir bölgede uygulanan kredilendirme yönteminde grup dayanışmasının olmadığı anlaşıldığında başarısızlığı telafi etmek amacıyla bireysel kredilendirme modeline geçerek bu uygulamaların başarıya ulaşma şansını arttırmak gerekmektedir (Gökyay, 2008:66).

Avrupa'nın bir diğeri gelişmiş ülkesi olan Norveç'te ise mikro kredi programı başarı sağlayabilmiştir. Norveç'te uygulanan mikro kredi yöntemi yoksullukla mücadele için değil, nüfus kıtlığı nedeniyle bölgeyi terk etmekte olan insanların yeniden bir araya getirilmesi suretiyle sosyal bütünlüğü sağlamak amacıyla kullanılmıştır. Bu fikirle gerçekleştirilen Lofoten deneyi hem Norveç'te hem de Finlandiya ve Rusya gibi kuzey bölgelerinde istenen başarıyı elde etmiş ve mikro finans programlarının uygulanma devamlılığını sağlayabilmiştir (Gökyay, 2008:66-67).

3.4. TÜRKİYE'DE MİKRO FİNANSMAN

Türkiye'de mikro kredi ile finansman faaliyetlerinin temeli Osmanlı İmparatorluğu dönemine dayanmaktadır. Bu dönemlerde nakit ihtiyacını gidermek isteyen küçük esnaf para vakıflarından kredi almak için evini teminat göstermiş ve borcunun geri ödemesi tamamlanana kadar kendi evinde kira ödemek suretiyle ikamet etmeye devam etmiştir. Para vakıfları nakdi yardım dışında yiyecek yardımı ve yol tamiriyle ilgili işleri üstlenme gibi faaliyetler de yürütmüştür. Cumhuriyet döneminde yaşayan küçük esnaf nakit ihtiyacını gidermek için kredi birlikleri, kooperatifler, emanet sandıkları gibi kurumlara başvurabilmiştir. Bunlar dışında Ziraat Bankası, Halk Bankası ve Vakıflar Bankası gibi devlet bankaları küçük ölçekli işletmelere ve çiftçilere düşük faizli kredi temin eden finansal kuruluşlar olarak faaliyet göstermiştir. Mikro işletmelere özel kredi hizmeti sağlayan Garanti Bankası, İş Bankası gibi ticari bankalar da faaliyetlerini halen sürdürmektedir (Ayyıldız, 2010:207 ; Aydın, 2012:98-99).

Dünyada olduğu gibi Türkiye'de de finansal sistemin korunmasıyla ilgili daha çok küçük tasarruf sahiplerini ilgilendiren ihtiyati düzenlemelere gerek duyulmuştur. Ülke genelinde finans sektörü içerisindeki mikro finansman sektörünün payının bankacılık ödeme sistemleri üzerinde risk oluşturmayacak şekilde düzenlenmesi sistematik bir öneme sahip olmuştur. Zira finansal düzenlemelerin piyasa sistemi içinde kendi haline bırakıldığı otoriteden uzak ihtiyatsız yaklaşımların uluslararası alanda tercih edilmediğine dair görüşler hakimiyetini korumuştur (Okumuş, 2010:314).

Uluslararası otoriteler mikro finansman sektörüyle ilgili düzenlemeler konusunda 4 yaklaşım üzerinde tartışmalarını sürdürmektedir. Bunları şu şekilde sıralayabiliriz (Okumuş, 2010:314-316):

➤ **İhtiyati düzenlemelerin varlığıyla ilgili yaklaşımlar:**

Mikro finansmana ilişkin düzenlemelerin yapılması ya da yapılmaması durumları karşılaştırıldığında her iki görüşün ortak paydasından hareketle ülkede gerçekleştirilecek söz konusu düzenleyici politikaların varlığı; maliyetlerde daha ziyade düşüş, yoksullara erişim kolaylığı ve yoksullukla mücadele faaliyetlerinin artırılması açısından genel görüşe göre önem arz etmektedir. Aynı yaklaşım çerçevesinde görüş ayrılığına sebep olan bazı fikirler de mikro finansmanın genel finans sistemi içindeki payının düşüklüğü nedeniyle risk taşıma ihtimalinin çok zayıf olduğunu iddia edenler olabildiği gibi, mikro finans sektöründeki büyümenin hız kazanması durumunda taşıdığı tehlikeden dolayı ihtiyati bir düzenlemenin gerekliliğine işaret eden görüşler de bulunmaktadır.

➤ **Özgün düzenlemelerin gerekliliği ile ilgili yaklaşımlar:**

Her biri birbirinden farklı amaçlara, kaynaklara, ve büyüme ölçeğine sahip MFK (Mikro Finans Kuruluşları) modellerinin ayrı düzenlemelere tabi olduğu yönetim şekilleri sistem dengesini aksatacaktır. Bu nedenle lider MFK modellerine yönelik piyasa güçlerinin devrede olduğu düzenlemelerin varlığıyla sistem başarısızlıklarının giderilebileceği görüşü öne sürülmektedir.

➤ **Mevcut geleneksel bankacılık düzenlemeleri ile ilgili yaklaşımlar:**

Geleneksel ticari bankacılık düzenlemelerine bağlı kalma yaklaşımı yüksek kredi piyasa faiz oranlarının ve faaliyet giderlerinin artması durumları ile ilgili taşıdığı risklerden dolayı MFK'ların tercih etmediği bir durumdur.

➤ **Özel düzenlemelerle ilgili yaklaşımlar:**

Bu yaklaşımda da birbirine karşıt görüşler bulunmaktadır. Bir görüşe göre mikro finansman sektöründe özgün bir düzenlemenin gerekliliği ön planda tutulmaktadır. Böylece özgün yapıya uygun sınırlı finansal ürün ve hizmet prensibi daha az sermayeyle mümkün hale gelebilmektedir. Karşıt bir görüş ileri sürenlere göre bu özgün yapı mevduat toplama yetkisine sahip kuruluşlar arasında MFK lehine

bir pozitif ayrımcılığa neden olabilmektedir. Çokça tartışılan bir başka görüşe göre MFK kayıtlarının gönüllülük esasına göre hareket eden belli bir kuruluş tarafından tutulmasıdır.

Türkiye'de mikro finansman sektörüne yönelik gerekli düzenlemelerin yapılamamasındaki en önemli aksaklıklardan biri bu tür düzenlemelere yönelik köklü bir geçmişin bulunmayışıdır. 2000'li yıllarda yaşanan hızlı büyüme ivmesine rağmen küresel ölçekte yaşanan krizlerin etkisiyle mikro finans sektöründe kalıcı düzenlemelere ihtiyaç duyulmuştur. Ayrıca bu dönemde STK'lar gibi bir çok kuruluş, merkez bankası ya da bir başka otoritenin denetimine tabi olmadan mikro finansman sektöründe yetersiz tecrübeyle aktif uygulayıcı konumunda olmuşlardır. Mikro finansman sektöründeki kurumsal yapılanmaların, denetimlerin, uygulamaların belirli bir disiplin çerçevesinde yeniden düzenlenmesi gerektiği konusu sektörün güvenilirliği bakımından önemli hale gelmiştir (Okumuş, 2010:316).

Türkiye'de mikro işletmelere finansal kaynak sağlamak amacıyla oluşturulacak kuruluşlarla ilgili yasal altyapının düzenlenmesi sürecine ilişkin Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'nun (BDDK) 16.06.2003 tarihinde yaptığı basın açıklamasında; AB'ye aday ülkeler nezdinde geleneksel ticari bankacılık sektörünün dışında küçük ölçekli işletmelerin ve girişimcilerin finansman ihtiyacını karşılamak amacıyla bazı kuruluşların oluşturulmasına karar verildiğine ve özellikle gelişmekte olan ülkelerde kullanılan mikro finansman modelinin ülkemizde yasal alt yapısının kurulamadığına işaret edilmiştir. Ayrıca ülkemizdeki gelir dağılımındaki dengesizlik, gıda-gıda dışı yoksulluk sorunu ve bilhassa ekonomik faaliyetlerdeki kadın istihdamının yetersizliği nedeniyle geleneksel finansman uygulamalarına ek olarak mikro finansman hizmetleri yürüten MFK'ların gerekliliği ileri sürülmüştür. Buna göre TBMM'ye 23.03.2005 tarihinde "Mikro Finans Kuruluşları Hakkında Kanun Teklifi" sunulmuştur. Mikro finans kuruluşları ile ilgili kanun taslağında MFK tanımlamaları iki yapıda incelenmiştir. Bu yapılardan biri mevduat kabul eden mikro finans kuruluşu statüsünde kurulan ve mevduat kabul etmeyen MFK'lar ile mikro girişimcilere fon sağlayan kuruluşlar olarak faaliyet gösteren kuruluşlardır. Bir diğeri ise mevduat kabul etmeyen MFK adı altında kurulan ve STK'lara bağlı işletmeleri de bünyesine katarak mikro girişimcilere mevduat talep etmeden finansman imkanı sağlamak amacıyla faaliyete geçen kurumsal yapılanmalardır. Yine aynı kanun taslağında MFK'ların kuruluş şartlarının

oluşturulması için anonim şirket pozisyonuna uyumlu hale getirilmesi ve BDDK'dan izin alınması gibi koşullar ileri sürülmüştür. Bankalar dışında bu kuruluşların da mevduat toplama yetkisi getirilerek biriktirdikleri mevduat toplamının mevcut öz kaynaklarının iki mislini geçemeyeceği belirtilmiştir. Kanun taslağında ayrıca finansal işlemlerde yabancı para kullanım yetkisi kaldırılarak, mikro girişimciler haricinde diğer gerçek ve tüzel kişilere kredi engeli getirilerek MFK'ların denetimi BDDK'ların kontrolüne bırakılmıştır. Kanun taslağının düzenlenen ilk maddesinde MFK'ların yoksulluğun azaltılmasına yönelik doğrudan bir hedefinin olmadığı göze çarparken refah ve istihdam artışı amacıyla mikro girişimcilere finansal kaynak sağlanması hedeflenerek "Finansal Kuruluş Yaklaşımı" ön plana çıkarılmıştır (Okumuş, 2010:316-318).

Türkiye'de genel itibariyle mikro kredi veren finansman kuruluşları; STK'lar, kamusal kooperatif ve vakıflar biçiminde faaliyetlerini sürdürmektedir. Bu nedenle modern bankacılık sistemindeki örgütlenmeden çok farklı özellikler taşımaktadır (Ayyıldız, 2010:209). Türkiye'deki bankalar teminat ve kefalet koşullarına göre kredi piyasasının aktif rol oynadığı geleneksel finansal sistemle işleyen öncü kuruluşlardır. Kredi piyasasındaki bu koşullar nedeniyle sınırlı gelire sahip yoksul kesimlerin kredi ihtiyaçlarını karşılamada bankalar yetersiz kalmaktadır. Ancak mikro işletmelerin ve girişimcilerin finansal taleplerini karşılamada finans sistemi içinde öncü rol üstlenen kuruluşlar halihazırda bankalardır. Mikro işletmelerle ilgili 19.10.2005 tarihli ve 9617 sayılı "Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler'in (KOBİ) Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırması Hakkında Yönetmelik" uyarınca; yıllık on kişiden az çalışana sahip olan ve yıllık mali bilançosu 1 milyon TL'yi geçmeyen işletmeler "mikro işletme" olarak tanımlanmıştır. Bankaların ve diğer finansman kuruluşlarının mikro işletmelere sağladığı krediler "mikro kredi" olarak değerlendirilmektedir (Okumuş, 2010:320-321).

Bankaların belirli programlar çerçevesinde yürüttüğü mikro finansman faaliyetlerini belli maddeler halinde sıralarsak (Okumuş, 2010:321-324);

- KOSGEB, TOBB, Esnaf ve Ticaret Sanayi Odaları ile kredi işbirliği protokollerinin imzalanması (2006 yılı itibariyle)

- Alman Kalkınma Bankası (KfW) ve Fransız Kalkınma Kuruluşu (Praparco), Uluslararası Finans Kuruluşu (IFC) ve WB gibi yabancı banka ve finans kuruluşlarından fon sağlanması
- Kredi Garanti Fonu (KGF) ile işbirliği yapılması
- Mikro İşletme ve girişimcilere yönelik bankacılık faaliyetlerinin artırılması ve esnek mikro kredi itfa planlarının geliştirilmesi
- Tarımsal kesime sağlanan kredilerin artırılması
- Kadın girişimcilere yönelik kredilere bankalarca verilen önem ve önceliğin artması
- Sosyal sorumluluk projeleri kapsamında mikro kredi verilmesi

Ülkemizde bankalar dışında kamu destekli mikro kredi sağlayan kuruluşlardan biri de 20 Nisan 1990 tarihinde faaliyete geçen KOSGEB (Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı)' dir. KOSGEB'in kuruluş amacı; küçük ve orta ölçekli sanayi işletmelerinin ekonomik ve sosyal etkinliklerini arttırmak, rekabet düzeylerini yükseltmek, teknolojik yeniliklere entegrasyonlarını hızlandırmaktır (Ayyıldız, 2010:218).

3.5. TÜRKİYE'DE MİKRO KREDİ UYGULAMALARI

Türkiye'de sistematik olarak ilk mikro kredi faaliyetleri Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı'nın (KEDV) 1995-1997 yılları arasında İstanbul'da pilot uygulama çalışmasıyla başlatılmıştır. Ancak çalışma 1999 depremi sonrası aksaklıklar yaşamıştır ve uygulamanın devamlılığını sağlamak açısından fona ihtiyaç duyulmuştur. Bu bakımdan 2002 yılında fon sıkıntısının giderilmesiyle KEDV bünyesinde Maya Mikro Destek İşletmesi kurularak mikro kredi programı başlatılmıştır (Dündar, 2007:24). Mikro kredi alanında yürütülen bir diğer çalışma da Bangladeş kökenli Grameen Bankası'nın katkılarıyla Diyarbakır'da 18 Temmuz 2003 tarihinde faaliyete geçen TGMP (Türkiye Grameen Mikro Kredi Programı)' dir (Şengür, 2011:100).

3.5.1. Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı'nın (KEDV) Mikro Kredi Uygulama Çalışmaları

Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı, 1986 yılında düşük gelirli kadınların ekonomik gelirlerini arttırmak, yaşam kalitelerini iyileştirmek ve yerel kalkınmada

lider konuma gelmelerini kolaylaştırmak amacıyla kurulmuş kâr amacıyla hareket etmeyen bir sivil toplum örgütüdür. KEDV yoksullukla mücadelede dar gelirli kadınlarla ilkeli bir ortaklık bilinciyle çalışmakta, ele aldığı projelerini kendilerinin ve çevrelerinin bütünlüsel uyumlarına göre geliştirmekte; bu sayede yerel yönetimler ve diğer toplumsal aktörlerle işbirliğine giderek uygulamalarını sürdürmektedir. 29.01.2001 tarihli 2001-2009 sayılı bakanlar kurulu kararı uyarınca kamu yararına kuruluş statüsüne sahiptir (kedv.org.tr).

Türkiye'de mikro finansla ilgili ilk sistemli uygulama Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı'nın (KEDV) 1995-1997 yılları arasında uyguladığı pilot çalışmayla başlamıştır. Bu çalışmada 91 kadına 6-12 ay arasında değişen vadelerle 200 ABD doları miktarında mikro kredi sağlanmıştır. O dönemdeki Halk Bankası kredi faiz oranlarına göre kredilendirme uygulanmıştır. Kredilerden genellikle küçük ölçekli ticaret, üretim ve hizmet sektörlerinde çalışan ve küçük çapta kendi işlerini yürüten düşük gelirli kadınlar yararlanmıştır. % 98 kredi geri dönüş oranı ile başarılı bir proje gerçekleşmiştir. KEDV'nin bu başarılı pilot projesinin kapsamının geliştirilmesi ile ilgili kararı 1999 Marmara depremi nedeniyle aksaklığa uğramıştır. Kasım 2000 ile Ocak 2002 kriz dönemleri içerisinde mikro kredi talebini belirlemek amacıyla yönelik pazar araştırmalarıyla proje deneyimini sürdürmüştür. 2002 yılı Haziran ayında % 50'si bağış, % 50'si sıfır faizli kredi temini ile fon ihtiyacını gideren KEDV bünyesinde oluşturulan Maya Mikro Ekonomik Destek İşletmesi, Türkiye'nin ilk mikro finans kuruluşu olarak faaliyetlerine başlamıştır (Uluoğlakçı, 2009:75 ; Okumuş, 2010:331-332).

KEDV' nin resmi web sitesinde belirtilen çalışma ilkeleri şunlardır: (www.kedv.org.tr)

- Dar gelirli kadınların hayat deneyiminden gelen uzmanlıklarına, yoksullukla mücadeledeki yaratıcılıklarına, kendi yaşamlarını ve çevrelerini ayakta tutma güçlerine inanır. Sorunlarını tanımlama ve çözümünde sorumluluk alma haklarını kabul eder.
- Kadınların değerlerine saygı duyar, kendi değerlerini onlara empoze etmez, kadınları kendilerine ve çevrelerine yabancılaştırmaktan kaçınır.
- Sorunların yerel düzeyde ve tüm sektörlerin işbirliğiyle çözümlenebileceğine; kadınların sosyal, ekonomik ve politik karar verme süreçlerine gerçek

anlamda katılımının yerel düzeyde gerçekleşebileceğine inanır. Bu amaçla merkezi ve yerel yönetimler, üniversiteler, özel sektör, sivil toplum kuruluşları ve toplumdaki diğer kesimlerle işbirliği yapar.

- Tüm çalışmalarını ve projelerini yoksul kadınların ve çevrelerinin sinerjisiyle geliştirir.

KEDV çalışmalarını geliştirmek, karşılıklı uzlaşıyla deneyim alışverişinde bulunabilmek, kadın girişimcilerin faaliyetlerini destekleyebilmek ve yeni kaynaklar sağlayabilmek amacıyla merkezi ve yerel yönetimler, üniversiteler, ilgili alanlardan kamu ve sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği halindedir. Ayrıca Belediyeler, SHÇEK, Kadının Sorunları ve Statüsü Genel Müdürlüğü, Milli Eğitim Bakanlığı, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları gibi sivil toplum kuruluşları ile işbirliğini sürdürmektedir (www.kedv.org.tr).

KEDV, uluslararası alanda da iletişim halinde olduğu Birleşmiş Milletler (BM), Dünya Bankası gibi kuruluşlar vasıtasıyla düzenlenen bölgesel ve küresel toplantılara katılarak uygulama süreciyle ilgili alınan kararlar hakkında bilgi edinmektedir. Yoksul kadınların refahıyla ilgili benzer amaçlı çalışan uluslararası kuruluşların faaliyet gösterdiği Hindistan, Kenya, Amerika, Hollanda, Almanya gibi ülkelerle fikir ve deneyim alışverişinde bulunmaktadır. Microcredit Summit Campaign Council of Practitioners, The MIX Market, Planet Finance ve Sifra isimli kuruluşlar KEDV'nin üye olduğu uluslararası kuruluşlar arasındadır (Okumuş: 2010: 331 ; www.kedv.org.tr).

3.5.2. MAYA Mikro Ekonomik Destek İşletmesi

KEDV'nin ülke çapında çalışmalarını sürdürdüğü yerler genellikle İstanbul'un dar gelirli semtleri, 17 Ağustos ve 12 Kasım 1999 depremlerinden etkilenen bölgeler ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'dir. KEDV'nin bir iktisadi işletmesi olarak 2002 yılında faaliyete geçen ve aynı zamanda Türkiye'nin ilk mikro kredi kuruluşu olan MAYA, kredilendirme çalışmalarına 1999 depreminden en çok etkilenen illerinden Kocaeli'nde başlamış, sonrasında İstanbul, Düzce, Sakarya ve Eskişehir'de devam etmiştir. Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı resmi web sitesinde belirtildiği üzere MAYA'nın amacı küçük çapta bir iş yapmakta olan dar gelirli kadınlara bu işlerini geliştirebilmeleri ve ekonomik hayata aktif olarak katılabilmeleri için küçük miktarlarda borç para vermektir (www.kedv.org.tr).

3.5.2.1. MAYA'nın Hedef Kitlesi

Maya, kendi işini yapan ya da bu tür bir iş başlatmak isteyen kadın girişimcilere kredi sağlamaktadır. Kadın mikro girişimciler genellikle dar gelirli olup gruplar halinde faaliyetlerini sürdürmektedirler. Kadınların % 66'sı ticaret, % 26'sı üretim ve %8'i hizmet sektörlerinde küçük çapta ev yapımı yiyecek işleri, evden satış, giysi dikişi/tamiri, el işleri ve kuaförlük gibi işlerle uğraşmaktadır. Çoğunluğu (% 74) işlerini evlerinde yürütürken geri kalan kısmı da semt pazarlarında, sokak tezgahlarında, kendilerine ait olan ya da kiraladıkları dükkanlarda çalışmaktadırlar (www.kedv.org.tr).

3.5.2.2. MAYA'nın Kurumsal Yapısı

Merkezi bir organizasyon sisteminin benimsendiği bu programın başkanlığını program direktörü üstlenmektedir. Bu program direktörlüğüne bağlı üç alt birim ve bu alt birimlerin kendilerine tabi olarak faaliyet gösteren kendi alt birimleri de bulunmaktadır. Program dahilinde; şube müdürü, muhasebe ve finans sorumlusu ile operasyon ve eğitim sorumlusu doğrudan doğruya direktöre bağlı biçimde işlemlerini yürütmektedir. Şube müdürüne bağlı olan alt birimler; teknik elemanlar ile saha sorumlularıdır. Saha sorumluları dördü İzmit, üçü İstanbul'da olmak üzere yedi kişidir. Sisteme göre verilen kredi miktarındaki artışla ve bölgesel yayılcı politikalarla orantılı şekilde kurum bazında çalışan eleman sayısı da artış göstermektedir. Alan çalışmalarına bağlı faaliyetler program dahilindeki herkes tarafından masa başından daha ziyade sahalarda sürdürülmektedir (Korkmaz, 2004: 91).

Maya Mikro Ekonomik Destek İşletmesi'nin üye olduğu uluslararası iletişim ağlarından bazıları şunlardır: Mikro Kredi Zirvesi Kampanyası Uygulayıcılar Konseyi (Microcredit Summit Campaign Council of Practitioners), MIX Market, PlanetFinance ve Güney Akdeniz ülkelerindeki mikro kredi kuruluşlarının gelişim sürecine katkı sağlamak amacıyla kurulan Sifra'dır (Karabulut, 2007:114).

3.5.2.3. MAYA Mikro Kredilendirme Süreci

Maya, geleneksel bankacılık sisteminde talep edilen koşulları ve teminatları yerine getiremediği için finansal hizmetlere erişemeyen ve ekonomik yönden aktif olma çabasında olan kadınları hedeflemektedir. Maya'nın mikro kredi hizmetinin

temelinde Grameen Bank ve benzeri uygulama modellerindeki gibi daha çok grup kredileri yer almaktadır. Geleneksel bankacılıkta talep edilen teminatlar, grup kredilerinde bulunmamaktadır. Fakat grup kredileri dışındaki diğer kredilendirme biçimlerinde grup kurulması ile ilgili sosyal teminat içermediğinden geleneksel yöntemlerdeki teminat usulleri geçerliliğini korumaktadır (www.kedv.org.tr ; Akkul, 2011:58-59).

Maya'nın kredilendirme sürecinde saha görevlileri saptanan bölgelerde krediye gereksinim duyan kadınları belirlerken saha çalışmalarını kullanmaktadır. Saha araştırmaları neticesinde kredi kullanmak isteyen kadınlara kredi sistemi anlatılmakta ve tanıtılmaktadır. Kredi kullanma niyetinde olan kadınlara ayrıca toplantı ortamında kredi kullanım kurallarıyla ilgili bilgiler verilmektedir. Her üyeden kişisel bilgilerini, aylık gelir-gider durumlarını, ne kadar kredi alabileceğini ve nasıl ödeme yapabileceğini belirten kişisel başvuru formunu doldurmaları istenmektedir. Kredi başvuruları, Direktör/Şube Müdürü'ne sunulmak suretiyle incelenmektedir. Yapılan inceleme sonucunda üyelerin nakit akışları ve geri ödeme kapasiteleri hesaplanıp saha sorumlusunun da görüşleri alınarak verilecek kredi miktarı onaylanmakta ya da reddedilmektedir. Kredi tahsisinin onayı durumunda bankaya üye hesabına havale yapılmaktadır. Yapılan işlemler 4 ila 7 gün içerisinde tamamlanmaktadır. Saha görevlileri kredi tahsisini takip eden üç hafta içerisinde dayanışma grup üyelerini ziyaret ederek alınan kredilerin amacına göre kullanılıp kullanılmadığını denetlemektedir (Okumuş, 2010:336-337).

Dayanışma grupları en az üç kişiden oluşmakta ve ilk üye Maya yetkilileri tarafından seçilmektedir. Grubun diğer üyeleri de bu ilk üye tarafından belirlenmektedir. Grameen modelinde olduğu gibi grup başkanı grup üyeleri tarafından seçilmektedir. Kadınlar hem aldıkları kredilerin zamanında geri ödenmesi bakımından hem de ileride alacakları krediler için referans olması bakımından birbirlerine karşı sorumlu ve kefil olmaktadır. Kredilendirme sonrası yapılan aylık toplantılarda kadınların kullandıkları krediyi nasıl değerlendirdikleri, kredinin kendilerine ne ölçüde katkı sağladığı ve bir sonraki alacakları kredi miktarının ne olacağı hakkında saha sorumlularınca tespitler yapılmaktadır. Kredi geri ödemeleri tamamlandığında yeni kredi alımı için üyelerin başvurusu kabul edilebilmektedir. Kredi taksitlerini düzenli ödeyen kadınların yeniden almak istedikleri kredi miktarı

ilkine göre % 25'e kadar arttırılabilmektedir. Ödemelerini düzenli gerçekleştiremeyen grup üyelerine tekrar kredi verilmemektedir (www.kedv.org.tr ; Akkul, 2011:59).

3.5.2.4. MAYA Mikro Kredi Türleri

Bir mikro kredi kuruluşu olan Maya' nın verdiği krediler; Dayanışma Grubu kredileri (Maya Biz), Bireysel Kredi (Maya Ben), İhtiyaç Kredisi (Maya Aile) olmak üzere üç gruba ayrılmaktadır.

3.5.2.4.1. Dayanışma Grubu Kredileri (Maya Biz):

Kadınlararası dayanışmayı esas alan bu kredilendirme biçiminde Grup Baskısı Modeli uygulanmaktadır. Grup üyelerinin her birinin kendi borcu dışında diğer üyelerin de borcundan sorumlu olması grup kredilerini geleneksel bankacılık sisteminden ayırmaktadır. Geleneksel bankacılıkta teminat koşulu aranırken grup modelinde üyeler birbirine karşı müteselsil sorumlu olmaktadır. Böylece hem Maya için teminatı gerekli kılan olası sosyal riskler önlenilmekte hem de kadınların birbirleriyle dayanışmalı olarak sorunlarını halledebilme hususunda toplumsal fayda sağlanmaktadır (Okumuş, 2010:333-334). Maya'nın sunduğu grup kredileri ekonomik bir faaliyeti olan, bu faaliyetini geliştirmek isteyen ya da yeni bir iş kurmak isteyen kadınlara verilmektedir. Bu amaçla kredi talep eden kadınlara iş tecrübelerine göre değerlendirmeler yapılarak ihtiyaç duydukları kredi miktarı belirli koşullara göre tahsis edilmektedir.

Kredilendirme koşulları şunlardır (Akkul, 2011:60):

- Krediler birbirini tanıyan 3-10 kadından oluşan gruplara verilmektedir.
- İlk kredi miktarı 100 TL ile 900 TL arasında değişmektedir.
- Krediler 3 ila 8 ay arasında vadeli olarak verilmektedir.
- Grup üyelerinin her biri için ayrı ödeme planı çıkarılmaktadır.
- Geleneksel bankacılık sisteminde istenen teminat koşulları yerine grup üyelerinin birbirini teminat gösterdiği koşullar dikkate alınmaktadır.
- Geri ödemeler aylık olarak yapılmaktadır. Grup üyeleri geri ödemelerini tamamladığı gün kendilerine aldıkları kredinin % 25 fazlasına kadar tekrar kredi verilebilmektedir.

3.5.2.4.2. Bireysel Kredi (Maya Ben):

Maya, grup dayanışmasını temel alan bir kredi modeli olmasına rağmen üyelere gelen talepler dikkate alınarak Kasım 2003 tarihinden itibaren bireysel kredi hizmeti de vermeye başlamıştır. Grup kredisinde olduğu gibi bireysel kredi de iş kurmayı ya da iş geliştirmeyi desteklemek amacıyla verilmektedir (Akkul, 2011: 60-61).

Bireysel kredi koşulları şu şekildedir (Okumuş, 2010:335):

- Bireysel kredi miktarı 100 ile 2000 TL arasında değişebilmektedir. Geri ödemeleri sorunsuz gerçekleştiren eski üyeler için kredi limiti 2500 TL'ye kadar çıkabilmektedir.
- Kredi vadeleri 3 ila 12 ay arasında değişebilmektedir.
- Teminat olarak bordrolu iki kefil, makine rehini, altın/döviz vb. gösterilebilmektedir.
- Geri ödemeler aylık yapılmaktadır.
- Grup kredisi kullanan üyeler aynı zamanda bireysel kredi de kullanmak isterlerse diğer grup üyelerini kefil gösterebilirler ya da başka teminatlardan birini kullanabilirler.

3.5.2.4.3. İhtiyaç Kredisi (Maya Aile):

Bireysel kredi ya da grup kredisi ödemelerini düzenli yapan kadınlara eğitim, sağlık, fatura ödemeleri gibi acil giderlerini karşılamak amacıyla ihtiyaç kredileri de verilebilmektedir.

İhtiyaç kredisinin koşulları şunlardır (Gökyay, 2008:85):

- Kredi miktarı 100 ile 500 TL arasında değişmektedir.
- Kredi vadesi 2-6 ay arasındadır.
- Geri ödemeler grup kredileri ve bireysel kredide olduğu gibi aylık yapılmaktadır.
- Bireysel kredideki gibi teminat karşılığında kredi verilmektedir.
- Maya, kredi maliyetlerini karşılayabilmek ve devamlılığını sağlamak amacıyla verdiği kredilere belirli oranlarda faiz uygulamaktadır. Aylık faiz

oranı % 3,9 ve ya % 4,5 olabilmektedir. Fakat krediler için herhangi bir işlem maliyeti istenmemektedir.

Tablo 3.2.'de Maya kredilerinin kullanım amaçları, özellikleri, miktarları, vadeleri, ödeme şekilleri ve teminat türleri ile ilgili bilgiler bulunmaktadır.

Tablo 3.2. MayaBiz, MayaBen ve MayaAile Mikro Kredileri

	MayaBiz	MayaBen	MayaAile
Amaç	-İş geliştirme -İş çeşitlendirme -Mal / malzeme alma	-İş geliştirme -İş çeşitlendirme -Mal / malzeme alma	-Fatura ödemesi -Sağlık gideri ve benzeri acil ihtiyaçlar
Kredi Tutarı (TL)	100-900	100-2000	100-500
Kredi vadesi	3, 4, 5, 6 veya 8 ay	4, 6, 8 veya 12 ay	1, 3, 4, 5 veya 6 ay
Ödeme Şekli	Aylık Taksitler	Aylık Taksitler	Aylık Taksitler
Teminat Türü	-Dayanışma Grubu	-Dayanışma Grubu -Kefil (bordrolu) -Altın/Döviz/Araç/Emtia rehni	-Dayanışma Grubu -Kefil (bordrolu) - Altın/Döviz/Araç/Emtia rehni

Kaynak: Okumuş Ş. (2010).

3.5.3. Türkiye Grameen Mikro Kredi Programı (TGMP)

Türkiye Grameen Mikro Kredi Programı, Diyarbakır'da bir pilot proje olarak ilk çalışmalarını başlatmıştır. 11 Haziran 2003 tarihinde Grameen Trust adına Prof. Dr. Muhammed Yunus ve Türkiye İsrافی Önleme Vakfı adına Prof. Dr. Aziz Akgül, Grameen Mikro Kredi Programı'nın Türkiye'de uygulanması için bir protokol imzalamışlardır. Grameen Trust'ın katkılarıyla TİSVA tarafından İstanbul'da 9-10 Haziran 2003 tarihinde "Yoksulluğun Mikro Kredi Vasıtasıyla Azaltılması Uluslararası Konferansı" organize edilmiştir. Konferansın açılışını o tarihte Başbakan olan şimdiki Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan yapmıştır. TGMP koordinasyonu çerçevesinde ilk mikro krediler 18 Temmuz 2003 tarihinde Başbakan Recep Tayyip Erdoğan tarafından 6 üyeye verilmiştir (TGMP, 2011:3).

TGMP kâr amacı gütmeyen yoksul kadınlara finansal hizmetler sunmaktadır. Günümüzde 69 ilde 111 şubesiyle halen 65.000'in üzerinde üyeye hizmet sağlamaktadır (www.tgmp.net).

Tablo 3.3. TGMP İstatistiksel Verileri, 2003-2011

Sıra	Bilgiler	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
1	Şube Sayısı	2	2	3	3	9	16	56	65	79
2	Personel Sayısı	8	15	25	39	60	124	194	210	239
3	Üye Sayısı	304	1328	2882	4050	7397	16556	29077	42306	55000

Kaynak: TGMP Faaliyet Raporu/Annual Report, 2011

Not: TGMP faaliyet raporu 4 yılda bir yayınlandığı ve 2015 yılı faaliyet raporu henüz açıklanmadığı için 2011-2015 aralığındaki veriler tabloda belirtilmemiştir.

Tablo 3.3.'de TGMP'nin 2011 yılı faaliyet raporundan derlenen ve 2003-2011 yılları arasındaki şube sayısı, personel sayısı ve üye sayısını belirten istatistiksel veriler düzenlenmiştir.

3.5.3.1. TGMP 'nin Amacı:

TGMP'nin amacı, özellikle kırsal ve kentsel bölgelerde yaşayan yoksul kadınların gelir getirici faaliyetlerde bulunmalarına imkan tanıyacak şekilde teminatsız ve kefaletsiz kredi vererek yaşam kalitelerini yükseltmektir (Okumuş, 2010:348). Ayrıca yoksul kesimin küçük çapta işletme sahibi olmalarına imkan sağlanarak yoksulluğun önlenmesi hedeflenmektedir. Hem kırsal hem de kentsel bölgelerde yaşayan yoksulların sermaye sıkıntıları da mikro kredi uygulaması sayesinde azaltılabilmektedir (TGMP, 2011:3).

3.5.3.2. TGMP 'nin Hedef Kitlesi:

TGMP'nin hedef kitlesi yoksul kesimler özellikle yoksul olan kadınlardır. Kırsal kesimde yaşayan 50 dönümden az arazi sahibi olan, kentsel kesimde yaşayıp 50 dönüm arazi değerine eş ya da daha az varlık sahibi olan ya da hiç mal varlığı

olmayan yoksul kadınlara kredi vermek amacıyla çalışmalar yürütülmektedir. Ayrıca erkekler de dolaylı olarak (erkeğin eşi, kız kardeşi, halası ve ya teyzesi gibi) bir kadın yakınıyla birlikte krediden yararlanabilmektedir. Fakat her koşulda krediyi alanın kadın olması gerekmektedir. Amaç kadınların da erkekler kadar söz sahibi olmalarını, görüşlerine saygı duyulmasını temin edebilmektir (Akkul, 2011:63).

3.5.3.3. TGMP' nin Ana Prensipleri (TGMP, 2011:3 ; Akkul, 2011:64):

- TGMP, özellikle yoksul kadınlara yönelik finansal bir organizasyondur. Onların sermaye ihtiyaçlarını karşılamalarına yardımcı olmaktadır.
- TGMP bünyesinde mikro kredi verilmesi için 5'er kişilik kadın gruplarının oluşturulması gerekir.
- TGMP'de mikro kredi görevlileri kredi alan yoksul kadınların evlerine kadar giderek onlara mikro krediyi basit bir şekilde anlatır, kredi verir, verilen kredilerin haftalık tahsilatını yapar. Kredi taksitleri 46 haftaya yayılarak grup toplantıları esnasında alınır.
- Kredi alan kadınların TGMP şubelerine gitmelerine gerek yoktur.
- Kredi alan üyelerin gösterdikleri bireysel ve grup performanslarına göre kredi limitleri belirlenir.

3.5.3.4. TGMP'nin Finansman Kaynakları:

TGMP'nin en önemli fon kaynakları gerçek kişilerin, çeşitli kamu kuruluşlarının ya da özel kuruluşların bağış ve yardımlarından oluşmaktadır. TGMP'ye fon sağlamak için TİSVA tarafından il özel idareleri gibi kamu kuruluşlarının fon destekleri ile çeşitli vakıf, şirket ve şahısların yaptığı bağışlar TGMP hesabına aktarıldıktan sonra buradan da özel fonlar hesabında takip edilmektedir. Türkiye'de 22.02.2005 tarihinde onaylanan, 04.03.2005 tarih ve 25745 sayılı Resmi Gazete'de yayımlandıktan sonra yürürlüğe giren 5302 sayılı "İl Özel İdaresi Kanunu"nun 6. maddesine göre il özel idarelerine yoksullara mikro kredi verilmesi hususunda görev ve yetki sorumluluğu verilmiştir (Aydın, 2012:111).

TGMP, 919 bin \$ bütçeyle faaliyete başlamıştır. Bütçe dışında üyelere elde edilen kredi faiz gelirleri de fon kaynaklarını oluşturmaktadır. TGMP bünyesinde oluşturulan fonlar faaliyet giderlerinin, personel giderlerinin ve diğer bazı giderlerin karşılanmasında kullanılmaktadır (Akkul, 2011:64 ; www.israf.org.tr).

2015 yılına ait finansal tabloların hazırlanmasına kadarki 1 yıl süre zarfında Tablo 3.4. 'de belirtilen kurumlar ve gerçek şahıslar tarafından TGMP hesabına aktarılmak üzere toplam 631,478 TL miktarında bağışta bulunulmuştur.

Tablo 3.4. TGMP Denetim Raporları, 31.12.2014

Bağış Yapan/ Destek Veren Kişi ve ya Kurum	TUTAR (TL)
Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi	148,578
Rize İl Özel İdaresi Fonu	80,000
Denizli Belediyesi Fonu	50,000
Edirne İl Özel İdaresi Fonu	50,000
Tekfen Holding A.Ş.	50,000
Aksaray İl Özel İdaresi Fonu	30,000
Darülaceze Vakfı - Sariyer	30,000
Darülaceze Vakfı - Edirne	30,000
Adıyaman İl Özel İdaresi Fonu	30,000
Sosyal Market Vakfı, Beyoğlu Şb.	25,000
Darülaceze Vakfı - İzmit	20,000
Darülaceze Vakfı - Darıca	20,000
Darülaceze Vakfı - Şişli	20,000
Ahmet Kaya Bağ	10,000
Darülaceze Vakfı - Beykoz	10,000
Yozgat İl Özel İdaresi Fonu	10,000
Ali Kale	7,000
Uzun Köprü Sosyal Yardımlaşma Vakfı	5,000
HSBC Çorum Şubesi	2,500
Bilâl Çeker	2,000
Sosyal Yardımlaşma Fonu	1,000
Olçay Uygur	400
TOPLAM	631,478

Kaynak: <http://tgmp.net/tr/finansal-veriler/denetim-raporlari/5>
(http://tgmp.net/admin/pages/files/Tgmp_31.12.2014_TR.pdf, Erişim: 19.08.2015)

3.5.3.5. TGMP Mikro Kredi Türleri:

Türkiye'de TGMP'nin sunduğu mikro kredi çeşitleri şunlardır: (TGMP, 2011)

3.5.3.5.1. Temel Kredi:

Temel kredi TGMP'nin başlıca kredi türüdür. Tüm üyelere açıktır. Kredilendirme süresi 3 ay ile 3 yıl arasında değişmektedir. TGMP üyeleri aynı sistemde yer almak ve başarılı girişimci olmak kaydıyla kredi limitlerinin arttırılmasını isteyebilirler. Üyeler kredi aldıkları tarihten itibaren 6 ay sonra yeniden kredi çekebilirler yahut ödedikleri miktarı tekrar kredi olarak alabilirler. Ayrıca üyelerin tasarruf hesaplarına gönüllülük esasına göre para yatırmalarına da imkan tanınmaktadır.

3.5.3.5.2. Sözleşmeli Kredi:

Sözleşmeli kredi, direk bir kredi çeşidi sayılmamakla birlikte kredi geri ödemelerinde yaşanan zorlukları gidermek amacıyla oluşturulmuş alternatif bir yoldur. Yoksul üyenin kredi geri ödemelerinde zorluk yaşaması durumunda sistem onun geri ödeme süresini genişletecek ve işlerini kolaylaştıracak imkanlar tanımaktadır. Böylece üye borcunu ödeme sürecinde yaşadığı sıkıntılardan kurtulduğu gibi ödemelerini zamanında yapabilmek gayretiyle de daha yoğun çalışır.

3.5.3.5.3. Girişimci Kredisi:

TGMP, yetenekli, çalışkan, başarılı ve tecrübeli üyelerine temel kredi türüne ek olarak girişimci kredisi adıyla farklı bir kredi çeşidi de sunmaktadır. Özellikle ticari anlamda iş kurmak ve mevcut işlerini geliştirmek yolunda önemli mesafeler katetmiş ve bunu ispatlamış mikro kredi kullanan kadınlara, üyeliklerinin birinci yılından sonra her yıl en çok 1000 TL artışla verilebilen kredi türüdür (Okumuş, 2010:351 ; Akkul, 2011:66).

3.5.3.5.4. Mücadeleci Vatandaş Kredisi:

TGMP'nin sokaklarda dilenerek geçinen, hiçbir gelir imkanına sahip olmayan aşırı yoksul insanlar için 2006 yılında başlattığı kredi türü Mücadeleci Vatandaş Kredisi'dir. Bu programın temel amacı dilenen vatandaşlara onurlu ve

haysiyetli bir biçimde hayatlarını sürdürmeleri için para kazanma yöntemlerini öğreterek onları dilenmek mecburiyetinde kalmadan kendi paralarını kazanmalarını teşvik etmektedir. Bu kredi çeşidinde hizmet bedeli ya da geri ödemelerle ilgili bir zaman kısıtlaması yoktur. Geri ödeme yapılması süreciyle ilgili taksitlendirme zamanı ve miktarı mücadeleci vatandaş tarafından belirlenmektedir. Krediyi alan kişi geri ödemelerini kendisinin belirttiği koşullarda yerine getiremediği zaman kendisine tekrar kredi verilememektedir. TGMP yöneticileri bu uygulamaların dilenci vatandaşları topluma kazandırmak adına önemli sonuçlar elde edebileceğini belirtmektedirler (Okumuş, 2010:352 ; Akkul, 2011:66).

3.5.3.5.5. Mikro Sera (Micro Vegitunnel) Kredisi:

2008 yılı Mayıs ayında başlatılan mikro sera programında üyelere sebze ve meyve yetiştiriciliği için küçük bir sera sistemi tanıtılmaktadır. Projede üyeler yaşadıkları ortamdan uzaklaşmalarına gerek kalmadan buldukları muhitte sera alanları oluşturarak ek gelir kaynağı sağlayabilmektedirler. Topraksız tarım uygulaması olduğundan suya gereksinim daha az olmaktadır. Mikro sera yönteminde toprak yerine talaş, kum, gibi çeşitli özellikte maddeler de kullanılabilir (Akkul, 2011:66-67).

3.5.3.5.6. Hayvancılık Kredisi:

Hayvancılık kredisi 2008 yılının Mayıs ayında TGMP tarafından başlatılmıştır. Hayvan yetiştiriciliğinde tecrübeli üyelere yönelik ek bir kredi çeşididir. 2011 yılı faaliyet raporunda belirtildiği üzere TGMP 243 üyesine toplam 724.650,00 TL hayvancılık kredisi kullandırmıştır (TGMP, 2011:6).

3.5.3.5.7. Gönüllü Tasarruf:

Gönüllü tasarruflar bir kredilendirme şekli değildir. Temel amacı yoksul üyelerin tasarruf bilinci kazanmalarına katkı sağlamaktır. Gönüllü olarak birikim yapmak isteyen üyelerin hesaplarında tutulan tasarruflardır. Üyeler haftalık toplantılarda bir araya geldiklerinde haftada 1 TL gönüllü tasarruf parası vererek beklenmedik durumlarla karşılaşma olasılığına karşı sağlık, eğitim giderlerinin ya da acil ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla tedbir alabilmektedirler (Okumuş, 2010: 352 ; TGMP, 2011).

3.5.3.5.8. Mikro Sigorta:

TGMP kapsamında, TİSVA Mütevelli Heyeti Başkanı Prof. Dr. Aziz Akgül'ün katkılarıyla Büyükkaya Uluslararası Sigorta ve Reasurans Brokerliği sponsorluğunda Güneş Sigorta tarafından 2011 Aralık ayında kaza sonucu ölüm, sürekli sakatlık halleri de dahil olmak üzere terör, deprem, sel gibi doğal afetleri ayda 1 TL ödeyerek 10.000 TL teminat altında tutan bir ferdi kaza sigortasıdır (TGMP, 2011).

Ayrıca doğal afetler sebebiyle meydana gelen zararlarda ev sahiplerini 15.000 TL, kiracıları 10.000 TL'ye kadar teminat altına alan konut sigortası ve devlet destekli emeklilik tasarrufu sağlamaya elverişli mikro emeklilik teşvik programı son yıllarda uygulanan diğer hizmetlerdendir (www.tgmp.net).

3.5.3.5.9. Sosyal Kalkınma Kredisi:

Mikro kredi alan üyelere ek gelir getirici ticari faaliyetlerde bulunmaları için kozmetik, temizlik gibi ürünlerin satışına imkan tanıyan kredi türüdür. Kredi geri ödemeleri 46 hafta süresince yapılmaktadır (www.tgmp.net).

3.5.3.5.10. İletişim Kredisi:

Günümüz teknolojisine uygun şekilde üyelerin aldıkları kredi dışında akıllı telefona ya da diğer iletişim aygıtlarına sahip olabilmelerini amaçlayan kredi türüdür. 46 haftalık süre boyunca geri ödemeleri yapılmaktadır.

Söz konusu kredi türleri dışında henüz tasarı aşamasındaki eğitim kredisi de mikro kredi alan öğrenci üyeler için planlanan kredi türüdür (www.tgmp.net).

3.5.3.6. TGMP Performans Değerlendirmesi:

TGMP, Bangladeş kökenli Grameen Bankası mikro finansman modelini uygulamaktadır. Mikro kredi geri ödemelerinde 'Genel Grameen Sistemi (GGS)' yürütülmektedir. Bu sistemde TGMP üyeleri genellikle temel kredi üzerinden aldıkları krediyle birlikte gelir getirici bir faaliyete başlamaktadırlar. Kredinin limiti üyenin bireysel olarak gösterdiği performansa ve kredinin kullanım amacına göre düzenlenmektedir. Mikro kredi alan üyelere yıllık % 15 oranında hizmet bedeli alınmaktadır. Verilen ilk kredi miktarı 100 TL (75 ABD doları) ile 700 TL (525 ABD doları) arasında değişebilmekte ve üyenin gösterdiği çalışma kapasitesine göre

arttırılabilmektedir (Akkul, 2011:69). TGMP üyelerinden haftalık toplantılarda gönüllü olarak 1 TL tasarruf payı alınabilmektedir.

TGMP'nin mikro finansman uygulamalarındaki başarısının dönüm noktası Kasım 2005 tarihinde gerçekleştirdiği düzenlemelerdir. Bu tarihten itibaren Grameen Bank sisteminde "GB Banker bilgisayar paket programı" ve "Grameen Muhasebe Programı" kullanımı başlatılmıştır. 2006 yılında bu paket programdan on-line olarak faaliyet gösteren TGMP çalışanları hizmetlerini hızlandırmıştır. POS cihazlarından on-line ve off-line kullanımının başlatılmasıyla birlikte ana sisteme sorunsuz bir şekilde kablosuz bilgi aktarımı mümkün hale gelmiştir. TGMP saha görevlileri haftalık düzenli olarak topladıkları kredi geri ödemelerini buldukları merkez müdürleri gözetiminde POS cihazlarından ana sisteme iletmişlerdir. Bu sayede POS cihazları aracılığıyla bütün şubelerin bilgilerinin günlük takibi yapılabilmektedir (Okumuş, 2010:354).

POS cihazlarındaki zaman kaybı ve kırtasiye masrafları nedeniyle 2013 yılından itibaren "NFC" bilgi teknoloji sistemi uygulanmaya başlamıştır. Bu sistemde tahsilatlar temassız kart ile gerçekleştiğinden ve sisteme bilgi aktarımındaki verimlilik arttığından dolayı saha görevlilerinin zaman kaybı asgariye inmiştir. Böylelikle işletme maliyetleri de minimum seviyeye düşürülmüştür.

Ülkemizde mikro finansman alt yapısındaki eksiklikler nedeniyle bu türden finans faaliyetlerinin yürütülmesinde bazı aksaklıklar yaşanmaktadır. Buna rağmen TGMP kapsamında başta Güneydoğu ve Doğu Anadolu bölgelerindeki mikro kredi faaliyetleri olmak üzere merkez ve şubelerden oluşan sistemli bir hizmet ağı oluşturulmuştur (Okumuş, 2010:354).

9-10 Haziran 2003 tarihinde İstanbul'da TİSVA'nın düzenlediği "I. Uluslararası Mikro Kredi Vasıtasıyla Yoksulluğun Azaltılması Konferansı"nın olumlu sonuçlar kaydetmesi üzerine Kahramanmaraş Valiliği ve TİSVA tarafından; Kahramanmaraş Belediye Başkanlığı ve Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İşbirliği ile 28 Kasım 2008 tarihinde "II. Uluslararası Mikro Kredi Vasıtasıyla Yoksulluğun Azaltılması Konferansı" toplanmıştır. Kahramanmaraş Valiliği tarafından yürütülen Grameen Mikro Kredi Projesi, 2 Aralık 2008 tarihinde 47 aday ülkeden 600 projenin katıldığı yarışmada Avrupa Birliği Ödülü'nü kazanmıştır

(Akkul, 2011:74). Bu başarı sayesinde TGMP'nin çalışmalarında gösterdiği performans uluslararası platformda da resmiyet kazanmıştır.

3.5.3.7. Maya ve TGMP Kredilerinin Karşılaştırması:

Maya ve TGMP kredileri arasındaki farklar şu şekildedir;

- Maya yoksullukla mücadele aracı olmaktan ziyade kadın girişimciliğini destekleme programı olarak faaliyet göstermektedir. Buna karşın TGMP yoksullukla mücadele amacıyla yola çıkmıştır. Kadınların mesleki faaliyetlerinde gösterdikleri ekonomik kazanımlar bu amaç çerçevesinde gerçekleştirilmiştir.
- TGMP'nin kredilendirme programında kadınlara verilen sermayenin nerede ve nasıl kullanılacağıyla ilgili bir sınırlama getirilmemekle birlikte sermaye kullanım alanları konusunda yardım da edilmemektedir. Maya ise mikro kredi olarak işlerini geliştirmek isteyen kadınlara yönelik çeşitli destekler sunmaktadır.
- TGMP'nin verdiği mikro kredi geri ödemeleri haftalık olarak takip edilirken maya kredilerinin geri ödemeleri ise aylık yapılmaktadır.
- TGMP kadını bir araç olarak değil amaç olarak görmektedir. Toplumsal alanda yaşanan gelir eşitsizliğiyle ilgili müdahale kapasitesine sahiptir (Akkul, 2011: 74-75).

3.5.3.8. Grameen Bankası ve TGMP Mikro Finansman Modellerinin Karşılaştırması

Mikro finansman alanında dünyada gerçekleştirilen ilk modern başarılı uygulama kabul edilen Bangladeş kökenli Grameen Bankası modelinin Türkiye uygulaması olan TGMP'nin orijinalinden doğal olarak bazı farklılıkları mevcuttur. Bu farklılıklar şu şekildedir (Okumuş, 2010: 357-358):

- Bangladeş'te yarım hektardan az tarım arazisine sahip olanlar topraksız bireyler olarak kabul edilip bu kişilere dayanışma grubu kurma imkanı sağlanmaktadır. Diyarbakır TGMP uygulamasında ise bu sınırlama 10 dönüm tarım arazisine göre yapılmaktadır.

- Bangladeş'te kirada oturan pek kimse olmadığından krediler genellikle ev sahiplerine verilmektedir. Türkiye'de ise kirada oturan kesim daha yaygın olduğundan kiracı konumundakiler de bu hizmetlerden faydalanabilmektedir.
- Grameen Bankası'nın Bangladeş'teki orijinal modelinde verilen kredinin % 5'i zorunlu olarak sistemde özel tasarruf fonunda tutulurken TGMP'de bu tasarruf sistemi gönüllülük esasına göre işlemektedir. Ülkemizde yerel MFK'ların faaliyetleriyle ilgili yasal düzenlemelerde bulunan eksiklikler nedeniyle TGMP'ye bu şartlarda zorunlu olarak tasarruf fonu kabul etme yetkisi verilmemektedir.
- Bir diğer farklılık da yerleşim yerlerindeki iklimsel koşullardan kaynaklanmaktadır. Bangladeş'te yılın çoğu zamanlarında yağışlı olan iklim koşulları her mevsimde tarım faaliyetlerine elverişli olmaktadır. Yıl boyunca yoksul insanlar tarımsal üretimde çalışma imkanı bulabilmekte ve iklimsel bir olumsuzluk yaşamamaktadır. Fakat TGMP'nin uygulandığı Türkiye coğrafyasında, özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde iklim şartları yılın belli zamanlarında tarıma elverişsiz olduğundan yıl boyunca tarımsal faaliyetle uğraşılması neredeyse imkansızdır. Bu durumda sürekli bir gelir elde etmek amacıyla tarımsal faaliyetlerle uğraşan mikro kredi kullanıcılarının mevsimsel zorluklar yaşaması nedeniyle mikro kredi geri ödeme programlarında da doğal olarak aksaklıklarla karşılaşılması kaçınılmaz olacaktır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

YOKSULLUKLA MÜCADELEDE MİKRO KREDİ UYGULAMALARININ ETKİNLİĞİNİN ÖLÇÜMÜ

4.1. MİKRO KREDİ İLE İLGİLİ UYGULAMALI ÇALIŞMALAR

Dünya'da ve Türkiye'de mikro krediyle ilgili il, ilçe, köy ya da bölge bazında daha önce yürütülmüş çalışmalardan ve uygulamalı projelerden elde edilen tespitler tarihsel sıralamaya göre iki başlıkta değerlendirilecektir.

4.1.1. Dünya'da Mikro Kredi ile İlgili Uygulamalı Çalışmalar

Gbezo'nun (1999) çalışmasında, Bangladeş'te gerçekleştirilen Grameen Bankası'nın uygulamalarına benzer metodlar Batı Afrika'da denenmiştir. Küçük miktarlarda verilen kredilerin yoksullar için olumlu etkiler doğurduğu gözlenmiştir. Gbezo'nun elde ettiği bulgulardan alınan sonuçlara göre Batı Afrika'da küçük çaptaki finansal faaliyetler kentsel ve kırsal bölgelerde ileriye dönük yatırımlar için yeni imkanlar kazandırmıştır.

Todd'un (2000) çalışmasında, ASHI (Ahon Sa Hirap Inc) adında Filipinler'de kurulmuş mikro kredi şirketinin uygulamaları ele alınmıştır. Kâr amacıyla olmayan ve sadece kadınlara kredi veren bu kuruluşa üye olan 152 kişi ve mikro kredi kullanmayan kontrol grubunu oluşturan 90 kişi üzerinde gözlem yapılmıştır. Bu gözleme göre yapılan sorgulamada en az 3 yıl sürede ASHI'den elde edilen kredilerin yoksulluğu azaltıp azaltmadığına dair ipuçları aranmıştır. Hanehalkı yoksulluk seviyesinin belirlenmesinde üç değişkenden faydalanılmıştır. Bu değişkenler; gelir kaynakları, üretici varlıklar ve içinde yaşanan evin kalitesi olarak belirlenmiştir. Bu değişkenlerin eşit oranlarda birleştirilmesiyle Hane Halkı Yoksulluk Durumu İndeksi geliştirilmiştir. Bu endeks ölçümünde hanehalkı çok yoksullar, orta derecede yoksullar ve yoksul olmayanlar şeklinde üç kategoride

incelenmiştir. Söz konusu ölçümün asıl maksadı mikro kredi kullanımının bu kategoriler arası geçişle ilişkilendirilmesidir. Elde edilen sonuçlarda kontrol grubunda bulunanlar arasında yoksulluktan kurtulma oranı % 2 iken, mikro kredi kullanan grupta yer alanların kurtulma oranı ise % 22 olarak ölçülmüştür. Yapılan çalışmada ayrıca yoksulluktan kurtulan kesimin gelir fazlasını tüketim harcamalarından çok tasarruf ve yatırım harcamalarına aktardığı tespit edilmiştir (Todd, 2000).

Barboza ve Barretto'nun Meksika'nın Chiapas eyaletinde yürüttüğü çalışmada mikro kredi üyelerinin geri ödemelerdeki performanslarını değerlendirmek için ödeme sistemine işlenen kayıtlar üzerinden veri seti geliştirilmiştir. Asimetrik bilgi kontrol sisteminden elde edilen sonuçlara göre mikro finans yönteminin yoksullara sağladığı mali desteğin diğer finansal alternatiflere nazaran daha başarılı olduğu anlaşılmıştır. Ayrıca geri ödemelerde % 100 etkinliği sağlamak amacıyla kredi alan katılımcıların danışman ataması yoluyla ve düzenli aralıklarla takip edilmesi önerilmiştir (Barboza ve Barretto, 2006).

Cull R, Demirgüç ve Morduch 'ın 2006 yılında yürüttüğü çalışmada mikro kredi yönteminin uygulanma seyrini mali bakımdan incelemişlerdir. Bu incelemede iki sonuca ulaşmışlardır. Bunlardan birisi; mikro kredi geri ödemelerinde aksama olmasa bile kefalet ve teminat koşullarına tabi olmayan bir sisteme göre grup oluşturan kadınların birbirlerine karşı güven duygusunu temel alarak kefil olmaları durumunda mikro kredi programının sürdürülebilirliğinin kolay olmayacağıdır. Bir diğer sonuç ise yoksul kesimlere kullanılan düşük tutarlardaki kredilerin bu kişilerin yaşamlarında önemli değişiklikler için adım atmalarına vesile olduğunun kabulüdür (Cull vd., 2006).

Hoque ve Yoshihito (2008) çalışmalarını Bangladeş'in Gaibandha bölgesinde bulunan Rampur köyünde yürütmüştür. Bu köyde sivil toplum örgütlerinden kredi alan 92 çiftçi kadının, kredi almayan kadınlara kıyasla ekonomik faaliyetlerde daha çok buldukları ve aile ortamında alınan kararlara katılma konusunda daha aktif oldukları gözlenmiştir. Yapılan incelemede kadınların kişisel gelirlerindeki artışla doğru orantılı olarak karar almadaki etkinliğinin de artış gösterdiği sonucuna varılmıştır (Hoque ve Yoshihito, 2008).

4.1.2. Türkiye'de Mikro Kredi ile İlgili Uygulamalı Çalışmalar

Şimşek'in (2009) çalışmasında; mikro finans sisteminin yoksullukla mücadeledeki etkinliği araştırılmıştır. Türkiye'de yoksulluk ve mikro finans konusu ele alınmış ve mikro finans sisteminin uygulanabilirliğiyle ilgili Muğla merkeze bağlı köylerde veri toplama yöntemine dayalı anket araştırması yapılmıştır. Araştırmada 408 kişiyle birebir görüşülmüştür. Grameen modeline uygun grup kredilerinin önemine vurgu yapılmıştır. Üyeler arası denetim ve otokontrol mekanizmasının kredi geri dönüşümüne kredi veren kurum açısından avantaj sağlayacağına dair ipuçları verilmiştir. Üyelerin tasarruf alışkanlığı geliştirmesi amacıyla oluşturulan grup fonunun ödeme sıkıntılarını çözme bakımından da faydası olacağına işaret edilmiştir. Borç bilinci kazanmanın güven duygusunu korumadaki önemine değinilmiştir. Çalışmada ayrıca mikro finans sisteminin, toplumdaki ekonomik birimler arasında kültürel değerlerle beslenen sosyal sermaye akışına fırsat tanıyacağına vurgu yapılmıştır.

Uluoğlakçı'nın (2009) çalışmasında, TGMP'nin Ankara şubesi Mamak ve Altındağ ilçelerinde mikro kredi alan 346 kadına anket uygulanmış ve 321 kişiden elde edilen bulgular değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Henüz kredi almaya başlamamış ve kısa süre önce üyeliği kabul edilmiş kadınlara da anket uygulanmıştır. Yapılan değerlendirmede Ankara şubesinden kredi kullanan kadınların ekonomik şartlar karşısındaki tutumlarında görülen farklılıklar incelenmiştir. Yapılandırılmış anket sonucuna göre mikro kredi kullanımıyla kadınların gelirlerinde artış yaşandığı tespit edilmiştir. Ancak hane halkı düzeyinde ya da bireysel seviyede görülen gelişime ve ya ataerkil baskıya ilişkin tutumla mikro kredi arasında bir bağ kurulamamıştır. Mikro kredi alımının kadının mevcut sosyokültürel bilgi-beceri ve kaynak kullanımında planlı bir iş tecrübesine vakıf olmadığı anlaşılmıştır.

Haspolat'ın (2010) çalışmasında ise özellikle 1980'lerin ikinci yarısından sonra yoksullukla mücadelede az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere imkan sağlaması açısından geliştirilen mikro kredi modelinin Türkiye açısından etkinliği üzerinde değerlendirmeler yapılmıştır. Yoksullukla mücadele ve sosyal hizmetler gibi konularda devletin görev alanı daraltılarak bireysel sorumluluğa indirgenen mikro kredi modelinin neoliberal politikaların uygulandığı sistemlerde daha fazla rağbet gördüğüne kanaat getirilmiştir. Mikro kredi yönteminin kuramsal temellerinin

atıldığı örnek ülke uygulamalarından elde edilen saha bulguları desteğiyle yoksullukla mücadelenin Türkiye'deki etkinliği üzerinde araştırmalarda bulunulmuştur. Yoksullukla mücadelede sorumluluğun devletin üzerinden alınıp sivil toplum örgütleri, geleneksel aile dayanışması ve hayır kurumları eliyle yerine getirilmeye çalışılması ve mikro kredi uygulamalarının bu perspektifte yön bulması eleştiri konusu olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca bu yöntemin tüm yoksul kesimi kapsayacak şekilde politik düzenlemeler yapılmadan, gelir dağılımı gibi yapısal bir probleme çözüm geliştirilmeden ve kalkınmanın temel argümanları olan eğitim-sağlık hizmetlerinin karşılıksız sunulma imkanı sağlanmadan başarı elde edemeyeceği sonucuna varılmıştır.

Şengür (2011) çalışmasında, yoksullukla mücadele kapsamında 1970'li yıllarda geliştirilen Grameen Bank Mikro Kredi Projesi'nin 2003 yılından bu yana Türkiye'de uygulanma sürecindeki başarısını inceleme konusu edinmiştir. Mikro kredi yönteminin yoksullukla mücadelede etkinliğinin ve kullanılabilirliğinin tespiti anket araştırması yöntemiyle sınanmıştır. Bu projenin özellikle kırsal kesimde ve şehirlerde yaşayan yoksul kadınlara yönelik teşvikler getirdiği gözlenmiştir. Eskişehir TGMP şubelerince yürütülen bu faaliyet kapsamında yoksul kimselerin gelirlerinde ve yaşam kalitelerinde ne derecede yükselme yaşandığı bu çalışmanın temel inceleme konusunu oluşturmuştur. Çalışmada kredi faydalanıcılarının aldıkları kredi miktarının yeterli düzeyde olmamasına karşın memnuniyetlerini dile getirdikleri gözlenmiştir. Anket sonucunda Eskişehir'de mikro kredi kullanımının yoksulluğun azaltılmasına ve özellikle yoksul kadınların istihdamına ve sosyal faaliyetlerinin artmasına önemli katkıları olduğu anlaşılmıştır.

Aydın'ın (2012) çalışmasında; yoksullukla mücadele açısından mikro kredinin Türkiye uygulamasının ekonomik açıdan değerlendirilmesi ve yoksulluk üzerindeki etkisinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Bir iş yapma fikri olup da yeterli sermayeye sahip olamadığı için bu fikrini hayata geçiremeyen girişimci yoksullara mikro kredi desteğinin hem onların ekonomik hayata girerek aktif hale gelmesine hem de ülke ekonomisinin gelişimine katkı sağlayacağına dair öngörülerde bulunulmuştur. Çalışmada mikro kredi uygulamalarının sadece yoksullukla mücadele yönü incelenmiş işsizlikle mücadele benzeri amaçlarla kullanımı araştırma kapsamı dışında tutulmuştur. Ayrıca çeşitli banka ve finans kuruluşlarınca verilen mikro krediye benzeyen fakat hedef kitlesi ve amacı

bakımından mikro krediden ayrılan kredi uygulamaları araştırma kapsamına alınmamıştır. Türkiye'de bulunan mikro kredi kuruluşlarının özellikle örnek olması bakımından Kahramanmaraş, Diyarbakır, İstanbul ve Mersin illerindeki faaliyetleri inceleme kapsamına alınmıştır. Literatür taraması şeklinde bir araştırma metodu uygulanmıştır. Araştırma sonucunda yoksullukla mücadele amacıyla geliştirilen mikro kredi sisteminin uluslararası kuruluşlar ve devletler işbirliğiyle daha yaygın ve etkin hale getirilmesi için çalışmaların hızlandırılmasına vurgu yapılmıştır. Bu bakımdan Türkiye'deki yasal alt yapının mikro finans kuruluşlarının sayısının artırılması açısından güçlendirilmesinin önemine dikkat çekilmiştir.

Taşpınar (2013) çalışmasında, mikro kredi uygulamalarının ve hizmetlerinin kadın girişimciliğinin geliştirilmesindeki ve yoksulluğun azaltılmasındaki etkinliğini araştırma kapsamına almıştır. Önceki yapılan çalışmalar göz önüne alınarak mikro kredi kuruluşlarından yararlanan kadınların ekonomik ve sosyal imkanlara ulaşabilmelerine göre mikro kredinin başarılı ve başarısız olduğu noktalar ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Afyonkarahisar ilindeki mikro kredi uygulamalarının kadın yoksulluğu üzerindeki etkisini ölçmek amacıyla anket çalışması yapılmıştır. Ankette 713 mikro kredi kullanıcısı arasından ankete cevap verme hususunda istekli olan 150 mikro kredi müşterisine anket uygulanmıştır ve sonuçlarına yönelik açıklamalarda bulunulmuştur. Araştırma sonucuna göre Afyonkarahisar'da gerçekleştirilen mikro kredi uygulamasının gelire, istihdama ve sosyal yaşama dair katkısından dolayı başarılı olduğuna; fakat bu başarıdaki sürekliliğin sağlanması için bazı uygulama aksaklıklarının giderilmesi gerektiğine işaret edilmiştir.

4.2. YOKSULLUKLA MÜCADELE ARACI OLARAK MİKRO KREDİ: GAZİANTEP İLİ ÖRNEĞİ

4.2.1. Gaziantep İli Genel Özellikleri ve Ekonomik Faaliyetleri:

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin en büyük, Türkiye'nin ise 6. büyük kenti olan Gaziantep'in üç tanesi merkezde olmak üzere toplam 9 ilçesi bulunmaktadır. Bunlar; Şahinbey (Merkez), Şehitkâmil (Merkez), Oğuzeli (Merkez), Nizip, İslâhiye, Araban, Yavuzeli, Nurdağı ve Karkamış ilçeleridir (www.gaziantep.com.tr).

Gaziantep'in yüzölçümü 6.887 km² 'dir ve nüfus yoğunluğu 274/km² 'dir (her kilometrekareye 274 insan düşmektedir). 2014 yılı verilerine göre Gaziantep'in

nüfusu 1.889.466'dır. Bu nüfus, 953.760 erkek ve 935.706 kadından oluşmaktadır (% 50,48 erkek, % 49,52 kadın). Gaziantep 2015 yılı nüfusu, tahmini verilere göre 1.932.654'dür. Bu nüfus verisi, eski yıllardaki nüfus artış hızlarına göre tahmini hesaplanmıştır (www.nufusu.com).

Gaziantep, Güneydoğu Anadolu'nun en gelişmiş ili konumundadır. Elde ettiği gelirin % 40'ını tarımdan, % 25'ini sanayiden sağlamaktadır. Faal nüfusun % 60'ı tarımda çalışmaktadır. Önemli bir ticaret merkezi olma özelliğine sahiptir. Gaziantep ili toprakları her türlü tarım ürünlerinin yetişmesine uygundur. Bu toprakların bir bölümü Fırat Nehri'nin sularıyla sulanmaktadır. Gaziantep'te sulama yapılan bu topraklarında Antep fıstığı, üzüm, pamuk, zeytin ve kırmızı biber gibi ekonomik değeri yüksek sanayi bitkileri ile buğday, arpa ve mercimek gibi hububat ürünleri yetiştirilmektedir. Yaylalarda kuru tarım, ovalarda ise sulu tarım yapılmaktadır. Antep fıstığının ve üzümün en çok yetiştiği illerdendir. İl merkezi, Oğuzeli, Nizip ve İslâhiye'de üzüm bağları; Araban, Nizip ve Yavuzeli'nde fıstık bahçeleri zengindir İl genelinde genellikle tekstil ve gıda sanayileri gelişmiştir Dağlık ve yaylalık bölgelerde küçükbaş hayvancılık ön plandadır (www.yatirimymm.com).

Coğrafi yönden Güneydoğu Anadolu Projesi'nin (GAP) giriş kapısı olma özelliğiyle birlikte sanayi ve ticaret hacmindeki artış ile GAP kalkınmasında temel vasıflara sahip Gaziantep, ekonomik yönden çevresindeki 18 ili etkisi altında tutmaktadır (TÜİK, 2013, s.XII).

Bölgesel ve sektörel nitelikli sanayi teşvik politikaları çerçevesinde GAP Eylem Planı ile KOBİ'lerin finansmana erişimini kolaylaştıracak tedbirler alınmış, kullanılan kredilerde artış sağlanmıştır. GAP Bölgesel Kalkınma İşletmeleri'nin 2002 yılından bu yana uyguladığı imalat sanayi envanter çalışmaları veri sonuçlarına göre Gaziantep'te 2013 yılı sonundan itibaren 10 kişiden fazla işçi çalıştıran imalat sanayi tesisi sayısı 1.384 adettir ve bu tesislerde 107.409 kişi istihdam edilmektedir. Gıda sektöründe 326, tekstil ve deride 592, kimya, petrol ve plastikte 180, taş ve toprağa dayalı sanayide 50, makine-metalde 176, orman ve kağıt ürünlerinde ise 60 firma faaliyet göstermektedir. Gaziantep İli'nin 2002 yılı ihracat oranı 619,5 milyon dolar iken, 2013 yılında 6,1 milyar dolara yükselmiştir. GAP bölgesindeki oransal payı da aynı yıllar itibarıyla % 89,9 ve % 69,4 olmuştur. 2002 yılında 658,2 milyon

dolar olan ithalat oranı 2013 yılında 6,6 milyar dolara yükselirken, GAP Bölgesindeki oransal payı da yine aynı yıllar itibarıyla % 85,2 ve % 89,6 olmuştur (www.gap.gov.tr).

Tablo 4.1. Gaziantep İli İhracat - İthalat Verileri: (Bin Dolar)

Yıllara Göre İhracat/İthalat	İhracat (bin dolar)			İthalat (bin dolar)		
	2002	2013	2014	2002	2013	2014
Gaziantep	619.536	6.161.298	6.657.754	658.227	6.658.020	5.807.372
GAP	689.434	8.873.276	8.938.221	772.986	7.430.828	6.415.946
Gaziantep/GAP (%)	89,9	69,4	74,4	85,2	89,6	90,5

Kaynak:TÜİK, T.C.Kalkınma Bakanlığı GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı, Gaziantep İl Profili, 2015, s.5

Tablo 4.1.'de Gaziantep'in GAP Bölgesindeki 2002 yılı ihracat-ithalat (bin dolar) verileri ile 2013-2014 yıllarına ait ihracat-ithalat verilerinin karşılaştırması yapılmıştır.

4.2.2. Gaziantep İli Mikro Kredi Uygulamaları

Gaziantep İl Özel İdaresi ile Türkiye İsrافی Önleme Vakfı (TİSVA) işbirliğiyle 05.06.2007 tarihinde mikro kredi protokolü imzalanmıştır. TİSVA tarafından Türkiye Grameen Mikro Kredi Projesi (TGMP) kapsamında Gaziantep'te Temmuz 2007'de Türkiye'nin 9. mikro finans şubesi olan Şehitkâmil şubesi ve Mayıs 2008'de 19. şubesi olan Şahinbey şubesi kurulmuştur. Nizip şubesi de Haziran 2009'dan bu yana Şahinbey ilçesine bağlı olarak faaliyetlerini sürdürmektedir.

Türkiye Grameen Mikro Kredi Programı Gaziantep Bölge Müdürü Belkis Kurt, AA muhabirinin 13 Ocak 2012 tarihinde yaptığı röportajında; ülke genelinde toplam 13 bölge müdürlüğüne bağlı 75 şube bulunduğunu, Gaziantep'e Hatay, İskenderun ve Reyhanlı şubelerinin bağlı olduğunu belirtmiştir. Kısa zamanda

Adana'da 2, Mersin'de 1 şube daha açılacağını ve bu şubelerin de Gaziantep'e bağlanacağını söylemiştir (www.haberler.com).

Tablo 4.2. Gaziantep İli Mikro Kredi Dağıtım ve Tahsilat Durumu

Ağustos 2015	Merkez Sayısı	Grup Sayısı	Üye Sayısı	Kredi alan üye sayısı	Toplam Tahsilat (TL)	Toplam Dağıtım (TL)
Şubeler						
Gaziantep/ Şahinbey	105	402	733	551	3.799.527,93	4.407.734,28
Gaziantep/ Şehitkamil	109	545	1257	931	6.366.806,61	7.344.304,16
Gaziantep/ Nizip	31	157	614	445	1.948.658,56	2.446.465,86
TOPLAM	245	1104	2604	1927	12.114.993,1	14.198.504,3

Kaynak: <http://www.tgmp.net/tr/finansal-veriler/haftalik-raporlar/4>, Erişim: 28.08.2015

TGMP'nin resmi internet sitesinde 2015 yılı Ağustos ayında yayınladığı haftalık raporda Gaziantep iline ait merkez, grup, üye sayısı, kredi toplam tahsilat ve dağıtım bilgileri Tablo 4.2'de ilçeler bazında belirtilmiştir. Gaziantep ili mikro finans programı kapsamında mikro kredi veren merkez sayısı Şahinbey'de 105, Şehitkamil'de 109 ve Nizip'te 31 olmak üzere toplam 245'tir. Her şubenin ilçe bazında faaliyet gösterdiği merkezler aynı ilde diğer şubelerdeki bazı merkezlerle aynı merkezi sahaya tekabül edebildiğinden toplamdaki merkez sayısı genelleme olarak ayrı merkezleri ifade etmeyebilir. Bu bakımdan her ilçeye şu merkezler düşüyor diye bir kural bulunmamaktadır. Gaziantep ilinde mikro kredi alan toplam grup sayısı 1104, toplam üye sayısı ise 2604'dür. Yine TGMP'nin resmi internet sayfasının haftalık raporlarında bu rakamlar değişkenlik gösterebilmektedir.

15.12.2014 tarihinden başlayıp 29.01.2015 tarihine kadar TGMP'nin Şahinbey ve Şehitkamil ilçelerine bağlı şubelerde görevli personelle birlikte belirli aralıklarla tercih edilen 11 günlük süre zarfında saha çalışmalarına katılım imkanı

sağlanmıştır. 15-26 Aralık 2014 tarihleri arasında Ocaklar, Serinevler (I,II), Yukarıbayır, Hoşgör, Kıbrıs, Türktepe, Başmahallesi, Esentepe, Konak, Çağdaş, Yeşilevler, Karataş, Dumlupınar, 75. Yıl ; 9-29 Ocak 2015 tarihleri arasında ise Yazıcık, Çıksorut, Güzelyurt, Yeşilkent (TOKİ I,II,III), Serinevler, Seyrantepe, Daracık, Eyüpsultan, Türkmenler, Oğuzlar, Zeytinli (I,II), Karacaoğlan, Karşıyaka (I,II,III,IV) Mahalleleri olmak üzere toplam 34 merkeze gidilerek mikro kredi alan 389 kadına anket uygulanmıştır.

Tablo 4.3. Gaziantep İli 26.01.2015 Tarihli Merkez Sayısı ve Üye Durumu

Şube	Merkez Sayısı	Grup Sayısı	Üye Sayısı	Kredi Alan Üye Sayısı
Gaziantep/Şahinbey Şb.	104	500	662	590
Gaziantep/Şehitkamil Şb.	109	692	1122	1035
Gaziantep/Nizip Şb.	29	149	537	463
TOPLAM	242	1341	2321	2088

Kaynak: <http://www.tgmp.net/tr/finansal-veriler/haftalik-raporlar/4>, Erişim: 28.08.2015

26.01.2015 tarihli haftalık finansal rapor bilgilerine göre Gaziantep Şahinbey, Şehitkâmil ve Nizip ilçelerine ait merkez, grup ve üye sayıları Tablo 4.3'te gösterilmiştir. 24.08.2015 tarihli haftalık finansal verilerine göre bu sayılarda önemli değişiklikler gözle çarpılmaktadır. 26.01.2015 tarihine göre üye sayısında 24.08.2015 tarihi itibarıyla 283 kişilik bir artış olmasına rağmen; kredi alan üye sayısında 161 kişilik bir azalma görülmektedir. Bu da şunu göstermektedir ki; Gaziantep İli'nde TGMP kapsamında mikro kredi almak için başvuru yapan sayısı, düzenli mikro kredi alım tercihindeki azalmaya rağmen artarak devam etmektedir.

Gaziantep İli TGMP şubelerinin bulunduğu ilçelerde görev alan 1 bölge müdürü, 1'er şube sorumlusu ve yardımcıları bulunmaktadır. Mikro kredi almak için başvuruda bulunan kadınlardan en az 5, en fazla 10 kişilik gruplar oluşturulmaktadır. Bu gruplara merkez müdürü ve şube personeli tarafından sahada yapılan ziyaretler esnasında yaklaşık 3 gün süreli mikro kredi eğitimi verilmektedir. Bu eğitim sürecinde kadınlara kredi türleri, kredi alım koşulları, hizmet bedeli, geri ödemeler, kredi denetim kapsamı, grup üyelerinin sorumlulukları ve grup üyelerinin merkezi toplantılara katılma zorunlulukları hakkında detaylı bilgiler anlatılmaktadır. Mikro kredi alımına uygun görülenlere "Grup Üyelik Başvuru Formu ve Kişisel Bilgiler" isimli üyelik formunu doldurmaları istenmektedir. Üyelik formundaki bilgiler göz önüne alınarak başvuru yapanlar içinden gerekli şartları taşıyan kadınlar kredi almaya hak kazanmaktadır. Kredi alım hakkı doğan kadınlara kendi istekleri doğrultusunda 500-1000 TL arasındaki ilk temel kredileri verilebilmektedir. Kadınlara kredi alımıyla hangi işi yapacakları hususunda bir kısıtlama getirilmemektedir. Daha önceden belirttikleri ve tercih ettikleri bir mesleki faaliyetle ilgili harcamalar konusunda serbest bırakılmaktadır. Anket çalışmamızda kadınların üretim-işlem gerektiren el emeğine dayalı faaliyetlerle daha fazla uğraştıkları anlaşılmıştır. Mikro ölçekli ticari faaliyetler oransal olarak daha düşük kalmaktadır. Şube personeli, kadınlara diledikleri takdirde tasarruf fonuna aylık 1 TL olmak üzere para yatırmalarını önermektedir. Amaç, kadınların tasarruf bilincini geliştirmelerini teşvik ederek sağlık, eğitim, vb. gibi beklenmedik masraflar konusunda sıkıntıya düşmemeleri için kolaylık sağlamaktır. Tasarruf fonunda biriken paralar kredi geri ödemelerini tamamlayan kadınlara istedikleri takdirde geri verilmektedir.

Mikro kredi alan kadınlara dağıtım-tahsilat hesaplarını düzenli takip etmek maksadıyla proje hesap cüzdanı verilmektedir. Kredi alımını takip eden bir sonraki haftadan itibaren yaklaşık 46 haftaya yayılmış geri ödemeler başlatılmaktadır. Grup üyeleri kredi aldıkları tarihten itibaren 6 ay sonra ödedikleri tutarda yeniden ara kredi çekebilmektedirler. Saha görevlisi oluşturulan her gruptan bir başkan belirlemektedir. Bu başkan grubun diğer üyelerinin kredi geri ödemelerinin rutin şekilde yapılması için üyelerle iletişim halinde olmaktadır. Şube personeli haftalık toplantılarda manyetik üye kartı yerine "NFC" temassız kartla tahsilatları gerçekleştirmektedir. Bu kartlara işlenen hesap bilgilerini elektronik ortamda kendilerine temin edilen cep telefonu vasıtasıyla kaydederek kadınların hesap

işlemlerini yürütmektedirler. İşlenen hesap bakiyesi kadınların cep telefonuna mesaj şeklinde iletilmektedir. Böylece kadınlar kalan bakiyelerini düzenli olarak takip edebilmektedirler. Bu işlemler personelin zaman kaybını asgariye indirmesi ve daha fazla mikro kredi alıcısına ulaşımını kolaylaştırması açısından önem arz etmektedir. Ayrıca işlem maliyetlerinin de minimuma indirilmesi dolayısıyla da işletme için avantaj sağlamaktadır. 2013 yılı itibarıyla faaliyete geçen Cep-T Para sistemi her üyenin bir bankamatige giderek kartıyla kendi hesabından para çekmesine, basit finansal işlemler yapmasına ve paracard'ın sunduğu ayrıcalıklardan yararlanmasına imkan tanımaktadır.

4.3. ARAŞTIRMANIN ANKET TASARIMI

Bu çalışmada konu seçimi yapıldıktan sonra çalışmanın yapıldığı ilin bağlı olduğu şubeler aracılığıyla elde edilen anket verileriyle birlikte konuyla ilgili kitaplardan, makalelerden, yayımlanmış tezlerden ve internet adreslerinden edinilen bilgiler bir araya getirilerek kapsamlı bir araştırma yapılmıştır.

Veri toplamada anket istatistiği yönteminden yararlanılmıştır. 32 soruluk anket formlarıyla toplanmış verilerin “SPSS 21.0 for Windows” bilgisayar yardımcı programı kullanılarak istatistiksel analizi yapılmıştır. Anket formunda belirlenen sorularla ilgili elde edilen verilerden yararlanarak frekans / yüzde dağılım, çapraz tablo ve grafik analizleri yapılmıştır.

4.3.1. Araştırmanın Ana Kütlesi ve Örneklemi:

Anket araştırması, Gaziantep ili Şahinbey ve Şehitkamil ilçelerine ve bu ilçelere bağlı mahallelerde yaşayan, 29.01.2015 tarihine kadar faydalanmış ve halen aktif olarak üyelikleri devam eden kişiler arasından tesadüfi yöntemle seçilmiş mikro kredi kullanıcılarını kapsamaktadır. TGMP (Türkiye Grameen Mikro Kredi Programı) Gaziantep ili mikro finans şubelerine 26.01.2015 tarihli haftalık rapora göre kayıtlı, ana kütleyi oluşturan 2321 üye arasından 389 kişiye katılım istekleri göz önüne alınarak anket uygulanmıştır. Ankete yanıt veren mikro kredi kullanıcılarının tümünün değerlendirmeye alınması nedeniyle tesadüfi örneklem yöntemi seçilmiştir. Anketin uygulandığı esnada henüz kayıt işlemlerini tamamlamamış ve kredi alımına başlayamamış kadınlara anket formu verilmemiştir.

Türkiye Grameen Mikro Kredi Programı kapsamında Gaziantep'in Şahinbey ve Şehitkamil ilçelerine bağlı finans şubelerinden kredi alan 2321 kişi arasından örnekleme oluşturan minimum sayıyı belirlemek için aşağıdaki formül uygulanacaktır:

$$n = \frac{N \cdot t^2 \cdot p \cdot q}{d^2 \cdot (N-1) + t^2 \cdot p \cdot q} \quad [1.1]$$

N: Hedef kitleyi oluşturan kişi sayısı

n: Örnekleme oluşturan kişi sayısı

p: Mikro kredi alan kadınların gelir artışı olasılığı (gelir artışı tahmini yüzdelik değeri: 0,80)

q: Mikro kredi alan kadınların gelir artışının olmama olasılığı (gelir artışı olmama tahmini yüzdelik değeri: 0,20)

t: t tablosunda belirli anlamlılık seviyesini oluşturan teorik değer ($\alpha=0,05$ serbestlik derecesindeki teorik tablo değeri: 1,96)

d: Gelir artışıyla ilgili hesaplamalarda kabul edilen $\bar{\pi}$ örnekleme hatasıdır. (% 95 güvenilirlik aralığında kabul edilen değer: 0,05)

Bu veriler aşağıdaki şekilde formüle edilmiştir;

$$n = \frac{2321 \cdot (1,96)^2 \cdot (0,80 \times 0,20)}{(0,05)^2 \cdot (2321-1) + (1,96)^2 \cdot (0,80 \times 0,20)}$$

$$n = \frac{(2321 \times 3,84) \cdot 0,16}{0,0025 \times 2320 + 3,84 \cdot (0,16)}$$

$$n = \frac{8912,64 \times 0,16}{5,8 + 0,61}$$

$$n = \frac{1426,02}{5,8 + 0,61}$$

$$n = 246,476 \approx 247 \text{ kişi}$$

Yukarıdaki işlem sonucuna göre örneklem sayısı 247' dir. Yani mikro kredi alan 2321 kadından en az 247 kişiye anket uygulanması gerekmektedir. Anket uygulamasının geçerlilik ve güvenilirlik seviyesini yükseltmek amacıyla tesadüfi yöntemle seçilmiş 389 kredi kullanıcısına ulaşılmıştır.

4.3.2. Anket Çalışmasının Hedefi :

Anket çalışması için hazırladığımız sorulara verilen cevaplara göre hedeflenen iki problem üzerinde durulmuştur.

- Mikro kredi uygulamaları yoksullukla mücadelede etkili bir araç mıdır değil midir?
- Mikro kredi faydalanıcılarının krediyi almadan önceki ekonomik durumlarıyla krediyi aldıktan sonraki ekonomik durumları arasında pozitif yönlü bir gelişme olmuş mudur olmamış mıdır?

Hedeflenen sorgulamalarla ilgili belirlediğimiz üç hipotez ve bu hipotezlere bağlı bazı alt öngörüler anket araştırmamızdan elde edilecek tespitlerin kaynağını oluşturacaktır.

1. Hipotez : "Mikro kredi yoksullukla mücadelede etkili bir araçtır."

1.a : "Mikro kredi kullanımı sonucu kredi kullanıcılarının yoksulluk sorunu azalmıştır."

2. Hipotez : "Mikro kredi alanların kredi kullanımı sonucu ekonomik durumlarında pozitif yönlü bir iyileşme olmuştur."

3. Hipotez : "Mikro kredi alanların sosyal hayatlarında olumlu yönde gelişim olmuştur."

3.a : "Mikro kredi kullanımının aile içi ve sosyal çevre ilişkilerine katkısı olumlu olmuştur."

3.b : "Mikro kredi alan kişiler girişimcilik özelliği kazanmışlardır"

4.4. ANKET BULGULARI

4.4.1. Frekans ve Yüzde Dağılım Analizi

4.4.1.1. Mikro Kredi Alan Kadınların Demografik Özellikleri İle İlgili Bulgular:

Anket araştırmasına katılan kadınların demografik durumları hakkında genel bir bilgiye sahip olabilmek için yaş, eğitim seviyesi, medeni durum, evde yaşayan

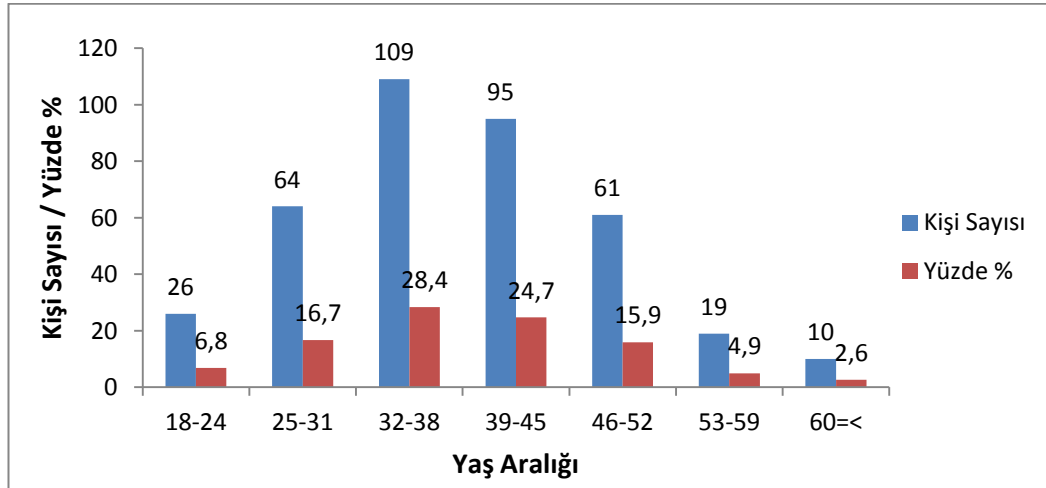
kişiler, oturlan evin mülkiyeti, mikro kredi haber alma şekli ve sosyal güvence durumu konularında sorular yöneltilmiştir.

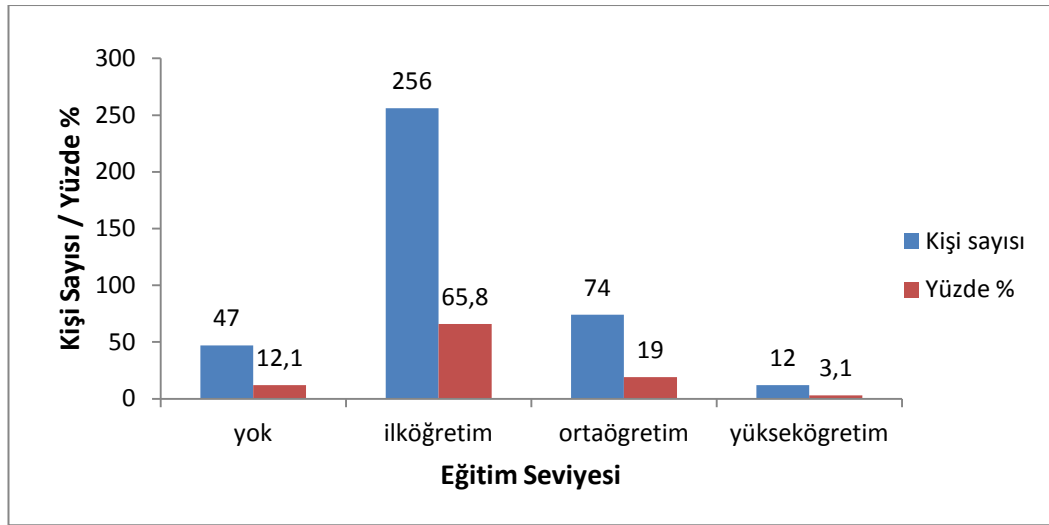
Tablo 4.4. Yaş Dağılımı:

Yaş aralığı	Kişi Sayısı	Genel %	Yüzde %
18-24	26	6,7	6,8
25-31	64	16,5	16,7
32-38	109	28	28,4
39-45	95	24,4	24,7
46-52	61	15,7	15,9
53-59	19	4,9	4,9
60 ve üzeri	10	2,6	2,6
Toplam	384	98,7	100
Cevap yok	5	1,3	
Genel	389	100	

Tablo 4.4 'de Gaziantep'te mikro kredi kullanan kadınların yaş dağılımı bulunmaktadır. Yaş grupları; 18-24, 25-31, 32-38, 39-45, 46-52, 53-59 ve 60 ve üstü olarak sıralanmıştır. Sıralamaya göre en çok kredi kullananların 32-38 (%28,4) yaş aralığında olduğu görülmüştür. 39-45 (%24,7) yaş aralığı da çoğunluğa en yakın grubu oluşturmaktadır. 60 yaş ve üstünde 10 kişi (%2,6) kredi kullanmıştır. Yaş aralığı frekans ve yüzde dağılım değerleri Grafik 4.1'de ayrıca gösterilmiştir.

Grafik 4.1. Yaş Dağılımı:

Grafik 4.2. Eğitim Durumu:

Grafik 4.2'ye göre ankete katılan bayanların yaklaşık %12'lik (47 kişi) kısmı eğitim seviyesinin olmadığını (okuma-yazma bilenler dahil) belirtmişlerdir. İlköğretim mezunu bayanlar %66'lık (256 kişi) kısmı oluşturmaktadır ki bu durum Gaziantep bölgesinde mikro kredi alan bayanların eğitim seviyesinin çok düşük olduğunu göstermektedir. Ortaöğretim mezunu bayanlar %19 (74 kişi)'dur. Yükseköğretim mezunu bayanların oranı ise yaklaşık %3 (12 kişi)'tür.

Tablo 4.5. Medeni Durum:

Medeni Durum	Kişi Sayısı	Yüzde %
Bekar	6	1,5
Evli	363	93,3
dul/boşanmış	20	5,1
Toplam	389	100

Ankete katılan bayanların %93,3'lük (363 kişi) kısmı olan büyük çoğunluğu Tablo 4.5'de gösterildiği gibi evli olduğunu belirtmiştir. Yaklaşık %5'lik kesim (20 kişi) dul ya da boşanmış olduğunu belirtmiştir. %1,5'lik (6 kişi) kısım ise bekadır.

Tablo 4.6. Sosyal Güvence Durumu:

Sosyal Güvence	Kişi Sayısı	Yüzde %
yok	53	13,6
yeşilkart	98	25,2
sgk	237	60,9
diğer	1	0,3
Toplam	389	100

Ankette kadınlara yöneltilen sosyal güvencelerinin olup olmadığı sorusuna yaklaşık % 61 (237 kişi) oranındaki kesim sosyal güvenlik kurumuna bağlı olduklarını, % 13,6'lık (53 kişi) kesim ise hiçbir sosyal güvencesinin olmadığını belirtmiştir. Yeşil kartlı bayanlar % 25,2 (98 kişi) oranındadır. % 0,3 (1 kişi) diğer yanıtını vermiştir.

Mikro kredi alan bayanların yarısından fazlasının sosyal güvenlik kurumu bünyesi altında olması, mikro kredinin sağladığı imkanların veya kişisel sigorta kapsamında olmalarının dışında çoğunluğunun hem evli olduğunu hem de eşleri vasıtasıyla sigortalı olduklarını göstermektedir.

Tablo 4.7. Mikro Kredi Alan Bayanların Dışında Bütçeye Katkı Sağlayan Kişi Sayısı:

Bütçeye Katkı	Kişi Sayısı	Yüzde %
Yok	21	5,4
1	295	75,8
2	63	16,2
3	7	1,8
4	3	0,8
Toplam	389	100

Ankete katılan kadınların % 75,8'lik (295 kişi) büyük çoğunluğu kendileri dışında aile bütçesine 1 kişinin katkı sağladığını belirtmişlerdir. Bunu 2 kişi yanıtıyla % 16,2'lik (63 kişi) kesim takip etmektedir. Kadınların % 5,4'lük (21 kişi) bölümü

bütçeye kendilerinin dışında hiç kimsenin katkısı olmadığını belirtmiştir. % 1,8 (7 kişi) oranındaki kadınlar, bütçeye katkısı olan kişi sayısının 3 olduğunu belirtmişlerdir. Bütçeye katkısı olan 4 kişi ise % 8 (3 kişi) oranındadır.

Tablo 4.8. Bütçeye Katkı Sağlayan Kişiler:

Bütçeye Katkısı Olanlar	Kişiler	Yüzde %
Eşim	344	88,4
ebeveyn	17	4,4
abla/abi	1	0,3
küçük kardeş	1	0,3
çocuklar	14	3,6
Diğer	12	3,1
Toplam	389	100

Ankette kadınların % 88,4'ü (344 kişi) başta eşi olmak üzere bazı aile fertlerinin de bütçeye katkı sağladıklarını belirtmişlerdir. % 4,4 (17 kişi) oranındaki kısmı eve kendisinin dışında sadece ebeveynin, % 3,6 'sı (14 kişi) ise aile bütçesine sadece çocukların katkıda bulduklarını belirtmiştir. % 3 (1'er kişi) oranındaki kadınlar, sadece abla/abinin ve aynı orandaki küçük kardeşin aile bütçesine katkı sağladığını ifade etmişlerdir. Bütçeye katkı sağlamayanlar ya da aile fertleri dışında katkı sağlayanlar % 3,1 'lik (12 kişi) diğer kısmı oluşturmaktadır.

Tablo 4.9. Ailede Mikro Kredi Alan Kadınlar Dışında Çalışanların Meslekleri:

Ailede Çalışanların Meslekleri	Kişi Sayısı	Yüzde %
esnaf	72	18,5
memur	4	1
işçi	181	46,5
çiftçi	2	0,5
emekli	33	8,5
serbest meslek	62	15,9
özel sektör	16	4,1
diğer	19	4,9
Toplam	389	100

Tablo 4.9'a göre ankete katılan kadınlar, kendilerinden başka bütçeye katkı sağlayan aile üyelerinin % 46,5'inin (181 kişi) işçi olduğunu belirtmiştir. Sıralamada % 18,5 (72 kişi) oranıyla bütçeye katkı sağlayan kişiler esnaftır. % 15,9'u (62 kişi) serbest meslek erbabıdır. Emekli oranı % 8,5'tir (33 kişi). Farklı alandan meslek sahibi olanlar ya da bütçeye katkısı olmayanlar % 4,9 (19 kişi) oranıyla diğer kesimi oluşturmuşlardır. Özel sektörde çalışanlar % 4,1 (16 kişi) oranındadır. % 1'lik (4 kişi) kesimin memur, % 5'inin (2 kişi) ise çiftçi olduğu belirtilmiştir.

Tablo 4.10. Evde Yaşayan Kişi Sayısı:

Evde Yaşayan Kişi Sayısı	Kişi Sayısı	Genel %	Yüzde %
1	4	1	1
2	24	6,2	6,3
3	41	10,5	10,7
4	86	22,1	22,4
5 ve üzeri	229	58,9	59,6
Toplam	384	98,7	100
Cevap yok	5	1,3	
Genel	389	100	

Anket sorusuna cevap veren kadınların % 59,6'lık (229 kişi) çoğunluk kısmı evde 5 ve 5'ten fazla kişi yaşadıklarını belirtmişlerdir. Kadınların % 22,4'ü (86 kişi) evde 4 kişi, %10,7'si (41 kişi) 3 kişi, % 6,3'ü (24 kişi) 2 kişi, % 1'i (4 kişi) 1 kişi yaşadıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 4.11. Oturulan Evin Mülkiyet Durumu:

Oturulan Evin Mülkiyet Durumu	Kişi Sayısı	Yüzde %
kendi evi	128	32,9
kira	200	51,4
kendi evi değil ama ücretsiz ikamet	60	15,4
lojman	1	0,3
Toplam	389	100

Ankete göre kadınların % 51,4'ü (200 kişi) oturdukları evin kira olduğunu, % 32,9'u (128 kişi) kendi evinde oturduğunu, % 15,4'ü (60 kişi) kendi evleri olmadığını fakat ücretsiz oturduğunu, % 0,3'ü (1 kişi) lojmanda oturduğunu belirtmişlerdir. Kiracı olan kadınların çoğunlukta olduğu anlaşılmaktadır. Yani ankete katılan kadınların % 51'i gelirlerinin bir kısmını aylık kira harcamalarına tahsis etmektedirler.

4.4.1.2. Mikro Kredinin Temini ve Kullanım Biçimi İle İlgili Bulgular:

Ankete katılan bayanlara mikro kredi uygulamasını öğrenme şekli, mikro kredi alımından önceki iş durumları, kredi alım zamanları ve miktarları, krediden faydalanan kişiler, mikro krediyle yapılan işler, elde edilen kârla yapılan harcamalar ve mikro kredi geri ödemeleri ile ilgili sorular yöneltilmiştir. Bu sorulara verilen yanıtlar ayrıntılarıyla göz önüne alınarak frekans ve yüzde dağılım tabloları oluşturulmuştur.

Tablo 4.12. Mikro Krediyi Öğrenme Şekli:

Mikro Kredi Öğrenimi	Kişi Sayısı	Yüzde %
medya	11	2,8
çevre (komşu)	227	58,4
arkadaş	144	37
diğer	7	1,8
Toplam	389	100

Ankette kadınların % 58,4'ü (227 kişi) mikro kredi uygulamasını çevre'den (komşu) öğrendiklerini ifade etmişlerdir. Bu durum ankete katılan kadınların çoğunun komşuluk ve çevre ilişkilerine duyarlı olduklarını göstermektedir. Kadınların % 37'si (144 kişi) mikro krediyi arkadaş kanalıyla öğrendiğini belirtmiştir. % 2,8 'si (11 kişi) medya sayesinde, % 1,8'si (7 kişi) ise diğer koşullarda mikro kredi uygulamasını öğrenmişlerdir.

Tablo 4.13. Mikro Kredi Alımından Önceki İş Durumu:

Mikro Kredi Öncesi İş Durumu	Kişi Sayısı	Yüzde %
işsiz	13	3,3
ev hanımı	318	81,7
emekli	2	0,5
işçi	15	3,9
özel sektör	1	0,3
serbest meslek	14	3,6
kendi işyeri var	26	6,7
Toplam	389	100

Ankete katılan kadınların % 81,7'si (318 kişi) olan çoğunluğu mikro kredi almadan önce ev hanımı olduğunu belirtmiştir. % 6,7'si (26 kişi) kendi işyeri olduğunu, % 3,9'si (15 kişi) işçi, % 3,6 (14 kişi) serbest meslek sahibi, % 3,3'ü (13 kişi) işsiz, % 0,5'i (2 kişi) emekli olduğunu ve %0,3'ü (1 kişi) ise özel sektörde çalıştığını ifade etmiştir.

Tablo 4.14. Mikro Krediyi Kullanan Kişi:

Mikro Krediyi Kullanan Kişi	Kişi Sayısı	Yüzde %
kendim	359	92,3
eşim	27	6,9
oğlum/kızım	2	0,5
diğer	1	0,3
Toplam	389	100

Ankete katılan bayanların % 92,3'ü (359 kişi) mikro krediyi bizzat kendilerinin, % 6,9'u (27 kişi) eşinin, % 0,5'i (2 kişi) evlatlarının, % 0,3'ü (1 kişi) diğer bir kişinin kullandığını belirtmişlerdir.

Tablo 4.15. Mikro Kredi Alınma Tarihi:

Mikro kredi Alınma Tarihi	Kişi Sayısı	Yüzde %
1 yıl ve daha az	106	27,2
2 yıl önce	52	13,4
3 yıl önce	55	14,1
4 yıl önce	71	18,3
5 yıl önce	52	13,4
6 yıl ve üzeri	53	13,6
Toplam	389	100

Ankete katılan kadınların % 27,2'si (106 kişi) 1 yıl ve ya 1 yıldan daha az süredir mikro kredi kullanmaktadır. %18,3'ü (71 kişi) 4 yıldır yani 2011 yılından beri mikro kredi kullanmaktadır. 3 yıldır mikro kredi kullananların oranı %14,1'dir (55 kişi). 6 yıl ve daha fazla süre mikro kredi kullanma oranı % 13,6'dır (53 kişi). 2 yıldır ve 5 yıldan beridir kullananların oranı ise birbirine eşittir ve % 13,4'tür (52'şer kişi).

Tablo 4.16. İlk Alınan Mikro Kredi Miktarı:

İlk Alınan Mikro Kredi Miktarı	Kişi Sayısı	Yüzde %
500-700	339	87,1
701-1000	49	12,6
1001-2000	1	0,3
Toplam	389	100

Ankete katılan kadınların %87,1'i (339 kişi) ilk aldıkları kredi tutarının 500-700 TL aralığında olduğunu belirtmiştir. Mikro kredi alımına 701-1000 TL ile başlayanların oranı %12,6 (49 kişi), 1001-2000 TL ile başlayanları ise % 0,3'tür (1 kişi).

Tablo 4.17. Mikro Kredinin Kullanım Sırası:

Mikro Kredinin Kullanım Sırası	Kişi Sayısı	Yüzde %
1	74	19
2	63	16,2
3	90	23,1
4	61	15,7
5 ve üzeri	101	26
Toplam	389	100

Ankete katılan kadınların % 26'sı (101 kişi) son kullandıkları mikro kredi 5 ve 5 defadan fazla olduğunu belirtmiştir. % 23,1'i (90 kişi) 3. kez, % 19'u (74 kişi) 1. kez, %16,2 (63 kişi) 2. kez, %15,7 (61 kişi) 4. kez mikro kredi kullanmıştır. Buna göre her kredi alımındaki potansiyelin bir sonraki kredi alımında biraz düşüş gösterip daha sonraki kredide yeniden ivme kazanarak biraz daha yükseliş gösterdiği anlaşılmaktadır.

Tablo 4.18. Son Kullanılan Kredi Miktarı:

Son Kullanılan Kredi Miktarı	Kişi Sayısı	Yüzde %
500-1000	149	38,3
1001-2000	193	49,6
2001-3000	37	9,5
3001-4000	4	1
4001-5000	4	1
5000 ve üzeri	2	0,5
Toplam	389	100

Ankette kadınlara son kullandıkları kredi miktarını sorduğumuzda; % 49,6'sı (193 kişi) son kullandıkları mikro kredi miktarının 1001-2000 TL arasında, %38,3'ü (149 kişi) 500-1000 TL, % 9,5 (37 kişi) 2001-3000 TL, %1'i (4'er kişi) 3001-4000 TL ve 4001-5000 TL arasında, % 0,5'i (2 kişi) 5000 ve ya 5000 TL'den fazla olduğunu ifade etmişlerdir. 3000 TL üstü mikro kredi talebinde oldukça düşüş olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca hem ödeme güçlüğünden hem de mikro kredi temin şartlarının bazı kriterlere göre sunumundan dolayı, kadınların belirli tutarlardaki mikro kredi talepleri azalmaktadır.

Tablo 4.19. Alınan Toplam Kredi Miktarı:

Toplam Kredi Miktarı	Kişi Sayısı	Yüzde %
500-1000	73	18,8
1001-2000	62	15,9
2001-5000	163	41,9
5001-10000	67	17,2
10001-20000	24	6,2
Toplam	389	100

Ankete katılan kadınların % 41,9'u (163 kişi) aldıkları toplam kredi miktarının 2001-5000 TL arasında olduğunu belirtmiştir. 500-1000 TL arasında kredi alan kadınların oranı %18,8 (73 kişi), 5001-10000 TL arasında %17,2 (67 kişi), 1001-2000 TL arasında %15,9 (62 kişi) ve 10001-20000 TL arasında kredi alanların oranı ise % 6,2'dir (24 kişi). Ankete göre 10000 TL üstü toplam mikro kredi alan kadınların oranı önemli ölçüde düşüktür. Bu miktarı elde eden kadınların bir kısmı aynı zamanda girişimci kredisi de almıştır. Yani temel kredi ile birlikte belirli şartları taşıyan kadınlara istedikleri takdirde girişimci kredisi de verilmiştir. Ankete katılan girişimci niteliğe sahip bayanların bir kısmı daha önce girişimci kredisi aldığını ve girişimci kredisi almaya devam edebileceğini, bir kısmı da girişimci kredisi almaya hak kazandığı halde ödemede zorluk yaşama endişesiyle ya da başka nedenlerle girişimci kredisi almaktan vazgeçtiğini ifade etmiştir.

Tablo 4.20. Mikro Kredi Kullanım Süresi (Belirli Aylık Dilimlere Göre):

Mikro Kredi Kullanım Süresi	Kişi Sayısı	Yüzde %
1 ay veya daha az	19	4,9
2-4 ay	16	4,1
5-7 ay	17	4,4
8-10 ay	22	5,7
11-18 ay	35	9
19 ay ve üzeri	280	72
Toplam	389	100

1 yıl ve üzeri aktif mikro kredi kullanıcılarını ve kısa süre önce mikro kredi alımına başlamış kadınları daha ayrıntılı tespit etmek için ankette belirli aylık dilimlere göre gruplandırmalar yapılmıştır. Tablo 4.20'ye göre 19 ay ve daha fazla süredir mikro kredi kullanan bayanların oranı % 72'dir (280 kişi). 11-18 ay arasında mikro kredi kullanan bayanların oranı % 9 (35 kişi), 8-10 ay arasında % 5,7 (22 kişi), 5-7 ay arasında % 4,4 (17 kişi), 2-4 ay arasında % 4,1 (16 kişi), 1 ay ve daha az sürede ise % 4,9'dur (19 kişi).

Tablo 4.21. Mikro Krediyle Yapılan İş:

Yapılan İş	Kişi Sayısı	Yüzde %
tekstil	37	9,5
dikiş	27	6,9
kuaför	10	2,6
elişi/nakış	194	49,9
tuhafiye	21	5,4
tarım	9	2,3
ticaret (işyeri,dükkan vs)	46	11,8
seyyar satıcılık	26	6,7
diğer	19	4,9
Toplam	389	100

Ankete göre kadınların yarısı yani yaklaşık % 50'si (194 kişi) aldıkları mikro krediyi elişi/nakış ve aile bütçesi ile ilgili harcamalara kullandığını ifade etmiştir. % 11,8'i (46 kişi) küçük çapta ticari faaliyetlere, % 9,5'i (37 kişi) tekstil ürünleri satışına, %6,9'sı (27 kişi) dikiş yahut terzilik faaliyetine, % 6,7'si (26 kişi) seyyar satıcılığa, %5,4'ü (21 kişi) tuhafiye ürünleri satışına, % 2,6'sı (10 kişi) kuaförlük faaliyetine, %2,3'ü (9 kişi) tarımsal faaliyetlere, % 4,9'u (19 kişi) ise diğer faaliyetlere kullanmıştır.

Tablo 4.22. Mikro Kredi ile Yapılan İşte Çalışan Kişiler:

Krediyle Yapılan İşte Çalışanlar	Kişi Sayısı	Yüzde %
tek başıma çalışıyorum	299	76,9
eşim çalışıyor	20	5,1
yanımda işçi çalıştırıyorum	5	1,3
eşimle beraber çalışıyorum	56	14,4
bir işe ortak çalışıyorum	9	2,3
Toplam	389	100

Ankete katılan kadınların % 76,9'u (299 kişi) mikro krediyle yaptığı işte tek başına, % 14,4'ü (56 kişi) eşiyile beraber, % 5,1'i (20 kişi) yalnızca eşinin, % 2,3'ü (9 kişi) bir işe ortak çalıştığını ve % 1,3'ü ise (5 kişi) yanında işçi çalıştırdığını belirtmiştir.

Tablo 4.23. Mikro Kredi Kullanımı Sonrası Yapılan İşte İş İmkani Sağlanan Kişi Sayısı:

İş İmkani Sağlanan Kişi Sayısı	Kişi Sayısı	Yüzde %
Hiç kimse	273	70,2
1	54	13,9
2	30	7,7
3	15	3,9
4	4	1
5	8	2,1
diğer	5	1,3
Toplam	389	100

Mikro kredi kullanımı sonrasında kadınların % 70,2'si (273 kişi) yaptıkları işte hiç kimseye iş imkanı sağlamadıklarını, kendi çabalarıyla faaliyetlerini sürdürdüklerini ifade etmişlerdir. %13,9'u (54 kişi) 1 kişiye, % 7,7'si (30 kişi) 2 kişiye, %3,9'u (15 kişi) 3 kişiye, % 1'i (4 kişi) 4 kişiye, %2,1'i (8 kişi) 5 kişiye iş imkanı sağladığını, %1,3'ü (5 kişi) ise herhangi bir faaliyette bulunmadığını belirtmiştir.

Mikro kredi uygulaması, daha çok kadınların küçük çaptaki faaliyetlerini desteklediğinden, mikro ölçekte işletme ya da ticari faaliyetler konusunda bilgi ve tecrübeye sahip olamayan kadınlar için etkili olamadığından ve kredi limitindeki belirli kısıtlamaların daha marjinal ticari faaliyetlerin gelişmesine engel teşkil etmesinden dolayı işveren statüsünü elde etme hususunda yeterli gelememektedir. Ayrıca kadınların belirli bir kısmının ellerindeki krediyi kendi grup üyeleri ya da yakın çevreleri adına yatırım amaçlı maddi destek için yönlendirmeleri ve bunun bir iş imkanına kolaylık sağladığını düşünmelerinden dolayı yönlendirdikleri bu kişileri ankette kişi sayısı olarak belirtmeleri ihtimali de göz önüne alınmıştır.

Tablo 4.24. Mikro Krediyle Elde Edilen Kârla En Çok Yapılan Harcama Alanları:

En Çok Yapılan Harcamalar	Kişi Sayısı	Yüzde %
Temel İhtiyaç	136	35
Genel İhtiyaç	87	22,4
Eğitim ve Sağlık	32	8,2
Tasarruf	34	8,7
Yatırım	80	20,6
Diğer	20	5,1
Toplam	389	100

Ankete göre kadınların % 35'i (136 kişi) mikro krediyle elde ettikleri kâr en çok temel ihtiyaçlara, %22,4'ü (87 kişi) genel ihtiyaçlara, % 20,6'sı (80 kişi) yatırıma, % 8,7 (34 kişi) tasarrufa, %8,2'si (32 kişi) eğitime ve sağlığa, % 5,1'i (20 kişi) diğer harcamalara tahsis etmişlerdir. Bu durumda mikro kredi alan bayanların yarısından fazlası elde ettikleri fazladan kazancı yine geçim amaçlı temel ve genel ihtiyaçlara harcamaktadırlar. Mikro kredi ile mevcut işi geliştirmek ya da yeni bir işe yönelik kaynak sağlamak amaçlı yapılan yatırım harcamaları da sıralamada 3. tercih olarak yerini bulmaktadır. Tabloda yatırım ve tasarruf harcamalarının toplamı oransal olarak % 30'u geçmemektedir. Böylece mikro kredi alan kadınlar, aldıkları krediyi her ne kadar mesleki gelişim amaçlı kullanmayı hedefleseler bile daha çok aile geçimini ilgilendiren alanlarda kullanmayı tercih etmişlerdir.

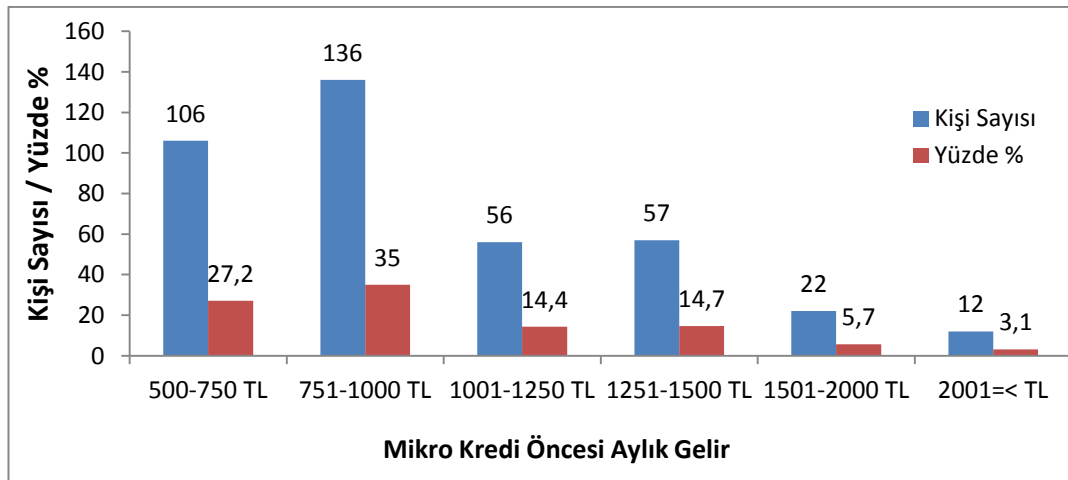
Tablo 4.25. Mikro Kredi Geri Ödemelerindeki Durum:

Geri Ödemelerdeki Sorun	Kişi Sayısı	Yüzde %
evet	16	4,1
hayır	357	91,8
kararsızım	16	4,1
Toplam	389	100

Mikro kredi geri ödemeleri haftalık eşit taksitlerle 46 haftaya yayıldığından dolayı kadınların ödeme zorluğu yaşama oranı oldukça düşük çıkmıştır. Kadınların % 91,8'i (357 kişi) olan büyük çoğunluğu geri ödemelerde bir sorun yaşamadığını belirtmiştir. % 4,1'i (16 kişi) ödeme zorluğu yaşadığını ve yine % 4,1'i de bu konuda kararsız olduğunu belirtmiştir.

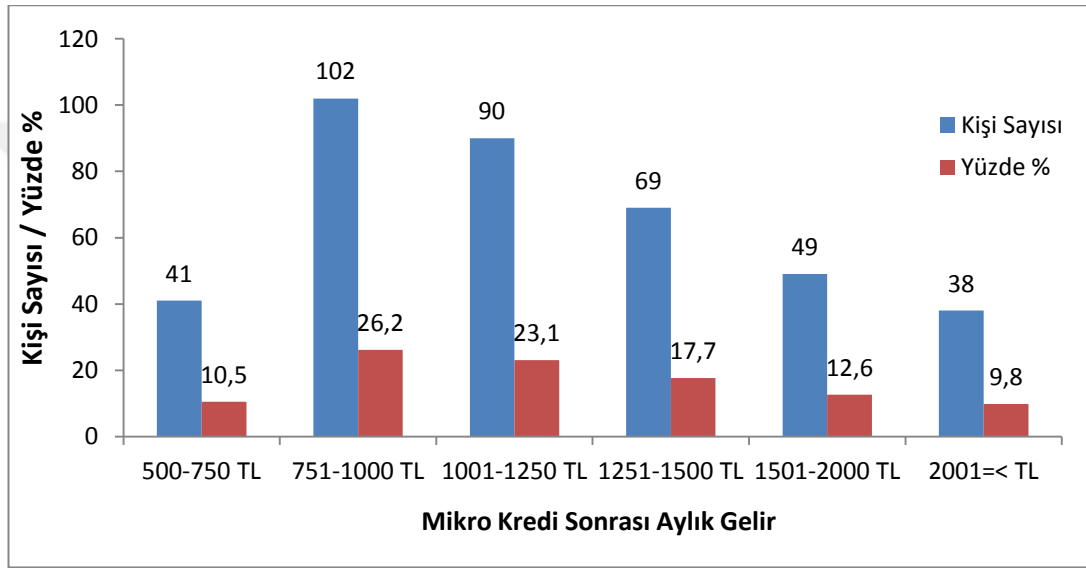
4.4.1.3. Mikro Kredinin Ekonomik Katkıları ile İlgili Bulgular:

Mikro kredi uygulamasının yoksullukla mücadelede etkinliğini anlamak için öncelikli olarak mikro kredi alan kadınların gelir ve refah seviyesine pozitif yönlü bir katkı sağlayıp sağlamadığını incelememiz gerekmektedir. Bu sebeple ankete katılan kadınların mikro kredi alımı öncesi ve sonrası ekonomik durum değerlendirmeleri ile birlikte refah yönünden yaşadıkları gelişmeler aşağıdaki grafiklerde ve tablolarda gösterilmiştir.

Grafik 4.3. Mikro Kredi Öncesi Aylık Aile Geliri:

Kadınların % 35'i (136 kişi) mikro kredi almadan önceki aylık aile gelirlerinin 751-1000 TL, %27,2'si (106 kişi) 500-750 TL, % 14,7'si (57 kişi) 1251-1500 TL, %14,4'ü (56 kişi) 1001-1250 TL, %5,7'si (22 kişi) 1501-2000 TL arasında olduğunu ifade etmiştir. Aylık gelir artışına paralel olarak yüzdelerinde düşüş görülmüştür. Ankete katılan kadınların yarısından fazlası mikro kredi almadan önce aylık gelirlerinin 500-1000 TL arasında olduğunu belirtmiştir. 2001 TL ve üzeri aylık geliri olan kadınları oranı ise % 3,1 (12 kişi)'dir.

Grafik 4.4. Mikro Kredi Sonrası Aylık Aile Geliri:

Ankete katılan kadınlara mikro kredi alımı sonrası aylık aile gelirlerindeki durumu sorduğumuzda, verdikleri cevaplardan anlaşıldığı üzere gelirlerinde olumlu bir iyileşme olduğu görülmüştür. Buna göre kadınların %26,2'si (102 kişi) 751-1000 TL, %23,1'i (90 kişi) 1001-1250 TL, %17,7'si (69 kişi) 1251-1500 TL, %12,6'sı (49 kişi) 1501-2000 TL arası aylık gelire sahip olduğunu belirtmiştir. 500-750 TL arası aylık gelire sahip kadınların oranı kredi alımı öncesine göre oldukça düşüş göstermiştir. 500-750 TL aylık gelire sahip kadınların oranı % 10,5 (41 kişi), 2001 TL ve fazlası aylık gelire sahip olan kadınlarınki ise % 9,8 (38 kişi)'dir. Mikro kredi alımı sonrası kadınların aylık aile gelirlerinde belirgin bir iyileşme olduğu grafikte görülebilmektedir. Mikro kredi öncesi ve sonrası değişimi daha ayrıntılı görebilmek için Tablo 4.26'da her iki istatistik bir arada incelenmiştir.

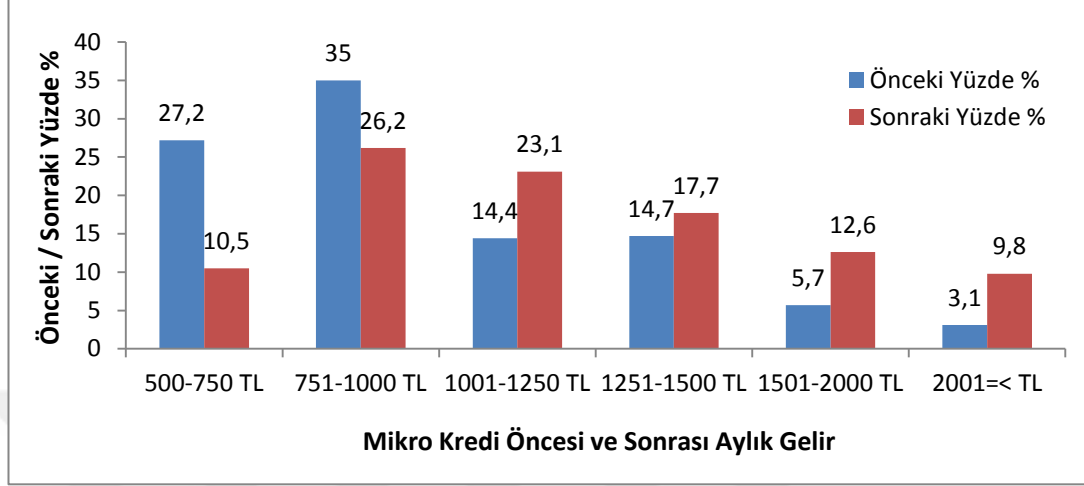
Tablo 4.26. Mikro Kredi'nin Aylık Aile Gelirine Katkısı:

Aylık Gelir	Önceki Kişi Sayısı	Sonraki Kişi Sayısı	Önceki Yüzde %	Sonraki Yüzde %
500-750 TL	106	41	27,2	10,5
751-1000 TL	136	102	35	26,2
1001-1250 TL	56	90	14,4	23,1
1251-1500 TL	57	69	14,7	17,7
1501-2000 TL	22	49	5,7	12,6
2001 TL ve üzeri	12	38	3,1	9,8
Toplam	389	389	100	100

Aylık geliri 500-750 TL arası olan kadınların mikro kredi öncesi oranı % 27,2 (106 kişi) iken mikro kredi sonrası % 10,5'e (41 kişi) gerilemiştir. 750-1001 TL arasında gelire sahip kadınların oranı kredi alımından önce %35 (136 kişi) iken %26,2'ye (102 kişi) düşmüş, 1001-1250 TL arasında olanları %14,4'ten (56 kişi) %23,1'e (90 kişi) yükselmiştir. Bu durumda mikro kredi sonrası kadınların gelirlerinde 1000 TL'den sonra oransal olarak daha belirgin artış, 1000 TL altında ise yine oransal olarak düşüş görülmüştür. 1000 TL altında gelire sahip kadınlar mikro kredi öncesi % 62,2 (242 kişi) oranındayken, mikro kredi sonrasında ise % 36,7 (143 kişi) oranına düşmüştür. Daha önceden aylık geliri 1251-1500 TL olan kadınların oranı %14,7 (57 kişi) iken bu oran mikro kredi sonrası %17,7 (69 kişi)'ye, yine aylık geliri 1501-2000 TL olanların oranı %5,7'den (22 kişi) %12,6 (49 kişi)'ya, 2000 TL ve üzeri aylık gelire sahip olanların oranı ise %3,1'den (12 kişi) %9,8'e (38 kişi) yükselmiştir. Böylece mikro kredi sayesinde kadınların aylık aile bütçesine olan katkıları belirgin hale gelmiştir. Bu durum kadınların yaptıkları faaliyetlerle sağladıkları kişisel kazançlarını aile bütçesine de yansıttıklarını göstermiştir. Gelir seviyesinde kısmen de olsa gerçekleşen olumlu değişimler, mikro kredi uygulamasının başarısını artırmakla beraber aynı zamanda yoksullukla mücadelede kadınların kişisel faaliyetlerinin de ne derece önemli olduğunun anlaşılmasına vesile olmuştur.

Mikro kredi alımıyla birlikte aylık gelirdeki yüzde değişimin aile bütçesine sağladığı pozitif etki aşağıdaki grafikte de gösterilmiştir.

Grafik 4.5. Mikro Kredi Alan Kadınların Aylık Gelir Değişimi:

Tablo 4.27. Mikro Kredinin Bireysel Kazanç Sağlama Etkinliğiyle İlgili Bulgular:

Bireysel Kazanç Etkinliği	Kişi Sayısı	Yüzde %
kesinlikle katılmıyorum	4	1
katılmıyorum	35	9
kararsızım	15	3,9
katılıyorum	201	51,7
kesinlikle katılıyorum	134	34,4
Toplam	389	100

Ankete katılan bayanlara mikro kredinin kendi kazançlarında olumlu bir gelişme sağlayıp sağlamadığını öğrenmek için sorduğumuz soruya, kadınların % 51,7'si (201 kişi) "katılıyorum", % 34,4'ü (134 kişi) "kesinlikle katılıyorum" cevabını vermiştir. Bu durum yaklaşık % 85 oranında mikro kredi kullanıcısının bireysel kazançlarında artış olduğunu göstermiştir. % 9'u (35 kişi) bu soruya "kesinlikle katılmıyorum", % 1'i (4 kişi) "katılmıyorum" yanıtını vermiştir. Bu konuda kararsız olduğunu belirten kadın oranı ise % 3,9 (15 kişi)'dur.

Tablo 4.28. Mikro Kredinin Aile Bütçesine Katkısıyla İlgili Bulgular:

Aile Bütçesine Katkı	Kişi Sayısı	Yüzde %
kesinlikle katılmıyorum	7	1,8
katılmıyorum	51	13,1
kararsızım	22	5,7
katılıyorum	206	53
kesinlikle katılıyorum	103	26,5
Toplam	389	100

Ankete göre kadınların %53'ü (206 kişi) mikro kredinin aile gelirlerine olan katkısına “katılıyorum”, % 26,5'i (103 kişi) “kesinlikle katılıyorum” yanıtı vermiştir. Bu durumda yaklaşık % 80'i evlerine giren paranın ya da kazancın artış gösterdiğini ifade etmiştir. % 13,1'i (51 kişi) “katılmıyorum”, % 1,8'i (7 kişi) “kesinlikle katılmıyorum” yanıtıyla mikro kredinin aile bütçesine katkısı olmadığını belirtmiştir. “Kararsızım” yanıtını veren kadınların oranı ise % 5,7 (22 kişi)'dir. Tablo 4.28.'de olduğu gibi mikro kredinin kadınların bireysel kazançlarına sağladığı katkılar yanında aile bütçesine de önemli faydaları olmuştur.

Tablo 4.29. Karar Vermede Özgüven Artışı İle İlgili Bulgular:

Karar Vermede Özgüven	Kişi Sayısı	Yüzde %
kesinlikle katılmıyorum	9	2,3
Katılmıyorum	26	6,7
Kararsızım	11	2,8
Katılıyorum	175	45
kesinlikle katılıyorum	168	43,2
Toplam	389	100

Ankete katılan kadınlara mikro kredi alımıyla birlikte kendi kararlarını kendileri verebilmeleri konusunda özgüven artışı sağlayıp sağlamadıklarını sorduğumuzda verdikleri yanıtlar olumlu görülmüştür. Kadınların % 45'i (175 kişi) bu soruya "katılıyorum", % 43,2'si "kesinlikle katılıyorum", % 6,7'si (26 kişi) "katılmıyorum", % 2,3'ü (9 kişi) "kesinlikle katılmıyorum", %2,8'i ise (11 kişi) "kararsızım" yanıtını vermişlerdir. % 88,2 oranındaki çoğunluğu temsil eden kadınlar mikro kredi kullanımıyla kazançlarını harcama ve ekonomik kararlar verme konusunda kendilerini daha özgür hissettiklerini ifade etmişlerdir.

4.4.1.4 Mikro Kredinin Kurumsal Hizmet Katkısı ve Başarısı İle İlgili Bulgular:

Mikro kredi yönteminin kurumsal başarısını, hizmet kalitesini ve güvenilirliğini ölçmek için ankete katılan kadınlara bazı sorular yöneltilmiştir. Bu sorulara verdikleri yanıtlar Tablo 4.30 'da gösterilmiştir.

Tablo 4.30. Mikro Kredi Uygulamasının Kurumsal Güven ve Hizmet Katkısı:

Kurumsal Güven ve Hizmet Katkısı		Evet	Hayır	Kararsızım	Toplam
Kurumsal Hizmet Memnuniyeti	Kişi Sayısı	331	40	18	389
	Yüzde %	85,1	10,3	4,6	100
Verilen Mikro Kredi Yeterliliği	Kişi Sayısı	147	216	26	389
	Yüzde %	37,8	55,5	6,7	100
Ofis Çalışanlarının Hizmet Yeterliliği	Kişi Sayısı	326	42	21	389
	Yüzde %	83,8	10,8	5,4	100
Mikro Kredi Kullanım Tavsiyesi	Kişi Sayısı	369	7	13	389
	Yüzde %	94,9	1,8	3,3	100
Yeniden Mikro Kredi Alım Tercihi	Kişi Sayısı	351	18	20	389
	Yüzde %	90,2	4,6	5,1	100
Gelecekte Kârlı İşler Beklentisi	Kişi Sayısı	341	18	30	389
	Yüzde %	87,7	4,6	7,7	100

Mikro kredi alan kadınlara kredi başvurularından başlayarak, gördükleri eğitim, kredilendirme, tahsilat, geri ödemeler ve bilgilendirme ile ilgili kurumsal hizmetler konusunda memnuniyetlerini sorduğumuzda kadınların yaklaşık % 85'i (331 kişi) bu soruya "evet" yanıtını vermiştir. Memnun olmayanların oranı %10,3 (40 kişi) 'tür. Kararsız olanların oranı ise % 4,6 (18 kişi)'dir. Verilen mikro krediyi yeterli bulanların oranı % 37,8 (147 kişi), yeterli bulmayanların oranı % 55,5 (216 kişi), kararsız olanların oranı ise % 6,7 (26 kişi)'dir. Bu durumda kadınların yarıdan fazlası verilen mikro kredi miktarını yeterli bulmamaktadır. Ofis görevlilerinin saha çalışmalarında yaptıkları hizmetleri yeterli bulanların oranı % 83,8 (326 kişi), yetersiz bulanların oranı % 10,8 (42 kişi), bu konuda kararsız olduğunu belirtenlerin oranı da % 5,4 (21 kişi)'dir. Mikro kredi kullanımını gereksinimi olanlara tavsiye eden kadınların oranı oldukça yüksek çıkmıştır. Yaklaşık % 95 (369 kişi) oranındadır. Mikro kredi kullanımına devam etmek isteyen kadınların oranı % 90,2 (351 kişi)'dir. Tekrar mikro kredi almak istemeyenlerin oranı % 4,6 (18 kişi), kararsız olanların oranı ise % 5,1 (20 kişi)'dir. İlerde kârlı işler yapabileceği konusunda olumlu beklentide olan kadınların oranı % 87,7 (341 kişi) iken, bu konuda beklentisi olmayanların oranı % 4,6 (18 kişi), bu duruma kararsız olanların oranı da % 7,7 (30 kişi)'dir.

Tablo 4.30.'da belirtildiği üzere kadınların çoğu, kurumsal hizmet kalitesinden ve mikro kredi kullanımının işlevselliğinden memnun olduğunu belirtmiştir. Fakat mikro kredi kullanım sürecinde belirlenen işlemlerle ilgili kendilerinden kaynaklanan ya da başka nedenlerle yaşadıkları uyum aksaklıklarından veyahut kurumsal kredilendirme üst limit şartlarından dolayı kadınların yarıdan fazlasının verilen krediyi yeterli bulmadıkları anlaşılmıştır.

4.4.1.5. Mikro Kredinin Sosyal Katkılarıyla İlgili Bulgular:

Mikro kredinin sağladığı ekonomik katkılar dışında sosyal getirileri de kadınların yaşam standartlarının iyileştirilmesi ve yoksullukla mücadelede ivme kazandırması açısından önem arz etmektedir. Mikro kredi yönteminin kredi alan kadınlara sosyal açıdan fayda sağlayıp sağlamadığını anlayabilmek için sorduğumuz anket sorularına verilen yanıtlar Tablo 4.31' de gösterilmiştir.

Tablo 4.31. Mikro Kredi Uygulamasının Sosyal Gelişime Katkısı:

Sosyal Gelişim Katkıları		Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	Toplam	Cevap yok	Genel Toplam
Sosyal İlişkilerde Gelişim	Kişi Sayısı	7	34	12	176	159	388	1	389
	Yüzde %	1,8	8,7	3,1	45,2	40,9	99,7	0,3	100
Aile İçi İlişkilerde Gelişim	Kişi Sayısı	7	37	23	199	123	389	-	389
	Yüzde %	1,8	9,5	5,9	51,2	31,6	100	-	100
Arkadaş Çevresinde Gelişim	Kişi Sayısı	8	24	8	192	157	389	-	389
	Yüzde %	2,1	6,2	2,1	49,4	40,4	100	-	100

Tablo 4.31.'e göre kadınların % 86,1'i (335 kişi) mikro kredinin sosyal açıdan gelişimlerine katkıda bulunduğunu ifade etmiştir. % 10,5'i (41 kişi) mikro kredinin sosyal bakımdan kendilerinde bir değişim sağlamadığını, % 3,1'i (12 kişi) kararsız bir düşüncede olduğunu belirtmiştir. % 3'ü ise (1 kişi) bu soruyu cevapsız bırakmıştır. Aile içi ilişkilerle ilgili düzelme yaşadığını belirten kadınların oranı % 82,8 (322 kişi), bir değişim yaşamadığını belirtenlerinki % 11,3 (44 kişi), kararsız kalanların oranı ise % 5,9 (23 kişi)'dur. Arkadaş çevresinin geliştiğini söyleyen kadınların oranı % 89,8 (349 kişi), arkadaş çevresinde bir değişiklik olmadığını söyleyenlerin oranı % 8,3 (32 kişi), kararsız olduğunu belirtenlerin oranı ise % 2,1 (8 kişi)'dir.

Mikro kredi yönteminin kadınlar açısından sosyal faydasını anlamak için yönelttiğimiz sorulara verilen yanıtlar olumlu bir izlenim göstermektedir. Kadın iş gücünün toplumsal kalkınmadaki önemini her geçen gün arttırdığı günümüzde mikro kredi uygulaması, kadınların ekonomik özgürlüklerini kazanmalarına yardımcı olması dışında aile ortamı da dahil olmak üzere birçok sosyal alanda aktif olmalarına ve kendilerini daha rahat ifade edebilmelerine fırsat tanımaktadır.

4.4.2. Çapraz Tablo Analizleri:

4.4.2.1. Yaş Dağılımı ve Mikro Kredinin Kullanım Amaçlarına Yönelik Çapraz Tablolar:

Tablo 4.32. Yaş ve Geçim Temini Amaçlı Kullanım İle İlgili Bulgular:

Mikro Kredinin Geçim Temini Amaçlı Alımı						Toplam
YAŞ	kesinlikle katılmıyorum	katılmıyorum	kararsızım	katılıyorum	kesinlikle katılıyorum	
18-24	2	2	2	9	11	26
25-31	8	8	2	18	28	64
32-38	9	23	2	35	40	109
39-45	8	8	3	29	47	95
46-52	4	6	2	21	28	61
53-59	1	2	0	8	8	19
60 ve üzeri	1	1	0	1	7	10
Toplam	33	50	11	121	169	384

Tablo 4.32.'ye göre 18-24 yaş aralığında mikro kredi alan 26 kadın bulunmakta ve bunların 20'si mikro krediyi geçim temini maksatlı aldığını, 4'ü geçim temini maksadıyla almadığını, diğer ikisi ise kararsız olduğunu belirtmiştir. 25-31 yaş aralığında 64 kadın olup bunların 46'sı; 32-38 yaş grubunda bulunan 109 kadının 75'i, 39-45 aralığında bulunan 95 kadından 76'sı, 46-52 yaş grubundaki 61 kadından 49'u, 53-59 yaş aralığındaki 19 kadından 16'sı, 60 yaş ve üstü 10 kadından da 8'i mikro krediyi geçim temini amaçlı almıştır. Bu durum göstermektedir ki bütün yaş gruplarındaki kadınların çoğunluğu mikro krediyi geçim temini maksadıyla almışlardır. 32-38 ile 60 yaş ve üstü gruplarda bulunan kadınların mikro krediyi geçim temini maksatlı almış olmaları yanında oransal olarak diğer gruplara nazaran daha çok katılmayana sahip gruplar olmasından dolayı başka amaçlarla da alımları söz konusudur.

Tablo 4.33. Yaş ve Borç Ödemek Amaçlı Kullanım İle İlgili Bulgular:

Mikro Kredinin Borç Ödemek Amaçlı Alımı						Toplam
YAŞ	kesinlikle katılmıyorum	katılmıyorum	kararsızım	katılıyorum	kesinlikle katılıyorum	
18-24	7	12	1	5	1	26
25-31	20	27	2	7	8	64
32-38	22	49	3	24	11	109
39-45	26	45	1	13	10	95
46-52	14	27	1	16	3	61
53-59	7	7	0	4	1	19
60 ve üzeri	1	8	0	0	1	10
Toplam	97	175	8	69	35	384

Tablo 4.33.'e göre 18-24 yaş grubundaki toplam 26 kadından 6'sı mikro krediyi borç ödemek amaçlı kullandığını, 19 tanesi ise borç ödemek için almadığını belirtmiştir. 1 kişi de "kararsızım" yanıtını vermiştir. 25-31 yaş aralığında bulunan 64 kadından 15 tanesi mikro krediyi aynı zamanda borç ödemek için aldığını, 47 tanesi ise borç ödemek amacıyla olmadığını ifade etmiştir. 32-38 yaş grubunda bulunan kadınlar 109 kişidir. Bunların 35 tanesi borç ödemek için tercih ettiğini, 71 tanesi ise borç ödemek tercihiyle almadığını belirtmiştir. 3 tanesi de borç ödemek tercihi konusunda kararsız kalmıştır. 39-45 yaş aralığında bulunan 95 kadından 23'ü borçlarını ödemek niyetiyle aldığını, 71'i ise borç ödemek niyeti olmadığını ifade etmiştir. 53-59 yaş grubunda bulunan 19 kadının 5'i borç ödemek maksatlı kredi aldığını, 14'ü borç ödemek amacı olmadığını ifade ederken 60 yaş ve üstünde ise 10 kadından yalnızca 1 tanesi borç ödemek amacıyla mikro kredi aldığını, 9 tanesi de borç ödemek amacı olmadığını belirtmiştir.

Tablo 4.33'den anlaşıldığı üzere kadınların çoğunluğu mikro krediyi borç ödemek amacıyla almadıklarını ifade etmiştir. 25-52 yaş aralığındaki kadın grupları sayısal çoğunlukta olduğundan bu kişiler arasında 32-38 yaş grubu başta olmak üzere, borç ödemek amacıyla mikro kredi alan kadınların oranı, bu amaçla almayanlarınkine göre daha az olsa bile; diğer gruplarla kıyaslandığında bu gruptaki kadınların iş faaliyetlerine yatkınlıkları göz önüne alınırsa borç ödemekle ilgili yükümlülüklerinin diğer gruplardan fazla olması muhtemel görülmektedir.

Tablo 4.34. Yaş ve Çocukların Eğitimi Amaçlı Kullanım İle İlgili Bulgular:

Mikro Kredinin Çocukların Eğitimi Amaçıyla Alımı						Toplam
YAŞ	kesinlikle katılmıyorum	katılmıyorum	kararsızım	katılıyorum	kesinlikle katılıyorum	
18-24	6	9	2	4	5	26
25-31	12	23	2	17	10	64
32-38	16	42	8	25	18	109
39-45	11	36	2	28	18	95
46-52	8	21	3	25	4	61
53-59	5	8	2	2	2	19
60 ve üzeri	1	7	0	2	0	10
Toplam	59	146	19	103	57	384

Ankete katılan kadınlara mikro krediyi çocukların eğitimi amacıyla alıp almadıklarını sorduğumuzda; 18-24 yaş grubundaki 26 kadından 9 tanesi çocukların eğitimi için aldıklarını, 15 tanesi çocukların eğitimi amacıyla almadıklarını ve diğer 2 kişi de kararsız olduklarını belirtmişlerdir. 25-31 yaş grubunda bulunan 64 kadının 27'si mikro krediyi çocukların eğitimini düşünerek aldığını, 35'i çocukların eğitimini düşünerek almadığını, 32-38 yaş aralığında bulunan 109 kadından 43 tanesi çocukların eğitimi için mikro krediyi kullandığını, 58 tanesi çocukların eğitimi maksadıyla kullanmadığını. 8'i de bu konuda kararsız olduğunu, 39-45 yaş grubundaki 95 kadından 46'sı çocukların eğitimine kullanmak maksadıyla aldığını, 47'si bu maksatla almadığını, diğer 2'si de kararsız kaldığını, 46-52 yaş aralığında bulunan 61 kadından 29'u çocukların eğitimi düşüncesiyle mikro kredi aldığını, 29'u bu düşünceyle almadığını, 3 tanesi de kararsız kaldığını, 53-59 yaş aralığındaki 19 kadından 4'ü çocukların eğitimi amacıyla kredi aldığını, 13 tanesi bu amaçla almadığını, diğer 2'si de kararsız olduğunu ifade etmiştir. 60 yaş ve üstü 10 kadından yalnızca 2'si çocukların eğitimini düşünerek aldığını, 8'i ise bu düşüncede olmadığını söylemiştir. Kadınların çoğunluğu mikro krediyi çocuklarının eğitimi için almadığını belirtmiştir ancak 39-52 yaş aralığındaki kadınların çocuklarının eğitimi amaçlı mikro kredi aldıkları düşüncesine katılan ve katılmayan oranları birbirine çok yakın olduğundan diğer gruplardan daha fazla eğitime pay ayırmış olmaları muhtemeldir. Ayrıca diğer gruplarda bulunan kadınların, çocuklarının eğitimi amaçlı kredi alımına “kesinlikle katılmıyorum” yanıtından ziyade “katılmıyorum”

cevabında yoğunlaştıkları ve katılma oranlarının da küçümsemeyecek derecede fazla olduğu gözlenmiştir. Mikro kredi alan bayanların çoğunluğunun evli olduğu göz önüne alındığında çocuklarının eğitimine de ayrıca önem verdikleri anlaşılmaktadır.

Tablo 4.35. Yaş ve Mevcut İş Büyütmek Amaçlı Kullanım İle İlgili Bulgular:

Mikro Kredinin Mevcut İş Büyütmek Amaçıyla Alımı						Toplam
YAŞ	kesinlikle katılmıyorum	katılmıyorum	kararsızım	katılıyorum	kesinlikle katılıyorum	
18-24	1	2	1	11	11	26
25-31	2	7	2	32	21	64
32-38	5	6	6	48	44	109
39-45	0	9	3	32	51	95
46-52	2	2	2	27	28	61
53-59	1	1	2	7	8	19
60 ve üzeri	0	0	0	6	4	10
Toplam	11	27	16	163	167	384

Tablo 4.35.'e göre bütün yaş gruplarındaki kadınların büyük çoğunluğu mevcut işlerini büyütmek amacıyla mikro kredi aldıklarını ifade etmişlerdir. Ankette yaşını belirten 384 kadından 330 tanesi var olan işlerini geliştirmek amacıyla olduğunu, 38 tanesi bu amaçta olmadığını, 16'sı ise kararsız olduğunu belirtmiştir.

Tablo 4.36. Yaş ve Yeni Bir İş Kurmak Amaçlı Kullanım İle İlgili Bulgular:

Mikro Kredinin Yeni İş Kurmak Amaçıyla Alımı						Toplam
YAŞ	kesinlikle katılmıyorum	katılmıyorum	kararsızım	katılıyorum	kesinlikle katılıyorum	
18-24	0	6	5	7	8	26
25-31	4	14	6	26	14	64
32-38	4	28	8	37	32	109
39-45	2	31	6	33	23	95
46-52	7	18	0	22	14	61
53-59	3	6	2	7	1	19
60 ve üzeri	3	2	1	4	0	10
Toplam	23	105	28	136	92	384

Tablo 4.36.'ya göre 18-52 yaş grubundaki kadınların çoğunluğu (216 kişi) yeni bir iş kurmak amaçlı mikro kredi aldığını, 114 tanesi yeni bir iş kurmak amacı olmadığını, 25'i de bu konuda kararsız olduğunu belirtmiştir. Yeni bir iş kurmak amacıyla olmayan kadınların mikro kredi alarak kısa vadede birikimlerini artıramama endişesiyle ya da başka nedenlerle mevcut işleriyle yetinecekleri anlaşılmaktadır.

4.4.2.2. Mikro Kredi İle Yapılan İşlerle İlgili Çapraz Tablolar:

Tablo 4.37. Yaş ve Mikro Krediyile Yapılan İş İlgili Bulgular:

Mikro Kredi İle Yapılan İş										Toplam
Yaş Aralığı	Tekstil	Dikiş	Kuaför	Elişi/Nakış	Tuhafiye	Tarım	Ticaret	Seyyar Satıcılık	Diğer	
18-24	1	0	0	17	1	0	3	2	2	26
25-31	7	4	5	26	5	1	4	9	3	64
32-38	14	6	5	53	5	2	10	11	3	109
39-45	7	9	0	46	7	3	15	3	5	95
46-52	7	7	0	30	3	2	7	1	4	61
53-59	0	1	0	10	0	0	6	0	2	19
60 ve üzeri	1	0	0	7	0	1	1	0	0	10
Toplam	37	27	10	189	21	9	46	26	19	384

Tablo 4.37.'de belirli yaş grupları arasındaki kadınların mikro kredi ile yaptıkları işler bulunmaktadır. 18-24 yaş grubundaki 26 kadından 18'i üretim-işlem(elişi/nakış, dikiş, tekstil), 4 tanesi iş-ticaret (tuhafiye,dükkan vs.), 2'si seyyar satış, 2'si de diğer faaliyetleri yapmaktadır. 25-31 yaş grubunda bulunan 64 kadından 37'si üretim-işlem(elişi/nakış,dikiş,tekstil), 14'ü serbest iş-ticaret (kuaför,tuhafiye,dükkan), 9'u seyyar satış, 1 tanesi tarım, 3'ü de diğer mesleki faaliyetlerle uğraşmaktadır.

32-38 yaş grubunda bulunan 109 kadından 73'ü üretim-işlem, 20'si iş-ticaret, 11'i seyyar satış, 2'si tarım, 3 kişi de diğer faaliyetler yapmaktadır. 39-45 yaş

aralığındaki 95 kadından 62'si üretim-işlem, 22'si iş-ticaret (tuhafiye, dükkan vs.), 3'ü tarım, 3'ü seyyar satıcılık, 5'i de diğer işler yapmaktadır. 46-52 yaş grubundaki 61 kadından 44'ü üretim-işlem, 10'u iş-ticaret, 2'si tarım, 1 tanesi seyyar satıcılık, 4'ü de diğer mesleklere ait işlerle uğraşmaktadır. 53-59 yaş aralığındakiler 19 kişi olup bunların 11 tanesi üretim-işlem, 6'sı iş-ticaret, 2'si de diğer faaliyetler yapmaktadır. 60 yaş ve üstü 10 kadından 8'i üretim işlem, 1'i iş-ticaret, 1'i de tarımsal faaliyetlerle uğraşmaktadır.

Tablo 4.37.'den anlaşıldığı üzere her yaş grubundaki kadınların büyük çoğunluğu üretim-işlem faaliyetleri yapmaktadır. Ankette yaşını belirten 384 kadından 253 tanesi üretim-işlem faaliyetleriyle, 77'si serbest iş-ticari faaliyetlerle, 26'sı seyyar satış, 9'u tarım, 19'u da diğer faaliyetler ile uğraşmaktadır.

Tablo 4.38. Medeni Durum ve Mikro Krediyle Yapılan İş İle İlgili Bulgular:

Mikro Krediyle Yapılan İş										Toplam
Medeni Durum	Tekstil	Dikiş	Kuaför	Elişi/Nakış	Tuhafiye	Tarım	Ticaret	Seyyar Satıcılık	Diğer	
bekar	0	0	0	5	1	0	0	0	0	6
evli	37	26	10	174	19	9	44	25	19	363
dul/boşanmış	0	1	0	15	1	0	2	1	0	20
Toplam	37	27	10	194	21	9	46	26	19	389

Tablo 4.38.'de ankete katılan kadınların medeni durumları ile mikro krediyle yaptıkları işler gösterilmiştir. Buna göre bekâr olan 6 bayandan 5'i eliş/nakış, 1 tanesi de iş-ticaret ile uğraşmaktadır. Evli olan 363 bayandan 237'si üretim-işlem (tekstil, dikiş, eliş/nakış), 73'ü serbest iş-ticaret (kuaför, tuhafiye dükkanı, ekmek fırını, bakkal, dükkan vs.), 9'u tarım, 25'i seyyar satıcılık, 19'u da diğer mesleki faaliyetlerle uğraşmaktadır. Dul ya da boşanmış 20 kadından 16'sı üretim-işlem (elişi/nakış, dikiş), 3'ü iş-ticaret, 1 tanesi de seyyar satıcılık

yapmaktadır. Bu durumda evli olan kadınların mesleki faaliyetlerde daha fazla bulunduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 4.39. Mikro Krediyle Yapılan İşte Çalışan Kişilerle İlgili Bulgular:

Mikro Krediyle Yapılan İş										Toplam
Yapılan İşte Çalışan Kişiler	Tekstil	Dikiş	Kuaför	Elişi/Nakış	Tuhafiye	Tarım	Ticaret	Seyyar Satıcılık	Diğer	
Tek başıma çalışıyorum	25	23	8	173	13	7	20	24	6	299
Eşim çalışıyor	2	0	0	9	1	0	4	1	3	20
Yanımda işçi çalıştırıyorum	0	0	1	1	0	0	2	0	1	5
Eşimle beraber çalışıyorum	9	3	0	10	7	2	16	1	8	56
Ortak çalışıyorum	1	1	1	1	0	0	4	0	1	9
Toplam	37	27	10	194	21	9	46	26	19	389

Tablo 4.39.'daki verilere göre aldığı mikro krediyle tek başına çalışan 299 kadından 221 tanesi üretim-işlem (tekstil, dikiş, elişi/nakış), 41 tanesi serbest iş-ticaret (kuaför, tuhafiye dükkanı, bakkal vs.), 7'si tarım, 24'ü seyyar satıcılık, 6'sı da diğer mesleki faaliyetler yapmaktadır. Aldıkları krediyle eşinin çalıştığını belirten 20 kadından 11 tanesi üretim-işlem (tekstil, elişi-nakış), 5'i iş-ticaret (tuhafiye dükkanı, bakkal vs.), 1'i seyyar satış, 3'ü diğer mesleklerle uğraşmaktadır. Yanında işçi çalıştıran 5 kadından 1 tanesi elişi/nakış, 3'ü iş-ticaret (kuaför, dükkan vs.) 1 tanesi de diğer bir işle meşgul olmaktadır. Eşiyile beraber çalışan 56 kadından 22 tanesi üretim-işlem, 23 tanesi iş-ticaret, 2'si tarım, 1'i seyyar satış, 8'i de diğer faaliyetler yapmaktadır. Bir işe ortak olarak çalışan 9 kadından 3'ü üretim-işlem, 5'i serbest iş-ticaret, 1 tanesi de diğer bir meslek erbabıdır.

Tablo 4.39.'dan anlaşıldığı üzere, tek başına ve eşiyile çalışan kadınlar, üretim-işlem ve serbest iş-ticari faaliyetlerde daha aktif görülmektedir. Ayrıca üretim-işlem gerektiren faaliyetlerde çalışan kadınların önemli çoğunlukta olduğu

göze çarpmaktadır. Bu da kadınların daha çok el emeğine dayalı üretim tekniklerini içeren faaliyetlerle meşgul olduklarını göstermektedir.

Tablo 4.40. Sosyal Güvence Durumu ve Yapılan İş İle İlgili Bulgular:

Mikro Krediyle Yapılan İş										Toplam
Sosyal Güvence Durumu	Tekstil	Dikiş	Kuaför	Elişi/ Nakış	Tuhafiye	Tarım	Ticaret	Seyyar Satıcılık	Diğer	
yok	9	5	1	28	2	0	6	0	2	53
yeşilkart	12	8	3	49	3	0	9	10	4	98
sgk	16	14	5	117	16	9	31	16	13	237
diğer	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1
Toplam	37	27	10	194	21	9	46	26	19	389

Tablo 4.40.'a göre herhangi bir sosyal güvencesi olmayan 53 kadından 42'si üretim-işlem ile ilgili faaliyetler, 9'u serbest iş-ticaret, 2 tanesi de diğer faaliyetler ile meşgul olmaktadır. Yeşil kartlı 98 bayandan 69'u üretim işlem, 15'i iş ticaret, 10 tanesi seyyar satış, 4'ü de diğer mesleki faaliyetler yapmaktadır. Sosyal Güvenlik Kurumuna bağlı 237 kadından 147'si üretim-işlem, 52 tanesi iş-ticaret, 9'u tarım, 16'sı seyyar satıcılık, 13'ü de diğer faaliyetlerle uğraşmaktadır. Diğer bir sosyal güvenceye sahip olduğunu belirten 1 kişi de kuaförlük yapmaktadır. Tarımla uğraşan 9 kadının tamamı SGK'ya bağlıdır. SGK'lı ve Yeşilkartlı kadınlar üretim-işlem gerektiren faaliyetlerde ve ikinci olarak iş-ticaret faaliyetlerinde daha aktif bulunmaktadır. Tablo 4.40 verileriyle elde ettiğimiz sonuca göre; SGK'ya bağlı kadınların çoğunlukta olduğu anlaşılmaktadır. Böylece kadınların mikro kredi alımıyla yaptıkları faaliyetler sayesinde elde ettikleri kazançlarını tasarrufa ya da yatırıma dönüştürebilmeleri temelde sosyal güvenceye sahip olmalarının etkisiyle daha mümkün hale gelebilmektedir.

4.5. ARAŞTIRMA BULGULARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Anket araştırmamızdan elde ettiğimiz bulgular neticesinde daha önce belirlediğimiz üç hipotezin ve bunlara bağlı alt öngörülerin z dağılımı² istatistiksel anlamlılık testleri yardımıyla değerlendirmeleri yapılacaktır.

1. Hipotez : "Mikro kredi yoksullukla mücadelede etkili bir araçtır."

Anket araştırmamıza göre mikro kredinin yoksullukla mücadelede etkili bir araç olup olmadığı konusunda yaptığımız sorgulamalarda olumlu tespitler elde edilmiştir. Tablo 4.27'ye göre mikro kredinin kadınların kendi kazançlarında olumlu bir iyileşme sağlayıp sağlamadığı sorusuna % 51,7'si (201 kişi) "katılıyorum", % 34,4'ü (134 kişi) "kesinlikle katılıyorum", toplamda ise % 86,1 (335 kişi) oranında olumlu bir yanıt verilmiştir. Tablo 4.28'de ise kadınların yaklaşık % 79,5'i (309 kişi) kazandıkları paranın aile bütçesine katkısının olduğunu ifade etmiştir. Ortalamada ise kadınların % 82,8'i (322 kişi) hem bireysel kazançlarında ve hem de aile bütçelerinde artış sağladığını kaydetmiştir. Böylece kadınların hem bireysel kazançlarındaki artış hem de aile bütçesindeki iyileşme sayesinde yaşadıkları refah durumu mikro kredinin yoksullukla mücadelede etkili bir araç olduğunu göstermektedir.

Mikro kredi alan kadınların gelir artış seviyesindeki yüzdelerdeki değişimi belirlemek amacıyla uygulayacağımız anlamlılık testi şu şekilde formüle edilecektir;

$$H_0 : P = 0,80$$

$$H_1 : P > 0,80$$

$\alpha = 0,01$ anlam düzeyinde,

$$d_1 = \sqrt{\frac{p_0 \times q_0}{n}} \quad [4.1]$$

$$Z_{hes} = \frac{p_1 - p_0}{d_1} \quad [4.2]$$

p_0 = Mikro kredi alan kadınların gelir artışı tahmini yüzdelerdeki değeri (0,80)

² **z dağılımı:** Ortalaması $\mu = 0$ ve standart sapması $\sigma = 1$ olan z puanlarının evren dağılımı olarak tanımlanabilmektedir. z dağılımı olasılıklı bir normal dağılım olduğundan " standart normal dağılım" şeklinde de adlandırılmaktadır. z dağılımının ortalama ve standart sapma değerleri sabitlendiği için olasılıklı hesaplamalarda kullanım kolaylığı sağlanmaktadır.

q_0 = Gelir artışı olmama tahmini yüzdelerik değeri (0,20)

n = Örnekleme oluşturulan kişi sayısı (389 kişi)

p_1 = Gelir artışı alternatif yüzdelerik değeri (0,83 = % 83)

d_1 = Örnekleme dağılımının standart sapması

$z_{tab} = \alpha$: 0,01 anlam düzeyinde z tablo değeri (2,33)

z_{hes} = Belirli anlamlılık seviyesini oluşturulan teorik değer

$$d_1 = \sqrt{\frac{p_0 \times q_0}{n}} = \sqrt{\frac{0,80 \times 0,20}{389}} = 0,02$$

$$z_{hes} = \frac{p_1 - p_0}{d_1} = \frac{0,83 - 0,80}{0,02} = 1,5$$

$z_{hes} = 1,5 < z_{tab} = 2,33$ olduğundan H_0 hipotezindeki yüzdelerik değeri kabul edilir. Buna göre mikro kredi alan kadınların gelir artış oranı % 80'den fazla değildir. Buna rağmen kadınların bireysel kazançlarında ve aile gelirlerinde sağladıkları olumlu gelişim, mikro kredinin yoksullukla mücadele konusundaki başarısını göstermektedir.

1.a : "Mikro kredi kullanımını sonucu kredi kullanıcılarının yoksulluk sorunu azalmıştır."

Tablo 4.30'da mikro kredi kullanımından memnun kalıp tekrar kredi kullanacağını belirten kadınların oranı % 90,2 (351 kişi) 'dir. Gelecekte kâr getirecek işlerle uğraşabileceği konusundaki olumlu beklenti oranı da % 87,7 (341 kişi)'dir. Ayrıca Tablo 4.29'a göre % 88,2 (343 kişi) oranındaki çoğunluğa sahip kadınlar kazançlarını harcama ve ekonomik kararlara katılım konusunda özgüvenlerinin arttığını ifade etmişlerdir. Her üç yüzdelerik payın ortalamasını aldığımızda kadınların % 89'luk (345 kişi) kesiminin genel anlamda yoksulluk sorunu azalmıştır. Bu gelişmeler kadınların mikro kredi kullanımıyla yaşadıkları refah durumları, memnuniyetleri, özgüven artışı ve geleceğe dönük beklentilerinin olumlu olması sayesinde yoksulluğun hem maddi hem de kişisel nitelikli sorunlarına karşı daha güçlü bir konuma geldiklerini göstermektedir.

Kadınların yoksulluk sorunundan uzaklaştığına dair değişimin anlamlılık testini yapacak olursak;

p_1 = Mikro kredi alan kadınların yoksulluk sorunundan uzaklaşma alternatif yüzdellik değeri (% 89).

p_0 = Yoksulluk sorunundan uzaklaşma tahmini yüzdellik değeri (% 80).

$$z_{hes} = \frac{p_1 - p_0}{d_1} = \frac{0,89 - 0,80}{0,02} = 4,5$$

$z_{hes} = 4,5 > z_{tab} = 2,33$ olduğundan H_0 hipotezi reddedilir, H_1 alternatif hipotezi kabul edilir. Böylece mikro kredi alımıyla birlikte kadınların % 80'den fazlasının yoksulluk sorunu azalmıştır. 1. hipotez açısından her iki anlamlılık testini birlikte değerlendirdiğimizde mikro kredi uygulamasının yoksullukla mücadelede ve yoksulluk sorununun azaltılmasında başarılı olduğu anlaşılmaktadır.

2. Hipotez : "Mikro kredi alanların kredi kullanımı sonucu ekonomik durumlarında pozitif yönlü bir iyileşme olmuştur."

Anket tasarımında temel aldığımız ve cevap aradığımız bir diğer problem mikro kredi alımının ekonomik katkısına yöneliktir. Ankete katılan kadınların mikro kredi alımı öncesi ve sonrası ekonomik durum değerlendirmelerini yaptığımızda belirgin bir iyileşme göze çarpmıştır. Tablo 4.26'ya ve Grafik 4.5'e göre mikro kredi alımı öncesi ve sonrası yaptığımız karşılaştırmada mikro kredi sonrası aylık gelirden 1000 TL altında öncekine göre belirgin bir düşüş, 1000 TL üstünde ise mikro kredi almadan önceki aylık gelire göre belirgin bir yükseliş yaşanmıştır. Böylece kadınların ekonomik kazançlarının aile içi gelirlerine de olumlu yönde katkısının olduğu anlaşılmıştır.

3. Hipotez : "Mikro kredi alanların sosyal hayatlarında olumlu yönde gelişim olmuştur."

Anket bulgularına göre mikro kredi kullanımının kadınların sosyal gelişimlerine olan katkısının da olduğu anlaşılmıştır. Tablo 4.31'e göre kadınların % 86,1'i (335 kişi) mikro kredinin sosyal açıdan gelişimlerine katkı sağladığını, % 89,8'i (349 kişi) ise arkadaş çevresinde artış olduğunu belirtmiştir.

3.a : "Mikro kredi kullanımının aile içi ve sosyal çevre ilişkilerine katkısı olumlu olmuştur."

Tablo 4.31'e göre kadınların % 82,8'i (322 kişi) aile içi ilişkilerinde düzelme yaşadığını belirtmiştir. Ayrıca Tablo 4.31'deki değerlerin tamamının ortalamasını aldığımızda mikro krediden yararlanan kadınların % 86'sının (335 kişi) aile içi ve sosyal çevre ilişkilerinde olumlu gelişim olmuştur. Ankette kadınların çoğunluğu mikro kredinin aile ortamında sağladığı olumlu gelişmelerle birlikte sosyal çevre edinme bakımından kendilerine faydasının olduğunu ifade etmiştir.

Kadınların aile içi ilişkiler ve sosyal çevre edinme bakımından yaşadıkları değişimin anlamlılık testini yapacak olursak;

p_3 = Kadınların mikro kredi kullanımıyla birlikte aile içi ve sosyal ilişkilerde olumlu gelişim yaşadıklarına dair alternatif yüzdelerik değer (% 86).

p_0 = Aile içi ve sosyal ilişkilerde olumlu gelişime dair tahmini yüzdelerik değer (% 80)

$$Z_{hes} = \frac{p_3 - p_0}{d_1} = \frac{0,86 - 0,80}{0,02} = 3$$

$Z_{hes} = 3 > Z_{tab} = 2,33$ olduğundan H_3 alternatif hipotezi istatistiksel bakımdan anlamlıdır. Buna göre mikro kredi alan kadınların aile içi ve sosyal çevre ilişkilerinde % 80'den fazla oranda olumlu gelişim yaşanmıştır.

3.b : "Mikro kredi alan kişiler girişimcilik özelliği kazanmışlardır."

Tablo 4.30'a göre kadınların % 90,2'si (351 kişi) mikro krediyi kullanmaya devam etmek istediğini, % 87,7'si (341 kişi) ise ilerde kârlı işler yapabileceğine dair beklentisinin olumlu olduğunu belirtmiştir. Her iki yüzdelerik değerlerin ortalamasını aldığımızda kadınların % 89'unun (346 kişi) girişimcilik konusundaki hedeflerinin olumlu ve geleceğe dönük olduğu anlaşılmıştır.

Kadınların mikro kredi alarak kendilerinde girişimcilik vasıflarının geliştiğine dair anlamlılık testini uygulayacak olursak;

p_3 = Kadınların mikro kredi alarak girişimcilik özellikleri kazandıklarına dair alternatif yüzdelerik değer (% 89).

p_0 = Girişimcilik özellikleri kazanma tahmini yüzdelerik değeri (%80).

$$z_{hes} = \frac{p3 - p0}{d1} = \frac{0,89 - 0,80}{0,02} = 4,5$$

$z_{hes} = 4,5 > z_{tab} = 2,33$ olduğundan H_3 alternatif hipotezi kabul edilir. Böylece mikro kredi kullanımıyla kadınların girişimcilik özelliği kazanmalarına dair değişim oranı % 80'den fazladır.

Her iki sınıma üzerinde uyguladığımız anlamlılık testlerinde 3. hipotezin doğrulandığı ve sabitlenmiş standart z dağılımına göre hesapladığımız yüzdelerik değerlerin söz konusu standart sapma aralıklarında ortalamanın oldukça üzerinde olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca her üç hipotez birlikte değerlendirildiğinde standart dağılımın genel olarak tahmini yüzdelerik değerin (% 80) üzerinde bir istatistiksel değer aralığında yoğunlaştığı söylenebilir.

4.6. ANALİZ SONUCU ELDE EDİLEN BULGULARIN LİTERATÜRDEKİ ÇALIŞMALAR İLE KARŞILAŞTIRILMASI

Uluoğlakçı'nın (2009) Ankara'nın Mamak ve Altındağ ilçelerinde yaptığı anket çalışmalarından elde edilen bulgular neticesinde kadınların mikro kredi kullanımının kişisel gelişimlerine ve sosyo-kültürel değerlerine bir katkısının olmadığı anlaşılmıştır. Çalışmada ayrıca çevreye uyum sağlama konusunda yetersiz kaldıklarından dolayı kadınların bilgi ve birikimlerini mesleki yaşamlarına taşımada zorluklar yaşadığı belirtilmiştir.

Haspolat'ın (2010) çalışmasında mikro kredinin kuramsal temellerinin atıldığı ülke uygulamalarından derlenen saha bulguları neticesinde mikro kredi yönteminin gelir dağılımı gibi yapısal bir probleme çözüm getirilmeden, yoksulların tamamını kapsayacak şekilde politik düzenlemeler yapılmadan başarı sağlayamayacağına işaret edilmiştir.

Todd'un (2000) çalışmasında Filipinler'de kurulmuş ASHI adındaki şirketten elde edilen mikro kredilerin en az 3 yıl sürede yoksulluğu azaltıp azaltmadığına dair ipuçları aranmıştır. Elde edilen sonuçlara göre kontrol grubunda olanların yoksulluktan kurtulma oranı % 2 iken, mikro kredi grubunda bulunanların yoksulluktan kurtulma oranı ise % 22 olarak ölçülmüştür. Çalışmada ayrıca yoksulluktan kurtulan kesimin gelir fazlasını tüketim harcamalarından çok tasarruf ve yatırım harcamalarına tahsis ettiği anlaşılmıştır.

Elde edilen sonuçlar itibariyle Uluoğlakçı'nın, Haspolat'ın ve Todd'ın yaptığı çalışmalar dışında belirttiğimiz diğer akademik çalışmalarla bizim çalışmamızın birbiriyle örtüşen taraflarının daha fazla olduğu anlaşılmıştır. Anket çalışmamızda kadınların mikro kredi kullanarak elde ettikleri kazanımları sosyal hayatlarına taşıdıkları, çevreleriyle iletişime ve işbirliğine önem verdikleri, borç bilinciyle hareket ettikleri, aile içi kararlarda rol aldıkları, gelirlerini planlı şekilde harcama konusunda hassas davrandıkları anlaşılmıştır. Ayrıca kadınların mikro krediyle elde ettikleri kârı en çok temel ve genel ihtiyaçlar (% 57,4) şeklinde belirttiğimiz tüketim harcamalarına aktardıkları anlaşıldığından tasarrufa ve yatırıma dönük harcamaları daha düşük oranda (% 29,3) kalmıştır.

Yoksullukla mücadele amacıyla geliştirilen mikro kredi uygulamalarının gelir sağlamaya, istihdama ve sosyal yaşama olan katkısından dolayı uluslararası alanda benimsendiği ve başarılı olduğu kabul edilmiştir. Ancak Türkiye dahil gelişmekte olan birçok ülkede olduğu gibi yapısal nitelikli uygulama aksaklıklarının giderilmesiyle mikro kredi çalışmalarının daha yaygın ve etkin olacağına dair beklentiler ağırlıktadır. Yoksulluk gibi küresel bir problemin ortadan kaldırılması ya da azaltılması için devletlerarası işbirliğinin önemi büyüktür. Yoksullukla mücadele amacıyla uluslararası platformda geliştirilecek yeni politikaların sistematik olarak toplumsal normlara uygun şekilde düzenlenmesi halinde mikro kredi sisteminin geleceği açısından sürdürülebilir bir potansiyel elde edilebilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Yoksulluğa neden olan yapısal nitelikli sorunlarla baş edebilmek için kamusal destekli reform programlarının uygulanması konusu hem gelir dağılımındaki adaletsizliğin önlenmesi hem de yoksulluğun ortadan kaldırılması bakımından önem taşımaktadır. Mikro kredi yöntemi dünyada olduğu gibi ülkemizde de yoksullukla mücadele amaçlı geliştirilen sosyal projelerden biridir. TİSVA'nın katkılarıyla Türkiye'de 2003 yılından bu yana faaliyetlerini sürdüren TGMP, toplumdaki yoksul nüfusu azaltmak amacıyla özellikle yoksul kadınların gelir getirici faaliyetlerini ve küçük çaptaki işlerini desteklemek adına onlara mikro kredi sağlamaktadır. TGMP, resmi internet sitesindeki 2015 yılına ait son verilere göre Türkiye'de 69 ilde 111 şubesiyle halihazırda 65.000'in üzerinde üyeye hizmet sunmaya devam etmektedir.

Gaziantep İl Özel İdaresi ile TİSVA işbirliğinde 05.06.2007 tarihinde mikro kredi protokolü imzalandıktan sonra Temmuz 2007'de Şehitkâmil şubesi, Mayıs 2008'de Şahinbey şubesi ve Şahinbey'e bağlı Nizip şubesi ile TGMP Gaziantep ilindeki faaliyetlerine başlamıştır. Gaziantep'teki TGMP faaliyetlerinin mikro kredi kullanıcıları için refah seviyelerindeki yükselmeye, yaşam koşullarındaki iyileşmeye ve sosyal alandaki gelişimlerine göre yoksullukla mücadelede ne ölçüde katkı sağladığına dair bulguların incelenmesi tez çalışmamızın temel hedeflerindedir. Mikro kredi alanında daha önce yapılan akademik çalışmalardan esinlenerek hazırladığımız anket formunda kadınların demografik özellikleri, kullandıkları kredinin temini, kullanım biçimleri, ekonomik katkıları, kurumsal hizmet başarısı ve mikro kredi uygulamasının sosyal katkıları ile ilgili sorulara yer verilmiştir.

Anket araştırmamıza göre Gaziantep'in TGMP Şehitkâmil ve Şahinbey şubeleri aracılığıyla mikro kredi kullanan kadınların yaş dağılımına baktığımızda % 52,4'ü 32-45 yaş aralığındadır. Bu yaş grubu genellikle çalışma hayatında bulunan bayanlar için aktif bir dönemi temsil etmektedir. Ankete katılan bayanların eğitim durumunun düşük seviyede olduğu tespit edilmiştir. % 66'lık (256 kişi) çoğunluğu oluşturan kadınların ilköğretim mezunu oldukları anlaşılmıştır. Ankette kadınların %

93,3'ünün (363 kişi) evli olduğu ve % 61'inin (237 kişi) sosyal güvenlik kurumuna bağlı olduğu göz önüne alındığında aile yakınları ya da eşleri vasıtasıyla sigortalı oldukları anlaşılmaktadır. % 88,4 oranına sahip kadınların aile bütçesine kendilerinin dışında eşlerinin katkı sağladığını belirtmesi de eşlerinin çalışmakta olduğunu ve eşleri üzerinden sigortalı olma durumlarını doğrulamaktadır.

Anket bulgularında kadınların mikro krediyi genellikle eliş/nakış, tekstil gibi el emeğine dayalı üretim tekniklerini içeren faaliyetlere harcadığı anlaşılmıştır. Kadınlar yaptıkları bu faaliyetlerle elde ettikleri kazancı aile geçimini sağlamak amacıyla çoğunlukla temel ve genel ihtiyaçlara aktardıklarını belirtmiştir. Kazançlarını tasarrufa ve yatırıma dönüştürenlerin oranı % 29,3'te (114 kişi) kalmıştır. Mikro krediyi mevcut işlerini büyütmek amacıyla alan kadınların oranı yeni bir iş kurmak amacıyla alanların oranından daha fazladır. Mikro kredi yöntemi ekseriyetle kadınların küçük çaptaki mesleki faaliyetlerini desteklediğinden daha marjinal mesleki uğraşlara girişmeleri için gereken sermayeleri yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle kadınların yeni bir işe girişmeleri için birikimlerini uzun vadede arttırmaları gerekmektedir.

Ankete katılan kadınların % 81,7'si (318 kişi) ev hanımı olduğunu, % 3,3'ü (13 kişi) işsiz olduğunu belirtmiştir. Mikro kredi alımı sayesinde kadınlar ev eksenli çalışma şartlarında el emeğine dayalı işlerle uğraşıyor olsalar dahi malzeme almak veya yaptıkları ürünleri satmak gibi vesilelerle dışarıya adım atabilecek duruma gelmişlerdir. Katılımcıların yaklaşık % 30'u kendileri dışında en az bir kişiye iş imkanı sağladığını belirtmiştir. Böylece dolaylı olarak da olsa çevrelerindeki işsiz kadınların iş sahibi olmalarına katkı sağlamışlardır. Bu durum mikro kredinin sağladığı istihdam koşullarının yanında kadınların çevrelerinde bulunan kişilerin de istihdam halkasına dahil olmalarını kolaylaştırması sayesinde işsizlik probleminin çözümüne de zemin hazırlamıştır. Kadınların sosyal çevrelerine karşı duyarlılıklarında meydana gelen artış, kendilerine olan güven artışını da beraberinde getirmiştir. Kadınlar kazandıklarını harcama ve ekonomik kararlarda rol alma konusunda daha özgür hareket edebilme imkanına kavuşabilmişlerdir. Bu bakımdan gelecekte daha kârlı işler yapabilme konusunda da kendilerini daha kararlı bir tutum içerisinde görebilmektedirler.

Mikro krediyle kadınlar küçük ölçekli ve genellikle el emeğine dayalı faaliyet alanlarında çalışmaktadırlar. Bu nedenle yapılan üretim ve üretim sürecini yürüten kadınların çoğu kayıt dışı kalmaktadır. Mikro krediden yararlanan kadınların

kayıt dışı alanlarda üretim yapmaya sevk edilmesi ya da teşvik edilmesi mikro kredi sisteminin en önemli zayıf noktalarından biridir. Anket çalışmalarında kadınların çoğunun kendileri, yakınları ya da eşleri kanalıyla sigorta kapsamında bulunması şimdilik böyle bir sorunun gündeme getirilmesini gerekli kılmayabilir fakat mikro finans sisteminin geleceği açısından ekonomideki üretim kayıplarının giderilmesi zaruridir. Mikro kredi uygulamalarının başarısının önümüzdeki yıllarda da sürdürülebilmesi için yasal çerçevenin bu perspektifte düzenlenmesi gerekmektedir.

Araştırma bulgularından edinilen çıkarımlardan anlaşıldığı üzere mikro kredi kullanan kadınların gelirlerinde kredi kullanımından önceki durumlarına göre olumlu bir gelişme yaşanmıştır. Bu olumlu gelişme hem kadınların kişisel kazançlarına hem de aile bütçesine önemli katkılar sağlamıştır. Mikro kredi öncesi aylık bütçeleri 1000 TL'nin altında olan kadınların oranı mikro kredi kullanımı sonrasında belirgin bir şekilde düşmüştür. Mikro kredi kullanımıyla birlikte kadınların 1000 TL'nin üzerindeki aylık gelirlerinde ise mikro kredi almadan öncekine göre belirgin bir yükseliş görülmüştür. Anket verilerine göre kredi alan her 5 kadından 2'sinin kredi alımından önce 1000 TL ve 1000 TL'nin altında olan aylık geliri, kredi kullanımıyla birlikte 1000 TL'nin üzerine çıkmıştır.

Anket katılımcılarından elde edilen bilgiler neticesinde kadınların % 55,5'i (216 kişi) aldıkları krediyi yeterli bulmamıştır. Fakat geri ödemelerde bir sorun yaşamadıklarını, yeniden mikro kredi almayı düşündüklerini ve almak isteyenlere de mikro krediyi tavsiye edebileceklerini belirtmişlerdir. Kadınların geri ödemelerde sıkıntı yaşamaması kredi dönüşümünün % 100 gibi bir seviyede olduğunu göstermektedir. Ticari bankaların ya da finans kuruluşlarının mikro kredi temini için ellerindeki fon kaynaklarının miktarının genişletilmesine ve yaygınlaştırılmasına yönelik yasal düzenlemelere ihtiyaç duyulabilir. Bu nedenle finansal alt yapının bu yönde alınacak kararları destekleyecek biçimde düzenlenmesi mikro kredi uygulamalarının başarısını da olumlu etkileyebilecektir. Ancak unutulmamalıdır ki, verilen kredi miktarının artması durumunda kadınların ellerine geçen para miktarında artış mümkün olsa bile yüklenecekleri borç miktarında da artış olacağından ödemelerinde sıkıntı yaşama riski de bulunmaktadır. TGMP ofis yetkililerince bu konunun dikkate alınması önem taşımaktadır.

Sonuç itibariyle TGMP kapsamında Gaziantep'te yürütülen mikro kredi uygulamalarının yoksullukla mücadelede ve istihdam koşullarındaki iyileşme sürecinin hızlandırılmasında başarılı olduğu söylenebilir. Bu başarı sürecinde TGMP

şubelerinde görevli personelin özverili ve disiplinli çalışmalarındaki katkısı büyüktür. Ancak sistemin daha iyi hizmet sağlayabilmesi ve kredi kullanıcıları için daha faydalı bir konuma gelebilmesi açısından sunacağımız öneriler şunlardır:

- Yoksullukla mücadelede dünyadaki mikro kredi sisteminin 36 yıllık bir geçmişi olması yanında bu sistemin Türkiye'de 12 yıldır uygulanmakta olduğu göz önüne alınırsa işlevsel olarak ülkemizde bazı aksaklıklar yaşanması doğal karşılanabilir. Ancak mikro kredi projelerinin geleceğine yönelik kazanımlarının çoğaltılması için finansal alt yapının uygulama aksaklıklarını giderecek şekilde yapılacak yasal düzenlemelerle sağlamlaştırılması mümkündür.
- Mikro krediden yararlanan kadınlar daha çok el emeğine dayalı küçük çaptaki faaliyetlerle uğraşmayı tercih etmektedirler. Anket sonuçlarına göre kadınların çoğunun sigorta kapsamında bulunmasına rağmen yaptıkları üretimin genelde kayıt dışı koşullarda kalması kendileri için sorun teşkil etmese bile bölge ekonomisinin üretim kabiliyetinin belirlenmesi bakımından bir kayıp sayılır. Bu nedenle uzun vadede tedbir alınması gereken bir problemdir.
- Kadınların mikro kredi alarak ürettikleri ürünlerin satılabileceği, pazarlanabileceği mekanların çoğaltılması ve bu satış mekanlarının tanıtımlarının yapılması için belediyelerin, kadın derneklerinin ve sivil toplum kuruluşlarının işbirliği içinde hareket etmesi sağlanmalıdır. Gerektiğinde kadınların sanal ortamda ürün satışına imkân verilerek yurt içinde ve yurt dışında ürün pazarlaması yapmaları için kolaylık tanınmalıdır.
- İşyeri açmak ya da mevcut işyerinde değişiklik yapmak isteyen girişimci kadınlara ucuz kredi temininin ve vergi indirimi kolaylığının sağlanması için ulusal / uluslararası mikro kredi kuruluşlarını bu konuda teşvik edici kamu politikalarına yer verilmelidir.
- Kabiliyetli ve girişimci vasıflara sahip kadınlara mesleki eğitimleri konusunda danışmanlık hizmetlerine daha fazla ağırlık verilerek haftanın belli günlerinde seminer, kurs gibi programlarla bilinçlendirilmeleri sağlanmalıdır. Verilen eğitim seminerlerini başarıyla tamamlayan kadınlara sertifika ya da ödül verilmek suretiyle mesleki kariyerlerinde özgüvenlerini kazanmalarına ve ticari birikimlerini sosyal hayata taşımalarına fırsat tanınmalıdır.

- Ülke çapında mikro krediden yararlanabilmeye elverişli güçlü bir kullanıcı potansiyeli var olduğundan mikro kredinin nasıl kullanılması gerektiğiyle ilgili verilen eğitim sürecinin daha verimli şartlarda sunulmasına özen gösterilmelidir.
- Yoksullukla mücadelede mikro kredi uygulamalarının etkinliği ve başarısı göz önüne alındığında Türkiye'de faaliyet gösteren mikro finans kuruluş sayısının çoğaltılması için yasal alt yapı oluşturulmalıdır.

KAYNAKLAR

- Akkul, R. (2011). *Cinsiyetler Arası Gelir Eşitsizliğini Gidermede Mikro Kredi Uygulamalarının Etkinliği: Bilecik İli Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Bilecik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bilecik, ss.21-75.
- Arjona, R., Ladaique M. and Pearson M. (2002). Social Protection and Growth. *OECD Economic Studies*, No:35, Paris.
- Aydın, B. (2012). *Yoksullukla Mücadelede Mikro Kredinin Türkiye Uygulamasının Ekonomik Açıdan Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, ss.18-111.
- Ayyıldız, S. (2010). *İşsizlik ve Yoksullukla Mücadelede Mikro Kredi Uygulaması ve Türkiye İçin Bir Model Önerisi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, ss.207-218.
- Bauer, A. and Wan, G. (2008). The World Bank's New Poverty Data: Implications for the Asian Development Bank. *ADP Sustainable Development Working Paper Series*, No: 2, Philippines.
- Barboza, G. and Barretto, H. (2006). *Learning by Associations: Micro Credit in Chipas Mexico*. Western Economic Association International, 24:316-331.
- Bayraktutan Y. ve Akatay M. (2012). Kentsel Yoksulluk ve Mikro Finansman: Kocaeli Örneği. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, No:24, s.6.
- Bildirici, Z. (2011). *Avrupa Birliği'nde Yoksullukla Mücadele ve Türkiye'nin Uyum Sürecindeki Yeni Uygulamalar*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, ss.4-13.
- Buğra, A. ve Keyder, Ç. (2003). *New Poverty and The Changing Welfare Regime of Turkey*. UNDP, Ankara, ss.19-21.

- Cull, R.A., Demirgüç, K. and Morduch, K.C. (2006). *Financial Performance and Outreach: A Global Analysis of Leading Microbanks*. http://siteresources.worldbank.org/DEC/Resources/Financial_Performance_and_Outreach.pdf (21.08.2015).
- Dündar, S.O. (2007). Mikro Finansman. *Türkiye Kalkınma Bankası Yayınları*, Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Müdürlüğü, Ankara, ss.7-24.
- Erbay, E.R. ve Özden M. (2013). İktisadi Kalkınma Kuramlarına Eleştirel Yaklaşım. *Namık Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Metinleri*, Yayın No: ISSN 1308-4895/3, Tekirdağ, ss.17-18.
- Forster, S., Greene, S. and Pytkoska, J. (2004). The State of Micro Finance in Central and Eastern Europe and New Independent States, www.mfc.org/ (05.08.2015).
- Gbezo, E.B. (1999). *Microcredit in West Africa: How Small Loans Make a Big Impact on Poverty*. ILO, World of Work, No: 31
- Genç, Ö. (2010). *Uluslararası Ekonomik Kuruluşların Yoksullukla Mücadele Stratejileri*. Yüksek Lisans Tezi, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak, ss.20-25.
- Goldberg, G.S., Kremen, E. (1990). The Feminisation of Poverty: Only in America? Westport. CT: Greenwood Pres, New York, pp. 201-218.
- Gökyay, Ç. (2008). *Türkiye'de Mikro Kredi Uygulamaları ve İstihdama Yansımaları*. Uzmanlık Tezi, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü, Ankara, ss.12-85.
- Gül, H. ve Gül S. (1997). Yoksulluk ve Yoksulluk Sorununa Yaklaşımlar. *Mülkiyetler Birliği Dergisi*, 21(199):10-11.
- Gündoğan, N. (2008). *Türkiye'de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele*. Ankara Sanayi Odası Yayınları, Ocak-Şubat, Ankara, s.48.
- Güneş, S. (2009). *Yoksullukla Mücadelede Mikro Kredi Uygulamaları ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Proje Destekleri*. Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, Ankara, ss.16-70.

- Güneş, Z. (2009). *Türkiye'de Yoksulluk Araştırmaları: 1990 Sonrası Çalışmaların Bibliyografik Analizi*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul, ss.4-14.
- Haspolat, E. (2010). *Neoliberalizmin Kalkınma Söylemi ve Yoksullukla Mücadele Yöntemi Olarak Mikro Kredi: Örnek Ülke Deneyimleri ve Türkiye*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Hoque, M. and Yoshihito, I. (2008). Participation and Decision Making Role of Rural Women In Economic Activities: A Comparative Study For Members and Non-Members of The Micro-Credit Organizations In Bangladesh. *Journal of Social Science*, 4(3):229-237.
- Karabulut, A. (2011). *Türkiye'de Sosyal Yardım ve Sosyal Yardımların Tek Merkezden Yürütülebilirliği*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, ss.10-19.
- Karabulut, T. (2007). *Yoksullukla Mücadelede Mikro Kredi Uygulaması*. 1.Baskı, Nobel Yayınları, No: 1135, Ankara, s.114.
- Kaynak, M. (2011). *Kalkınma İktisadı*. 4.Baskı, Gazi Kitapevi, Ankara, s.152.
- Korkmaz, E. vd. (2004). *Mikro Kredi Modeli Yoluyla Yoksulluğun Azaltılması: İstanbul Örneği*. İstanbul Ticaret Odası Yayınları, No: 32, İstanbul, ss.15-64.
- Kutay, N. (2014). *Küreselleşme Sürecinde Çok Uluslu Şirketler ve Yoksulluk Olgusu*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, ss.69-75.
- Metin, B. (2011). *Türkiye'de 2000 Sonrası Dönemde Uygulanan Ekonomik ve Sosyal Politikalar Temelinde Yoksulluk Sorunu "Ankara'da Uygulamalı Bir Araştırma"*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, s.25.
- Okumuş, H.Ş. (2010). *Dünyada ve Türkiye'de Mikro Finansman ve Yoksulluğun Azaltılması: Teori ve Uygulamalar*. İstanbul Ticaret Odası Yayınları, No: 31, İstanbul, ss.105-358.
- Özmen, F. (2011). *Türkiye'de Kadın İşgücü İstihdamının Gelişiminde Mikro Kredi Uygulamaları*. Doktora Tezi, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa, ss.120-129.

- Russian Microfinance Centre and MIX. Inc. (2006). *Microfinance in Russia: Benchmark and Analysis*. Feb, p.6.
- Seyidoğlu, H. (2006). *İktisat Biliminin Temelleri*. Güzem Can Yayınları, İstanbul, s.421.
- Solmaz, E. (2007). *Orman Köylerinin Kalkınmasına Yönelik Uygulanan Politikaların Yoksulluk Düzeyi ve Orman Kaynaklarının Kullanımına Etkisi (Muğla Örneği)*. Doktora Tezi, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla, ss.70-82.
- Soyak, M. (2010). Kadın girişimciliği ve mikrofinans: Türkiye deneyimi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Bahar(24):134-135
- Şeker S.D. ve Hacımahmutoğlu H. (2010). Sosyal Yardım Yararlanıcılarına Özel İstihdam Hizmetlerinin Geliştirilmesi. *Uluslararası Yoksullukla Mücadele Stratejileri Sempozyumu*, 13-15 Ekim, c.1, İstanbul, ss.235-245
- Şengür, M. (2011). *Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele Politikası Aracı Olarak Mikro Kredi (Eskişehir Grameen Bank Analizi)*. Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir, ss.80-100.
- Şimşek, H. (2009). *Mikrofinans Yoluyla Yoksullukla Mücadele: Muğla Örneği*. Doktora Tezi, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla, ss.3-13.
- Şimşek, H. (2012). *Türkiye'de 1980 Sonrası Süreçte Sosyal Devlet ve Yoksullukla Mücadele*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, ss.44-53.
- Şiriner, İ. (2015). Mikrokredilerin makro ekonomik etkileri: Türkiye ve Dünyadaki çalışmaların katkısı üzerine bir literatür araştırması. *İş, Güç, Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*, 17(1):58.
- Taşpınar, Ç. (2013). *Yoksulluğun Azaltılmasında Mikro Kredi Uygulamalarının Yeri: Afyonkarahisar Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, ss.44-53.
- Todd, H. (2000). *Poverty Reduced Through Microfinance: The Impact of ASHI in The Philippines*. Cashpor Tecnical Services, Malaysia
- Topgöl, S. (2013). Türkiye'de Yoksulluk ve Yoksulluğun Kadınlaşması. *C. Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 14(1):279-291.

- TGMP Faaliyet Raporu (2011). *TİSVA Mikro Finans Merkezi*. TGMP Genel Müdürlüğü, Ankara. www.tgmp.net/ (28.08.2015).
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2014). *Seçilmiş Göstergelerle Gaziantep 2013*. Türkiye İstatistik Kurumu Yayınları, No: 4326, Ankara, s.XII.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2015). *Gaziantep İli Profili*. GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı Yayınları, s.5.
- TÜSİAD, (2008). *Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği: Sorunlar, Öncelikler ve Çözüm Önerileri*. Türkiye Kadın Girişimciler Derneği, Yayın No: TÜSİAD-T/2008-07/468 & KAGİDER-001, İstanbul.
- Uluoğlakçı, C. (2009). *Bir Yoksullukla Mücadele Aracı Olarak Mikrofinansman: Ankara Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, ss.63-75.
- UNDP (1999-2000). *Human Development Report*, New York.
- UNDP (2001). *Human Development Report: Making New Technologies Work For Human Development*. New York, p.14.
- Yavilioğlu, C. (2002a). Kalkınmanın Anlambilimsel Tarihi ve Kavramsal Kökenleri. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 3(1):63.
- Yavilioğlu, C. (2002b). Geri Kalmışlık Olgusu ve Ekonomistik Kalkınma Teorileri. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 3(2):56-60.
- Yıldırım, A., Doğan, C. ve Topçuoğlu A. (2011). Türkiye’de 1980-2010 yılları arasında uygulanan yoksullukla mücadele politikalarının etkinliği üzerine bir analiz. Ardahan Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Ardahan, ss.3-12.
- Yunus, M. (1999). *Yoksulluğun Bulunmadığı Bir Dünyaya Doğru*. Şen, G. (Çev.), Doğan Yayınları, İstanbul, 2. Baskı, ss.137-138.
- Zanbak, T. (2008). *Kırsal Kadının Kalkındırılmasında Mikrokredi Kullanımı: Alaniçi Köyü Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir, ss.69-74.

İnternet Adresleri

Grameen Bank,

<http://www.grameen.info.org>, (12.07.2015).

KEDV (2015a), Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı

<http://kedv.org.tr/> (09.08.2015).

KEDV (2015b), Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı

<http://www.kedv.org.tr/hakkimizda/> (11.08.2015).

KEDV (2015c), Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı

<http://www.kedv.org.tr/maya/mayanin-hedef-kitlesi>, (11.08.2015).

Performance Indicators & Ratio Analysis, December 2013

<http://www.grameen.com.index> (14.06.2015).

TGMP, Denetim Raporları

<http://tgmp.net/tr/finansal-veriler/denetim-raporlari/5> (19.08.2015).

TGMP, Faaliyet Raporu/Annual Report 2011

<http://www.ekonomiyekadingucu.com/Media/Reports/2011faaliyet.raporu>
(18.08.2015).

TİSVA, Türkiye İsrافی Önleme Vakfı

<http://www.israf.org/> (14.06.2015).

TÜİK, İşgücü İstatistikleri 2008-2014

http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1068, (06.10.2015).

TÜİK, İşgücü İstatistikleri, Haziran 2015

<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18641> (06.10.2015).

TÜSİAD, Kadın Girişimciler Derneği (KAGİDER), Temmuz 2008

<http://akgul.bilkent.edu.tr/Tusiad/KADINRAPOR.pdf>, (06.10.2015).

UNDP, Human Development Report 2001

http://hdr.undp.org/sites/default/files/reports/262/hdr_2001_en.pdf, (06.10.2015).

UNDP Türkiye, Human Development Report 2014

http://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/library/human_development/hdr-2014/ (15.10.2015).

UNDP Türkiye, Sürdürülebilir Kalkınma İçin 2030 Gündemi

<http://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/post-2015/sdg-overview.html>
(25.11.2015).

<http://www.accion.org/> (15.07.2015).

<http://www.adb.org/sites/default/files/publication/28698/poverty-data-implications.pdf>
(11.07.2015).

http://www.gap.gov.tr/dosya_ekleri/istatistikler/GAZIANTEP.pdf, (27.08.2015).

<http://www.gaziantep.com.tr/sayfa/tarihi-7>, (27.08.2015).

<http://www.haberler.com/gaziantepli-girisimci-kadınların-ürünleri-icin-3264268-haberi/>
(28.08.2015).

<http://www.kiva.org/about/how/> (11.07.2015).

<http://www.nufusu.com/il/gaziantep-nufusu>, (27.08.2015).

http://tgmp.net/admin/pages/files/Tgmp_31.12.2014_TR.pdf, (19.08.2015).

<http://www.tgmp.net/tr/finansal-veriler/haftalik-raporlar/4>, (28.08.2015).

<http://www.tgmp.net/tr/sayfa/hizmetlerimiz/84/0>, (04.11.2015).

http://www.yatirimymm.com/dosyalar/935_GAZi-sEHRiN-Turkiye-Ekonomisindeki-Yeri.pdf, (27..08.2015).

EKLER

EK 1: MİKRO KREDİNİN ETKİNLİĞİNE YÖNELİK ARAŞTIRMA ANKETİ :

Bu anket Gaziantep Üniversitesi'nde yürüttüğüm tez çalışması için hazırlanmıştır. Anket için vereceğiniz cevaplar sadece bilimsel amaçla kullanılacaktır. Ankette kendinizle ilgili verdiğiniz bilgiler hiçbir kurum ve ya kuruluş ile paylaşılmayacaktır.

Mikro kredi uygulamasının yoksullukla mücadelede etkili bir yöntem olup olmadığını ölçmek için yapacağımız ankette cevaplarınız bizim için önemlidir. Çalışmamıza olan katkılarından dolayı bütün katılımcılarımıza şimdiden teşekkür ederim.

1. Yaşınız?

2. Eğitim Seviyeniz nedir?

Yok İlköğretim Ortaöğretim Yükseköğretim

3. Medeni durumunuz nedir?

Bekâr Evli Dul /Boşanmış

4. Ailenizde (sizden başka) bütçeye katkı sağlayan toplam kişi sayısı nedir?

Yok 1 2 3 4 5 ve üzeri

5. Ailenizde bütçeye katkı sağlayan kişiler kimlerdir?

Eşim Babam/Annem Abim/Ablam
 Kardeşim Kızım/Oğlum Diğer(belirtiniz).....

6. Ailenizde (Sizden Başka) Çalışanların Mesleklerini ve Sayılarını belirtiniz.

Esnaf/....kişi Memur/....kişi İşçi/....kişi Çiftçi/....kişi
Emekli/....kişi Serbest Meslek/....kişi Özel Sektör/....kişi Diğer(belirtiniz).....

7. Ailenizin toplam aylık geliri ne kadardır?(mikro kredi almadan önceki durum)

500- 750 TL arası 751- 1.000 TL arası 1001- 1.250 TL arası
 1.251- 1.500 TL arası 1.501- 2000 TL arası 2.001 TL'den fazla

8. Ailenizin şu anki toplam aylık geliri ne kadardır?

500- 750TL arası 751- 1.000 TL arası 1.001- 1.250TL arası
 1.251- 1.500TL arası 1.501- 2.000 TL arası 2.001 TL'den fazla

9. Evde kaç kişi yaşıyorsunuz?

10. Mikro kredi uygulamasını nasıl öğrendiniz?

Medya(Gazete,T.V.vb.) Çevre (komşu vb.) Arkadaş Diğer (belirtiniz).....

11. Oturduğunuz Ev kime ait?

Kendi eviniz Kira Kendi eviniz değil ama ücretsiz oturuyorsunuz. Lojman

12. Mikro kredi almadan önceki iş durumunuzu belirtiniz.

İşsiz(İş arıyordum) Ev hanımı Emekli Memur İşçi
Özel Sektör Serbest meslek Kendi işyerim vardı Diğer(belirtiniz).....

13. İlk Krediyi Ne Zaman aldınız? Miktarı ne kadardı?/.....

14. Şu an kaçınıcı krediyi kullanıyorsunuz? Miktarını belirtiniz./.....

15. Şu ana kadar aldığınız Toplam Kredi Miktarını belirtiniz.

16. Ne kadar süredir mikro kredi kullanıyorsunuz?

1 ay veya daha az 2-4 ay 5-7 ay 8-10 ay 11-18 ay 19 ay ve üzeri

17. Aldığınız krediyi evinizde kim kullanıyor?

Kendim Eşim Erkek Kardeşim Oğlum/Kızım Diğer(belirtiniz).....

18. Mikro krediden aldığınız krediyi hangi alanda iş yapmak için kullandınız?

Tekstil Dikiş Kuaför El işi /Nakış Tuhafiye Tarım Ticaret

Seyyar satıcılık (Başka bir işse yazınız)

19. Mikro krediden aldığınız krediyle yaptığınız işte ;

Tek başıma çalışıyorum Eşim çalışıyor Yanımda işçi çalıştırıyorum

Eşimle beraber çalışıyorum. Bir işe ortak olarak çalışıyorum

20. Mikro kredi kullanımı sonrasında yaptığınız işte kaç kişiye iş imkanı sağladınız?

Hiç kimse 1 2 3 4 5 Diğer(belirtiniz).....

21. Mikro kredi kullanmaya başladıktan sonra elde ettiğiniz kârı en çok hangi alanda harcadınız?

Temel ihtiyaç Genel ihtiyaç Eğitim ve Sağlık Tasarruf Yatırım Diğer

22. Herhangi bir sosyal güvenceniz var mı?

Yok Yeşil Kart SGK(SSK, Bağ-kur, Emekli Sandığı) Diğer(belirtiniz).....

23. Mikro kredi geri ödemelerinde bir sıkıntı yaşadınız mı?

Evet Hayır Kararsızım

24. Mikro kredi kullanımını tavsiye eder misiniz?

Evet Hayır Kararsızım

25. Mikro Krediyi Hangi Amaçlar İçin Aldınız?

a.) Mikro Krediyi Geçimimi Temin Etmek Amacıyla Aldım.

Kesinlikle Katılıyorum Katılıyorum Kararsızım

Katılmıyorum Kesinlikle Katılmıyorum

b.) Mikro Krediyi Borçlarımı Ödemek Amacıyla Aldım.

Kesinlikle Katılıyorum Katılıyorum Kararsızım

Katılmıyorum Kesinlikle Katılmıyorum

c.) Mikro Krediyi Çocuklarımın Eğitimi İçin Aldım.

Kesinlikle Katılıyorum Katılıyorum Kararsızım

Katılmıyorum Kesinlikle Katılmıyorum

d.) Mikro Krediyi Şu anki Kendi İşimi Büyütmek Amacıyla Aldım.

Kesinlikle Katılıyorum Katılıyorum Kararsızım

Katılmıyorum Kesinlikle Katılmıyorum

e.) Yeni Bir İş Kurmak Amacıyla Aldım.

- Kesinlikle Katılıyorum Katılıyorum Kararsızım
 Katılmıyorum Kesinlikle Katılmıyorum

26. Mikro Kredi Sayesinde ;

a.) Kendi Kazandığım Para Miktarı Arttı.

- Kesinlikle Katılıyorum Katılıyorum Kararsızım
 Katılmıyorum Kesinlikle Katılmıyorum

b.) Evimize Giren Toplam Para Miktarı (Aile Bütçemiz) Arttı.

- Kesinlikle Katılıyorum Katılıyorum Kararsızım
 Katılmıyorum Kesinlikle Katılmıyorum

27. Kurumsal Hizmet Kalitesinden Memnun musunuz?

- Evet Hayır Kararsızım

28. Verilen Kredi Miktarı Sizce Yeterli Mi?

- Evet Hayır Kararsızım

29. Ofis Çalışanlarının Hizmet Sunumu Sizce Yeterli mi?

- Evet Hayır Kararsızım

30. Mikro Kredi Sayesinde ;

a.) İnsanlarla olan Sosyal İlişkilerinizde gelişme oldu mu?

- Kesinlikle Katılıyorum Katılıyorum Kararsızım
 Katılmıyorum Kesinlikle Katılmıyorum

b.) Aile İçi İlişkileriniz Düzeldi mi?

- Kesinlikle Katılıyorum Katılıyorum Kararsızım
 Katılmıyorum Kesinlikle Katılmıyorum

c.) Arkadaş Çevreniz Çoğaldı mı?

- Kesinlikle Katılıyorum Katılıyorum Kararsızım
 Katılmıyorum Kesinlikle Katılmıyorum

d.) Kendi Kararlarınızı verebilme konusunda Kendinize olan Güveniniz arttı mı?

- Kesinlikle Katılıyorum Katılıyorum Kararsızım
 Katılmıyorum Kesinlikle Katılmıyorum

31. Yeniden Mikro Kredi Almayı Düşünüyor musunuz?

- Evet Hayır Kararsızım

32. Mikro Kredi alarak İleride Daha Kârlı İşler Yapabileceğinize İnanıyor musunuz?

- Evet Hayır Kararsızım

Not: Bu anket formu Refiye Akkul'un 2011 yılındaki tez çalışmasında kullandığı anket formundan esinlenerek hazırlanmıştır.